

Грешни МИЛОЈЕ

КАЗИВАЊА

БОГУ У СЛАВУ

•

ПРЕЦИМА

У ЧАСТ

•

ПОТОМЦИМА

У АМАНЕТ

Треће, измењено и допуњено издање

С Благословом

Архимандрита ВЕНИЈАМИНА Преображењског

Рецензенти

Мр Маријана МАТОВИЋ

Бошко ОБРАДОВИЋ

Лектор и коректор

Мр Маријана МАТОВИЋ

Ликовно-графичка опрема

Предраг Миловановић

Вињете

Из књиге проф. др Николе Дудића

Стара гробља и надгробни белези у Србији,

Београд, 1995.

Фотографије на корицама

Фото Ројал, Чачак

Издавач

Лио, Горњи Милановац

Поруџбине 032/224-178

Грешни МИЛОЈЕ

КАЗИВАЊА

БОГУ У СЛАВУ

•
ПРЕЦИМА

У ЧАСТ

•
ПОТОМЦИМА

У АМАНЕТ

Треће, измењено и допуњено издање

Лета Господњег
2010.

Илустрације

8. страна: Писмо оца Венијамина Преображењског
15. страна: Јован и Марта приносе воштанице за покој душа прадеде Светолика – Жарка и прабабе Југославе – Јуле
16. страна: Гробље Черговиште у Горачићима: спомен чукунђеда Вићентија и наврнђеда Милорада
18. страна: Ружичића гробље у Горачићима: споменик курђела Стевана
70. страна: Детаљ из етно-села у Лозници код Чачка
72. страна: Деда Милоје, бака Нада и унучад (слева надесно): Јанко, Марта, Миона, Јован и Јана
80. страна: Њива Господња: Черговиште, гробље предака (Горачићи, Драгачево)
136. страна: Родословље Стеваново. (Детаљ са споменика праоцима на гробљу Черговиште у Горачићима.)
140. страна: Ђед Радосав (1892 - 1954)
150. страна: Отац Светолик – Жарко (1924 - 1996)
164. страна: Милоје Стевановић (1949), син Жарков, аутор *Казивања*
216. страна: Наспрам Ридова, с оне стране планине Јелице
270. страна: Покушај да се сачува сећање на време оно (детаљ из етно села у Лозници, код Чачка)
274. страна: Вајат из 1911. године
340. страна: Венчање ћерке Марије и зета Миломира, 2002.

*Мојим, у Господу уснулим родитељима,
Светолику – Жарку и Југослави – Јули*

Светолик и Југослава Стевановић на почетку
свога заједништва, 1947. године Господње
у Горачићима

Светолик - Жарко
(1924-1996)

Југослава - Јуџа
(1931-2009)

Из њихових потоњих овоземаљских дана

Уместо предговора

ва казивања су изнедрена у необичним околностима и, (осим беседа) такорећи, у једном даху. Када се из мог срца на папир претакала прича „Благослов”, у глуво доба ноћи, моја супруга Нада се запрепасти, угледавши ме у сузама:

- Што плачеш, Милоје?!
- Умре ми ђедо, одговорих и дођох себи.

Када је, у свитање, исписан и „Благослов други...”, дошао сам на идеју да ова казивања одштапам у мањем тиражу и поделим својој деци, унуцима, кумовима, рођацима и пријатељима, крај гробова мојих предака, на десетогодишњем парастосу оцу мојему Светолику, Бог да му душу прости, како би његовој големој љубави према прецима нашим, вратио ово скромно уздарје. О овој намери обавестио сам свога духовног оца архимандрита Венијамина Преображењског, уручивши му примерак откуцаног текста.

После Свете Литургије у манастиру Преображење, Недеље 13. по Духовима, лета Господњег 2005, отац Венијамин ме дарива благословом својим и писмом овим:

ПРОЧИТАЈ ОБА КАЗИВАЊА* И БЕСНА СЕ
ПРИЈАТЕЉ ИЗМЕНАМИХ И ОЖИВЕЛИ ЗАКЛУЧОЦИ
ДА „ГРЕШНИ“ МИЛОЈЕ НЕТЕ БУДЕ ОБРАМЕ ПИСАН
ПОТРАЖИВАЊА НЕГО ПРОСВЕТА У ТРЕЋИНИ
(СВАКАКО ПРЕ ОБЛИТА ДОМАТИ САТМОЉЕ ИЗОСТА
ДОМАТИЦИ НАДОМ).

ИЗДАМ СЕ ДА БЕ НЕГО ЈАК У ВЕРИ И ПОТКОВИ
КВИМЕДИНИ ЗНАЊЕМ НАПИСАТИ ПРЕДТОМ ОБА
КНИЖИ ГРЕШНОГА (АВЛА СВАКОМ НЕКРАС
ПОКАЈНИКА МИЛОЈА И МИКЕ ИСУСОВЕ НАДЕ
И СА ИМЕЛОМ ДА НЕТРАЈУ У РЕКОРАНИ У
СТАРОМ ДУХОВАМ УСАВРШАВАЊУ И ТЕКО ДО
КРАЈА ОБВЕМАТИЛОГ НАВЕТА ИДУ ЗА ЈЕДИНИ
НОВЕ КОЛИБЕЦЕМ ХРИСТОМ ИСПИЈА СОРЈЕ ДЕСЕ
И СВАХ ПОТОВАРА ЈУКОВИХ.

У/2. СРЕДЊА 2001.
У/2. ПРОГНОЗИ

АИДР. БОСНИЈАНИ
ПРОГНОЗИ

*Благодарећи оцу Венијамину,
ова књига се, поштовани читаоче,
налази и пред тобом.*

Ђура Јеванђељ

Уместо предговора другом издању

Казивања су, Богу хвала, дотакла срца многих. Неко се после читања *Казивања* крстио, неко венчао, неко почео да пости и да се причешћује, неко је почео да обилази и уређује гробове предака...

Слава Богу, за све.

А многи су слали писма, разгледнице, дарове... Преко мале руковети коју овде објављујемо, аутор *Казивања* благодари свима који љубави имају.

Драги Милоше, ^{М.П. 2006.}
Напокон је
досећено је ми за
Мвоја Казивања
која су ми држала
духовно здравље
и радост!
Уводите у гроб,
Новакша Божан
Власко

Воздигли покое
Из аснот прако. Оштоа селѣа
цркви тѣ, на нам свѣдом снатоа,
лѣтѣ бокоаѣн ошѣрѣ.
Нема нам снатоа лѣтоаа снѣрѣ и тѣ,
ѣа се стѣнѣ ѣ боаѣ каѣрѣнѣ и
негаоаѣнѣтѣ седе маѣрѣнѣ
и ѣрѣаѣнѣтѣ снѣрѣнѣ.
Нема лѣтоаѣнѣтѣ маѣрѣнѣтѣ дуѣ
лѣоуѣнѣтѣ снѣрѣнѣ на лѣтѣнѣ
маѣрѣнѣтѣ лѣоуѣнѣтѣ

Грешни и Христѣнѣ снѣрѣнѣ
Снѣрѣнѣ.

Грешниаѣнѣтѣ лѣоуѣнѣтѣ Грешни Милоѣ
ѣ рѣдѣнѣнѣтѣ даѣнѣ и ошѣаѣнѣтѣ
заѣнѣнѣнѣтѣ, а из снѣаѣнѣтѣ ми
лѣоуѣнѣтѣ рѣнѣ лѣоуѣнѣтѣ...
лѣоуѣнѣтѣ се дуѣнѣнѣтѣ вѣдѣнѣнѣтѣ...

Хвала, Вам
браѣнѣ Милоѣ!
Весна

Прослов трећем издању

ДРАГУЉ ДУХА

*Ко се никада не осврне на своје претке,
никада се неће радовати ни својим потомцима.*

Едмунд Берк (1729-1797)

*Заборавити своје претке значи бити
поток без извора, дрво без корена.*

Кинеска изрека

Још су стари народи, у чију се традицију и мудрост столећима с разлогом верује, умовали да се више мудрости може наћи у дивљим брдима неголи код ма којег судије.
Томе уче и свете хришћанске књиге, ризнице Божанске премудрости и духовни аманет човечанству, из чијих вечних истина израстају, ево, већ трећа *Казивања* грешног Милоја – *Богу у славу, прецима у част, потомцима у аманет.*

Из благодатне српске земље, из њене блиставе прошлости и неизвесне будућности грешни Милоје (1949), син Светолика и Југославе, зналачки тка приче које човека држе у нади и обуздавају у греху, опомињући на грешну људску природу и живот пун кушњи које треба издржати на путу у Вечност. Небески надахнут, творац *Казивања* се са Вером, Надом и Љубављу осврће ка прецима Стевановићима, потомцима Стевановим, исписујући дирљиву и топлу, а надасве поучну породичну историју из које избија моћна светлост давних времена. Јер, овакви драгуљи духа не настају случајно, преко ноћи, већ расту и сазревају зрно по зрно и преносе с колена на колена онима који тек долазе.

Неке од тих тренутака би да застави...

За незаборав.

И за љубав понеком од многих које је волео.

Заогрнути чистим образом, преци Милојеви беху вредни, радишни и поштени земљоделци везани за Бога, дух и веру, са животном филозофијом утемељеном на искуству теобних сељачких послова и дана – да никада кроз своју капију не унесу ништа туђе, што нису „одно'или“. Ова богонадахнута књига, израсла из завичајних и предачких корена и чврсто ослоњена на њихова стабла и изданке,

описује унутрашњи пут преумљења и духовно узрастање грешног Милоја, нудећи одговоре на вечна питања о човековом путу од Земље ка Небу. На том путу са безброј посртања и усправљања, као неугасло огњиште најдубље мудрости и спасоносна котва у узбурканој реци живота достојанствено стоји Милојево јато – кћери Катарина, Марија и супруга Нада, у чију част својој фирми даје назив „КМН“.

Може бити и: К – *крст*, М – *молитва*, Н – *небо*.

Стога душеполезна *Казивања* о патријархалној, обичајној, традиционално-православној побожности зраче духовним сјајем и животним поукама које уђоше у бројне домове и дотакоше срца многих, те у пажљивом уху одзвањају као својеврсна литургија необичне мисаоне дубине.

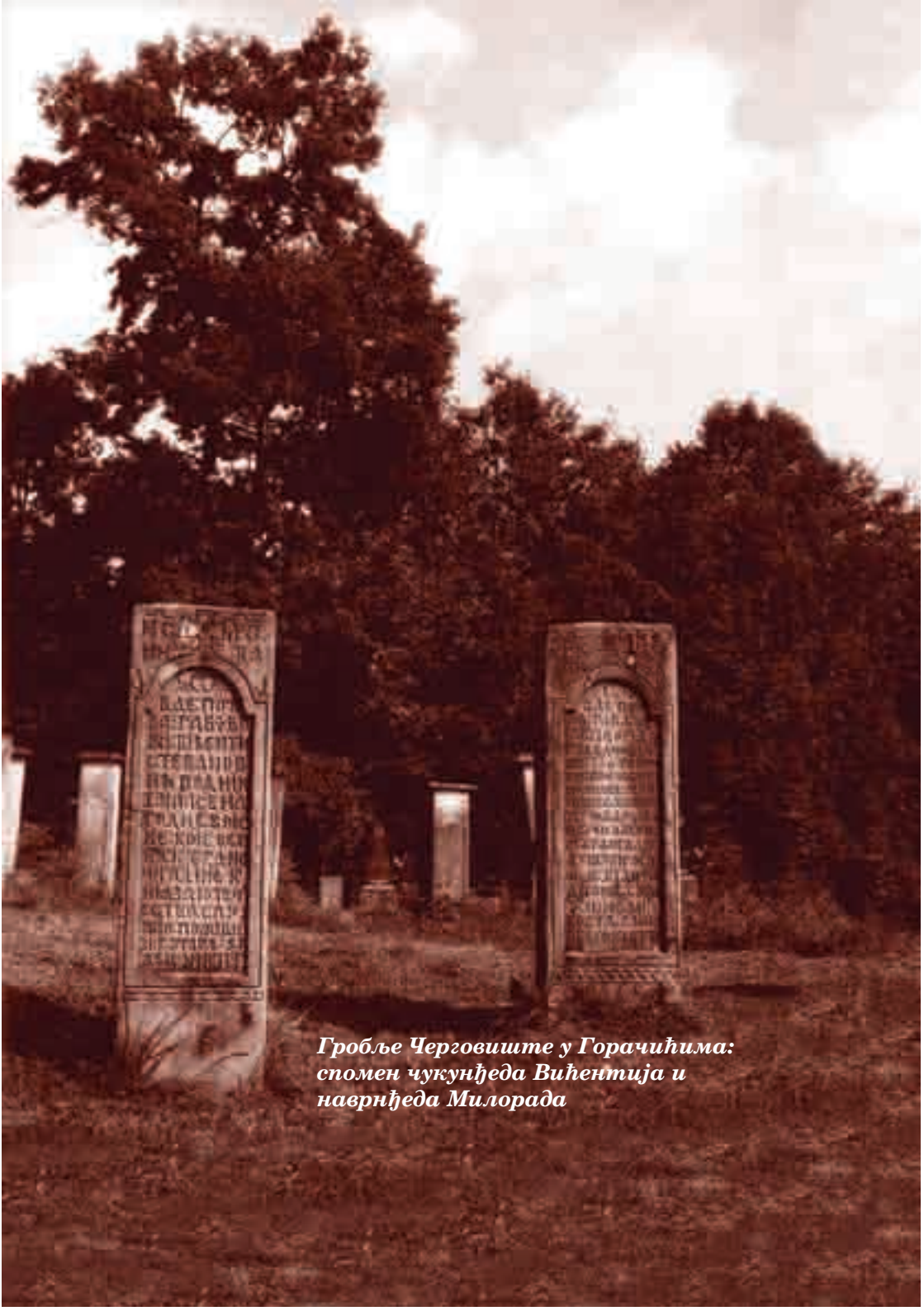
За неуморног боготражитеља и казивача Милоја, који међу родбином, кумовима и пријатељима мисионари овим драгоценим породичним Јеванђељем, подигавши себи, својим прецима и потомцима непропадљив храм за Вечност, будућност не може бити изгубљена.

Мр Маријана МАТОВИЋ

*На дан Светих Козме и Дамјана - Врачеве,
14. новембра лета Господњег 2009. у Чачку*

Прецима у част, потомцима у аманет

*Гробље Черговиште у Горачићима:
спомен чукунђеда Вићентија и
наврниђеда Милорада*

ДЕО ПРВИ

ПРЕУМЉЕЊЕ

Споменик курђела Стевана од кога су се изнедрили и разројили Стевановићи (Ружичића гробље у Горачићима):
„У овоме гробу тело дугачког Стевана који погибе од лопова у 1789.г.“

СУСПРЕТ СА СМРЋУ ЈЕ НЕИЗБЕЖАН

Ја, грешни Милоје, проћердах улудо најбоље године живота својега. Иако крштен лета Господњег 1949, чинодејством пароха горачићког, оца Јовише Танасковића, на рукама кума мојега, Слободана Иконића, земљорадника из Бањице, залутах у најдубљи мрак духовни. Огрнут застором тужног и ружног, безбожног времена, проведох младост своју по безбожним школама. У многобројним књигама, том збиру људских мудролија, не знајући, грешан, да је пред Господом лудост оно што је пред људима мудрост, научих преголеме неистине и глупости:

– да је човек еволуцијом постао од мајмуна, Боже ме прости, те тако сметнух с ума да су преци моји деца Божја;

– да је време највећег српског учитеља и просветитеља, време духовног процвата рода мојега, време Светог Саве и оца му, Стефана Немање, потоњег Симеона Мироточивог, време „мрачњаштва и засталости”;

– обилазих маузолеје по Москви и Софији, а

не знадох, грешан, за свете мошти светих људи;

– идох на забаве, акције, у позоришта, на скијања, у извиђачке походе, у феријалне логоре, а не идох, прегрешан, на Свете Литургије;

– празновах 1. мај, 8. март, 7. јули, 29. новембар, 22. децембар, католичку Нову годину, не знајући, најгрешнији од свих, за Ваведење, Благовести, Цвети, Сретење, Преображење, Крстовдан...

Што сам више диплома стицао, што сам више одличних оцена добијао, што сам више признања и одликовања сакупљао, што сам на вишим положајима бивао – то сам све дубље тонуо у духовни мрак, у слепило. Ћорав, код очију. Слепац, који је дозволио да га воде слепци: безбожници, људи без Бога, људи без вере, људи без корена, људи без страха Божјег, људи без морала...

Нисам тада знао за духовну литературу, нисам тада имао духовног оца, нисам, на моју велику жалост, и срамоту, и грехоту, ни знао да постоји и шта значи духовни отац. Ни у једној мојој књижурици, а било их је на хиљаде, не видех реч једну о Исусу Христу, о Мајци Божјој, о Јовану Крститељу... Нисам тада знао ни причу ову:

„Једном, дође неком светом старцу неки благородни младић, који је управо био завршио своје образовање и ступио на самостални животни пут. Он је маштао о својим будућим заслугама и наградама, о слави, почастима, богатству и власти, и све му је изгледало лепо у тој неизвесној, али наизглед светлој и срећној будућности. Изгледало му је да је утолико срећнији, што је поседовао сувишак снаге и био је спреман да на себе узме и испуни и најтежи задатак. Сав радостан, жури он ка своме уваженом духовном оцу, да би с њим поделио своју радост.

А шта је старац учинио?

У одговор младићевим изјавама о његовим успешно завршеним студијама, свети старац му је одговорио само једним питањем:

– А после тога?

– После ћу постати научник, прославићу своје име, постаћу чувен и стећи ћу угледан положај у друштву, одговорио је младић одушевљено.

– А после тога? – упитао је старац.

– После ћу се оженити добром девојком и постаћу срећан отац породице.

– А после тога? – упита старац.

– После тога, одговори лакомислени младић, живећу окружен богатством и почастима.

Али га старац опет упита:

– А после тога?

– После тога... после тога... рекао је младић, сада већ замуцкујући, после тога ћу остарити и... умрећу.

– А после тога? – још једном упита старац.

Но, тада је младић схватио мисао благодатног старца, и ћутао је, док му се нису појавиле сузе у очима.

Не треба ли ова кратка прича да сваког од нас наведе на озбиљна размишљања о краткоћи нашег живота, и на блиски долазак смрти телесне, и на Суд после смрти. Благо томе ко се често сећа своје смрти, тај неће лако пасти у грехе, и ако падне, брзо ће се покајати, јер је опасан страхом Божјим и молитвом.”¹

Заиста, благо ономе ко не губи из вида да је смрт ту. Одшкринимо књигу „Угледање на Христа”, најчитанију на свету после Светог писма,² и почујмо неколико реченица:

1 | *Лаж је да после смрти нема живота*, Србска православна заједница, Шид, 1999, стр. 100.

2 | У предговору ове књиге Владика Николај каже: *Благо онима који читају ову књигу у данима муке, јер ће наћи утеху; благо онима који је читају у данима среће, јер ће се благовремено наоружати за дане муке, неизбежне за сваког смртног*, „Глас цркве”, Ваљево–Уб, 2001, стр. 8.

– О, брате мој, какве би се опасности и каквог ужаса могао ослободити, кад би, још од овог часа, почео да живиш у страху Господњем и да на смрт мислиш!

– Ако си кадгод видео човека да умире, помисли да ћеш и ти тим путем проћи.

– Јутром мисли да вечери нећеш дочекати; кад вечер дође, не обећавај себи да ћеш јутро видети.

– Буди увек спреман и живи увек тако да те смрт не изненади.

– Боље је постарати се зарана и послати мало добра пред собом, него се надати у туђу помоћ.

– Ако се ти сам не побринеш о себи, ко ће се бавити тобом у будућности?

– Ко ће те се сећати после твоје смрти и ко ће се Богу молити за тебе?

– Не надај се у своје пријатеље, ни у ближње, и не одлажи своје спасење за доцније, јер ће те људи заборавити брже него што мислиш.

– Човек данас јесте, а сутра га нема; а кад га нема пред очима, брзо изађе и из спомена.

– Чини, чини сад, мој драги брате, све што можеш, јер не знаш кад ћеш умрети, нити шта ће за тебе, после смрти, доћи.

– Докле имаш времена, скупљај бесмртнога блага.

– Начините себи пријатеље, славећи Светитеље и угледајући се на дела њихова, да би вас, кад осиромашите, примили у вјечне куће.³

Како је смрт мога оца почела да ме диже из греховне каљуге

Лета Господњега 1996, 27/14. маја, за мене изненада, упокоји се у Господу отац мој Светолик, кога су звали Жарко. Као гром из ведра неба, овај догађај сузама раскваси моје окорело срце, разби моју шашаву главчину у којој су „становале” лудости, маскиране у људске мудрости, развеја моју гордост у бестрагију, као што вихор развеје плеву са гувна. Пуче, као балон од сапунице, мој надмени, атеистички, марксистички поглед на свет. Какав поглед? Слепило, бре! Прогледа слепац. Како?

3

Угледање на Христа, Глас цркве, Ваљево – Уб, 2001, стр. 52-55.

Први пут, напирени уображенко, одликаш, одликовани, снажни, пун снаге и себе, схвати истину. И немоћ своју. И немоћ људску. Не могу да помогнем оцу својему. Не, не. Ништа ми не помажу дипломе, ништа одличне оцене, ни ордење. Ни ударништва. Ни признања многобројна. Ни многобројне функције које сам до тада имао. Ни снага мишица мојих. Све се покида, као паучина пред олујом.

Непосредно пред смрт, отац ми је причао о смрти. И о прецима нашим. И о благослову оца његовога, на самртном часу. И благосиља мене и брата мојега, и чељад нашу.

Опело. Божјим промислом, на опелу десет свештеника. Већина певала у жичком хору. Опело претежно на српском. Величанствено. Достојанствено. Узвишено.

Господе, ево спаса за мене! Ево спаса за оца мојега!

Без икаквог знања (раније бих, захваљујући „мудростима” из психологије, рекао: „инстинктивно”), а сада знам да је то била Воља Божја, кренем у манастир, да однесем прилог за покој душе оца мојега. У који? Не знам. Први на који наиђох, беше Ваведење. Мати Февронија се, Богу хвала, затече у порти. Видела је она да ми (са мношћом је била Нада) не знамо елементарне ствари. Али, изгледа да је

осетила искрено покајање срца. Не дозволи нам да одемо, него нас позва у конак. Предивна, благи мелем на љуту рану. Крсти се кад јој причам о оцу:

– Нека му Бог Милостиви подари рајско насеље.

А кад јој, кроз разговор, рекох да се отац мој причестио у Васкршњем посту, устаде, прекрсти се и заблагодари Богу.

Господе, где проћердах оволике године? Зар досад не знадох за овај бисер? Колико мудрости у једној старици.

Манастирски мир прекиде силовита тутњава. Неко трчи. Главом без обзира. Лупише врата на предворју. Улете задихана калуђе-рица:

– Мати, ево владике.⁴

Ми устајемо, к’о опарени. Да идемо.

– Нека, нека, останите. Воли наш владика да разговара с народом.

4 | Владика Жички Стефан, Бог да му душу прости, враћао се са освештања темеља цркве у Расној, код Пожеге. Кад су пролазили поред манастира, касније ми је ђакон испричао, владика каже возачу: „Стани”. Овај стане. „Да свратимо код Февроније”. И тако, горе на путу оставе кола и крену низ степенице. Кад их је видеела мати Параскева, потрча да јави игуманији.

Кад уђе владика, игуманија нас представи. Ми му целивасмо руку и, по његовој заповести, седосмо. Читав сат је владика с нама разговарао о моме оцу, и при томе се много пута прекрстио и помолио за њега.

Какво олакшање. Каква срећа, у преголемој тузи мојој. Каква радост, у жалости без краја...

Владика нам даде снаге да идемо даље. Ја и Нада одвезосмо синовца Радосава у војску. Да не закасни, кад су га коректно пустили на краће одсуство. Кумбуре код Херцег Новог. Тамо сретнем пријатеља. Види он црнину. И, ваљда, тугу моју, голему. Исприча ми слушајно... (чуј, случајно: опет Маркс провирује из мене). Исприча ми он, Божјом Милошћу, о Острогу, о св. Василију. Површно. Ни он није знао много. Али, Богу хвала, довољно да ја и Нада, одмах, кренемо под Острог. Господе, да ли је могуће? (Опет неверник из мене провирује). Преноћисмо на клупи горњег, старог конака. Ујутру, на јутарњу. Догоди нам се чудо.⁵ Сиђосмо у доњи манастир, на Литургију. Први пут узимам нафору. Сећам се, кад сам био мали, баба ме водила у цркву. Као кроз маглу, сећам се Причешћа. Боже, да ли сам достојан да узем нафору? Узех.

5 | О том чуду, можда, ако Бог да здравља, неком другом приликом.

Стјеник. Мати Јулијана и мати Калиопа⁶ са благодарношћу примише наш скромни дар и од срца нам узвратише гостопримством. Поред Стјеника су моји преци пролазили у виноград, па и ја, као дечак. Отуда сам, ваљда, имао снажан мотив да често одлазим у тај манастир, све док се мати Јулијана није упокојила, а мати Калиопа преселила у Ваведење. Ту, у витрини, видех дванаест дебелих књига: *Житија светих*. Замолих да погледам. Запамтих податке. Те недеље сам отишао у Телије и купио Житија светих. И сазнао за оца Јустина. И сазнао за Светог Владика Николаја. Благодарим ти, Господе: почињеш да скидаш крљушт са духовних очију залуталог, блудног сина.

Причао ми је отац, давно, како је једном приликом баба Драгиња пешке ишла из Горачића у Студеницу.

Идемо и ми. Величанствено. Литургија. По завршеној литургији, разговарамо са калуђером. Сазнадосмо за испосницу Светог Саве, горе, у планини.

Идемо. Отац Данило нас дочека. Одведе нас у црквицу Светог Ђорђа, па у испосницу. Коцка шећера и чаша воде из Савиног извора.

6 | Обе су се упокојиле, Бог да им душу прости.

Оца Данила сам доживео као ходајућег анђела. До тада нисам срео толико скромности и доброте у једном човеку. Често смо га походили са нашом децом, са радницима. И он је, кад пролази кроз Чачак, почео да свраћа код нас. У нашој кући је велика радост, кад он остане на конаку. Много нам је помогао да изађемо из таме. Оцу Данилу ћемо, касније, даривати Крст који смо носили о Васкрсу, лета Господњег 1997. у Јерусалиму, од суднице Понтија Пилата до Голготе, и он га је оставио у олтару црквике Светог Ђорђа, у студеничкој Горњој испосници.

У то време, имао сам срећу да упознам архимандрита Јулијана, старешину студеничког. Од њега сам добио много духовних дарова, а посебно сам од њега научио да је рад подвиг пред Господом. И многе друге мудрости. Посебну част ми је учинио отац Јулијан, Бог да му душу прости, што ми је дао благослов да могу више дана да боравим у Доњој испосници. Тако сам, благодарећи његовој доброту, више пута провео по десетак дана у самоћи, посту и молитви. Ови боравци у испосници су ми много помогли да се обрачунам са собом и да, успут, схватим колику жртву Богу приносе испосници, који године и деценије проводе у том подвигу. Да схватим. И да поштујем. И да се молим за њих.

Боравећи у Доњој испосници, излазио сам сваког предвечерја код оца Данила, у Горњу испосницу. Трудио сам се да не реметим његов мир. Ти полчасовни духовни разговори су ми много помогли. А када сам први пут, по благослову оца Јулијана, отишао у Доњу испосницу, отац Данило ми је донео кључеве, показао ми где се шта налази, како да палим кандила... И одмах отишао, говорећи:

– Досад си, вероватно, мислио да је мудрост у говорењу. Надам се да ће ти ова Светиња помоћи да схватиш да је мудрост у ћутању.⁷

Касније ће се, по послушању, отац Данило преселити у манастир Увац, одакле ће започети подвиг обнове манастира Дубраве. И тамо смо га често посећивали. Једне године сам, у Васкршњем посту, у том манастиру провео десетак дана. Ту смо, лета Господњег 2003, уз благослов владике организовали венчање дванаест парова наших сарадника, рођака и пријатеља.

7

Временом сам, постепено, откривао дубину ове поуке. Кад за неку годину изађем из духовних пелена и пођем у школу Светог Владике Николаја, тамо ћу у „учионици” VI Изабраних дела (Глас Цркве, 1996, стр. 348) наћи овај бисер: „О три предмета не жури да говориш:

- о Богу – док не утврдиш веру у Њега,
- о туђем греху – док се не сетиш свога, и
- о сутрашњем дану – док не сване.”

Много незаборавних доживљаја имао сам са оцем Данилом. Заједно смо 5. октобра 2000. „пили” сузавац на потоњем комунистичком пиру у Београду. Ја и Нада смо имали част да заједно са њим присуствујемо хиротонисању владике Јована Пурића, коме је отац Данило – духовни отац. Ти тренуци, које смо с њим доживели под Острогом, на Цетињу и у Подгорици су, заиста, за незаборав. Још видим ту скромност и благи израз његовог лица, кад му се владика Јован, у приступној беседи, обратио речима:

– И молим мог духовног оца да ме не остави и да ме не заборави...

Жича. Сретење. Поуке мати Минодоре.⁸ Јовање. Предобра игуманија Екатарина. Благовештење и благи отац Георгије. Захваљујући доброты оца Георгија, сазнао сам да се Његова светост патријарх српски Павле замонашио у Благовештењу и да сваког лета долази на одмор у тај манастир. Том приликом, патријарх, лично, служи Свете Литургије и беседи

8

Касније ће моја млађа ћерка Марија неколико пута провести по више дана у манастиру Сретење и од мати Минодоре и њених сестара научити много корисног. Мати Минодора се упокојила у Господу, лета Господњег 2005. Бог да јој душу прости!

после Јеванђеља. Тако сам имао срећу, част и велику радост да више година, по десетак дана, свако јутро одлазим у Благовештење и од поглавара Српске православне цркве изобилно сакупљам духовне бисере.

Илиње. Савиње. Тројице: велики молитвеник, отац Варнава. Кађеница. Лелић. Дајбабе. Ждребаоник. Острво цвећа. Манасија. Раваница. Прохор Пчињски...

Манастир Светог Јована Крститеља, у Горњем Матијевцу, код Ниша. Ту упознасмо предивног оца, Илију, који је седам-осам година, пре доласка овде, провео у Светој земљи, у Јерусалиму, Витлејему, манастиру Светог Саве Освећеног...

Бог ће уредити да он (који познаје Свету земљу као што ми познајемо нашу кућу), буде духовни вођа групи ходочасника, у којој смо имали част да будемо ја и Нада, на ходочашћу по Светој земљи, о Васкрсу, лета Господњег 1997, и да нам, знањем својим и љубављу својом, помогне да рукама својим препипамо сваку реч из Јеванђеља: од витлејемских јасала до Голготе. Отац Илија је више пута био драг гост у моме дому. Једне године, донео нам је Благодатни огањ из Свете земље и њиме попалио кандила у нашој кући. Тај огањ смо успели да сачувамо више од шест месеци. Пред

крај живота, опет је неколико година провео у Светој земљи. Упокојио се у Господу и почива у Црној реци, а ми, са љубављу, свакодневно уносимо молитве за покој душе његове. Отац Илија ми је много помогао у духовном подизању из греховног блата. И, с љубављу, чистио прљавштину моју.

Као вечни дар од оца Илије, остаће ми његова поука о томе да човек, радећи, узгредно, треба да се труди и да сабира небеско благо: добротворством, милостињом...

– Ко цркви помаже, Богу позајмљује, а Бог никоме не остаје дужан, говорио је.

Из поука оца Илије, уселила се у моје срце допуна моје свакодневне молитве, кроз коју, поред осталог, молим Сведржитеља да мени и чељади мојој подари мудрости и Духа Светога, и да нам помогне да се не погордимо, но да помогнемо дом Његов (Цркву Свету) и потребите (понеког од оне мале браће Господње).

Црна река. Први пут смо присуствовали монашењу, чинодејством, Његовог преосвештенства владике Артемија, уз присуство мноштва монаха и монахиња из целе земље. Био је то предиван духовни доживљај.

Сопоћани. Градац...

Преображење!

Отац Венијамин. Родитељска строгост:

– Не, не. Не могу да вас причестим. Иако се нисте исповедили, из овог разговора видим да живите у греху. У блуду, такорећи. Па, ви нисте, пред Господом, приступили Светој Тајни Брака...

Венчасмо се... У Ваведењу. Певала нам мати Февронија. Каква част!

Опет строги, мудри Венијамин. Види он, има ту поправке, али има још много, много шљама, гордости, корова...

– Ко ти каже, брат Милоје, да је пушење порок? Грех је то. Ђавољи кâд је то. Ђаво ти каже, шта ће ти тамјан у кући, узми цигару. Зар заиста мислиш, брат Милоје, да је Бог мог'о да ти створи и очи да гледаш, и уши да чујеш, и нос да миришеш... а да није мог'о да ти створи оџачић, да ти дим не иде у очи, него да лепо пуши горе, да је требало да пушиш!?!

Следећи пут: Бацио сам, оче, онај ђавољи кâд!

– Добро је. Само, да не помислиш да си учинио неко велико дело. Само си се ослободио рђавог дела.

Хтео бих, на овом месту, да најискреније искажем своју велику благодарност архимандриту Венијамину Преображењском, што је много учинио да мене и моју породицу изведе на стазу Богопознања и што и данас бдије да се са ње не стремкнемо.

Света Гора. Хиландар. Уочи Петровдана, лета Господњег, 1996. Тројеручица. Симеонова лоза. Савин пирг. Савин бунар. Спонтани разговор са старцем. У причи његовој, одведе ме до Раја. Вечерња. Бдење. Исповест поред Хиландарског олтара, пред зору. Дрхтим. Боже, да ли сам достојан? Отац Кирил. Прозорљив. Види он мој страх. Ваљда је видео и моје искрено покајање. Води ме кроз исповест. Исповеда се он, уместо мене. Чита ме, као буквар. Разреша моје грехе. Боже Милостиви, хвала Ти. Палим велике воштанице. Славске. Пред Тројеручицом запали, каже ми отац Василије. Једну за чељад. Другу за таја, ђеда... Да ли оволико узвишеног осећања, оволико радости, оволико среће, може да стане у срце човеково?

Светиње по Румунији. Мошти Свете Петке, у Јашију. Монашко село. Шест стотина монахиња, на једном месту. Манастир Њамц. Добисмо благослов оца Клеопе. Још беше жив, Бог да му душу прости.

Православна Русија: Тројице – Сергијева Лавра. Дивјево - плодови суза и молитве Серафима Саровског. Величанствена Канавка: поворка од неколико хиљада душа у којој свако по сто педесет пута изговара молитву *Богородице Дјеве*. Оптина пустиња. Светиње Москве

и Подмосковља... Величанствен и непрегледан ред пред моштима свете Матроне...

Света земља. Јерусалим. Витлејем, Витанија, Маслинска гора, Гора Блаженства... Овде је Господ постио и молио се четрдесет дана. Овде је васкрсао Лазара. Овде је певац запевао, кад је свети Петар заплакао. Овде су се среле Марија и Јелисавета, док су у утробама носиле Господа и Крститеља. Ево, ово су кости витлејемске деце, коју поби Ирод. Уђи, уђи, овде се родио Јован Крститељ. Ево, баш овде је Захарија написао на дашчици „Јован му је име!” И проговори. У тај час одвеза му се језик. Овде, ево, овде је свети Јован крстио Исуса. Загази у Јордан, дубље. Још дубље. Не пропусти прилику. Нека ти ова света вода опере грехе... Ево, овде, овде га је Јуда издао целивом. Ево, још из времена оног, стоје ове маслине. Погледај, кроз ону во може да прође. А ово је бања Витезда. А овде су каменовали архиђаконa Стефана. Ово је соба Горњица. Ту је била Тајна Вечера. Уђите у ову пећину. Стресите прах са обуће. Овде је Господ рекао апостолима: Овако се молите: Оче наш... 'Ајде, сад, да запевамо: Оче наш, који си на небесима... 'Ајде, сад, да запевамо на старословенском: Оче наш, иже јеси...

Ево, овде је Пилат опрао руке. А овде је

Господ пао под крстом... Овде, на овом месту је помазан Господ. А овде је погребен. Уђи, слободно, уђи у Његов гроб. Слободно, излиј те сузе на ону камену плочу, на којој је лежао Господ. Испричај Му све грехе твоје. Господе! Подиже ми се коса на глави... А ево, овде је пободен крст, на коме су Га распели. Слободно, завуци руку у ту рупу.

А, ево, овде је преминула, у кући Јована Богослова, Пресвета Богородица. А овде је њен гроб. Уђи, уђи. Опет Тома закасни. И тако, видеше: успела се Пресвета...

Тавор. Назарет. Кана Галилејска...

Синај. Попех се у цик зоре на гору где Мојсије прими таблице са заповестима Господњим...

А овде је Господ узјахао магаре, на Цвети. Погледај, окамењено магаре. Овде је... Овде је...

Пази, сутра је Велика субота. Ако Бог да, доживећемо Свети Огањ. Само, биће гужва. Одосмо у храм Господњи, четрнаест сати раније. Понесмо Јеванђеље и тридесет три, плус тридесет три воштанице. Да не пропустимо прилику. Дочекасмо Свети Огањ. Пламеном прво дохватих руку, маловерни, па онда косу, браду, очи... Шездесет шест свећа гори. Не пече. Не пали трепавице. **Господе Благ!**

Поверовао у Тебе јесам. Сад више не верујем, Господе. Сад Те знам!!!

А овде је наш Свети Сава добио жезло, Тројеручицу и Млекопитателницу.⁹

Прошло је неколико година. Нисам изостао са Литургије ниједне недеље, нити празника. У Америци сам, недељом, ишао миље и миље, да дођем до православног храма. Мало је фалило да помислим о себи све најлепше. Као онај фарисеј! Срећом, не даде Бог. Одем, једном приликом, у Вазнесење. Служи отац Сава. А беседа! Као да звезде падају. Ух! Ух! Као да мени говори.

- Ако добро узаслушаш глас Господњи и успоштујеш заповести Његове, благословиће те Господ и даривати сваким добром. И тебе, и дом твој. Благослов Господњи биће с тобом, на сваком кораку твојему, и у све дане живота твојега...

И на самртном часу. Али, али... Ако не узаслушаш гласа Господњег и прекршиш за-

9

У манастиру Светог Саве Освећеног упознао сам оца Григорија и у дугом духовном разговору добио предивне поуке, које ми до данас стоје дубоко уре-зане у срцу. Отац Григорије је, иначе, у раном монашком периоду био друг са оцем Венијамином Преображењским. Божјом вољом, обрео се најпре на Светој Гори, а потом у Светој земљи.

вести Његове, а не покајеш се пред Господом, тешко теби! Распалиће се гнев Господњи на тебе! Распалиће те Господ батином својом, од репа до увета, еда би дош'о памети, шашавко један, шашави...

И наведе безакоња многа. И ту препознадох једно безакоње моје, кога дотад нисам био свестан. И задрхтах. И нарасте страх Божји у мени. Богу хвала! И оцу Сави, хвала!

– Благослови, Оче!

– Који си ти, бре?

Рекох му име и презиме.

Други пут. Беседа још жешћа. Ух, тешко мени!

– Благослови, Оче!

– Који си, бре, ти?

Опет му рекох име и презиме.

Трећи пут. Ово је невероватно. Овако је говорио ава Јустин. Слушао сам звучни снимак оригиналне беседе аве Јустина, на Савиндан, лета Господњег 1966. Да се најежиш. И отац Сава, кад говори, да се најежиш. Не, не, он није обичан човек. Ово је Божји човек. Ово анђели из њега зборе...

– Благослови, оче!

– Који беше ти?

– Грешни Милоје, рекох.

– А, 'ајде да попијемо каву.

Тако сам постао ђачић великог духовника и великог учитеља, оца Саве Вазнесењског. Имао сам среће да много, много времена проведем с њим. Био је то, за моју душу, нови, прави универзитет. Да, да: Вазнесењски универзитет. Чуо сам преко сто његових беседа. Два пута сам, о Митровдану, ишао с њим у његову родну Годачицу. Више пута сам, по неколико сати, провео с њим у духовним разговорима. Разјаснио ми је бројне дилеме. И привио многе мелеме на моју, грехом израњављену душу. Једанпут ме удостојио посете мојој фирми. Последњи парастос, који је одслужио у свом животу, био је парастос мојим прецима, о Митровдану, лета Господњег 2003, у Годачици. Последњих дана његове болести ја и Нада смо га више пута посетили. Једно вече је дуго, веома дуго причао са нама. Су-традан, увече, рекао је:

– Не могу више да причам...

– Желим ти, драги оче, све најбоље од Господа... – и падох ничице на под његове келије, код ногу његових.

– Хвала – прошапта тихо, сасвим тихо.

Још неколико пута смо долазили и узимали благослов од њега. Ноћ по његовом упокојењу провео сам у храму Вазнесењском, поред тела његовога, читајући Псалтир. Још памтим

вазнесењску зору, како провирује кроз прозорчиће цркве. Још памтим како ми се та светлост меша са ликом оца Саве... Свакодневно узносим молитве Господу за покој душе мог великог учитеља.

За овог дивног духовника и великог подвижника, вежу ме предивне успомене. О њима неком другом згодом, ако Бог да. Овде ћу испричати један необичан доживљај. После Литургије, уобичајена трпеза љубави и предивна беседа Оца. Кад смо пошли кући, узимајући благослов, он позва мене и Наду да дођемо на вечерњу. Биће, вели, монашење две сестре и биће владика Никанор.

Пред вечерњу, кренемо ја и Нада ка Вазнесењу. Неко од сестара наговори децу да се распореде низ шуму, па кад виде велика, црвена кола, да, „преко везе”, дојаве. Слична кола имао је на располагању владика Никанор. Кад смо ја и Нада наишли, деца, видевши наша кола, такође црвена, довикивањем дојаве: „Иде владика!” Одмах ударе звона, окупљени народ стаде у шпалир, а отац Сава ставио епитрахил и распалио са кадионицом. Песма: *Достојно јест...* Мало ниже, ја зауставим кола. Излазим. Отац Сава крену, кадећи, ка мени. Кад виде да сам ја, он, ко бајаги, замахну кадионицом да ме, тобож, удари, па ће рећи:

– Ти ћеш мени да возиш кола к’о владика. Море ћу ја „фићу“ теби да набавим, бре!

Кад народ виде да се он осмехну, свима лакну и насмејаше се.¹⁰

Тако сам милошћу Господњом сретао многе Божије људе, као што су оци Сава Рачански, Сава Студенички, Николај Црноречки, Јован Вујетиначки, Серафим Годачички, Симеон Рукумијски... За незаборав остаће ми сусрет са богољубивим и премудрим архипастиром Иринејом Гавриловићем, у брдима надомак бугарске границе, од када ми непрестано одзвања у срцу његова поука да Литургија треба да реформише нас, а не ми Литургију.

Благодарим, најпре, Господу Богу на дару Његовом, а потом духовницима мојим, што у дому мојему дувански дим замени мирис тамјана и босиока; што бројне књижурина умовања људских замени Јеванђеље и Светоотачке књиге; што зидове дома мојега и фирме моје не „кресе“ људске „мудрости“, но иконе и кандила и фотографије предака мојих; што са радошћу, ја и чељад моја, дочекујемо недеље и празнике, не по викендицама и хотелима, него по светињама нашијем, на Светим Литургијама; што за трпезом, кад се окупе чељад моја,

10

Иначе су многи помислили да ће ме оном кадионом ударити по глави.

сви из гласа и из срца запевају „Оче наш”, у чему предњаче унучад моја. И још благодарим Господу, што почех да радим на исправци живота својега, као грешан и прегрешан. Јер, празнослових и говорих ружне и непромишљене речи, неукусне шале и досетке, псовке, певах безобразне песме, сулудо се смејам, лагах, псовах Бога (Боже опрости!), сунце, хлеб, стоку, осуђивах, клеветам, оговарах, гордих се, мрсих и средом и петком, и у сва четири поста, преједах се, пуших, не идох у Цркву на службу Божју, читам некорисне књижевине, не читам Свето писмо и Светоотачке књиге, бејам среброљубац, гневих се и љутих на ближње, саучествовах у децоубиству, слушах биоенергетичара, живех блудно и распусно, живех невенчано, правих весеље уз пост, не веровах у Бога и још којекакве гадости и прљавштине учиних, грдан.

И још благодарим Господу Богу, што ми подари снаге и љубави да свако суботње јутро посветим прецима својим, одлазећи у манастире и цркве, на Свете Литургије за упокојене, осећајући да се молитве које узносим за покој душа предака мојих, духовника мојих, нерођене и некрштене деце моје, рођака мојих и познаника мојих, враћају мени, као уздарје Божје.

ДВА РАЗЛОГА ЗА ОВЕ РЕДОВЕ

Разлог први

Први разлог да напишем ове редове лежи у жељи да помогнем потомцима својим, рођацима и пријатељима својим да, ако им се, не дај Боже, догоди да, попут мене, залутају и да се сагубе од стада својега и од Чобанина својега, ако се оклизну и сагубе са стазе Богопознања, да знају да је само један пут за спасење из беспућа, из бездана, из пропасти духовне! Ухвати се, чедо моје, брате мој, сестро моја, ухвати се једине истине и једине правде и једине наде: Јеванђеља! Науке Господње! У Јеванђељу ћеш, роде мој, наћи одговор на свако питање које те мучи и притиска! У Јеванђељу ћеш наћи растерећење од свих терета! У Јеванђељу ћеш наћи спас, за себе и за дом свој! И мир, за душу своју и за чељад своју.

Ако посумњаш у речи ове што изађоше из мојих, од греха прљавијех уста, почуј шта ти довикује Свети Владика Николај:

– Као што су четири реке напајале рајску земљу, тако четири Божанствена Јеванђеља напајају живот људски у овоме веку. Јеванђеље није књига него сила, животворна сила и радостворна сила што храни и поји, сила што мртве васкрсава.¹¹

И не окрећи се, роде мој, на оне који ће те ружити, оговарати... што си се преумио или заглупио. Јер, знај: оно што је пред људима мудрост, пред Господом је лудост! И још знај, много мудрији и много умнији од нас су, такође, као и ми, били у греховном блату. Сети се:

– Савле, тај гонитељ хришћана и фарисеј, преуми се и постаде свети Павле;

– Марија Египћанка, од прелепе грешнице и развратнице, која проведе у разврату седамнаест година, постаде света Марија, после четрдесетосмогодишњег труда и покајања у пустињи (слави се 1. априла, по старом календару);

– Преподобна мученица Евдокија, развратом сабра огромно богатство, па потом постаде покајница, испосница и најзад мученица (слави се 1. марта);

– Свети апостол Закхеј, беше најпре цари-

11

У преамбули *Омилија* књ. 4 и књ. 5, Владика Николај, *Изабрана дела*, Глас Цркве, Ваљево, 1996.

ник и грешник и среброљубац (слави се 20. априла);

– Света Теодора, од грешнице која учини прељубу, постом, бдењем и покајањем задоби превелику благодат Божју (слави се 11. септембра);

– Света Пелагија, употреби своју лепоту, на душевну пропаст и кроз блуд се обогати. Али се покаја, богатство подели сиротињи и отпоче велики подвиг поста, молитве и бдења (слави се 8. октобра);

– Слично се и света Таиса, од блуднице, покаја и спаси (слави се 8. октобра);

– Свети Лонгин је био старешина војника који присуствоваху распећу Господа и чуваху стражу на гробу Његовом. Покаја се и поверова. И спаси се;

– Свети Јаков Посник учини грех блуда и убиства, слично Давиду, па као велики покајник, заслужи опроштај и милост Божју.

Тако и ти, роде мој! Устани! Опери грех свој! Како? Постом! Молитвом! Исповешћу! Светим Причешћем! И добрим делима... И главу горе: ка Господу! И знај, сви они који су пљували Господа – поплували су лице своје!

И још, знај: ако тебе испљују, Христа ради, благо теби! Јер је велика плата твоја на небесима.

И још, знај, кад ти неко каже: „Нема Бога”, послушај Светог Владикау Николаја, тог духовног горостаса, кога су скривали од нас, кад бејасмо ђаци и студенти:

– Погрешно говориш, пријатељу, да нема Бога. А правилно ћеш рећи ако кажеш: немам Бога. Јер ти сам видиш да остали људи око тебе осећају Бога, па зато и говоре: има Бога. Није, дакле, да нема Бога, него га ти немаш.

Погрешно говориш, као болесник који би рекао: нема здравља у свету. Он може само рећи, не лажући: немам ја здравља.

Погрешно говориш, као слепац који би рекао: нема светлости у свету. Има светлости, сав је свет испуњен светлошћу, само ти њу не видиш.

Погрешно говориш, као просјак који би изустио: нема злата у свету. Има злата и на земљи и под земљом, само га ти немаш.

Погрешно говориш, као злотвор који би рекао: нема доброте у свету. Има доброте, само је у теби нема.

Исто тако погрешно говориш кад велиш: нема Бога! Јер, оно што ти немаш, не значи да нико нема. Ко те овласти да говориш у име целог света? Ко ти даде право да своју болест приписујеш свима, и своју немаштину намећеш свима? Признаш ли, пак, и кажеш: немам

Бога, онда изговараш истину и износиш исповест. Јер бивало је и бива изузетних људи који заиста немају Бога. Али Бог њих има, има их до њихова последњег издисаја. Ако ли и на последњем издисају изјаве да немају Бога, онда и Бог њих више нема... Зато те молим, пријатељу мој, ради душе твоје, ради вечног живота и царства, ради суза и рана Христових – молим те, претвори твоју пркосну исповест у покајну исповест. А оно што после тога треба да чиниш казаће ти црква. Питај!¹²

А ја ћу ти, роде мој, из сопственог искуства, ево, овде, на овом месту, испричати да прст Божји можеш видети на сваком кораку. Само ако желиш. Само ако са иоле мудрости погледаш око себе. Испричаћу ти три истинита догађаја,¹³ која показују оно што се из Светотачких књига знаде: да казна Божја преступника стиже кад-тад. Одмах или касније. До седмог кољена...

12 | *Лаж је да после смрти нема живота*, Србска православна заједница, Шид, 1999, стр. 105.

13 | Из жеље да не повредим актере ових догађаја или њихове породице, не наводим пуна имена, уз спремност да свакога, ко пожели, одведем на лице места, да својим очима види те истине.

Казна Божја стигла је одмах

У време кад сам пристизао у младића, у драгачевском селу Губеревци живео је са женом и децом В. Бавио се уобичајеним сеоским пословима, али је имао и вршалицу, коју је покретао тзв. „аран” мотор.

Елем, шездесетих година прошлог века, на светог Илију, вршê В.

– Мора се, вели. Људи ме пожурују. А може и време да промени. Празнуј кад падне киша, а јок на ’ваком дану.

Што науми, то и учини. Али, не лези белају, не иде једно зло само. Ђаво наговори човека на још неко „добро дело”. Тако ти весели В., приметивши да нечије куче тумара око цегера у коме је донета ужина за вршиоце, узе мало горива, посу куче, вабну га мало ван гувна, кресну шибицу и запали га. Буди Бог с нама! Чак се и насмеја, Бог да му душу прости, како куче јауче и јури наниже, ка потоку. Скочило, веселниче, у вир, код Арсенијеве воденице. Али, касно. Црче.

Идуће године, Бога питај како, точећи гориво, запали се весели В. Очевици кажу да је, јадник, истим оним путем трчао, куда и запаљено куче. Само што се он, сирома’, мука

Танталовијех намучио, док се с душом раставио. Чек’о, ваљда, Бог, да се покаје и спаси. Још има живих сведока, који су кожу своју дали да спасу веселог В., али није помогло. Опекотине су биле стравичне. Породица покојног В., је жива и здрава. Хвала Богу! Казну Божју је исплатио, својим мукама, В. лично.

Казна Божја стигла у наредном кољену

Некако, пред рат,¹⁴ шумар у драгачевском селу Горачићи беше Милован Јоксимовић. Дobar домаћин. И сви кажу, добар човек. Ваљда је та Краљевина знала да државну шуму најбоље могу да сачувају домаћини, који знају, брате, шта је шума. Онај који гаји своју шуму зна које дрво ваља у прореди сећи, а које, опет, оставити да расте за јапију.

После су то „другови” побркали, па су домаћине прогласили кулацима, одузели им шуме и њиве, а „другове” поставили на државне положаје, да они газдују. Тако смо и шуме и њиве, и државне положаје, ставили у руке оних који ће то најбоље знати да батале и упропасте. Али, то је друга ствар.

Елем, дође Милован у авлију, код браће М. и В., и 'нако, човечански, им каже:

– Знате, как'а је ствар, људи, ви сте ова дрва посекли у државној шуми, ту и ту. Довукли сте то на двоколицу, туда и туда, ево трага, све до вашег дрвљаника. А ево и дрва. Ако коза лаже, рог не лаже. Сад ћу вам прогледати кроз прсте, али следећи пут мораћу да вас дам суду.

И оде Милован. Беше, 'нако тијачак. Турео се на оца, веле. Пљунути. Једва да замаче иза штале, ова двојица ће осути дрвље и камење:

- Те, 'ваки је;
- Те, 'наки је;
- Мајку му ништачку;
- Доћи ће и њему црни петак;
- Но, шта ће;
- Треба то убити, кад ти кажем ја;
- Но, шта;

И све тако.

У планини су тада постојале цематске утрине. Горе се, по Ђурђевудне, изгонила стока на испашу, углавном јаловиње и овце. Краве музаре и теглећа грла остајала су доле, у селу. Једнога дана, обру се горе, у планини, браћа М. и В. Бејаху 'нако витки, снажни. Сила од људи. Могли су сто јада да направе. Нит' си знао дал' су јачи, дал' су бржи, дал' су вичнији, дал' су неустрашивији. Никаквог страха нису

имали. Јок, брате. Ни Божјег. Бејаху поогладнели. Ваљало би нешто да се презалогаци. Кад, жива згода, ете ти одонуд, од Љепосавина гроба, иде јуница Милована шумара. Домаћинска. Дебела. Шарена.

– Сад ћемо ми да мезнемо, рече М.

– Вала баш, одобри В.

Ухвате ти они ону јуницу, вегну око рогова конопчетом. Уведу је између два буквића, а главу јој прибију тик уз стабло лужњака. Ни да мрдне. М. држи конопче, а В. секиром фикне добру дусу мяса, од бутке. Риче, сирота, земља се тресе. Пуштише је. Она на оне три ноге одгега низ брдо, остављајући крвав траг. Кажу, није стигла до куће. Пала. Обескрвила, веле.

Пролазиле су године. На Милованову јуницу се позаборавило. Ретко ко је још то помињ'о. Дочекаше М. и В. лепу старост. Умре један, па после коју годину и други. Не намучише се, бо'зна.

Дођу ти њихови синови у своје зреле године. Бејаху ожењени. Један имађаше четворо, а други двоје ђеце. Да не верујеш. Некако убрзо, обојица се разболе. Једноме гангрена ухвати обе ноге, и обе му одсеку. Докле је ракљаст. Све је, сирома', кад му је то зарасло, потур'о џак пода се, па онако, на рукама, пребацује се, мало по мало, те оде 'вако неђе, ђе има људи. Било

да пеку ракију, или комишају, или млате пасуљ... Жељан разговора, вели. А оном другом мученику, брату му од стрица, њему одсеку једну ногу, а другу оставе. Али она – парализована. Њему ти је било још горе. Она парализована му сметала. Он ти није мог’о ни стопе сâм да мрдне. Ни поради себе није мог’о сâм.

Једне прилике ће, код лампека, онај без обе ноге, што је им’о четворо ђеце, пред повише људи рећи:

– Ово зло што снађе мене и мога брата од стрица, то ти је плата што је зарадише наши очеви М. и В., кад су се на’ели мяса, од оне Милованове јунице.

Упокојили су се, Бог да им душу прости, обојица. Мученици. Данас у том џемату често помињу овај догађај, са узречицом: немој, па се не бој. Јер, казна Божја може да стигне одма’, или, не дај Боже, у неком наредном кољену.

Казна Божја стигла у трећем кољену

У истом џемату где бејаше претходни догађај, привенча се у домаћинску кућу, за добру ђевојку, вредан, mudar и радан момак по имену Р. И са женом својом изроди четири сина и неколико ћери. Задруга била највећа. И

најбоља у селу. Ако ти треба снајдер, ту ти је. Ако ти треба столар, и он ти је ту. Ако ти треба рабаџија, са најбољим и најјачим воловима, ту ћеш га наћи. Најрасније краве, овце, свиње... Ту су ти ћурке, гуске, патке, мисирке... Ту су ти пчеле. Ту виногради, воћњаци. Свака Божја воћка. И она, што нико нема. И смоква. И оскоруша... Ту ти је пушница, да осушиш шљиве. Ту ти је пекара, да испечеш бравче, за славу или ма каки годет. Ма, нема шта нема. Од тице млијека. Тако та кућа напредоваше у сваком погледу. Чељад сложна, ђеца здрава, румена. Напредна, штоно кажу. Не може љепше бити. Све 'нако, како Бог милује.

Елем, с оне стране потока остане удовица. Сирота. Јадна. Имала ћечицу. Нејач. Почне да долази у надницу код Р. Попружи јој он. Мало по мало, заборави он, Бог да му душу прости, да је Господ запретио да ће згромити онога који уцвели удовицу и сироту.¹⁵ Уцвели ти он

15

Немојте цвијелити удовице и сироте. Ако ли коју уцвијелиш у чим год и повиче к мени, чућу вику њезину и распалиће се гнев мој и побићу вас мачем, па ће ваше жене бити удовице, а ваша дјеца сироте” (Владика Николај, *Изабрана дела*, књ. 3, Глас цркве, Ваљево, 1996, стр. 46).

У истом делу премудри Владика нас подсећа на премудрост Соломонову: „Не помичи старе међе и не ступај на њиву сирочади. Јер је јак осветник њихов.”

њу, сироту. Ђаволчина га, ваљда, наговорио. 'Нака кућа. 'Наки домаћинлук. 'Нака љепота. Ал', не вреди. Ђаво не оре и не копа.

Ај' све то, шта би, би. Најпосле се Р. замери на ону веселницу и помоћу лажнијех сведока доказа да је од ње купио и исплатио јој ту и ту парцелу. А није, кажу. И доби он ту парцелу. Судом. Пролазиле године. Дошла старост. Дубока. Умре Р. 'Нако како доликује домаћину човеку. Од старости. Без неки' велики' мука.

Прође време. Чудо невиђено: обурва се она парцела, да не верујеш очима. Од Јелице до Бјелице, само она. Једна једина. Ај' то, десило се. Али, не лези белају. У тој ти се парцели, повише година касније, преврне са трактором један Р.-ов унук. Фала Богу, остане читав. После неку годину, исто то се догоди другом унуку, од другог Р.-овог сина. И он оста неповређен.

Таман су старији људи гуцкали: добро је. Добро су прошли. Кад, да ви'ш јада: у једном Р.-овом изданку роди се грбаво дете. У другом, слепо. У трећем, са душевним болестима. У четвртом, не жене се, нити удају... Господе, смилуј се...

Разлог други

руги разлог да напишем редове ове лежи у жељи да помогнем потомку својему, рођаку својему, пријатељу својему у сазнању шта да чине кад дође дан да морају испратити родитеља својега, рођака својега... у вечност. Шта да чине тога дана и наредних дана? Шта је најважније?¹⁶

*

Шта да се ради кад неко умре

Велики је богаташ онај човек који не умре без покајања, него га болест или неки други знак опомене да изврши смотру свога живота кроз покајање, исповест и Свето Причешће.

Добро дело ми чинимо зато што, кад нам се неко наш разболи, трчимо за лекара, еда би поправили здравље његово. Али, много је важније мислити о души драге нам особе. Зато без одлагања треба позвати свештеника, да исповеди и причести болесника. Тиме ћемо тој особи учинити највећу услугу. Већу од свих

16

Као окосница за одговор на ова питања послужиће нам душекорисна књига *Лаж је да после смрти нема живота*, у издању Србске православне заједнице, Шид, 1999.

овоземаљских блага. Јер, све што некоме, у овом пролазном свету, поклонимо – рђа, црв и мољац ће временом нагрести. Али, оно што учинимо за његово вечно спасење је једино непролазно.

Цео наш овоземаљски живот је припрема за будући живот. То је тесно предсобље за дворац вечности. Вододелница између овог кратког, земаљског, и будућег, вечног живота је смрт. Са даном наше смрти, душа наша не умире. Она наставља да живи. Наша смрт је рођендан за вечни, загробни живот.

Шта ће бити с нашом душом? Куда ће она? Како ће место заузети? Од чега то зависи? Зависи од тога да ли смо живели по Заповестима Господњим. Зависи од тога да ли смо поштовали Закон Божји.

Ако смо грешили, имамо могућност да се спасемо до потоњег нашег даха. До умрлог часа можемо се спасти покајањем, Исповешћу и Причешћем. Бројни су примери из Житија светих, из којих се види да се човек може спасити до задњег трена. Један од таквих примера је и покајани разбојник, распет са Господом на Голготи, који укорје разбојника са леве стране, јер хуљаше на Господа, говорећи:

– Ако си ти Христос, спаси себе и нас!

А други, одговоривши, укораваше га:

– Зар се ти не бојиш Бога, када си и сам осуђен тако?

А ми смо праведно осуђени, јер примамо по својим дјелима као што смо заслужили, а он никаква зла не учини.

И рече Исусу: Сјети ме се, Господе, кад дођеш у Царству своје.

И рече му Исус: Заиста ти кажем, данас ћеш бити са мном у рају.¹⁷

Ето, дакле, до задњег часа ми се можемо покајати и спасити. Али, кад дође задњи час, кад дође смрт, кад се душа наша раздвоји од тела – ми више ништа не можемо учинити за своје спасење.

Тада, наш положај (који смо животом својим – мислима својим, речима својим, делима својим заслужили) може поправити само молитва и милостиња наше родбине и наших пријатеља! И молитве наше Цркве!

Дакле, пожуримо, док је дана живота нашега, да грехе наше очистимо добрим делима, постом, молитвом, Светим Причешћем. Јер, долази ноћ! Долази смрт! А кад дође смрт, кад неко умре, е, кад би тада могао, узвикнуо би из свег гласа, из петних жила, да брда јече, да га добро, добро чујемо: „Свршена је моја књига, сад на вама лежи брига...”

Шта, дакле, да радимо кад неко умре?

Најбоље је посаветовати се са својим духовником и следити његове поуке и савете.

Али, није на одмет знати најнеопходније:

– најпре, треба запалити свећу од воска крај узглавља покојника;

– окадити покојника тамјаном;

– одмах обавестити свештеника о смрти;

– покојник се затим купа и облачи у нову одећу (жени, па и девојчици се веже марама на главу);

– руке покојника се постављају на груди, еда би и мртво тело, добивши облик крста, подржавало душу;

– ако се сахрана врши из куће покојника, опело се свршава у дому његовом;

– ако се покојник носи у цркву, опело се врши у цркви;

– ако се покојник преноси у капелу, свештеник треба молитвом да га испрати из дома, а чин опела се врши на гробљу;

– сви који су на опелу треба да држе запаљене воштане свеће у руци;

– за сахрану (као и за друге молитве за покојнике, парастосе, помене), спрема се кувано жито (кољиво, панаија) и црвено вино;

– венци од вештачког цвећа се не носе на сахранама православних хришћана;

– даће треба да буду прикладне, а ако је време поста, среда или петак – оне су обавезно посне.

Од момента смрти до четрдесетога дана, душа покојника, између осталог, пролази кроз митарства. Е, кад бисмо имали духовне уши да чујемо, ми бисмо чули крик покојника: **помозите!!!**

Зато је најважније да од момента смрти, па до четрдесетнице, вапијемо к' Богу за помоћ души нашег покојника. Јер, четрдесетог дана души покојника бива одређено место где ће она чекати Васкрсење мртвих и Страшни Суд. Али, положај душе покојника може се поправити, ако искреним молитвама придобијемо милост Господњу.

*

Како да помогнемо умрлом

Умрлом можемо помоћи на више начина:

Молитвом, паљењем свећа и кандила много можемо помоћи души покојника: или му привремено доносимо олакшање, или га чак избављамо из пакла. Зато молитва за упокојеног представља огромну милостињу нашу: то је много више него кад гладном дадеш хлеба, него кад умирућем од жеђи пружиш

чашу хладне воде, него кад онеме што се смрзава дарујеш топлу хаљину...

На питање како се молити за ново-представљеног ближњег, духовник одговара:

– Треба прочитати молитву: „Упокој, Господе, душу новопредстављеног слуге твога (навести име) и опрости му свако сагрешење вољно и невољно”, дванаест пута, са дванаест поклона ујутро (после јутарњих молитви), увече исто тако (после вечерњих молитви), током четрдесет дана. Може се, такође, читати током четрдесет дана и Акатист за покој душе.¹⁸

Када су неког духовника питали зашто се понавља молитва, он одговори:

– А зашто стално понављамо своје дисање, тј. зашто стално дишемо? Дисање је неопходно, оно подстиче и одржава наш живот. Зато је потребно да се што чешће молимо, јер молитва је дисање наше душе Духом Светим.¹⁹

Свети Кирило Александријски саветује:

– Немој одрећи да на гроб умрлог донесеш уља и свеће и запалиш их, призивајући у молитви Христа Бога, јер је то пријатно Богу, и ови су дарови много корисни и плодоносни. Ако

18 | Из књиге *Посаветуј ме, оче*, Светигора, Цетиње, 2001, стр. 133.

19 | *Исто*, стр. 57.

је умрли грешан, да га, уз садејство благодати Божје, разрешиш његових прегрешења и изведеш из пакла у светле области раја. А ако је праведан, да ти то послужи за награду.²⁰

А Свети Јован Златоуст, тешећи оне који прекомерно плачу и тугују због смрти грешника, збори:

– Постарајмо се, колико је могуће, да уместо суза и ридања, уместо раскошних гробница, помогнемо умрлима својим молитвама, милостијама и прилозима да бисмо на тај начин и њима и нама испросили од Бога и примили обећана блага.²¹

Дакле, спомињање умрлих доноси дво-струку корист:

– прво, оно је спасоносно за душу умрлог и
– друго, оно је спасоносно за душу оних који те помене чине.

И не сметнимо с ума да је снага искрене молитве огромна! Зато Господ у Јеванђељу и каже:

– Иштите и даће вам се; тражите и наћи ћете; куцајте и отвориће вам се.²²

20 | *О спомињању умрлих*, Манастир Рукумија, 1999, стр. 35.

21 | *Исто*, стр. 35.

22 | Јеванђеље по Матеју 7.7.

Давањем милостиње за покој душе умрлога много, веома много, помажемо покојнику. Дела милосрђа су разноврсна:

– давање ствари умрлога (обуће, одеће и других предмета), као милостиње потребитима;

– давање хране, одеће или новца сиромасима, болесницима, сакатима, слепима...;

– давање прилога у манастире и цркве (у намирницама или новцу), према могућностима добротвора;

– куповање православних књига и њихово даривање верницима.

Ова дела милосрђа су нарочито важна до четрдесет дана, али су за упокојеног душекорисна и после тога.

Послушајмо, за тренутак, поуку свете Игуманије Атанасије:

– Знајте да милостиње и добротинства убогим, које се у току четрдесет дана чине за душу умрлога, умилостивљавају Бога. Ако су душе умрлих грешне, оне кроз дела милосрђа добијају од Господа опроштај грехова, а ако су праведне, добротинства, за њих учињена, служе на спасење добротиницима.²³

Јеванђеље нас причом о богаташу учи да је

за нашу душу погибелно стицати богатство, а не богатити се Богом. Свети Теофан Затворник нам отвара духовне очи и учи нас:

– Сво богатство је од Бога. Уколико га стекнеш, посвети га Богу и проистећи ће свето Богатство. Све вишкове дели са онима који имају потребу. Тако ћеш вратити Богу оно што ти је дао. Ко даје бедноме, Богу даје. Онај ко троши богатство, истински се богати. Богатећи се добрим делима, он се богати ради Бога, са намером да му угоди; он се богати Богом, привлачећи његов благослов; он се богати од Бога, који вернога у маломе поставља над многим; он се богати код Бога, а не сам за себе, будући да себе не сматра господарем, него само приставом и рачуновођом, чија се сва брига састоји у томе да намири све који му долазе са потребама.²⁴

То не значи да не треба радити, стварати, градити, па и стицати богатства. Без богатих не би било милостиње, ктиторства, задужбичарства... Бог је и створио богатог и сиромашног, да би се оба спасли: богаташ милосрђем, а сиромаш благодарношћу. Али, ако нам је богатство циљ, ако оно прионе за наше срце, онда

24

Св. Теофан Затворник, *Мисли за сваки дан*, 2. издање, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска, 1997, стр. 165.

тешко нама: упадосмо у грех среброљубља! И спремисмо себи паклене муке, тамо где је јаук и шкргут зуба. Јер, бићемо као онај безумни богаташ из Јеванђеља. Ако се, пак, радећи и стварајући Богом богатимо, ако се потрудимо да направимо равнотежу између материјалног и духовног, онда нам материјално богатство може послужити на спасење душе наше и на спасење душа наших ближњих. Зато нам Свети Јован Златоуст поручује: „Бог ти је дао богатство, с тим да би ти њиме купио небо.”

Рече Господ да је тешко богатоме ући у царство небеско. Али, није рекао да је то и немогуће. Многе примере видимо у Светом писму: Аврам је био богат, али срце његово је било везано за Бога, а не за богатство. Богат је био и праведни Јов, али послушан Богу и у слави и у муци својој. Богат је био и Воз, али милосрђем својим угоди Богу. Богати су били бројни угодници Божји, бројни свети цареви и свети краљеви – али нису срцем били везани за богатство своје, већ за Бога.

– Није богатство само по себи зло, као што ниједна створена твар Божја није зла, него је зла људска привезаност за богатство, за имање, за ствари; и зле су и погубне страсти и пороци које богатство омогућава и изазива, као: блуд, прождрљивост, пијанство, тврдичлук, размета-

ње собом, самохвалисање, сујета, гордост, презирање и подништавање сиромашних људи, богозаборав, и остало, и остало. Мало је оних који имају снаге да се одупру искушењима богатства и који могу да господаре својим богатством, а да не постану слуге и робови богатства. Пре свега, богаташ тешко може да пости, а без поста нема ни укроћења свога тела, ни смирења, нити праве молитве. Зато Господ и говори да је богаташу тешко ући у Царство Божје.²⁵

Зато, дакле, одвајање дела вишкова за спасење душа упокојених предака, рођака, пријатеља... представља добротинство које даје двоструку жетву:

- прво, доноси спасење душама упокојених и
- друго, доноси корист и спасење добротинитељу.

Помињање упокојених на Светим Литургијама веће је и моћније од свих других молитава.

Кад су Светог Јована Кронштатског упитали које је највеће дело на земљи – одговорио је безрезервно:

– На земљи нема већег дела него што је учествовање у Светој Литургији и причешће Светим Тајнама тела и крви Христове.²⁶

Најважнији и највећи помен за упокојене је Проскомидија, која се служи на Светој Литургији, јер тада свештеник из просфоре вади частице за упокојене и помиње имена њихова, пред Богом Живим.

Бројни су примери из Светоотачких књига о томе како су и грешници (имајући бар неко добро дело), након одслужених четрдесет Литургија за покој душе њихове, изведени из пакла. Зато је света Јулијана, за покој душа Василија и Евдохије, кад су преминули, током четрдесет дана давала трпезе за монахе, свештенике, удовице, сирочад и сиромаше; затим, слала милостињу по затворима; и заказала служење четрдесет заупокојних Литургија.

Зато треба да знадемо: чим нам неко драг умре, најважније од свега је – одмах отићи у неки од манастира (или чак у више њих), те замолити да се име покојника помиње четрдесет дана! Или дуже! Или, најбоље, трајно! Прилог који ћемо том приликом дати је безначајан.

Јер, колико те молитве могу нашем покојнику помоћи, не може се купити благом целог овоземаљског света.

Поред тога, постоји древни побожни обичај да се чине парастоси у седми, двадесети,²⁷ четрдесети дан после смрти, на пола године и на годишњицу.

Будући да се души покојника суди у четрдесети дан, веома је важно да тај парастос буде тачно тога дана.²⁸

Парастоси и помени се могу чинити на гробу покојника (што је најбоље), а могу и у манастирима и црквама. Поред наведених дана, парастоси и помени се могу чинити, у договору са духовником, и у друге дане, као и после годишњице. Осим тога, Црква је установила опште дане за спомињање преминулих, и то:

– све суботе (осим Лазареве, Велике Суботе и суботе Светле седмице);

27 У неким крајевима парастоси се уместо седмог и двадесетог дана чине у трећи и девети дан.

28 Први дан смрти се рачуна од поноћи до четири сата после подне, тј. до вечерња. Ако час смрти падне после вечерња, за први дан се узима наредни дан.

– задушнице (прва субота месопусне седмице, субота уочи Тројице, субота уочи Михољдана, субота уочи Митровдана);

– Побусани понедељак (сутрадан по Томиној недељи).

Када није парастос, већ сами или са породицом излазимо на гроб покојника, важно је чувати се којекаквих измишљотина и сујеверја, већ треба:

– упалити свећу од воска;²⁹

– помолити се Богу за душу покојника;

– гроб прелити црвеним вином (у облику крста);

– гроб окадити тамјаном.

Молитва може бити из молитвеника, а може бити и из сопственог срца, својим речима. На гробу се може прочитати и *Правило Светог Серафима Саровског*, које чини читање молитава: *Оче наш* и *Богородице Дјево* (по три пута) и *Символ Вере* (један пут).

*Детаљ из етно-села у Лозници код Чачка:
кућа из друге половине 19. века,
пренета из Горње Добриње
(родног места књаза Милоша)*

ДЕО ДРУГИ

ПРИЧЕ И КОМЕНДИЈАЊА

„Да ти кажем, роде”:

*деда Милоје, бака Нада и унучад (слева
на десно): Јанко, Марта, Миона, Јован и Јана*

НА УВОРУ ДА ТИ КАЖЕМ, РОДЕ

Радуј се, младићу, за младости своје, и нека те весели срце твоје док си млад, и ходи куда те срце твоје води и куда очи твоје гледају; али знај да ће те за све то Бог извести на суд... Али, опомињи се творца својега у младости својој прије него дођу дани зли и приспију године [...] јер човјек иде у кућу своју вјечну [...] Прије него се прекине уже сребрно, чаша се златна разбије и распе се виједро на извору и сломи се точак на студенцу, и врати се прах у земљу, како је био, а дух се врати к Богу, који га је дао (Свето писмо, Књига проповједникова 11. 9; 12. 1, 5, 6, 7).

Елем, беше нараштај један на размеђу епоха.

Нараштај који је стасавао уз жижалицу и огњиште над којим су висиле вериге. Крај тог огњишта се преносило предање. Мудрост. Поуке. Са оца на сина. Са ђеда на унуке. Многе лекције су ту, уз пуцкетање ватре, научене, па и она најважнија: *Бога се бој, и заповјести његове држи, јер то је све човјеку. Јер ће свако дјело Бог изнијети на суд и сваку тајну, била добра или зла* (Књига проповједникова 12.13,14).

Рек'о би' ти коју о том нараштају који се радовао свитању, који се будио појем петлова и славуја, који је пио воду из студенца, расо испод голубарца и водњику од такиша, који је димио посјек над прочевљем, који је носио тежинове кошуље и сукнене чакшире, који је у мочилима киселио конопље, који је трлио тежину, који је ткао и бјелио платно, који је прео и препред'о рудицу и балучио ћилиме, који је тес'о јапију за винске и ракијске судове, који је крчио и зиратио комад по комад оранице отимајући је од аврика, који је смочио кад руча, који је о себе носио марду из дућана, који се радовао прелима, мобама, комишањима, који је притрчавао да помогне комшији вријећи или вијати, млатити пасуљ или податресати шљиве, газити блато за циглу или испаручити пријесеке 'очи нове жетве, који је правио ко-струтне вреће, покровце и бисаге, који је враћао сабијену меру, који је биљежио на рабош, који је подоштрав'о прошће и удар'о поплет, који је подиз'о грађевине границеве ил' стржеве, који је рил'о и сподиз'о винограде, залам'о им заперке, и прск'о и' плавим каменом, који је пазио да пласку не до'вати роса, да орлушина не насрне на пиљеж, који је удар'о клечке и брњушке да свиње не провале у потачкан усев, који је печалбио пођекад надницом ил' ђуту-

рице, који ти је теп'о да би исказ'о љубав говорећи: рђицо једна, који ти је с' душе дарив'о најљепши залогај, који је 'ћери учио да поштују чељад у новом дому ђе ће се зародити, па су оне то чиниле обраћајући се тамошњој ђеци са сејица, милоцвеће, ђешо, бралица, делица...

Исприч'о би' ти неку о том нараштају који се чудом чудио кад је 'лектрика почела да с' уводи... да се калдрме цаде... да се праве нужници у кућама... да свира радијо... да с' уносе неки бучуци у собе у које народ гледа рек'о би нема паметнија посла... Који се пречудити није мог'о што се изгустира ралица и саковац... што зарасташе у непрођију стазе преко Криваје и Перета... што се крдисаше црношљиве и рануше... што се не чу'е ларма ђечкадије... што не бучу бикови по торовима... што не блеје овце по утринама... што се не држи пос'... што гробља почеше утањати у бујад и немар... што се сагуби стид од људи и стра' од Бога...

О том нараштају, са којим увиру вековни обичаји, 'оћу да ти прозборим коју, роде мој. Вође на увору.

Да и' тувииш.

Да им се не сатари траг.

И да о њима причаш онима што ти неће веровати. Или те неће чути.

Бог зна.

Можда смо мено узвионули.

Можда смо заборавили оно што нисмо смели.

Ни требали.

Можда смо се понијели к'о они у време Нојево.

А може бити да нам је зинула ала ко онима у Вавилону, у време оно.

А почеле су и будалаштине неке по Њу Орлеансу. Па неки Егзити... Па ђавоимана Мадона хули усред престонице земље Србаља... Ене ти и у трубачку престоницу почели да увлаче бестиђе. А неки су почели и гробља наша да скрнавe. Ни праху отаца наших мира не дају. А онамо, у Браничеву, оргија пир вештица...

Будибогснама.

Ет', реко' да ти прозборим коју.

Да не заборавиш.

Ако имаш времена да ме чујеш, роде.

Не да ти тај мобилни...

Не да ти тај интернет...

Ђе ћеш ме чути кад возиш двеста на сат...

'Оћу да ти довикнем к'о она мајка што је викала, кад су им отимали и у јаничаре одводили ђецу: „Илија, Илија... не заборави...” Ко да је слутила, веселница, да ће они да зајашу пет стотина година.

Ал' и то је прошло.
Проћи ће и ово. Чу'еш кад ти кажем!
Зато, к'о велим, да ти довикнем:
Није злато све што сија!
Не једе се све што лети!
Чувај се, сине, да те не превари време!
Јел' све се мења.

Сад се не носи одело од тежине и сукна. Сад се не носи веш у поток на кошуљари, нити се пере пракљачом. Сад се не пече 'леб у црепуљи нити колач на ринглама. Сад се не иде на хаџилук пешице данима. Сад се не пишу писма која се завршавају речима: „Вита јела зелен бор, чекам брзи одговор.“ Па ти одговор дође вришко. Не баш ове и оне, но оне онамо неђеље.

Све се променило.

Ал' двоје је остало исто:

Он. Сведржитељ. Отац наш небески. Бог наш.

Он је исти.

И пут до Њега.

До Њега се не стиже авионом. Ни електроником.

Тај пут је ост'о исти.

Њега се држи, роде мој.

Да со не обљутави.

Да не залуташ.

Да не тумараш по бездану.
Да се не крцумаш по безверју.
Да се не потуцаш по незнању.
Да се не сторњаш у бешчашће.
У чемер.
У јад.
У немилосрђе.
У празнословље.
У среброљубље.
У бестије...
Да се не сломаташ у бездушје.
Да се не одљудиш.
Да не обагриш.
Да ти не оскрнавe светиње.
Да те не преведу жедна преко воде...
Тог пута се држи јер ћеш тако посадити
дрво добро.
А оно ће родити род добар.
По плодовима тијем ће те познати они који
иза тебе дођу.

ПРИЧЕ ИЗ СТЕВАНОВИЋА ЏЕМАТА

*Њива Господња: Черговиште, гробље предака
(Горачићи, Драгачево)*

ПОГЛЕД СА ЧЕРГОВИШТА

Над низ присојну страну Јелице планине бациш поглед с Годидова, наниже, угледаћеш Коренате. Од Корената кад сиђеш низ мали Рид, наићи ћеш на затрављену зараван, величине осредње авлије. Она чврсто лебди над Страном, која се окомито стропоштава у поток. Ту зараван зову Башчине. Да ли по башчи, или по баштини, или по баштинки, не зна се баш тачно. Али је неспорно да је ту, на Башчинама, своје огњиште распалио Стеван. Он, по предању, негде са тромеђе Црне Горе, Санџака и Херцеговине побеже од турскога зулума и потражи мир. Ту Стеван роди Петра и Радована... А Петар роди Милорада, а Милорад роди Вићентија, Сретена, Косту, Јована и Чедомира... А Радован роди Милоша и Никољу, а Милош роди Алексу, Мата, Јеротија и Аврама... Стевановића јато се умножи и поче свијати своја гнезда, наниже, ка потоку. Тако се формира Стевановића џемат, углављен у троуглу између планине, Малог и Давидовића потока, који се љубе, доље, ниже Росинога ораса, а из њихове љубави рађа се речица Драгачица. У овоме џемату ће се подићи два-

десетак кућа, ограђених шљивовим прошћем. А прошће се поплитало врбовим прућем, одсеченим пре мезграња. У свакој авлији постојао је млекар, чије су украшене решетке, окренуте ка путу, обично биле ишаране. Свака авлија имала је вајат од граничевих брвана. У њему су младенци добијали свој кутак за стидна миловања и шапутања. Ту је и салаш, исплетен од ивовог прућа. Имућније куће су уз салаш имале трем, који је, ослоњен на дрвене стубове, лебдео као раширено крило, заклањајући волујска кола од кише или сунца. Већина кућа је имала амбар, са пријесецима за пшеницу, раж, зоб и пасуљ. Готово свака авлија је на доњем крају, на граници са башчом, имала још и качару. А испод качаре, пошто је страна, каскадно се спуштала штала у коју се улазило из башче. Изнад качаре је бивао трем под којим се распаљивала ватра под казаном кад се пече ракија. Или под ранијом кад се кува мѣћа за свиње. У башчи је била кошара за овце, свињац, кокошар и клозет. Иако обавезно ван авлије, клозет и није био тако далеко, ако пођеш на време.

Куће су биле полубрвнаре. Она северна половина је била од брвана, са три стране. И имала је двоја врата. На средини те просторије било је прочевље, изнад кога су висиле вериге.

А с јесени се, по свињокољу, високо изнад прочевља, качио посек. Онај четврти зид је био од цигле или набоја. Кроз врата, постављена на том зиду, улазило се у собу. Дрвени кревет, преко чије сламарице се затезао ћилим, астал, шпорет који личи на гараву цокулу и креденац су чинили сав намештај. Дувар и штукатор у соби су се обавезно кречили 'очи славе и обетине. Под је био поциглан или попатошен.

Кромпири су се чували у трапу. Јабукe такође. А купус се киселио у каци која се смештала у избу или подрум, где стоје и бурад са ракијом.

Ко год је био батлији, па закопао бунар у авлији, нашао је жицу на шестом или седмом метру. А вода се цибрила, као на студенцу. Љети, кад виоглавом или ђермом извадиш кофу из бунара, па наспеш воду у стаклени бокал, он у они час замагли.

У Стевановића џемату, пост се држао неизоставно. И Петров, кад се косило, о сирћету и посном пасуљу.

Над овим присојем сунце грије поваздан. А магла дође до Драгачице. На прсте једне руке мо'ш избројати дане у години кад се магла попење до нашијех кућа. Први сунчев зрак провири иза Умке и милује воћњаке до зоранка, кад потоне тамо иза Овчара. А онда

дуго, дуго држи румену поњаву која полако бледи, док је не савлада месечина.

Лавеж керова, блејање оваца, рика јунади, шкрипа папучице на шинским колима, мирис свеже помуженог млека, призивају сутон који лагано покрива џемат. Тада у свим кућама почињу чељад да се сабирају око трпеза. Да се Богу помоле. И да узму по залогај љеба испеченог под црепуљом. И кашику топлог смока. Па потље, да плакну ноге на басамцима. Или у шавњу... И џемат утања у сан.

Ујутру ће, јопет, сунце да помилује шљивике са црношљивама, ранушама, пискавцима и маџаркама... Са покојом јабуком будимком, кожаром или колачаром, по ивици шљивика. И понеком крушком такишом. Или караманком. Или кантарушом. А кантарушу на јесен мораш да завучеш у сјено, што дубље, да се усити.

Ваљда зато што је нагнут ка сунцу, овај џемат има крупне, слатке воћке. А ракија од шљива је дошла питка. И има добру 'рому.

А ђеца су, некако, румена. И сва имају дебеле табане, пошто ћерају боса, 'вамо од Ђурђевдана, па онамо све до Митровдана. То босоного ђетинство је испуњено раним обавезама. Да се напасе стока. Да се однесе воде косачима. Да се унесе дрва у кућу. Да се

на'рани пиљеж. Пуште овце. Подбере лишће репе свињама. Да се тркне у задругу за гас. Или со. Али је то ђетинство било испуњено и радостима. И чаврљањем. Играју се тутумиша. Ќлиса и машке. Пиљака. Прстена. Дечаци су се учили да јашу. Најприје овнове и јарчеве. Док не доспеју до коња.

А кад се чељад домчају снаге, живе животе своје у трудовима. Почесто и у мукама. У оскудици. Тугују кад град однесе љетину. Кад удари куга у свиње. Кад се удави крава. Или наду'е јунац. Кад наиђе нека сотвора на пиљеж. Кад ветар изобаљу'е рогоце и поломи родне гране. Поваља пшеницу. А ђетелину смота у ковиталац. Кад удари суша. Све изгоре! Па омали 'ране за чељад. И за стоку. Јопет, кад је година кишна, ме' с' чини још горе. Све сатрули!

Одње белај сво'е исе. Шта да му радиш. Наишла рђава година. Дозлабога.

Нек' иде бестрага. Из ове се коже у другу не може.

Не мо'ш ти да цркнеш назор. Дошло, 'нако, горе високо, а доље, јопет, па дубоко.

Не мож' да бидне све потаман. Кад ти отежа, ти нође спушти те преда'ни. Мено. После јопет, Јово, наново. Јел' знаш како ти је: чега гој ти бидне много, потље ће да мањка.

Ал' потље олује, огрије сунце. Па, ја. Док се не смркне, не мож' да ти сване.

Тако ти то иде. Борба. Мораш да запнеш. Добро. Да обдржиш кућу. Да одгајиш ђецу. Да приновиш как'у грађевину. Да подигнеш воћњак. Ил' виноград. Да прикѹпиш комад земље. Не мо'ш да се провучеш кроз живот нако к'о 'лад. Да не оставиш траг. Зато мораш да потуриш леђа. Да се наореш и накопаш. Накосиш и напластиш. Насијеш и најњеш. Накупиш и напечеш. Настружеш и нацијеш. Навлачиш и нађенеш. Нараниш и натимариш. Натовариш и испаручиш. Нарил'аш и навршеш. Натачкаш и поприткаш. Накруниш и намељеш...

И женскиње се изарчи. Знаш како ти је казано: чо'ек држи један стуб од куће, а жена она три. И оне ти, мученице, од сна откидају. Па се сите најњу и наплијеве. Накрцају и нарендају. Наломкају и потпале. Насоле и накиселе. Наперу и нарибају. Намијесе и накувају. Наваре и насире. Напреду и наплету. Нанецају и навезу. Наткају и накрпе. Набијеле и наштиркају...

Оно, не мо'ш губаво да збориш. Бидне и лијепаје' договштина. Кад се раду'еш животу. Ку' ћеш љепше, него кад сабереш берићет. Кад напуниш салаш. Таване. Амбар. Кад испо-

вршу'еш сјена. Па ти се отели крава. Ил' облизни овца. Крмача опраси дван'есторо. А квочка изведе пилад, без једног јединог мућка. Виноград понесе добро. А воће дријема од рода. Па се провеселиш на свадбама. На бабинама. Запијеваш на мобама. На косидбама. На жетвама. На вршајима... Попије се по која мученица о благоданима. Погости се о славама. О обетинама...

И нашале се пођекад. Комендијају. Комендијају неки пут до суза у очима. До бола у стомаку. Згодно поцркају од смија. Знаш како 'е оно казано: весело срце помаже к'о лијек.

Нарочито се комендијало на комишањима.

Комендијало се и крај лампека. Ал' туј ти бидну само мушкарци. Ту омакне и по нека галатна рјеч.

Жене су, јопет, комендијале на прелима. Правило је било да се домаћин и остали мушкарци посклоне. И ђеца. Да жене остану насамо. Да дадну одушка души својој. Тад, оне веселнице, забораве и порођајне муке. И жуљеве од српа. И модрице на раменима од кошуљаре и обрамаче. И болове испод ложичице кад се струне, пуснице, од терета. То иг пробада док се не опашу. Ал' за опасивање мора да 'ваташ згуду. Не смије свекар да сазна. Ил' ђевери. Каки то. Не би кабулила... Да

помисле да си крмељуша. Да си метиљава. Да ниси низашта. Туј, на прелу, оне оћерају у заборав и зулум. Забораве и оно што иг, крвник, и'шиба ономад за ниђе ништа. Оплављо 'е сироту. А није, пуста, скривила ни 'волицно. За ови нокат. Очију ми мојиг. Горела к'о ова лампа. Свекрва јој направила бој. После и њој било криво. Ал' доцкан. Пој'о вук магарца. Туј ти оне, кроз смијање и зафрканцију, провире и понеку нежну тајну која се крије иза рекле на туфне. У самосâмијем грудима... И открију понеку пусту жељу. С' уздахом. Дâко се и њој срећа осме'не...

Ал' јопет, некако 'е комишање било најподесније. Туј ти је и мушкиње и женскиње. И ђеца. И туј ти свак' сваког мож' да погледне у очи док овај прича. Јел, муруз мо'ш да комишаш 'нако, напамет. Без гледања. Оно, доправде, деси се пођекад да, кад се засмијеш, муруз одлети фрљоке, па звизне неког у главу. Ал' туј нема замерке. Как'и. Јел, зна се да то није з'инат.

Тако ти је комишање једна округла бина. Право правцато позориште. Туј ти се измјешају глумци и гледаоци. Сви су једнаки. Само што је неко вичан да смјешно прича. Ал' зато се онај други смије 'нако рецко. Из само сâмог срца. Сад ти 'вако, кад гледаш са стране, не

знаш да л' ти је смјешнији онај што прича смјешно, ил' онај што се 'нако смјешно смије...

'Главно', туј нема љутње. Боже сачувај. И ако се у шали мено нафилује. И попрећера. Или, чак, измисли. Нико се ни на ког' не љути. Јок. Причај и ти. Ко ти брани. Ако умијеш. Ако н'умијеш шта се онда парицаш. Сми' се брате. Јер знаш како 'е казано. Весело срце куђељу преде. Јел весело срце весели лице. А ко је весела срца, онај је на гозби поваздан.

Док ти је било комендијања, дотле ти је владала љубав и слога у џемату. Сви су се пазили. Ретко ко се на кога замери. А ако и дође до замерке, сви се заузму за измирење. Измире се. Па, јопет, комендијају.

Једино се од комендијања сустезу старци. Кад иг кувет издадне, постају ћутљивији. Не зборе мложе. Ал' кад прозборе, има шта да чу'еш. Они ти посматрају живот одунуд. С' друге стране. А живот ти пролеће очас. Док дланом о длан. Вришко. Позна'еш по ђеци. Погледни унучад. Стасали, аман. Тако ти је то. Кад човек погледне живот одунуд, с' оног краја, он омудра.

Знаш како ти је. Младос' - лудос'. Што на ум, то на друм. Онда мислиш да мо'ш све. И да знаш све. Чудиш се старијима кад ти кљуцају у главу. Те ово. Те оно.

Те, послушај старијег. Није он цабе осјеђо. Прими карање његово. Јер тако ћеш примити мудрос'. И постати разуман. А мудрошћу и разумом се кући и утврђу'е кућа. Паметан се учи на туђим грешкама. И на искуству старијих. А шашав не слуша савета очевог. Ни науке материне. Мисли да све зна. Па плаћа својом главом. И леђима. Зато 'е и казано да се луд руга саветима оца својега. А ко прима укор бива паметан. И још је казано да се праведник учи од куће безбожникове, гледајући како она пропада.

Те, бој се Бога. Поштуј закона Његовог. Да биднеш благословен. И да дуго поживиш. Јербо ће те Бог сачувати од рђавијег путова. И од рђавијег људи. Није цаба казано: бој се Бога и оније' што се не бо'е Бога. Зато ће праведници опстати, а безаконици ће се истријебити. Јер Бог љуби онога што иде за правдом, а гаџ му је пут безбожников. Ништа нема боље него чинити добро за живота сво'ега. Јел ћеш само то однијети у вечност. Јел ће Бог судити и праведнику и безбожнику. Зато, од свега што радиш, најважније ти је: Бога се бој! И заповести Његове држи!

Те, помогни ближњему својему. И не инати се ни с ким. Јер од ината нема горег заната. Не буди зликовац. Чувај се зла. И ружне речи. То навлачи проклетство.

Те, чувај се разврата. Оно што ти се чини да је мед на уснама туђе жене, оно ти је отров најцрњи. Гори од сичана. То те води у бруку. И срамоту. У беду. У ридање. То ти кућу раскопава. Нека ти је мила жена младости тво'е. Она што ти је ђецу изродила. Јел ће те она разумети напошљетку. Кад се сацга и ископни снага твоја. И не иди међу безбожнике и пијанице. Међу свађалице и из'елице. Међу безумнике и спаваче. Међу курве... Јербо ћеш осиромашити. И до просјачког штапа доспети.

Те, име је важније но богатство. Највеће богатство мо'ш, 'вако, шаком да покријеш. А то ти је образ. Кад њега једном испоганиш и укаљаш, све си прос'о. Не опра га више.

И пази добро шта обећаш. Или заветујеш. Оно и да испуниш. Јел, во се веже за рогове, а чо'ек за рјеч.

Тако ти то иде. Свако време има сво'е време. Те тако има време кад говориш и време кад ћутиш. Кад дођу сиједе, онда ти дође време ћутања. Време преслишавања. Д'обро се пре-саберу. Да л' савете оца и ђеда испунише? Да л' науку материну примише у срце своје? И почињу да страхују. Да л' се огрешише о њиг? Јер је казано да ће се угасити жижак онога ко псова оца. Или мајку своју. Па се упињу да надокнаде пропуштено, сетујући млађе. Да се

не сагуби реч. Поука. Аманет. Еда би од оца остануло сину. Еда би се протегнуло у време. У покољења. Јербо, нараштај један одлази. А други долази...

Тако ти је то бивало у Стевановића џемату. Досле. Од Стевана до нашијех дана, кољена десет. И свако од њиг остави свој траг. Кад пођеш траговима њинијем, виђећеш збитија многа. И насмијаћеш се од срца. И оумудраћеш. Знаш како 'е казано: Иди мраву лењивче, посматрај путеве његове и научи се мудрости. А камо ли од ђедова. Јер је писано: *Слушај, сине мој, и прими ријечи моје, и умножиће ти се године у животу. Учим те путу мудрости, водим те стазама правцијем. Кад усходиш, неће се стезати кораци твоји, и ако потрчиш нећеш се спотакнути. Држи се поуке и не пуштај, чувај је, јер ти је живот [...] Куда год пођеш, водиће те; кад заспиш, чуваће те; кад се пробудиш, разговараће те. Јер је заповијест жиљак, и наука је видјело, и пут је животни опомена која поучава* (Свето писмо, Приче Соломонове, 4.10-13; 6. 22-23).

А онамо, с оне стране потока, на висоравни коју са две стране милује церова шума, Черговиште. Шарено село. Чуваоница блага Божијег. Њива Божија у коју је посејано најдрагоценије семе. Прах отаца и матера на-

шијех. Колико уздаха се отело над овим гробовима. Колико суза се излило на траву по овим хумкама. Колико молитви је прошапутано међу овим каменим белезима. Колико љубави је уклесано у ова шарена слова. У гроздове. У голубове. Колико биографија је исписано по овим каменим књигама. Овде почива ђак са отвореним букваром. Онамо планинка на чијем је спомену крављача и чабрица. Над мајсторовим гробом алатке. Раопон. И сврдло. И ђељка. Над кметовим, мастионица и перо са све штамбиљом и кметовским штапом. Бившем подрумцији турили кључ и чутуру. Виноградару чокот и маказе. Шнајдерки шиваћу машину. А војник се не раздваја од пушке и бајонета са којима је стражио на бранику отачества. Девојачка лепота уписана у камен и у вечност. За незаборав. Са јелеком и опанцима. Са изатканим шареним појасом и везеним чарапама. Из рањених и ојађених срца по каменом спомењу залелекали стихови бола за прерано преминулим младенцима Раденком, Радомиром, Гвозденом, Чедомиром, Николом, Јеленом, Јованом, Стаменком, Персом, Радосијом, Разуменком, Милостивом...

Ишаране розете, цветићи, вињаге... Пењу се из траве уз спомење навише. Ка врху. А на

врху крста. А око крста: ИС ХС НИ КА. Победник. Васкрситељ. Спаситељ. Ту на врху се зауставља поглед. Застаје суза. Јаук се претвара у шапат. Бол се претапа у наду. Није све пропало. Виђећемо се, рано моја. Душо моја. Срећо моја. Радости моја. Љубави моја. Животе мој. Анђеле мој. Виђећемо се јопет. Виђећемо се кад Он, Спаситељ наш, поново дође међу нас. Са трубним гласом. У сили и слави. Ти ћеш ондак устати, немене мој. И ондак ћемо се зај'но узнјети у Царство Оца нашег небеског.

А ја, док још дишем, нећу те заборавити, туго моја. Миловаћу те молитвом својом. Заливаћу гроб твој сузом. И капљом вина црвенога. А навише ка души твојој одашиљаћу мирис тамјана и топли зрачак са воштаница које ћу приносити за покој и радовање душе твоје. И даваћу милостињу. Од срца. Еда би се Он, Свемилостиви смиловао души твојој и подарио јој рајско насеље у Царству Своме.

И тако, тихује Черговиште. Чува семење Божије док не проклија и не донесе род, у дан онај. А ми који ходимо још овим присојем, одлазимо на Черговиште. О задушницама. О благоданима. О годишњицама којима бележимо пресељење душа њиховијех из ове тескобе у Царство небеско.

Да и' помјанемо.

Да се за спасеније њино помолимо.

Помилуј их Господе, по великој милости
Твојој.

СТО ТРЕЋИ У РЕДУ СМРТИ

атарину је њен деда Жарко звао Милан. И пошто је тада била буцмаста и јешна, он јој је још говорио:
 – Вала, Милане, да си, благо деди, мушко, био би артиљерац.

Једне прилике, бејаху се сви окупили код деди Жарка. Од некад понеокосне куће, Богу хвала, нарасла згодна задруга. Три генерације. Жагор, к’о на неком омањем вашару. Код шпорета, деда Жарко запођену разговор са Катарином.

– Е, мој Милане, у тој твојој гимназији, знаш, тамо, кад се прође кроз капију, па у оној авлији са високим зидовима, стрпају ти мене Немци. Бејаг прод’о дрва и таман крен’о, онамо, ка цркви. Туј испаличим волове. Па да покупујем соли, гаса и ко’ешта, што су ми накричили. Кад, она моторчина, са три точка. Стаде. Алт! Алт! И’, каки си, грдан, мислим се. Што не причаш к’о чо’ек, но се дереш, к’о да си побјешњо. Станем ја. Видим, густо. Са сви’ страна воде људе. И старије и млађе. И дечаке. Искошим волове. Повежем за руду. Баџим им оно сијенца пред њи’. А џемпер на коме сам сеђ’о, пребаџим преко јарма. И стрпају ти мене

тамо у авлију те тво'е гимназије. Држаше нас до пред ноћ. Наиђе ти, мој Милане, Цоле Весел'новић, Бог да му душу прости, и позна Цветка и Шароњу. Види мој џемпер преко јарма. А од људи сазна да су Немци по'апсили силан народ. Он ти преко Криваје дође кући, па оде до мог оца и мајке и каже, так'а и так'а ствар. Немци су, вели, по'апсили силан народ у Чачку. Ја виђ'о нисам, дал' су Жарка у'апсили, ал' сам виђ'о волове. Испаличене испред гимназије. 'Нако мало, ка цркви. Леже и преживају. Ма, познајем ја, бре, Радосаве, твоје волове, к'о тебе. Шта ме питаш, јесам ли сигуран. Ене ти, виђи, Жарков џемпер, онај што вуче на рујо. Стоји преко јарма. Обешен. И кострутна торба виси о ступцу. Нисам ни сан, ни пијан, што вик'о неки.

Моја јадна мајка викне у кукњаву, к'о да сам, Боже ме 'прости, умро. И све се, веселница, бије у прса. А имала 'е јак глас. Ете ти, отуд, нине Анке. О'зго Стојанке. Избише из јаруге Милићевића жене. Те ти настаде голема узбуна, Боже сачувај! Весели тата, кажу, окаменио се. Нит' ромори, нит' говори. Само се, веле, с времена на време, прекрсти. Ваљда се, Бог да му душу прости, молио Богу, да ме спасе.

А оне Немчине, довеле толмача. Рђа нека.

Вели, ако један Немац погине, сто вас ће бити стрељано. И поче да броји: један, два... Наглас. Од'нуд, с оне стране. А онај, бре, чича у шајкачи и сукненој гуњи, гурне ти мене иза себе, и још ми руком показује да се измакнем 'вамо. Е, људи људски, добра нека чо'ека. Нит' сам му род, нит' помози Бог. А он, к'о да сам му најрођенији.

Онај баксушчина ћера... деведесет седам, деведесет осам, деведесет девет, сто! Још двојица, па ја. Каже: ви, излас'те!

Тако ти нас десет-петн'ес' испуште одонуд. Аман, што није мрак. Поч'о сутон да 'вата. Избијем ти ја из те твоје гимназије. Шароња лежи и прежива. Цветко стоји. Све исправно. Торба о ступцу. Цемпер на јарму. Укошим ти ја волове. Па заокупим гучким путем. Навише, ка Ратку Пилићару. Тек кад сам стиг'о изнад Вереца, осетим глад. Те узмем да се презалогајим. Беше ост'о краичак мурузнице и залогичак сирца. Кад сам намин'о са Дјелова, к'о да чу'ем кукњаву. А'брже, а'брже... Уставим, јопет, волове, кад сам избио из Забоја на Коренате и помолио се, 'вамо, на Манојлов Рид. Јес', брате, кукњава, и готова ствар. Бацио неко кашику, помислим. Јопет застанем. Ма, оно кука моја весела мама. Земља се тресе...

У том часу нана зове за астал. Да се вечера.

Тако затрпаше причу, о гимназији Милановој.

Али Милан је, повише пута, чула од деде ту причу. Како је био сто трећи. Може бити да ће је једног дана, ако Бог да, она својим унуцима препричати. Да 'е туже. Да 'е не сатари време. Н'о да остане траг. У сећању. У покољењима...

КАКО ЈЕ СТАЉИН САГУБИО АУТОРИТЕТ У СТЕВАНОВИЋА ЏЕМАТУ

очи Сремског фронта Жарка закачи мобилизација и он се обре у такозваној народноослободилачкој војсци. Ту га упишу у СКОЈ. Касније буде упућен на Бањицу, где су руски официри (Београд је већ био слободан), припремали параду за ослобођење које се очекивало. Руска војска их је опскрбила добром храном, новом одећом, обућом, наоружањем... Парада. Жаре гази стројеви корак испред Маршалове трибине. И видевши одушевљене, широке народне масе, дође до убеђења да долази ново, праведно време. Кад је демобилисан, упреже се срцем у обнову и изградњу земље. Најпоштеније. 'Нако, до рамењаче, што се каже. Земља зове своје соколове. Акције: Овчар, Шамац–Сарајево... И којекуда. Ударник из Стевановића џемата свим срцем изгара за боље сутра. И почиње да верује у светлу будућност. Учлањавају га у КПЈ. Другови из комитета ће му замерити што не прихвата задатак да иде у град. У фабрику. Дobar је, веле, али конзервативан. Не може да се ослободи сељачког менталитета. Брат Милош му

још поне'ачак. Сестре пристигле за удају. Отац и мајка поостарили... И то му је неко образложење. Сељачки је то сој. Не схвата то, бре, да је преча индустријализација и електрификација земље од његове куће. Не види то даље од носа. Ма, то ти је приватна својина. Ма, све то треба стрпати у колхозе и совхозе, мајку му сељачку, па ће онда да види шта је коза, вунен брав.

Опет га послаше на акцију. Двоструки ударник. Мало се загладише односи. Веле, има у њему ситносопственичке крви, али, ипак је добар. Не прође много, ожени се Јулом. Кулачком ћерком. То му је био други минус: код 'волико другарица, он наш'о кулачку ћерку.

Идуће, '48. године, стиже Резолуција Информбироа. Позив за партијски састанак долази са напоменом која је црвено подвучена: долазак неизостава!

У Стевановића цемату бејаху њих седморица чланови партије. Најстарији међу њима, и по годинама и по партијском стажу, беше Бранко Веселиновић. У Малом Потоку, код Росиног ораса, обру се сва седморица. Сад ће, поред Јагодине воденице, Станковића кући, ће тада беше школа. И ће ће се одржати састанак. Пошто још има времена, поседаше на трупце. И запођенуше разговор. Неко беше начуо да

Тито и ови наши 'оће да се замере са Стаљином и Русима.

– Шта велиш ти, Жарко, упита Драган, сматрајући да ће он то најбоље знати, јер су га увек на кружоцима похваљивали као врло доброг.

Осим тога, знао је Драган да је Жарко маршир'о испред Маршала, да је био са руским официрима, па к'о вели, ко ће знати, ако он неће.

– Слушајте, људи, одсечно ће Жарко. Ми смо на кружоцима учили о руским колхозима и совхозима. О руској револуцији. О томе да Руса није било, ни социјализма не би било. Сем тога, били смо, брате, и голи и боси. И ушљиви, ако 'оћеш, 'нако, баш, да вам поштено и братски речем. Тако је, брате, било, док не дођоше руски камиони. Руски војници. Руски официри. Руска комора... Они нас, к'о људи, наранише. И мяса смо јели. Чак и по чашу вина за ручак добијали после гажења стројева корака. Па ганц нова одећа, обућа, упртачи, опасачи, оружје... Њини официри су нас учили стројеви корак. Онај из кука. Кад звекнемо, пуца калдрма. Помлатили би нас Немци на Срему к'о мишеве, да Руси не дођоше. Ја сам ти, бре, о'зго, низ Булевар револуције, почињ'о песму, цела кара ми басовала:

*Друже Стаљо, бригада те пита,
Ти си нашег школовао Тита...*

Еј, бре, људи, земља се тресе. Ми, пред Титом, пјевамо да је Стаљин његов учитељ. А он нам маше. И смешка се. Народ баца цвјеће на нас. Сузе у очима. И нама и њима. Нема такве среће, докле ћеш ићи, преко бјела свјета. И, шта би сад? Сад не ваља Стаљин. Није него. Шијо му га Ђура! Па како, јуче ваља, данас не ваља? То нису чиста посла! И готова ствар.

– Знате кака ’е ствар, људи, рећи ће Бранко, пошто се мало накашља. И ја мислим, да Руса није било, ништа ми не би урадили. Зар са браћом да се свадимо. То би нас, бре, одвело у бестрага.

– Тако ’е, подржа га Станиша, и скочи са трупа. Испрси се, ’нако, к’о маче на цигерицу. Право каже чо’ек.

– Јес’, тако! – додадоше остали.

Још мало попричаше и заузеше једногласан став: Бранко ће, као најстарији међу нама, ако буду тражили да се изјаснимо, рећи да смо нас седморица расправљали и заузели став да су Руси и Стаљин искусни. Да они непогрешиво воде милионске народне масе од девесто-седамнаесте, па ’вамо. Да ми подржавамо друга Стаљина и Русе. Сукоб са Стаљином и

Русима био би исто к'о кад би се ђеца по-свађала са оцом.

Одсекоше, и готова ствар. Заковано, к'о ђупријашом ексером, кад га подврнеш одоздо. Иду да кажу шта им је на срцу. Па куд' пукло, да пукло.

Ударише путањом, низ поток, па преко багрењака, избише у Станковића авлију. Долазе чланови из Ружичића. Са Шљивања. Из Драгачице... Сви, некако, к'о збуњени и ђу-тљиви. Очекује се долазак другога из Коми-тета.

Ето их, стижу. Ципом. Четворица. Међу њима и Гвозден Узун, члан Комитета. Дobar друг Жарков. Ишли су на неке кружоке зај'но, по задатку. Навише у Вучковицу и Дубац. Кад је Узун долазио на терен Горачића, увек је руч'о код Жарка. А једном, кад се указа неки кијамет, и преноћио. У гостинској соби. До-чекан, 'нако, к'о кум.

– 'Ајмо, другови, у учионицу, рече секретар.

На самим басамцима, Узун пружи руку Жарку, па, знајући да он креше, што на ум, то на друм, стисну га јаче, муну га, кришом, лактом у ребра и прошапта:

– Пази, не излећи се, лети глава!

Ух, ух... Шта сад да радим, помисли Жарко. Сад ће да поседају и састанак ће да почне. Брзо

крену ка Бранку, који само што није сео. Очепа га, крвнички. Кол'ко 'е тежак. И шапну одсечно, севнувши очима к'о муњом:

– Врчи!

Бранко баци поглед испод густих веђа, што су се наднеле к'о облак над његовим светлим очима. Види он да Жарко пламти, к'о да си му запалио образе. Зна Бранко да га Жарко не би 'нако крвнички очепао без везе. А зна и да он није шепртља. И још зна, да је Узун добар човек и добар његов друг. А приметио је да су се мало необично руковали малочас, на баса-мцима. Мора да ту нема шале, јер ако је Жарко рек'о „врчи”, он, који је у стању да погине, а да реч не погази, онда – да се врчи. Али, шта да ради за ону петорицу, који не знају шта би?

Секретар отвара састанак и даје реч друговима из комитета. Онај високи комитетлија, са навише зализаном косом, устаде и објасни да су Информбиро и друг Стаљин донели срамну Резолуцију којом нападају највећег сина наших народа и народности. Тог генија који је знао обноћ да сруши ћуприју на Неретви и направи нову. И спаси рањене другове. Нашег команданта. Нашег маршала, за кога су животе положили најбољи синови и 'ћери наше до-мовине. И тако, све редом. Помену и Лолу. И Саву Ковачевића. И Марију Бурсаћ....

Чита се Резолуција.

Тајац. Катастрофа. Ово је, бре, да не верујеш својим уветима.

Секретар отвара дискусију. Мук.

– Мораћу да прозивам. Свак' појединачно мора да се изјасни. Не може јаре и паре. Не може неко да буде комуниста, а да ћути кад је судбина партије и судбина земље у питању.

Ух, Бог ти помог'о, прозваће неког од наших, помисли Жарко. Баци поглед ка Бранковој клупи. Бранко намрачио веђе. 'Нако, к'о олуја од Овчара. Ал' увати поглед. Схвати.

– Еве, ја ћу.

– Реч има друг Бранко.

– Ми, комунисти из Стевановића џемата, нас седморица, смо начули о овоме и разговарали смо. Данас, вође, чусмо и ову, како се зове...

– Резолуција, добаци секретар.

– Јес', јес'. То смо чули. Па, ми знамо, другови, да је Русија и отац и мајка социјализма. Ми знамо да је Русија колевка комунизма. Ми знамо, да су наша КП и друг Тито подигли устанак четреспрве, зато што је Хитлер нап'о Русију. И генијалног вођу светског пролетеријата, друга Стаљина. Ми знамо, да су нам Руси притекли у помоћ да ослободимо нашу земљу. Ми знамо, да није било Руса, ниђе нас

не би било. Шака јада. Зато ми високо ценимо и Русију, и бољшевичку партију. И великог вођу, друга Стаљина! И били би у стању да све дамо за њи'! Па и живот, ако треба...

Узун се узврteo, погледа у Жарка збуњено. К'о вели, одоше ови у бестрагију. Поблеђ'о човек. Позелењ'о.

И Жарку стао дах. Срце бије, к'о бубањ Станише Зимоње на комишању, кад удара. Упрска Бранко, и готова ствар! Начисто. Не мож' бити грђе.

Онај високи комитетлија, онај зализани, к'о да се радује. К'о да му цури вода на уста. Једва чека да дође до изражаја његова чврстина и да покаже своју оданост другу Титу и Партији. Да самеле ове глупе гегуле. Стоку сељачку. Ситносопственички елемент. Класни непријатељ је то, море, који се инфилтрир'о у редове наше авангарде. То ће да истуши револуционарну оштрицу. То ће да привија винт точку прогреса. Зато партијске редове треба очистити од тог шљама. Их, ако их кокне седморицу. Оде у ЦК!

Та зебња, та напетост, која трајаше неколико тренутака, као да трајаше читаву вечност.

Бранко се к'о загрцну, па се накашља. Једном. Па још једном. Па настави:

– Али...

Опет осети у грлу неку гребеж. 'Нако, к'о да му свуче ренде низ гушу. Па се опет накашља.

– Али, понови Бранко, откад је друг Стаљин напис'о ову... како да кажем... ову ђавољу... ово писмо, брате... Откад је то напис'о, он ти је начисто сагубио ауторитет. И то јок само код нас седморице! Него у целом Стевановића џемату!

Прође ми четресница, помисли Жарко, и лакну му. К'о да примети да се Узунове очи осмехнуше. Али, у трену се уплаши да неко од оне петорице не поплује Бранка, брзо устаде и узвикну:

– Тако 'е!

Све би добро, само се пакост видеда на лицу оног зализаног.

Тако Стевановића џемат, и старо и младо – иначе, никад чули за Стаљина – срозаше његов ауторитет.

Кад се прочу језа Голог отока, Жарко и његови другови схватише коју доброту им учини Узун. Кад је пошло време и кад комунисти из Стевановића џемата почеше, један по један, да напуштају Партију, осоколише се шерети, па ће поред лампека извијати шале:

– Да не би Стевановића џемата и Бранка Весел'новића, историја би променила ток. Туде ти је Стаљин, најпре, сагубио ауторитет. Он ти је, пред Бранком, пао на испиту.

– Пи’ ту шљивовицу, одма’ну Бранко, и немојде да једеш оно што се не једе.

– Јок, ти ће’ ми забраниш!

* * *

Није много година прошло, поче отрежњење. Један по један комуниста из Стевановића цемата поче да узмиче. Шапутали су по кошењима. По копањима... Ма, гл’ај се посла. Ово ти је – сјаши Курта да узјаше Мурта. Само што ти је, на прилику, Мурта још црњи и гори од Курте. Ма, батаљуј ћорава посла. Баци белаја. Они су, бре, за време Турака узимали деветак и десетак. Ови, бре, да могу, душу би узели.

Бејаше такозвани откуп пољопривредних производа, питање опстанка револуције. Главно питање борбе за слободу, демократију, срећну будућност најширих народних маса. Мора се извршити „хисторијски” корак ка светлој будућности, која је на хоризонту. Откупом се мора обезбедити храна за настајући пролетаријат. Откуп је, зато, задатак број један за комунисте на селу.

Ма јок, бре, как’и црни откуп, как’и бақрачи. То ти је отимачина једна. Хајдучија једна.

Брука једна. Брука и срамота. Срамота и гр'ота.

Позив за партијски састанак. Дневни ред: откуп. Напомена: састанку ће присуствовати друг секретар Комитета.

После уводног излагања друга секретара, поделише се задаци: толико жита. Толико масти. Толико свиња, живе ваге. Толико вуне. Толико и толико овога. Толико онога. Све то, до тада и тада.

Разно.

– Има ли ко шта, под разно? Нема! Захваљујемо другу секретару Комитета, што је наш'о времена да дође...

– Ја би' нешто рек'о...

– Реч има друг Жарко.

– Знате как'а 'е ствар, другови. Знам ја да овај откуп мора да се уради. Али, морамо, бре, то некако човечански да радимо. Није, бре, поштено да председник општине зида 'нолику кућу, а Цолу Весел'новићу, коме ђеца умиру од туберкулозе, нема бре шта да једу, разрез'о мас' коју нема. Сланину коју нема. Вуну коју нема. Жито ко'е нема... Иш'о Цоле да га моли. Пишт'о, бре, чо'ек, к'о црв. Јок! Нема милости. Рек'о му, 'нако, бездушно: купи, ако немаш. Предати мораш што ти је разрезано како знаш, ил' оде у 'апс. Аман, бре, људи, како да купи,

кад нема. А нема шта да прода. Нема, сем црно
иза нокта...

Секретар Комитета мудро објасни Жарку и
друговима да револуција није појединачна,
него општа ствар. Револуција, вели, доноси
срећу и благостање за широке народне масе.
Она нас, каже, води у друштво у коме ће свако
давати према својим могућностима, а добијати
према својим потребама. То друштво је, каже,
на хоризонту. Његово брзо остварење кочи
реакција. То јес' класни непријатељ. А ре-
акцију ти, каже, чини буржоаски елемент. Па
кулачки елемент. Па ситносопственички еле-
мент. Па онда, за црне јаде, интелигенција.
Сем оног малог дела, вели, поштене интеле-
лигенције, све друго су ти кочничари. Па онда,
попови и калуђери. То ти је затуцано, каже, не
види даље од носа. Како да изградиш ново
друштво са онима који ни са религијом нису
рашчистили... Ето, вели, са том реакцијом, са
тим класним непријатељем, наша партија
мора да се обрачуна до краја...

– А ви, комунисти, мора да се уздигнете
изнад уског, ситносопственичког интереса. И
да гледате општи, то јес' шири друштвени
интерес. Морате имати на уму да је интерес
државе пречи од интереса појединца.

Виђе Жарко да друг секретар згодно стаде

на страну председника. Виђе да Цолу мора да бидну важнија нека друга ђеца од оне његове. Дво'е сарани'о, сирома'. Покосила и' туберкулоза. Кад то виђе, плану к'о ватром опечен. Маши се новчаника. Ама, само се звао новчаник. Није то новца ни виђело. К'о да се не ваља. Извади партијску књижицу. Прецепи је на пола. Баци је на астал, пред секретара. И изађе. К'о опарен. Не окрете се. К'о да се не ваља.

После су му тражили длаку у јајету. Претресали таване, амбар, качару... Е, да би нашли, да није прикрио буре ракије. Или цак пасуља. Разрезивали су му порез, прирез, трошарицу и ко'ешта. Тачно како треба. 'Нако, до балчака. А деонице на кулуку, обавезно најгоре. Или ђе има пањева, или у неку подбарну смоничину. Ђе треба дупло, как'и дупло, тродупло више камена. А камен, то ти је да пукну леђа. Има да га извадиш из мајдана. Да га натовариш. Да га превучеш. Одоше кола. Оде ков на воловима. Ко те пита. Што 'но кажу, ко пита жабу, кад се мочило затрпава. Онда, кад си земљане радове урадио и они то примили, слажеш тај камен у фигуру. Нако, дуж деонице. Да прегледају јел' кубик, на метар дужни. К'о да купују, бре. Вели, вође још двоја, троја кола. После калдрмиш. Споља крупне.

Тенар мора да бидне јак. Унутра, мацолом разбијене. Да се сложи, к'о тамбура. Добро, 'ајд, треба нам пут. Ал', бре, да те 'вако ћера. Да си му сеиз, човечније би с тобом поступ'о.

После Жарка, један по један комуниста из Стевановића цемата је, тактички, напуштао авангарду. Није то, брате, за сељака чо'ека. Ма јок, бре. То ти је за оне доконе. За оне што нису потегалци. Што ударају на палицу. И мораш само низ длаку. Не мо'ш, брате, да будеш свој. Не мо'ш да речеш оно што ти је на срцу. Ене ти, она четворица ишли на саслушање зато што су запјевали:

*Друже Тито и Јованка,
родила нам талијанка.
Вама жито, нама слама,
немам више посла с вама...*

Па шта 'е то увредљиво, забога? Већа му је рачуница била, кад је сиј'о човек онај старински банкут. 'Нако просто. К'о што му 'е отац радио. Него сад та сампастора, талијанка, што га ђаво надари, да посије преко те њине коперације. Ма как'и, није му ни слама остала. Попили људи. Запјевали. 'Нако, ћевли. Запјевали, бре, у њином имању. О њином трошку. Она рђа слуш'о. Жбир један погани. Иза врзине. Отиш'о, кер, те

и' оцинкарио. Е, јадна ти је и партија и држава која се наслања на доушнике. Так'а држава ти мора пропасти. Кад – тад. Ђе може да опстане нешто, што на ништаклуку расте. То су ти, бре, људи без образа. Без срца. Без душе. Ма, как'и људи. Није то чо'ека ни виђело. Нељуди, бре. Не зна се ко је већа рђа. Да л' они што цинкаре? Да л' они што и' хушкају, к'о керове? Да пријаве комшију. Рођака. Пу! Керови им нису равни. Ни једнима, ни другима. Пуко би чо'ек. Дође ти, бре, да им кажеш, 'вак'и сте, бре. 'Нак'и сте. Никак'и сте. Нечовештвом, бре, смрдите. Рђом ћете, бре, капати, док вам је кољена... Ал', шта ћеш. Дош'о њин земан. Ђавоља управа. Горе високо, доље дубоко. Имаш ову ћечицу. Нејач. Стисни зубе. Ђути и трпи. Ма, најгоре ти је, бре, што ни ћецу не смијеш да учиш да говоре 'нако, како јес'. 'Оће, бре, да и' сможде. Ништаклук неки завлад'о. 'Оће да ти саћерају веру у чутуру, па то ти је.

* * *

После много година, кад се син Жарков сукоби са владајућим једноумљем и буде проглашен за непријатеља, он ће га утешити. И извидати му рањену душу, говорећи:

– Иако си им рек'о! Нисам шћео да те реме-

тим, кад си пош'о с' њима. Свако време има сво'е време. Али, одавно ја знам да су то јајаре. Фала Богу, да си отиш'о од њи'. Само, неће ти бити лако. Знам ја њи'. Стра' ме, да те пашчад не у'апсе. Силни људи су по'апшени зато што су имали сво'е ја, од четресосме, па 'вамо. Ал', и то 'е за људе. Ниси укр'о. Ниси от'о. Ниси премеђио... Рек'о си им, па шта! Иако си! И тачно си им рек'о! Ништа севио ниси. Јок, брате! Ни за длаку.

Проћи ће и они. Изаћи ће и њима уврстак. Ничија до зоре није догорела. Ма, свако чудо за три дана. Гл'ај се посла, дјете.

Сад си виђ'о кол'ко пријатеља имаш. Сад си виђ'о њино другарство. Как'и другови. Как'и бакрачи. У се и у сво'е кљусе. Само Бог и твоја породица су с тобом, кад дође мука и невоља.

Е, мој сине. У добру 'е лако добар бити. Окрени ти лис', благо тају. Никад није касно. Доста си ринт'о за њи'. Оставио си младос' по акцијама, путовима, пругама, водоводима...

Ни за чијим носилима не треба пјевати. Јок, брате! Њима си добар само док навраћаш воду на њину воденицу. Док ринташ за њи', тапшу те по раменима. Каче ти ордење. Значке. Дају признања. Захвалнице... Кад и' мало очепиш, не виде те, к'о усмрђ'о сир. Ма, как'и! Да може, крви би ти се то напило. Безбожници су то.

Видиш шта каже кер: штетнији у Драгачеву није постојао. Непријатељ, вели. Видиш ти?! Сто јада ће да ти накалеми. Да те сатре. Само да им се додвори. Улизица. Да сачува и учврсти своју фотељу. Беда бедна. Несрећа несретна. Јадо ојађени. Мисли, веселничак, да се тако једе љеб. Да се тако кући кућа. Да се тако га'е ђеца. Е, мој брајко. Не знају они, јадници, кад суде, да ће им се судити. Не знају они, јадници, кад мере, да ће им се 'нако мерити.

Баџи ћорава посла! Нису цабе наши стари говорили: проклет је онај ко'и веру'е човеку. Само Богу веруј! Све друго ти је од данас до сутра.

Дао ти Бог ову ђечицу. Куд' ћеш љепше! И шта ће ти више. Њи' изведи на пут. Научи и' да раде. Да буду карактерни. Унуке сутра да дочекаш. Куће да им правиш. Да ствараш од њи' домаћине људе, к'о што су наши стари били. Ете ти акције. Ете ти државе. Ете ти партије. Ку' ћеш бољу.

И Бога да им уведеш у куће њине. Већи орден ти не треба. Јок!

ПОНОЋНИ ОДМОР НА БАБЉАКУ

еко из лозе Стеванове купи повеће имање у Балужи, крај Мораве. То је била житница. Како га бациш, никне. Па се осјече. Милина једна. Све по два клипа на једном струку. А тикве по њиви букну, к'о из воде. Ако бациш пасуљ, роди, да не може бити љепше. А земља лакорадна. К'о мекиње. Јес' мука, толика даљина, преко планине. Кад пешке идеш, с мотиком на рамену, некако и ђене-ђене. Ал' кад с воловима кренеш да поореш или да товариш берићет, е, то ти је целу ноћ и сутра, аман, цели дан, до подне.

Изгледа исти тај, предак наш, купи повеће имање и у Бањици. Испод манастира Стјеник. А'н наминеш с Крста, наниже, ка бањичкој задрузи. Она коса испод пута што се простире до наспрам куће Николе Јелесијевића. Па још мено наниже. Безмало до упремас' гробља.

Временом су се та имања делила међу синовима. Радосав и Сретен наследише у Бањици по двадесетак ари винограда. На ивици њиховијех винограда бејаше подрум. Брвнара од лужњакових, тесаних брвана. Са шаке дебела. И појаче. Покривена ћерамидом. Тај подрум је

користио цео џемат. Мог'о си унутра да под-гријеш или зготовиш јело. Зато се лоза, кад се орезује виноград, везивала у снопове и чувала испод стре'е. Да се скува пасуљ. А с јесени, кад дође берба, може да удари и слана. Онда добро дође да се чељад мало грашну. Да преда'ну. Да презалобаје. Па и да дремну, мено.

У винограде се, најчешће, ишло у ревени. Обично по један чифт волова поћера алат и марду за цео џемат. У подруму се занођјевало. Из винограда се не излази кући док се пос'о не обави. Јер, ко ће ићи горе, од Стјеника, на Перет, ка Лози. Па се онда спуштати низ Иверије, поред Савине воде. Па 'вамо, преко Капиног дола, на Коренате и наниже, низ Ридове. Па сутра, Јово наново. Ма јок, бре. То ти је већа дара н'о мера. Него, бациш тесто на плотну. Добијеш врео колач. 'Нако сладак и гарав. Кришка сира. Главица лука. Сркнеш гутљај мученице. Логнеш ватрицу... Ако је 'ладњикаво, бациш покровац на сламу, која је увек бивала у ћошку. Покријеш се гуњом и милина једна. Шта ћеш љепше! Ма, кад си цео дан радио, мо'ш да заспиш на дрљачи. Само да су јој зупци окренути наниже.

Кад грожђе почне да зрије, бивало је да младићи, кад се враћају са комишања или забава, сврате у Стевановића винограде. Па и'

поприлично осекну. Зато ће њима, сваким начином, комшија Никола јавнути:

– Так’а и так’а ствар. У четвртак вече, код тога и тога, комишање... Ваљало би да неко бане. За сваки случај.

И онда су се договарали да неко из џемата сиђе, да чува винограде. Ал, ’ увек га старији посаветују:

– Логни, дијете, ватру повише подрума. Нек’ пушкара. Да знају да неко има. Боље, н’о да чекаш. Јер, шта ћеш ти да учиниш, ако уиђе њи’ десет, одједном.

Једне прилике буде заказано, три-четири вечери узастопце, комишање код разних домаћина на тој и суседној коси. Падне коцка на Ратка Пјевца да сиђе и остане до краја неђеље. Сиђе Ратко. Но, бездувани. А пара нема. Ни цвоње. Шта ће? Он ти се договори са трговцем, доље, у задрузи, да му сваки дан донесе по цегер грожђа, а овај њему да даде пакло „драве”. Пошто је имао пик на Сретена, Ратко одлучи да у његовом винограду бере грожђе. Данас у једном јарку. Сутра у другом. И тако, да се не премети. А бритву је им’о оштру, па га зареже, до саме гице. Смотри то Никола са прозора доње собе. Оног што гледа ’вамо, на наше винограде. Па ће то у петак, кад види Сретена у Чачку, на пијацу, да му рече. Лецну се Сретен. Не би му право. Ни лјек.

Сутрадан, кад је Сретен иш'о под Ридове послом, сврати до Милинка. Оца Ратковог. Иште му жишку, да запуши. Бајаги, није поњ'о труд и чакмак. Милинко изње жишку у машицама. Запуше они и запођену разговор о ко'е чему. Кад су испушили, понуди Милинко да се попије по ракија. Нећка се Сретен. Баксем жури.

– Ма, бре, зар ти у мојој авлији да не попијеш ракију, кумим те Богом?

– Ајд', кад си навр'о.

Накрену из вићије.

– Ух! Дообра!

– Јес', јес'.

– Кол'ко си ћер'о од лампека?

– Могу ти рећи, аман, пуна постава. Два прста, непуна. Ал', било ово љето сунчано. Пуна 'е шећера била, не мож' бити боље.

– 'Вала ти, Милинко. Но, знаш шта, бе' шале. Умал' заборавик да ти речем. Ал' да остане, 'нако, међу нама. Молим те.

– Забога, Сретене, о чем' причаш?

– И немо' да замериш.

– Ма јок, бре.

– Знаш прошле неђеље, кад твој Ратко оде да чува винограде, од оне гологузије, доље.

– Ја.

– Знаш, бре, да ми је некол'ко цегера грожђа накр'о и прод'о у задругу?

– Немо’ да причаш?

– Јес’, живота ми мога. Ал’, молим те, да остане међу нама.

И разиђу се они. ’Нако, људски, што се каже.

Кад је увече Ратко с овцама стиг’о из планине, Милинко га дочека иза куће. Нође, код дрвљаника. Љући од шарана. Није преметио Крстомира, с оне стране тора. Ђе је сутон, ваљда. Па ће, дрско, на Ратка:

– Је ли, ајвану један, срам те било од г.ице, јел’ образа и немаш! Што си Сретену крао грожђе, ономад, у Бањици и продав’о у задрузи?

– Ко, бре?

– Ти, бре, ништачино једна! Ништачка! Кућу да ми обагриш! Образ да ми укаљаш! Багро једна!

– Ко ти то каже?

– Сретен, бре! Сазн’о човек. Поганштино једна! Погана!

– Лаже, срам га било! Да га било срам! Нит’ сам крао, нит’ сам продав’о! Овога ми дрвљаника! Нисам му уз’о више од три цегера и то дао за цигаре. Как’и ја продав’о Сретеново грожђе!

Чује то Крстомир, и тако се ствар офира. Комендијало се како Ратко Пјевац није укр’о, н’о уз’о.

Елем, те јесени стиже берба. Родило грожђе, на љепоту. Слађе од меда. До'ватила га мено и слана. Па се лепи за прсте. К'о да си у'ватио за смолу.

Из свих Стевановића кућа које су имале винограде у Бањици, са повише чифта волова сишла чељад. И старо и младо. На бербу. Пре зоре се кренуло. Кад се иде у виноград, кола нису под теретом, па се иде попрјеко. Низ Перет. На Стјеник. Бију меденице. Жагор. И пјесма ђевојачка... Милина једна! Код манастира се огласише трећи пјевци. У рано јутро пос'о креће. Сви на крају винограда оставе кола. У канате простру мушеме. Да од клецања не исцури шира. После се, кад грожђе кроз муљач пропуштиш, шира из мушеме изручи у кацу. Канате са наставцима. И оба затвора, предњи и задњи, се закаче. А за сваки случај, закачке се вегну, жицом или узицом. Да не издају ноћас и направе зијан. Берба, са пуним еланом. Сем ђеце, нико не дангуби да руча. Мора да се обере за дана. Иначе, остасмо да ноћимо. Как'и, да волове бије ведрина. У смирај дана, готово. Ако неко још није достоверио задњи јарак, сви притрче да му помогну. Онда обреде по мученицу. Па да се једе. 'Нако, људски.

Онда, план иде 'вако. Старији народ, жене

и ђеца пешке. Навише на Стјеник. Очас они препарлају преко планине. Ма как'и, много 'е два сата.

А рабаџије с воловима, низбрдо, ка бањичкој задрузи. Па поред јежевачке цркве, наниже. Па онда, горе, преко Рајца, на Торлак. Потље, доље, низ плазинску косу, ка цогољским кућама. Е, то ти је лако испричати. С воловима ти то, брајко мој, потраје од заранка до уранка. И још тамо, охо-хо. Одскочи сунце конопац и јаче.

Бију меденице уз Рајац. Волови знојави. Бале под теретом. С времена на време колона се зауставља. Да волови дану. И да мокре. Па јопет, ногу пред ногу. На Бабљаку чесма и корито. Ух, жедни су к'о никад. Ал' как'и, не смијеш да и' напојиш док се не одморе. Ни за живу главу. Попривијаше винтове. За сваки случај, потурише по рипу под задњи точак. Испаличише волове. Месечина, к'о дан. Глуво доба ноћи. Доље, под пут, дрјемају рогоџе отаве.

– Јој, људи, да Бог опрости, гр'ота је не дати овим мученицима мало отаве. Видиш как'а 'е! К'о душа!

– 'Ајде, ал' под пазу'. По малко. И до земље, да не будемо нељуди.

Одоше. Свак' на по једну рогоџу. На неку по

двојица. 'Нако, по мено, под пазу'. Чупају поштено. Одоздо, до земље. Јок горе, да закисне чо'еку, ако залуњи. Излазе на пут. Спуштају, с љубављу, пред волове. А они, веселници, да се подаве.

– Жаре, шта ти то радиш?

– Ништа, ништа, чича.

– Што мучиш ту стоку са том шашинчином, код 'вак 'е отаве? Очима да је једеш. Само сама дуњица. Миром мирише.

– Нека, нека, чича. Поњ'о ја њима сноп шашине за ноћас. Из Питомача. Пробро из оне купе, до јасена. Зелена к'о окријек. Воле они то.

– Ма, не будали, бре, сад ћу ја да им донесем.

– Јок, јок, чича. Нипошто. 'Вала ти, к'о да си доњ'о.

Годинама се после причало како Жарко не шћаше да узме шаку траве за волове. Неће, вели, туђе. Неће, па да га сјечеш на комаде. Неће, па да ти је од смрти лијек.

Причало, с поштовањем.

БАТИНА ИЗ РАЈА ИЗАШЛА

*Ко жали прут, мрзи на сина својега;
а ко га љуби, опомиње га за времена.*

(Приче Соломонове 13.24)

исам ти ја, кад бејаш дечкић, ни знао ону пету Заповест Божју: *Поштуј оца својега и матер своју, да ти добро буде и да дуго проживиш на земљи.*

Ма јок. Чак ми се свиђало, кад сам чуо како мој друг Ц. зове своју мајку – кева. А оца – ћале. Још ми се свиђало што је он, сербез, мог'о да каже:

– Кево, дај ми оне широке панталоне, 'оћу њи' данас д' обучем.

А она му донесе, онога часа.

Бејасмо ушли у четрнаесту. Почели да се лицкамо. Да терамо фризурицу на раздељак. Ц. је имао чак и чичково уље, па кад намаже косу, сјакти се на сунцу, к'о брунирана. Ма, напредни људи, бре. Ујаци му били дрматори. Један ујак му је погин'о к'о партизан. Им'о споменицу. Посмртно. Сви се позапошљавали. Живе к'о бубрег у лоју.

А ми... Ма, как'и ми. Бежи, бре! Мој тајо поцјепа партијску књижицу. Ете ти, сад, удри

пањеве на деоници, у Марковића потоку. На кулуку. Метар преко пања. Изломи држалице на будаку, на крампу... Секиру иступи. Мора да носи на клепање. Побјељела му кошуља од соли. Све, 'нако, на таласе. А ујко мог друга Ц., ципом дош'о, па стао више мог таја. Вреди му машина више него тајове Питомаче. На машини шнала. Сија, к'о сунце. Позлаћена. А мој тајо, све нешто, немој ово. Немој оно. Гр'ота ово. Гр'ота оно. Срамота ово. Срамота оно...

Ма, иди, бре. А мој друг Ц. носи дузпанталоне сваки дан у школу. Има чичково уље. Има ципеле, човек. Виндјакну, плаву, а преко груди, страном, тегет, 'нако, к'о нека лепа кајаса.

Једном, кад смо се враћали из школе, у Јевремском потоку, баш у Тотрковој ливади, зовне Ц. мене и М., тамо, иза врзине. Да нам нешто покаже. Ми тамо. Он се окрену опрезно. Кад виде да девојчице (оне могу да буду тужибабе) измакоше, он извади из џепа кутију. Сјакти, 'нако, к'о огледалце.

– Шта ти је то?

– Табакера.

Е, нисам љепшу ствар виђ'о у животу.

– А, за шта ти је то?

– За цигарете.

И отвори је. Оно унутра, исто, брате, к'о

„Драва”. То наши зову цигаре. И држе то у оној ’артијаној паклици, у малом џепу од гуње. Да се не згњече кад нешто раде. Или изваде из паклице, па туре неки комад за клемпе од шајкаче. Пале и’ на жишку, кад су близу куће, да не дангубе са чакмаком. Шибицу су ретко употребљавали. Јазук је трошити зрно, тек тако. Тако раде они, ’нако, прости људи. Ма, да в’иш ти, како то раде отмени људи. Извади Ц. из другог џепа нешто, дупло мање од табакера. Как’и дупло, петодупло мање – сија исто к’о табакера, само што је жуто. Нако, к’о да је од злата. Знаш шта ти је злато? Ако си виђ’о онога из општине, што га возе у џипу. Није Ц. ујко, но онај, с оним великим џипом. Е, он, кад се насме’не, засјакти му зуб. Е, то ти је златан зуб. То ти је злато.

– Шта ти је то?

– Упаљач.

На бочној страни шаркица, к’о саливена. Подигнеш, оно се отвори, ’нако к’о, на прилику, поклопац на наћвару. Рецкаст точкић. Фикнеш га палцом наниже, оно плане ватра, човече. Да не верујеш. Ни шибице. Ни луча. Само га фикнеш, оно плане, они час. И гори, све док му ти не вратиш онај поклопчић.

– Узми – пружи Ц. отворену табакеру мени и М.

– Ма, как’и! Убио би ме тајо!

– Ко шиша таја, каже ми Ц. и пружи М.

Он узне. Запалише. М. се зацелу од кашља. 'Оће да цркне, и готова ствар. Зацрвене'о се, к'о да се удавио са кошчином. Исто к'о оно, једне године, кад се Драгутин, о Мратиндану, удавио код Богдана са печењем. Једва га спасили. А очи му пуне суза. Кашље, чини ти се, 'оће цријева да поврати. А Ц. се смије. Црче од смија.

– Јеси, бре, М. – е, глуп к'о точак. Види, бре, како то иде.

Повуче. Жар на врху се усија. Удахну дубоко. Па га онда фуљну. Избаци облачић. А усред облачића колут.

Те ноћи, размишљајам ја. Како смо, бре, глупи. Из'утра мораш да пораниш. Да напа-сеш краве. Да трчећи јуриш у школу. Једном сам мор'о да водим волове и да учим песмицу „Остајте овдје”. Ма, добри су они. Иду скоро сами. Треба да и' водиш само због овраћаја. Тамо, кад дођеш на крај бразде. И после да пазиш, кад се започиње уз вратине. А кад у'вате бразду, ништа. Само држиш ланац. 'На-ко, формираш. Набијем ти ја ланац на леву руку, до лакта, па придржавам и другу корицу књиге. Кад само држиш десном, онда ти ветар ћарлија, па заврне лис'. Овако држиш књигу, сербез. Сад иде оно:

*Горки су тамо залогаји хлеба,
где свога нема и где брата...*

Кад дешњак ма'ну главом. Ка десном боку. Ваљда га уј'о обада. Тако ти он мене цибне, к'о ништа. Љоснем ти ја у бразду. Кол'ко сам дугачак. Са све читанком. Остадок сав никаки. Прљав. Прљаве панталоне. Прљава читанка. И то ти је неки живот. Мој друг Ц., бре, нит' има волове. Нит' плуг. Нит' оре. Нит' копа...

Једног јутра, беше, 'нако, крај зиме. Можда март. Прошар'о снијег. Мало га има, мало га нема. К'о да си поређ'о нека острвца. А у ноћ био мраз. По снијегу у'ватила површица. А тамо ће нема снијега, смрзло оно чапорје. К'о да газиш по оштром камењу.

Тајо седи на треношци и круни кукуруз. Спрема да носи у Драгутинову воденицу. Баци он цак на леђа, к'о ништа. Једном је одњо у врећи сто три кила. Крстили се људи. После, кад се враћ'о, било је лакше. Уз'о Драгутин ујам. Тако, круни он жито у ону стару, плаву ванглу, што се прошупљила. Ма јок, не може више ни да се калајише. Прошупљила се на некол'ко места. Ваља за жито. У оне рупице на данцету увучеш крпице. Тако и' заптијеш. За жито жива згода. За круњење подесна. Дошла широка горе, ретко ко'е зрно одлети на страну.

А мама, села за машину, да заштопа Мицину сукњицу. Поцјепала синоћ. Пред саму ноћ. 'Нако, кад је 'ват 'о сутон. Кад су се возили на лигурама, вели тета Руја. Нема у чим јутрос у школу, па Руја претрчала преко потока, да јој снајка то, очас, уштопа. Љепше ће да бидне, но на руке. И мање се премећује.

А ја сам ти носио у школу, горе, вунени, сивава џемпер. То ти је вуна помешана од бели' и црни' оваца. Кад се она опере, однесе се у дрндару, те уреди. После жене то, на прелима, преду. Туре кућељу на преслицу. Опљуну она три прста што вучу жицу, и преду. После, ако ћеш да ти буде дебље, препредаш на дружлицу, по двије струке.

А доље, шајкане панталоне. Уске. Оне, скијашке. Заковчаш она три дугмета. Навучеш преко пете потпетнике. Тако панталоне не могу да ти се извучу из чарапа. Обу'еш вунене чарапе. Црне. Па кондуре. Провучеш каиш кроз брњицу. Подобрo затегнеш. Заковчаш и шибай. 'Опште не знам, бре, како смо претекли. Ако пада киша, ти си у џемперу. Није ти онда било амрела. Ретко ко 'е им'о. Ни неки' пелерина. Ма, как'и! Ни целофан није постој'о. Покинеш до голе коже. Кад дођемо у учионицу, Перо, служитељ, наложи вруну. Иста к'о бубњара. Само дупло, как'и дупло, тродупло

већа. Ми ти око оне бубњаре, а оно, са џемпера, пуши. К'о магла кад се диже са њиве, кад, после кишице, прогријава сунце.

А дрва, претежно букова. То су ти она, што су догонили наши очеви. Сви су морали да догнају по кола. Ако је некога у'ватила зима, он догна на с'оницама. Једне године, кад смо били у нижим разредима, Радованов тата никако да отараси дуг. Стално учитељ:

– Реци де, Радоване, тати да дотера дрва.

Јок, не догони он. Види учитељ, поомалило дрва. 'Оће да запне. Не може да исегне до пролећа. Врати ти он, једно јутро, Радована кући.

– Иди, кажи тати да дотера дрва!

Оде Радован. Кад је био трећи или четврти час – певање:

*Друже Тито, љубичице плава,
ти се бориш за народна права...*

Куца неко.

– Напред!

Улази Радован, тужан. К'о да му 'е све полипсало.

– Шта ти је рекао тата, Радоване?

– Молим ве, учитељу, рек'о ти тата да једеш ...

Елем, тог јутра, кад је тајо крунио кукуруз, ја ти решим да обучем дуз-панталоне. Им'о ја

једне, сашила ми мама, од њене девојачке 'аљине. Она ти је била најбоља шнајдерка у селу. Учила занат код Добриле Љубишине. А имала 'е и најбољу машину. „Афрана” се звала. Латиницом. Купио јој ђедо. Ганц нову. Уз руво, кад се удала. Јес' био љут, дуго, што се удала за комунисту. Ал', кад се разљутио, уз'о јој. Вели, тво'е пашче мож' да те уједе за само сâмо срце. Ал' шта ћеш, тво'е 'е. Крв није вода. Е, она ти ону њену дебелу 'аљину, 'нако што бојом личи на ону пиргаву кокошку, распарала. Па ми сашила панталоне. Само преврнула. Лице унутра, а преврт на лице. Да не позна стрина Крстина. Но да мисли да је ново. То, кад пођемо неђе на свадбу или на сабор. Оне беху погужване. Наш'о и' ја у шифоњеру. Нису пеглане од Мале Госпојине. Ал', шта има везе, љепше су, опет, но оне сељачке, шајкане.

Почнем ја да облачим. Само закорачио у десну ногавицу, и затежем ногавицу од гаћа наниже. Им'о ја дугачке. Јегерове. Каже мама:

– Остав'де те панталоне. Није то за сваки дан, вели. И још изгужване. И још мраз напољу, каже.

Јок, терам ја. Само што нисам поч'о и леву ногавицу да навлачим. Јопет се окрете мама. Сад већ љутито:

– Чу’еш ли ти шта ја говорим! Остави те панталоне!

– Нећу!!!

Мислим се, ’оћу и ја једном да будем човек. Кака’е вајде имам од тога да будем смеран. Трт, Персо. Сад ће неко да ми каже ’вала. Батали ти то...

Лелееее! Пуче вангла о патос. Пљусну оно жито по целој кујни.

– Јел’ се мајци каже нећу! Срам те било! – цикну тајо, и љут к’о рис устаје са треношке.

Видим ја: густо! Није ме изудар’о два – три пута, али кад те ишиба, то ти је да памтиш док си жив. Ма как’и, још дуже. Видим ја, грдно начисто! Стресем ти ја ону ногавицу, па за кваку. Здимим напоље. К’о да ми је сврака попила мозак. К’о да нисам био у винклу, бре. Од њега да побегнем! Бежим ја у свињску башчу. Сече табане оно чапорје. Прескачем, преко вратница, у воћњак. Тајо пролама вратнице, кондуром.

– Стани! – проломи, к’о свети Илија Громовник, кад загрми.

Укопам се. Е, кол’ко ти је корака до куће било, толико сам ти ја каиша, онај ужи, војнички, кожни, примио, од пета до увета. Више од десет дана у школи нисам мог’о да седнем, него сам чуч’о, наслоњен на руке, да другови не примете моју бруку.

А тајо, љут. Данима ми име не узима у уста. К'о да се не ваља. Само сам се једном, уноћ, правило да спавам, кад је он уш'о у собу. Он приђе и поче да ме милује, по коси и образу. Дуго, дуго... И тихо шап'ће:

– Микане мој.

Још памтим како му је рука топла, а жуљеви чврсти, 'рапави... К'о да ми мелемом прекри оне пруге по буткама, задњици и леђима.

Ујутру, исто к'о јуче. Строго. Ни лук јели, ни лук мирисали. К'о да ништа није било.

После некол'ко дана, кад смо одлучивали теле у кочаг, некако нам се сретну погледи. Мени лину сузе. Заценом се од плача. А он ме пригрли.

– Микане мој! Не смијеш да биднеш ништак, благо тају. Мораш да биднеш добар човек. Нико наш, бре, није био ништак. Ред мора да се зна. Свуђ. У кући, нарочито. И у штали се зна ред. Еве ти, сад да попуштамо сву стоку, па да отворимо врата, зна се ред. Прво излази ро-гоња. Па јуне, најзад. Ако оно крене преко ре-да, рогоња ће да га набуши, очас. Да га научи памети.

А камоли у кући. У кући ће нема реда, нема среће. Ту ђаволи коло воде. Ту ђаво и врше и ујам узима. Ту ти је пропала ствар. Начисто. Ту се не зна ни ко пије, ни ко плаћа. Од те куће

нема ништа. То ти је ништачка, голанферска кућа. Какав то. Не дај Боже. Не смије да се потпушти. Нипошто. Преврнули би нам се ђедови у гробовима...

Тако сам утувио за сва времена две ствари: Да се мајци не каже нећу! И да мора да постоји ред, бре!

Ако погазиш ред, оде у ништаке. И у голанфере. И превртоше ти се ђедови у гробовима.

Једино ме копка шта значи оно, што једном тајо, у разговору са мамом рече, да је батина из раја изашла.

СТОЈАН РОДИ
ПЕТРА
ПЕТАР РОДИ
МИХАИЛА
МИХАИЛА РОДИ
ВИКЕНТИЈА
ВИКЕНТИЈЕ РОДИ
МИХАИЛА И МИХАИЛЕ I
РОДИ РАДОСАВА
РАДОСАВ РОДИ
СВЕТЛОЦКА-ЖОРКА

МИХАИЛ РОДИ
КОЖИЧ
КОЖИЧ

БЛАГОСЛОВИ

вето писмо Старога завета учи нас о значају и снази родитељског благослова. Заслужити благослов родитеља својега велики је дар. За тебе и за дом твој. И за чељад твоју.

Зато су се Исав и Јаков борили за благослов Исака, оца својега. Кад Исак рече:

– Ходи сине, целуј ме.

И он приступи и целива га, а Исак га благослови, говорећи:

– Бог ти дао росе небеске, и добре земље и пшенице и вина изобилна! Народи ти служили и племена ти се клањала... Проклет био који тебе успроклиње, а благословен који тебе благосиља...

И Јаков благослови Јосифа, сина својега, и рече му:

– Ево ја ћу скоро умријети; али ће Бог бити с вама и одвешће вас у земљу отаца ваших.

И тако и би!

И благослови Јаков синове Јосифове, Манасију и Јефрема, унуке своје, говорећи:

– Бог, којему су свагда угађали оци моји Аврам и Исак, Бог који ме је хранио од како сам постао до данашњег дана, Анђео, који ме

је избављао од свакога зла, да благослови дјецу ову и да се по мојему имену и по имену отаца мојих Аврама и Исака, прозову и да се као рибе намноже на земљи!

И тако и би!

Бед Радосав

1892-1954

БЛАГОСЛОВ ПРВИ

Едо Радосав био је човек тихе нарави. За њега су савременици говорили да мрава није згазио. Може бити да је страха Колубарске битке, у којој је учествовао и где је тешко рањен, оставила печат на његов живот. У највећем напону снаге суочио се са смрћу. Смрт на све стране. Рањен у раме и у главу. Онај гелер из главе нису му никад ни извадили. Однео га је у гроб. Тако, суочен са смрћу, у цвету младости, разумео је поуку Господњу:

– Нека буду бедра ваша опасана и светиљке запаљене.

Разумео је да треба бити спреман сваког часа. Јер се не зна кад ће доћи Господ. Било да узме душу, било ради Последњег Суда. Разумео је мој ђедо да смрт све решава, да се иза ње своди рачун. Оно што си стекао до смртнога часа, то је твоје благо, на сву вечност. Ако си стек'о добро, добро ће ти бити. Ако си стек'о зло, то ти је.

И још је разумео, да смрт може доћи изненада. Сад. Овог минута. И ту је крај. Ваљда је, због тога, стражио над собом целога живота. Ваљда су му бол од рана и истекла крв окалили

и оплеменили душу. И донели му смирење. У свему је умерен био. И смирен. И благ. Благ и добар. К'о добар дан.

Умро је порано. Бејах петогодишњак.

Једне прилике, чували смо у воћњаку краве и овце, заједно. Био је помало „љут” на Златуљу, што воли рогом да узма'не на јагњад. А није му била по вољи ни Сига. То је била овца тамне вуне, али не црна, но, 'нако, некако, тамносива. Она је била коловођа. Барјактар стаду. Кад она ђипи преко врзине, на Бубан, одоше све за њом. Прави правцати ђаво. И звао је ђедо: ђаволуша једна.

Елем, седимо ђедо и ја у воћњаку, а овце и краве пасу. Кроз шљивово грање пробијају се зраци сунца и шарају по ђедовим дубоким борама и широким брковима који су тек, некако, помало пробехарали. К'о кад прве раношљиве запупе, па се само по неки цветак отвори. Он се наслони на леви лакат и тако остаде подбочен. А десном руком се маши шајкаче, заврну клемпе и извуче половче. Кад год је палио, он је то полако чинио. Са посебним ритуалом. Најчешће је са мојим оцем, кад су заједно, половио цигару. Или су пушили на бзеџ. Некол'ко димова повуче ђедо, па пружи тају. Па тако, више пута прометну ту цигару, све док не догори до усне. Кад ђедо узне по-

ловче, ја се пружим на леђа, окрећући главу према њему. А он ме благо, али озбиљно погледа, говорећи:

– Благо ђеду, нипошто, ни за живу главу, не смијеш да легнеш на траву. Не смијеш ни да прислониш леђа уз рипу или зид. То је много опасно. Тако чо'ек може да упропасти здравље.

– Па, како ти можеш?

– Па, видиш, ја нисам наслонио ни леђа, ни стомак, ни ребра. Ништа. Само сам се налактио.

Елем, те године, разболи се мој ђедо. Лежаше на кревету. Онако благ. Долазили су рођаци, комшије... На понуде. Са шаком сувих шљива, јабуком, дуњом... Са замотуљком од неколико коцки шећера. Са лончетом водњице...

Једнога дана, мој отац беше отиш'о на орање. Кад превали дан преко подне, ђедо каже мојој мајци:

– Снајка, зовниде ми дијете, Жарка, да дође кући. 'Оћу да се поздравимо. Дође време да се мрије.

Баба Драгиња ће, к'о мало осорљиво:

– Бога ти, Радосаве, немојде да штрецаш ђецу! Ноо, кад би се то тако мријело.

Кад баба замаче послом у млекар, ђедо ће опет:

– Снајка, сад немој да ’е послушаш. Иди, дјете, доље, испод штале, па викни Жарка.

Мама оде, бајаги, да обиђе краве. Да се баба не сети. После, испод штале, зађе доље, аман, до пола воћњака, па ће из свег грла:

– О, Жаркоооо!!!

К’о да још чујем, како оно оооо, пролама Љесковац, па се полако, к’о у неким таласима, утишава, доље, низ поток. А онамо, са оне стране потока, било је главно наше имање. Те парцеле смо заједнички звали – Поље. Одох у Поље. Отиш’о у Поље. Ене га у Пољу. Али, свака парцела у Пољу је имала своје име. Највећи је био Радашин до. Он ти дође к’о огроман губер, тачно упремасе наше куће. Да није од куће низбрдо, па после, онамо, узбрдо, стиг’о би човек за трен ока. Зато је, ваљда, и могло лако да се дозове. Мало удесно, ка Крсту, накренута ка Језерини, простирала се Раичевина. А доле испод пута, ка кући Радисава Руж’чића, Питомаче. Радовина је била с оне стране Черговишта, ка Јасењу. До ње ниси мог’о да дозовеш, па да ти је сир к’о кајмак. У Раичевини је била штала. Уз њу, собичак. А изнад себе и штале, трем. Стока се зими држала у Пољу. Чак и краве музаре. Што би вукли, одонуд, сјено, шашину и сламу. А после, одовуд, ћерали ђубре, онамо, по њивама. Как’и

то. Имали би волови да поцјепају два кова годишње, само за то. 'Вако је лакше. Скочи се за час. А и зимско 'е време. Нема се бо'зна как'а, друга посла. Тако се ишло ујутро, у подне и увече. Да се стока огледне. Да јој се положи. Да се напоји. И да се краве помузу. Жене су, кад помузу краве, морале да пазе кад носе кову са млјеком, да се не спотакну, па да направе јазук. Нарочито кад је снијег.

– Жаркооо!!!

Понови моја мајка, још гласније. Кад и задњи таласић оног ооо... утихну негде доле, иза Језерине, ка Трашевића кућама, зачу се:

– Ооој!

– По'итајде, кућииии!!!

– Дооброоо, добро!

Сетио се, говорио је касније. Сигурно му припало тешко. Ишчупа заворањ. Откачи саковац и остави га, 'нако, у бразди. Никад до сад, Боже сачувај, није оставио саковац у бразди. Ма, как'ој, црној бразди, никад ван сувоте. То 'е, бре, алатка за поштовање. Она ти ћецу љебом рани. Как'и! То се обавезно иверком, добро, са раоника скине земља. Па са точкова, између паоца, сваки лјечак. И обавезно у сувоту. Ако се догна кући, увуче се у качару. Између оне велике каце, од седамдесет товара и оне, винске. Ту се завуче, прво, плуг. Нао-

пачке. Ручке уз брвна. А после се, до самог раоника, нагурају колица. Ако има у Пољу да се оре још ове сезоне, онда се саковац увуче под трем, више штале.

Потера волове, у јарму, штали. Трчећи. Никад до сад није ошин'о вола, нити га потер'о да потрчи, кад је уморан. Испаличи их. Окачи јарам. Повеза и', на брзе брзине. Баци им виле сјена у јасле и сјури се у поток. Из потока, навише, к'о да га ветар носи. Сав у голој води. Кад је био испод Бурђевине, 'нако, повише Милићевића стублине, скиде капу. Њоме свуче крупне грашке зноја, низ необријано лице. Кад бану у авлију, мама и баба га шутке дочекаше. Уђе брзо у кућу.

– Тата, стиг'о сам. Како си?

– 'Вала Богу, сине, да стиже. Дајде да попијемо по гутљај, оног нашег бањичког, па да се поздрављамо. Дошло време, сине мој, да се мрије.

– Ма как'и, тата, немој то да причаш.

– Иди, иди, сине.

Беспоговорно мој отац узе бокал и хитрим кораком оде у подрум.

– Снајка, потурде ми још један јастук за леђа. 'Оћу мало да се попридигнем.

Кад тајо уђе са бокалом вина, први пут сам видео да и великом човеку могу да точе сузе.

К'о неком ђетету.

Мама, бојажљиво, наточи две чаше вина. Оне, што се користе за врућу ракију. А некад и' баба користи да од дебело развучена теста исече кругове за крофне. Онда све буду једначите и, некако, подједнако румене.

Тајо пружи ђеду чашу, па онда узе своју. Ђедо, 'нако благ, тих и блед, ослоњен на јастуке, у полуседећем положају, пребаци, дрхтаво, чашу у леву руку. Прекрсти се, па онда опет пребаци чашу у десну руку. Подиже је лагано према тају који стајаше крај његова кревета. Куцнуше се.

– Здрав си, тата!

– Од Бога ти здравље, сине! Е, Жарко, Жарко. 'Вала ти, што си ост'о да сачуваш огњиште наше. 'Вала ти, што си сила муке виђо, да обдржимо дом наш. И да чељад нашу изведемо на пут. И још ти 'вала за труд твој, у старости и болести мојој. Нека те Бог Свевишњи награди многим добром и плодом! Ако будеш у животу и на камену мор'о радити – дабогда зарадио!

Попише по гутљај. Ђедо сасвим мало, за један прст. А тајо повише. Дуго је, после, тајо држ'о ону ђедову неиспијену чашу у прозору.

– Е, 'ајде сад, да се поздравимо.

Моја мајка, кад смотри тајов заповедајући поглед, приђе и пољуби му руку.

– Бог нек’ те поживи међу овом ћечицом, на многаја лета.

Ни баба немаде куд, приђе и пољуби му руку.

Тајо му пољуби руку. Па образ. Један, па други.

– Нек’ си благословен, сине мој! И нека те срећа прати! Кад пош’о и кад дош’о!

Приведоше и мене. Он ме помилова, одозго, по коси. Не могох да дохватим уснама његову руку. И не пољубих је.

– Море, ђедово!

Принесоше и Сава. Ђедо га помилова.

– Снаго, ђедова!

Онда ђедо напреже груди, к’о да ће да се на- кашље. Још једном, и к’о да се, осмехнут, загледа горе, у шубер на штукатору.

Не знам што се баба прекрсти, па му свуче руку преко очију, наниже. И он зажмуре. Не знам ни што тајо и мама ’нако плачу. К’о да их је неко изудар’о. Ма, как’и. Још горе. Суза им сузу стиже. Не знам ни што запалише свећу, а није слава. Није, брате, ни Бадње вече. Ни Божић. Не знам ни што ону свећу не турише у чирак. Н’о у лонче са пшеницом. И што на столицу, иза ђедове главе. А јок на астал, к’о што смо увек радили.

После баба, чим изађе у авлију, поче да кука.

Наглас. Не знам, човече, што 'нолико кука. Кука, горе н'о Радосија, кад јој се удавила крава са јабуком. Ај' добро, Радосија кука, крава јој бали, па се претури. Бапну о ледину, 'нако, к'о крушка кад се угнили на грани, па пљусне о земљу. Ал' шта би баби, кад се наша крава, 'вала Богу, није удавила. Ете ти, одонуд, лике Анке, и она кука:

– Јој, бралеее. Јој, доброто нашааа...

Кука Јела. Кука Љепа. За трен ока, пуна авлија народа. Љубе се са тајом и сви плачу. Не знам шта им је.

Сутра или прексутра је био поп. А течно Милорад дов'о неке људе из Брезовица. Осам или девет њи'. Закачили им бошчалуке. Каже, певачко друштво. Знам да је Драган Рудоња, и не знам ко беше још, иш'о у Јоровића гробље, за носила. Па знам, да су ђеда ставили у сандук, па на она носила. Чудом се чудим: 'вамо ови кукају. Тамо, са попом, они људи што и' је течно дов'о, певају. Ал' певају, бре, јечи цео цемат.

После, кад су ђеда прињели тамо, поред оне гомиле земље, мене су извели с гробља. Каже маја Стојанка, не ваља ђеца да гледају.

Кад сам дош'о кући, ђедо више није леж'о у кревету. Никад га више нисам виђо.

Дуго, дуго нисам знао куд' је отиш'о.

Отац Светолик - Жарко

1924-1996

БЛАГОСЛОВ ДРУГИ – ЧЕТИРИ ДЕЦЕНИЈЕ КАСНИЈЕ

очи обетине горачке, окупише се сва чељад Жаркова. Сви са радошћу и еланом извршавају постављене задатке. Коси се авлија. Кречи се штала. Брише се, брезовом метлом, свињска башча. Коље се прасе. Дере се јагње. Чисте се прозори. Каче се попеглане завесе. Месе се колачи. Савија се сарма... К'о у кошници.

Кад паде вече, све је затегнуто к'о тамбура.

Даће Бог лјепо вријеме. Доћи ће нам гости. Да се попричамо. Да и' почастимо. 'Нако, човечански. Од срца. То ти је најлепше у животу чо'ека. Благодани. Радовање. Срцељубље...

Пред вечеру, Жарко, започе своју беседу.

– Тешко 'е, ђецо, било везати крај с кра'ем. И ова влас', ђавоља. И неокоштина... Али, фала Богу, све је добро, најпосле, испало. Уз Божју помоћ, рад све побеђује. Рад спашава. Чувајте се нерадније' људи. Њине руке ђаво узме под сво'е. Знаш како 'е казано: с ким си, 'наки си. Зато од рђави'е људи бежи докле те ноге носе и очи воде.

И згодно 'е што се слажете. Фала Богу.

Ништа љепше од слоге нема. Није оно цабе речено: сложна браћа кућу граде, а несложна и ону стару батаљују. И Нада и Гоца се потревиле, фала Богу, меродавне. Рек'о би, су сестре. К'о да нису јетрове. Чувајте слогу, ђецо, к'о очи у глави. Ђе има слоге, нође је и благослов Божји. Нође је радос' и напредак и свака љепота. Кад се ђаво увуче у кућу, далеко било, одоше кола низ брдо. Ту нема мира. Ту нема радости. Ту ни љеб није сладак. Ту ти је и вода грка. Знаш, како се оно каже: бољи ти је залогичак сува љеба с миром, но пуна кућа пецивица са свађом. Ко свађу воли, тај с ђаволом ортачи. Туј ти се свака несрећа натовари. Потрпи. Опрости. Прогутај. Не враћај зуб за зуб. Знаш како 'е казано: ко тебе каменом, ти њега љебом. А он, кад види да ниси узвратио, да си истрпљ'о, постиђеће се. И трудиће се да ти добротом накнади увреду.

И дао вам Бог ову ђечицу. Нек' су жива и здрава. Добри су они, фала Богу. Предобри. Пилићи дедини. Стално и' учите реду и поретку. И не заклањајте и' од посла. Никома од рада није ништа фалило. Ако устреба, покарај. Ни прутућ неће шкодити. Од родитељског прутућа ниједно дјете није погинуло. Али прутућ може душу да спасе из пакла. Зато 'е и казано да је батина из раја изишла. Не

гледај ти на ову гологузију, што се мучи ко Јуда. Једва саставља крај с крајом, а ђецу шаљу на море и ко'екуд'. Ко да се мора. 'Ајде, Бога ти. Треба ђеци учинити, ал' мораш д' имаш меру. Мора и они да осете како се динар знојем ствара. Ако не научи да чува динар, ако се за њега не одзноји и не помучи, ете ти распикуће. Млад се прут савија и врућо се гвожђе ку'е. Ако ђеца узму ђем на зуб, онда не вреди вући дизгине. Доцкан ти је онда викати куку и леле. Зато покарај за времена, да потље не чупаш косу с главе, далеко било.

Ето ти, ја и Јула смо се борили. Дан, ноћ. Није лако било створити све ово, са десет ноката. Није лако било пренијети на обрамачи, преко Криваје, све што произведеш. И сир, и кајмак, и јаја, и кокошку. И шљиве смо носили. По два цегера на обрамачи. А по корпусу у руци...

Једне године, поћерам вино у Каону, с воловима. Купио ми човек повећу количину. Кад сам био у оном потоку, надамак варошице, балдиса ми левак. Ни стопе. У'ватила га нека драт. Немам куд. Испаличим га. Вежем за кола. Упајантим дешњака, а ја у јарам, 'мешто левака. Тако, до на каонско брдо. До Мујове каване. Крсте се људи. Неки се и смију.

Муке су то. Па, покиснеш. Сто пута. До голе

коже. Угазиш у бару, кад гураш кола. Кљечка у кондурама...

Па, кад помислим, беше ти, Драго, мали. Ниси им'о годину. Још ниси пош'о. Снијег до изнад кољена. Мраз. Пуца церић. Разболиш се ти. Један дан. Други. Трећи. Јок, нема бољитка. Мора да се иде доктору. У Чачак. Завијемо те у ћилим, и преко Криваје. Ја и Јула, на смену. Дадне нам доктор лијекове. Ајд' сад, назад. Ма јес,' дјете, чини ти се, није тешко. Ал' цео дан, преко планине, по оном снијегу. Тежи ти онај ћилим од ђетета. Тако ти је то у животу. Без муке ти се, што'но кажу, ни пјесма не испоја. Али се на муци познају јунаци.

Тако то мора да бидне. За своју кућу и за своју чељад мораш да потуриш леђа. 'Нако, до рамењаче. Непрестано. К'о мрав. Ољењиш ли се, задрјемаш ли, преспаваш ли, ете ти оскудице и сиромаштва. Јел', ко ради, наситиће се љеба. А ко дангуби, к'о нека вуцибатина, насииће се сиротиње. Зато добро притисни. Запни, из петни' жила. И утуви: у се, и у сво'е кљусе. Ал', мораш да знаш: све, уз Божју помоћ. Знаш како 'е рек'о онај: ја 'оћу, и коњ може, ал' ако Бог не да, цаба рад. Не мо'ш ни јагње да одгајиш без Божје помоћи. Цаба сијеш, ако ти Бог не сачува њиву. Цаба си косио,

ако ти Бог не сачува сијено... Јадни ђедо Мило'е и весели тата, они ти у њиву нису уишли, док се не прекрсте. Как'и! И волове кад кошају. И кад почну да сију. Да ору. Да копају... Исто, на крају: кад посију, или окопају, или пожњу... Или, мај шта, да су урадили. Прекрсте се. Заблагодаре Богу.

После наиђе ово погано време. Испоганисмо се. Начисто. Отровасмо се. Ваљда нам се зато и догађа сва ова несрећа. 'Оће Бог да нас покара, е да би се опаметили мено. Зато 'е и казано, без невоље нема богомоље...

Па, пост. Как'и да премрсиш среду и петак, или она четири поста. Нипошто! То се, 'очи Петровдана, косило на сирћету. Знао се ред. И поштов'о се ред...

И чували су се. Пазили су да не пипну међу. Ух, тога су се бојали, к'о овца ножа. Ма, нису међи шћели да приђу, на двије шаке. То ти је проклето, премеђити чо'еку, далеко било.

И нису шћели туђе. Боже сачувај! Оно што ниси одзнојио, не уноси на имање! Не треба ти то! Једне прилике, бијаг одслужио војску. Терамо јадни тата и ја пшеницу из Балуге. Банкут ти се онда сиј'о. Родио к'о китина. Милина једна. Кад смо били у Русовицама, испаличимо волове. Да да'ну. Премети тата да су се снопови од трузкања послегли. Решимо

да попритегнемо мотку. Тата одмотава конопцац, а ја се окачим о крај мотке, а ногама одупрем о снопове. И још цибнем из све снаге наниже, да што боље притегнем. Кад мотка крцну. А он, Бог да му душу прости, каже: их, суд ти твој, пуче. То ти је била једина његова, назови, псовка. Суд ти твој. Суд ти ђетињи. Суд те маз'о... Другу псовку није им'о. А и њу 'е изговар'о некако благо. Немаш куд. Мора да се сјече нова мотка. Рабација не креће на пут без секирчета. Скидосмо ону нашу мотку и тата је одвуче за собом у шуму. Ваљда, да 'е остави тачно ноће ђе ђе осећи другу. Реко би чо'ек да врши трампу. Кад смо се примицали штали, онамо у Пољу, ђе је било гувно, он заустави волове.

Дрјешиде, дјете, мотку.

Што вође, тата?

Није, вели, из наше шуме. Морали смо 'е осећи, да Бог опрости, ал' не морамо да 'е уносимо на имање.

Одријешисмо 'е и остависмо поред Станишине међе. 'Нако, упремасе Живорадљеве трешње. Није шћео туђе, па да би на кози ор'о. Јок, ни за нокат. Доста ти је оно што ти је Бог дао. Па, ако ти Бог да немање, јопет, 'вала Богу. Чо'ек не смије да буде незадовољан. Није цабе речено: ни у злу се не покуди, ни у добру

не понеси. Потрпи и ћути, ако те снађе немање. Ил' мај как'а друга мука. Даће Бог. Јер, кол'ко има узбрдица, 'нолико и низбрдица. Знаш како иде: гобеља у блато, гобеља из блато. Е, то мораш да знаш. Кад си горе, да се не понесеш. Кад си најситији, помисли се на гладног. Кад си најздравији, помисли се на болесног.

Живот ти је, 'нако, једна велика школа. Не каже се оно цабе младом чо'еку: да су ми тво'е године, а ова памет. Живот чо'ека научи ко'ешта. И то, да 'е дуг рђав друг. Треба се борити. Ради дан и ноћ, само да не упаднеш у дуг. То ти је велики терет. Све може да пропадне, далеко било. Болешчина да нападне стоку. Може олуја и град да прогутају љетину. Може чо'еку вода, не дај Боже, да однесе њиву. Може ватра, Боже сачувај, да прогута грађевине. Али дуг, е, он ти не пропада. И кад кућа гори, он побегне кроз оцак. Изгоре тапије, ал' ете ти оног чо'ека, што му дугу'еш. Зато, бежи од дуга што даље, сем не дај Боже. Притегни каиш! Одречи се ко'ечега, ал', од дуга бежи! Јел', нису бадава наши стари говорили: ко узима у зајам, бива слуга ономе који даје.

Ако те нужда нагна да мораш позајмити, врати на време. Ма, как'и. Бар дан раније, н'о што си обећ'о. Как'и да дозволиш да онај чо'ек

обија тво'е прагове, за његову имовину. Ако узмеш туђу ствар, алатку как'у, или мај шта, чувај, к'о очи у глави. Са својом имовином мо'ш како 'оћеш. Ма, и њу чувај. Знаш како 'е речено: у радише много бише, у штедише још и више. Али, туђу имовину, коју ти је неко поверио, то чувај, к'о тапију. Не смијеш да будеш крвник. То је његов зној. То је његова замука. То је његово имање. То мораш да пошту'еш.

Ако даднеш чо'еку у зајам, не ударај му камате. Нипошто! То ти је отров! Как'и то! Подај, ако мо'ш и имаш, 'нако, човечански. Није речено, тек 'нако, да подашна рука бива богатија. Зеленаши су ти људи без душе. То ти је оно: 'оће љеба без мотике. Не воли то Бог. Тако стечена имовина не дочеку'е унуке и праунуке. Како дошло, 'нако и отишло. Одње ђаво. Раније су наши стари говорили, да добар чо'ек оставља наслѣдство унуцима и праунуцима, а грешниково имање пређе у руке праведника.

Севап је помоћи чо'еку кад мо'ш. Ал' јопет, мораш да водиш рачуна: не турај образ ни под чије ноге. Не јемчи за туђе дугове и за туђе одлуке. Не дај свој мир и своју слободу за ни-чије шепртљање. Јел, свако треба да се опружи према губеру, а јок да угризне више н'о што може да прогута. Млоги су се опекли. Јел онај

кад тражи јемца, на ране да га привијеш. Реко би му мед и млеко точе из уста. Потље кад загусти, кад тебе, ко јемца, притисну, он има 'иљаду оправдања. Или га ниђе нема. А тебе клечка о врат. Как'и то. Помози му кол'ко мо'ш да му опростиш. Алали то. Јок више. То није гр'ота. Јел је казано, што 'е у кући нужно, у цркву се не да'е.

А кад ти чо'ек помаже у надницу, плати му на време. Ма, немој његова плата да преноћи код тебе. Јок. Нипошто. Његов 'е то зној. Треба њему. Зато 'е и дош'о да ти ради.

И поштуј сиромашка. Гр'ота 'е, наругати му се. И он је Божје створење. Ако се њему ругаш, Створитеља његовог цвијељаш. Не воли Бог поноситог. Ако ћеш да познаш кад ће човек да пропадне, гледај га како се сили. Гледај га како се шепури. Како се 'вали. Како се поноси. 'Нако, к'о усран голуб, д' извинеш. Јопет, ако ћеш да посматраш неку кућу која иде на бољитак, виђећеш да 'е домаћин те куће скроман. Да су му чељад скромна, а јок раскалашна.

И нипошто не скидај са леђа сиромачо'ека. Ако не мо'ш да му помогнеш, немој му ни одмагати. Баксузно 'е то. Попружи му, ако мо'ш, комад љеба. Аљинку. Мај шта. Ако не мо'ш, подај му лијепу реч. Памтите ли, покојног Го-

лубана са Љуте Крушке? Пињо су га звали. Па, Здравку Плазинску? Бог да им душу прости! Кад год су дошли да заишту, весела мама, а после и Јула, им попруже. Гледам ја, једне прилике, из салаша. Не види Пињо, весели, мене. Даде му јадна мама ракицу, одломи повећи комад љеба, кришку сира и парче сланине. А он, излази из авлије и крсти се. Па, радос'ан, 'нако. Види се, благосиља. То ти је, к'о да си дао у цркву. Бог ти то врати. Ма, как'и. Млого више...

Ђе поменук малоприје наше старе, Бог да им душу прости, сваки су ред држали. Погледни гробове нашијег ђедова. Как'и да они не изађу о Задушницама. Боже сачувај! Да окаде гробове. Да попале свијеће. Да прелију гробове вином. Да се Богу помоле за покој душа. Да изнесу најљепши залогај на гроб. За оне Задушнице, онамо пред Васкршњи пос', се неприкосновено чувала најбоља пршута. Леђаница. Ако 'е година била пооскудна, па си им'о за посек једно свинче, онда једну леђаницу, ако бане кум ил' тако неко, мо'ш да рецнеш. Ал' ону другу нипошто. Ни за как'е паре. Она иде за Задушнице. Да 'е туриш на гроб. Да почастиш комшије. Сваког ко наиђе поред нашијег гробова. И сиромашка. Не каже се тек нако, нај'о се к'о сироче на Задушнице. Севап ти је

то. За покој душа. А 'очи Задушница, весели тата, 'нако кад превали подне, баци на раме грабуље, косу, мотику, узме коју свјећицу и на гробље. Да уљуди гробове. Виде то наши стари, одозго. Немо' да мислиш да не виде! И благосиљају! Без њиног благослова руке су ти везане. То тувите, благо мене. Јел је казано да су унучад круна старом чо'еку, а слава синовљева су очеви и ђедови. Добро погледните, ко'е се куће затиру, далеко било. Виђећете, оне ко'е су попуштале да гробови ђедова њинијег утону у бујад и купине. Е, мој брајко! С тим се не игра...

Ђедо Мило'е је био поштен, честит и радан. Весели тата је био радан и тих. Мрава није згазио. Ја сам се трудио да ником зло не учиним. Трудите се ђецо, и даће Бог, да вама буде добро...

* * *

Сутрадан бејаше ведро. Сунце милује воћњаке. А благ поветарац љуља гране препуне заметака. Као у бајци. А Жарко, као и увек, да може срце да ишчупа па да га издели чељадима.

Почеше гости да пристижу. Напуни се кућа.

Домаћин подиже добродошлицу. Исаказа жељу да се свима који дођоше врати овај труд, на радост и на весеље. И благослови ручак.

И све време, к'о за славу, дворијаше госте и будно пазијаше да, случајно, пред неким, не буде празна чаша.

– Попи', роде. Накрени, пријатељу. 'Вала вам, што сте дошли. Немој да журите. Немаде ми Пера и Миша. Баш сам се над'о и њима. Нису нешто могли. Догодине ће. Даће Бог.

И све тако, док гости не почеше да одлазе. Један, по један. А он, сваког испраћа, до капије. И захваљује.

– Много ти 'вала. Да да Бог, да у здрављу јопет дођеш код нас, и ми код тебе... Дајде, снајка, пошаљде ђечици... Дајде, сине, влашу оне наше жујке, чо'еку. Ваља се. 'Нако од руке. И од срца. Виђи как'а 'е. Цибри се. Има јој десет љета. Слободно 'е тури пред кума.

А ти, срећо прадедина, данас си се уплашила. Само те је мало прадеда држ'о. Нека, нека. Догодине ће она да дође код прадеде, цело љето. Па ће њу деко да носи код јаге. Код коке. Код гуде... К'о што сам јој мајку носио. Догодине ћеш, Јано, да порастеш. И ти. И мачак Лазо.

Последњи, поноћни гости, бејасмо ја и моја чељад. Испрати нас до капије.

– Фала вам, ђецо, и што сте дошли, и што сте помогли. Па, дођ’те у суботу. Чекни де, Жико, да ти деда да парић. Срећан вам пут! Бог вам дао, свако добро. Срећа вам пјевала. Срећа вас испраћала и срећа вас срећала...

* * *

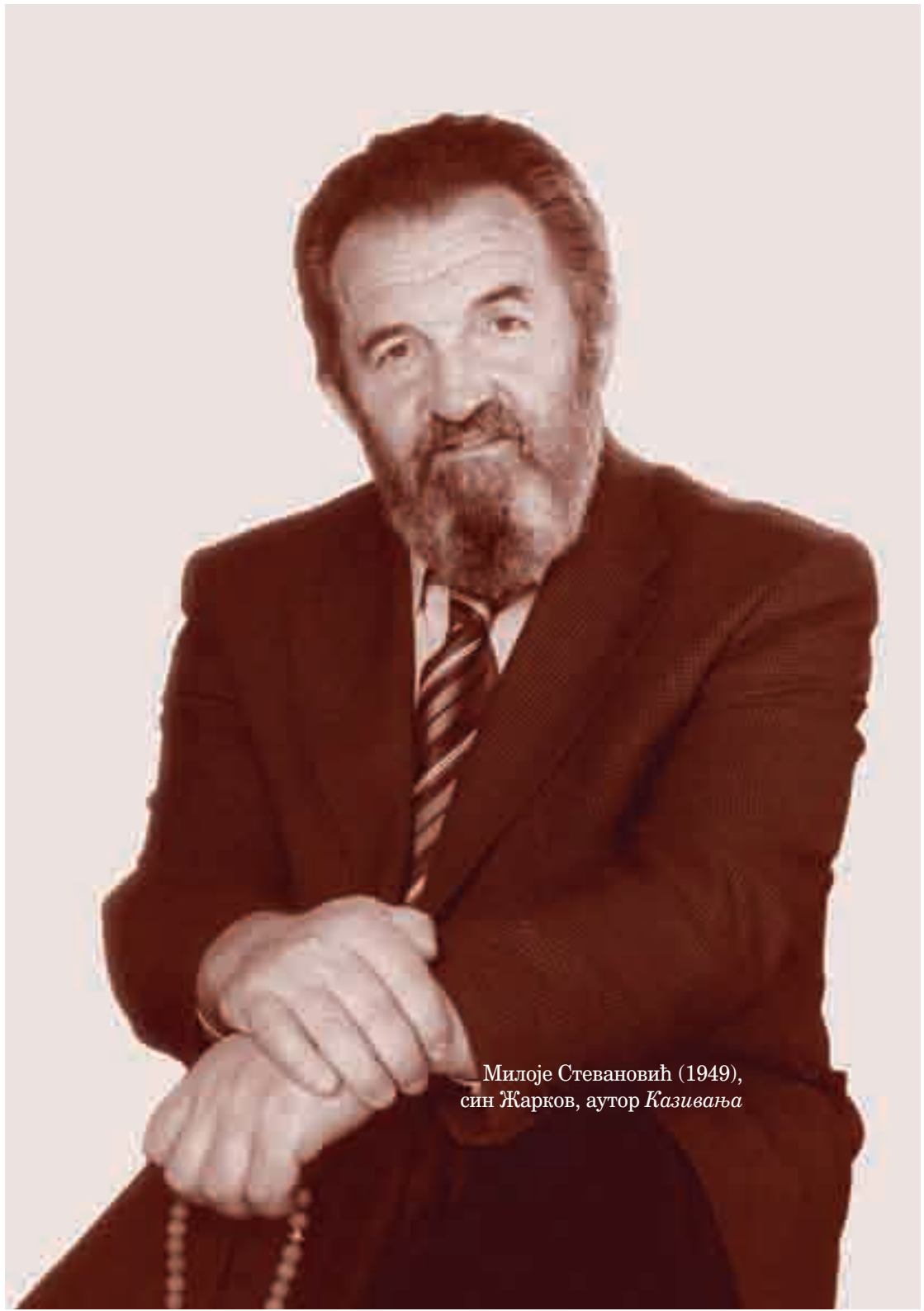
Звони телефон. Скочим. Видим, изгрејало сунце.

– ’Ало...

– Шта то причаш, кумим те Богом? Па, ноћас нас испратио, до пред капију...

Бог да му душу прости!

Милоје Стевановић (1949),
син Жарков, аутор *Казивања*

МЕСТО ЗА БЛАГОСЛОВ ТРЕЋИ

*„Једни се хвале колима,
други коњма,
а ми именов Господа Бога својега.”*
(Псалми Давидови, 20.7)

итање је сад, чељади моја, шта је најважније у животу једнога човека. Најважније од свега је да човек испуњава Закон Божији. Зато се трудите, благо мени, да одмеравате своје кораке у животима вашим. Али, нека вам аршин не буде умовање ваше или умовање људи, него нека вам мера буде наука Господња. Ако ту науку, ту реч Божију, записану у Јеванђељу, држите у уму своме и мислите о њој, ако је држите у срцу своме и искрено је волите, ако је држите у вољи својој трудећи се да је испуните, ако је речју својом исповедате кад се укаже прилика за то, онда ћете бити благочестива деца Божија. Онда ће Господ ниспослати благослов свој на вас и на домове ваше. Из Јеванђеља ћете научити да дајете мање ради већег, пролазно ради вечног.

Не чекај невољу

Народ је измудрио крилатицу: „Без невоље нема богомоље”. Јер се вековним искуством разазнало да су у несрећи заповести Господње блиске човеку, док се у срећи човек удаљава од њих. Зато су спасоноснија искушења у којима човек тражи и призива Бога, него срећа у којој, најчешће, заборавља Бога.

А ви будите мудри, благо мени, па се држите Бога и Закона Његовог увек, не чекајући опомену Божију. Храните душе своје речју Божијом, као што сваки дан хлебом храните тела своја. Трудите се да сваког дана прочитате бар једну главу из Јеванђеља. Јер, та реч Божија ће вам помоћи да разазнате шта је добро, а шта зло. А кад то разазнате, ићи ћете правим путем. Тај пут доноси благослов Божији и води у живот вечни. Ко не верује у реч Божију, у Јеванђеље, тај пристаје да као слепац тумара за слепцима. Јер, многе људске мудрости су пре или касније пале у бесмисао. Ко год је ишао за лудостима безбожја, запао је у каљугу немоћи, гнева, порока, очаја...

Кад у срцу осетиш страх Божији, омудр'о си

И нека вас не збуњује то што онај ко у Бога не верује, сматра припростим и заосталим

онога што је побожан. Стрпљиво сачекајте и погледајте шта ће најзад бити. Видећете да онај ко нема страха Божијег у срцу своме, олако склизне у безакоње, у амбис проклетства, уздајући се у свој разум или у човека. Видећете како пут безбожников само изгледа лак, леп, прав, лагодан, богат... Видећете како је крај тога пута језив и смртоносан.

Гордост – највеће зло

Зато не тражите славу од људи која најчешће води у провалију гордости. Него тражите славу од Бога. А њу ћете наћи ако идете путем смерности. Гордост је душегубна и мрска Богу. А њу најбоље слама смирење и послушност према старијима. Зато се борите свим силама да заслужите благослов родитеља својих, који ће вас чувати и пратити кроз цео живот. Јер је ужасна и страшна клетва родитељска.

Знате причу о оном младићу што се поносио (гордио) својим оделом, док га мудрац не подсети да је пре њега то руно носио ован. Али је ован био и остао само ован. Стога човека не цени по имању и по положају, него по срцу његову. По добрим делима.

Будите милостиви

А ако вама Бог подари богатство, не поносите се њиме! Не гордите се! Него знајте да вам га је Бог дао из љубави. Не да погинете с богатством, као онај безумни богаташ из јеванђељске приче, него да се њиме спасавате. Да чините добра дела. Да будете милостиви. Кад сам вам, договоривши се са Надом, дао тестамент и кључеве од куће и имања да их дарујете оним дечацима, избеглицама из Хрватске, што их је рат учинио бескућницима, потајно сам желео да то упамтите и да милосрђу учите децу своју и унуке своје. Зато што Господ, на Гори, каза: *Блажени милостиви јер ће бити помиловани.*

Благодат је Бог у вама

Први корак побожности је да чујете реч Божију. Да читате Јеванђеље. Али, други, још важнији корак је да се потрудите да живите по Јеванђељу. По речи Божијој. По Закону Божијем. Добро је, дакле, исповедати веру у Бога речима. Али је треба срцем признати, а делима потврђивати. Зато је и казано да је вера без дела празна. Кад чините добро дело, осетићете благодат Божију. А благодат је милост

Божија према човеку. Благодат је Бог у вама.
Царство Божије у вама.

Није свако дрво за свиралу

И добро памтите, благо мени, да су две нај-опасније, најдушегубније ствари за човека, ако човек не зна да их носи. Знаш како је: струја је добра, ако знаш с њом, иначе уби. Ватра је добра, ако знаш с њом, иначе опече. Вода је добра, ако умеш с њом, иначе удави. Е, тако вам је, децо, са влашћу и богатством. Кога снађу те две ствари, или једна од њих, тај ти је турио нож под гушу.

Ако не умеш са парама, боље би било да си искривио руку на ћуприји и просио. Јер ће те одвући у среброљубље, у грех. Шта ће ти цео свет да задобијеш, ако души наудиш, ако душу своју погубиш и припремиш јој место у тами најкрајњој. Тамо где је јаук и шкргут зуба. А о власти да ти не причам. Погледајте шта се догодило онима који су зграбили власт, па нису могли да је понесу.

Кад си сит, веруј гладноме

Зато, децо драга, добро пазите. Кад сте најситији, помислите на гладне. И одвојте део за

њих. Кол'ко, толико. Кад сте најситији, помислите на време оно, кад ћете и ви, да не да Бог, бити гладни. Не знаш ти, шта се иза брда ваља. Наша кућа је била домаћинска. Ал' ја памтим, кад сам био дете, тешке дане. Немаштину. Мораш да смочиш. Не знате ви шта је глад. Зато је ваљда и казано: сит гладном не верује. Радост за мене и мога брата је била кад мајка, Бог да јој душу прости, оде петком на пијац у Чачак, па нам донесе пола векне сомуна. Па кад нам покојна лика Анка даде колач од беле кукурузе. То сам ја звао Ликин гледни 'леб. Те године ми смо јели ражани и жути мурузни 'леб. Те године мој отац је истрошио све резерве за ђедово лечење. Па за спомен. Никако другачије није хтео, него да га подигне за четресницу. Тако је, вели, и он своме оцу подиг'о спомен до четрес дана. Па за даће... Уочи Никољдана он ти је коп'о јаз, код Милинка Ђурана, за ракију. Пет дана, за пет кила ракије себице. Треба за славу добра ракија. А Милинко има добру. Ал' неће да прода човек. Његова ствар. 'Оће да да, за одрад. Кило за надницу. Од сунца до сунца. Видиш ти?! Милојев унук. Радосављев син, домаћин човек, мора у надницу. Дообро пазите! Мој отац је говорио: гобеља у блато, гобеља из блата. Кад упаднете у блато, главу горе, ка Господу. Главу

горе, а леђа потури. И без стида носи немање. И без роптања потрпи. Понеси свој крст. Гладуј, ако те снађе, с благодарношћу. Није срамота немати своје. Срамота је пожелети туђе. Или украсти туђе, не дај Боже...

У добру је лако добар бити

Исто тако, Бог вам даје здравље не да би се гордили њиме, него да би помагали немоћнима. Зато, обиђи болесног. Припомогни слепом, сакатом...

Такође, Бог вам је дао разум, не да се силите, него ради врлине. Зато се трудите да помогнете човеку у невољи, макар при том жртвовали неко своје добро. Јер, невоља свакога може да снађе. Из мога искуства испричаћу вам једно збитије. Пословали смо са једном изузетно моћном фирмом. Међутим, догоди се да та фирма банкротира, а у том тренутку њен дуг према нама беше повелики. Не знајући за муку власника те фирме, ја му пошаљем поруку, говорећи да није у реду што он већ дуже време своје обавезе не измирује. А он мени узврати извињењем и објашњењем да то не може да учини јер је у банкроту, да му је све пропало, да му је банка и кућу узела и да је остао без ичега. Још каже, да се повукао у

осаму, да му је породица очајна, да нема другог излаза сем да изврши самоубиство, о чему каже највише размишља задњих дана.

Ја му из истих стопа пошаљем неколико душекорисних књига и писмо. Господу Богу милостивом хвала, жив је и здрав. Каже да му је моја посланица изазвала сузе и пољуљала безнађе.

Добро, 'ајде да вам прочитам то писмо.

Помоз' Бог, драги брате!

Почесмо комуникацију поводом овоземаљских послова, на Божијом милошћу, дођосмо до вреднијег.

Твоја порука ме је подстакла да ти се обратим као брату у Христу. Стога бих желео да те подсетим да смо сви ми на овај свет дошли голи. И са њега ћемо поћи, кад нас Господ позове, с неколико непотребних крпица, опет голи. Са собом ама баш ништа не можемо понети од нашег богатства (које Господ не рачуна ни у шта), осим дела која имају вредност пред Господом: да ли напојисмо жедна, да ли нахранисмо гладна, да ли обиђосмо болесна...

У животу човек може да скући и раскући више пута. Зато је и казано да има време кад сабирамо и време кад расипамо. Живот заиста личи на ход точка: гобелја у блато - гобелја из блата.

Праведни Јов је сагубио све што је имао: огромно богатство и имање, здравље и снагу, седам синова и три кћери... Али није насео ђаволовој замци: није пао у очај, јер је очај страшан грех. Благодарнио је Богу говорећи: „Господ даде, Господ узе, нека је благословено име Господње.” И Бог му поврати здравље и снагу, умножи му богатство, дарива му децу...

Драги брате, сети се приповетке „Први пут с оцем на јутрење”. Сети се кад је Митар кренуо да се обеси. И кад га је његова благочестива жена Марица спасла говорећи: Митре, брате, господару мој, шта си то наумио...

И још нешто: овај живот је тескобно предворје у коме се спремамо да уђемо у дворе Оца нашег небеског. Али, кад да уђемо? Онда кад нас Он позове! И то са страхом Божијим и трепетом у срцима својим. А не дрско. И не самовољно кад ми хоћемо и кад нас ђаво на то наговори. Бог, а не ми, је одредио час нашег рођења. Тако и час нашег упокојења. Наши дани су од Бога избројани. Час наше смрти, дакле, није у нашој власти. Зар ми смемо самовољно отимати оно што Господу припада, оно што није наше, него Божије?

Ми у животу можемо учинити грешке.

Али сваки грех можемо исправити: покајањем, постом, молитвом, исповешћу, причешћем. Много је светитеља који су падали у грехе па су се спасли покајањем својим (неке сам поменуо на страни 45 и 46 мојих „Казивања” која ти у прилогу, са овим богомудрим књигама, шаљем с љубављу).

Чак се и разбојник – онај што беше распет на Голготи, с десне стране од Господа, покаја у задњи час. И спасе се. И оде у рај.

Само један грех постоји који се не може исправити нити искајати: то је самоубиство! Само тај грех сигурно води у пропаст вечну! У пакао! У муке које трају вековима векова! Тамо где је јаук и шкргут зуба!

Зато, драги мој брате у Христу,

кад сотона почне да ти намеће такву страшну помисао, прекрсти се, и тако га отерај. И заблагодари Богу. Заблагодари Му за огромна богатства која ти је даривао: дао ти је разум (многи су луди); дао ти је очи и уши (многи су слепи и глуви); руке и ноге (многи су сакати); породицу (многи су сами); сина твога (многи су бездетни или су, несрећним случајем, сахранили своју децу)...

То што су ти узели кућу и имање неки бездушни лихвари – то су трице и кучине за богатство које имаш!

Главу горе, брате мој драги! Још ће много радости бити у срцу твоме и у души твојој. Ево, као да те видим радосног на венчању сина твога! Он ће за коју годину да стаса у јунака! Видим те озарена на криштењу унучади твоје! Бог ће ти их даривати! Видим те поносна како уносиш бадњаке са унуцима својим! Видим те насмејана како ломиш славске колаче, Богу у славу! Како благосиљаш унуке! Еј, човече: толико радовања и среће је пред тобом!!!

Зато не дај да те ђаволчина превари. Он је и Господу нашем, Исусу Христу, понудио превару: Поклони ми се па ћу ти дати све што видиш са ове планине изнад Јерихона.

Ал' Господ нас научи: Шта ће ти цео свет да задобијеш, ако души својој наудиш. Зато: чувај душу своју, брате! Она је твоје највеће богатство! Она је једино непропадљиво благо! Сво друго богатство гризу мољци, буше црви, једе рђа, краду лопови! Само је душа вечна!!!

Нека Господ Милостиви ниспошље благослов свој на тебе и на чељад твоју. Нека ти Господ помогне да заиштеш најпре Истину (наћи ћеш је у Јеванђељу) и Царство небеско, а остало ће ти се придодати.

Помени ме грешног у молитвама својим.

А ја, с Божијом помоћи, ових дана одлазим на поклоничко путовање по светињама Руси-

је и молићу се Богу за тебе и чељад твоју.

Надам се да ће ти ове књиге које ти шаљем показати пут који из таме води ка топлини светлости Божије која ће разгнати тескобу коју осећаш.

Нека би тако било, да Бог да.

А што се твог дуга према мени тиче: заборави. И ја сам га заборавио.

Пазите да се не осилите

Ако вам, пак, допадне да сте уздигнути над људима било да су то радници ваши, или сте уздигнути влашћу, или чашћу каквом – добро пазите! Борите се да баш тад будете ближи Богу јер сте само пословође на имању Божијем. И благајници код касе Његове. Бог вам је на управљање и старање поверио децу своју. Пазите да вас ђаво ту не превари, па да се осилите. Сетите се како је Господ на Велики четвртак прао ноге ученицима својим. Сетите се речи Господње: *Ко себе узвисује понизиће се, а ко себе понизује, узвисиће се.* Погледајте око себе: видећете да су се многи, добивши богаство, власт или част, суновратили у пропаст: осилили се, помахнитали, укаљали образ свој, ражалостили претке своје, осрамотили потомке своје, упропастили породице своје...

Видели сте, пре неку годину, када смо нашег радника затекли у тешким преступима, у крађи и пијанству, како смо с њим поступили: опростили смо му. И захтевали од њега да то више не чини. Не само због нас, него због Бога. Због душе своје. Због куће своје... Видите како се покајао. Како се, хвала Богу, исправио. Како је сад добар и побожан човек и добар радник. Нисмо ми то учинили по нашој памети, него смо поступили по речи Господњој да опраштамо дужницима својим, еда би Бог нама опростио сагрешења наша.

Од ината нема горег заната

Ако се, пак, деси да вас какав бепчасник даде суду, имајте на уму да од ината нема горег заната. Суђење ником добра није донело. То је велико губљење енергије на споредним коло-сецима. Имао сам једно такво искушење. Тужио ме је бестидно човек који је поткрадао нашу имовину. Три пута сам му слао замолнице да то не чини, подсетивши га да је по овоземаљским законима требало ја њега да тужим, али да то нисам учинио, опростивши му. Није вредело. Поднео је чак неколико тужби. Суд је једном правоснажном пресудом одбио његову тужбу и донео пресуду која не

каже да је украо него „противправно присвојио” нашу имовину. Али је то мучење потрајало седам година. Од те напасти сам се бранио између осталог бројним писанијама.

Како изгледају та писма?

Просто. Ево, прочитаћу вам једно од њих. Да тако испуним обећање које сам, иначе, дао суду:

Окружни суд...

Поводом жалбе тужиоца, желим другостепеном суду да укажем на неколико најважнијих ствари које су битне за решавање по жалби тужиоца:

Прво, тужилац је противправно присвојио имовину туженог! Кад би се смело говорити јеванђељским језиком и језиком наших предака, такав створ би био лопов. За свега неколико сати противправно је присвојио више него што је у то време била плата једног судије за месец дана. А то бешчашће је чинио данима.

У томе недељу тужилац је ухваћен од својих колега, потом то своје безакоње признао пред пет сведока, и најзад дао писмену изјаву о своме безакоњу.

О том недељу тужиоца суд је донео своју пресуду која је постала правноснажна.

Друго, тужилац је у много случајева обмањивао суд говорећи неистине, износећи о

истој ствари различите, често дијаметрално супротне исказе. Кад би се смело говорити јеванђељским језиком и језиком наших предака, такав иксан би био лажов.

Треће...

Према томе: тужилац погази овоземаљске законе - противправно присвајајући и, на његову жалост, погази Божије законе - крадући (осма заповест Божија).

Тужилац погази овоземаљске законе - обмањујући туженог, а затим и суд. И, на његову жалост, погази Божије законе - лажући (девета заповест Божија).

Ове неспорне чињенице (запечаћене правноснажном судском пресудом) су, надам се, довољне да другостепени суд оконча ово мучење, у овом предмету, које траје преко седам година. Да смо време проведено на суду (тужиоца, туженог, адвоката, сведока, судија, записничара, поротника, вештака...) у овом и осталим предметима које је сагубљено због хира човека који чини безакоње, тј. тужиоца, провели радећи неки озбиљан, друштвено користан посао – унапредили би друштво и државу. Овако смо испуњавали хирове тужиоца и сагубили време које је проћердано у неповрат.

Кад би се ми, праву невични, питали (но се не питамо – да ли на срећу или на жа-

лост?!?), ствар би била кратка и јасна, а изгледала би отприлике овако:

Тужиоче, да ли је истина да си крао?

Тужиоче, да ли је истина да си лагао?

Тужиоче, да ли је истина да ниси дошао на посао после крађе у којој си ухваћен?

Па, кумим те Богом, шта хоћеш још? Зар хоћеш да институције друштва бране твоје безакоње?

Тужиоче, од Књиге постања, преко свих правних система до данас, онима који краду и лажу није пружана заштита, нити им је омогућавано да се они још поврх свега могу иживљавати над својом жртвом и над судом, арчећи туђе време без милости, без страха од Бога и без стида од људи.

Тужиоче, с обзиром на твоја недела, твој тужбени захтев се одбацује! Јер суд је институција која штити закон од безакоња, поштене од непоштених, праве од кривих, добротворе од злотвора, истину од лажи... Уместо да тужиш онога из чије руке си јео хлеб засушни и при том погазио закон Господњи пожелевши туђе, крадући..., душекорисније би ти било да учиниш три ствари:

прву, да се покајеш и исповедиш Ономе чији закон погази (у коме слови: Не кради);

другу, да се извиниш ономе чију си имовину

поткрадао и кога си неделима својим обмањивао;

трећу, и не греши више!!!

Часни суде,

После овог искуства оставићу поуку својим сарадницима и својим потомцима: кад те лопов или лажов оклевета или тужи земаљском суду, одмах признај да јеси и ако ниси!!! Јер то ти је најјефтиније: не губиш време и не губиш мир у души својој. За трпљење твоје добићеш плату од Онога Судије што не испуњава хирове безаконика. Јер, Он све види! И суд је Његов праведан! Јер је казано: Трпљењем својим спасавајте душе своје.

Ето, можете да наслутите, како изгледа суданија, далеко је било.

Није злато све што сија

А ви, благо мени, чувајте у уму свом и у срцу свом сећање на светогa Кнеза. Памтите како је он поступио на раскршћу да ли да се определи за земаљско или за небеско царство. Таквих раскршћа, мањих или већих, има сваки човек у своме животу. На свакој тој раскрсници тражите онај тежи, тесни пут којим се стиже у Царство Божије. У сваком времену човек наи-

лази на искушења. Добро пазите да не брљнете к'о маче у варенику. Јер не једе се све што лети, нит је злато све што сија.

Чије није било, чије бити неће

У време мога оца и мога деде отимали су имања од домаћина. Направили су тзв. подруштвљавање имовине. Зној генерација је сатрло безумље обесних. Ако, не дај Боже, поново наиђе неко такво време, не тугујте. Не ропћите. Душу чувајте. А имање? Еј, чије било није, чије бити неће. Неки од вас памте овај потоњи рат под називом „Милосрди анђео”. Америка и Европа удружени са сотоном походише својом силом малу земљу Србаља. Бомбардовање. Морам брзо да доносим одлуке. Прво, радници да поделе робу из продавница и магацина на равне части, а у поноћ да се снађу како знају и умеју, да то отерају: то вам је плата за време које долази. А друго, унучад да се евакуишу у Горачиће, код мога брата. Да оне макање не слушају бомбе поред куће.

Возимо децу у Стевановиће. Причамо да ће ноћас радници робу поделити и да од сутра наша фирма не постоји. За трен ока срушише се сви наши планови. Зато је и казано да човек снује, а Бог одлучује.

– Од чега ћемо да живимо тата, питаше Марија.

– Од милости, ћери.

– Шта, да просимо?

– Па, нисам баш мислио на ту милостињу, Мајо. Мислио сам на Божју милост. Знаш ти, ћери, слушала си, читала си Јеванђеље. Знаш, да је Господ рек’о, да се не бринемо за сутра, јер ће се сутра бринути за се. И да је доста сваком дану зла његовога. И знаш ти, да је Господ, говорећи на Гори, рек’о да не бринемо шта ћемо јести, пити, обући... Него, да иштемо Царство Божје и правду Његову. А, све друго ће нам се додати. Зна Бог шта нама треба, па ако смо заслужили, даће нам. Ако нисмо, треба да се поправимо. Да заслужимо.

У томе разговору стигосмо у Стевановиће. Деца остадоше, а ја и Нада се вратисмо у Чачак. Поноћ. Нећемо да свраћамо у продавнице. Завршили су они то: увек су извршили моју заповест. Отерали су досад. Нека им буде благословено и нека им послужи на здравље.

Бомбардовање „Слободе”. Извали нам се оков на вратима од дневне собе. Пршти нешто, к’о град, по црепу и прозорима.

Господе, нека буде воља Твоја!

Кад ујутру одосмо у фирму има шта да

видимо. Они донели душеке у моју канцеларију. Каже Мица: *Ми смо синоћ одлучили: девојке и жене које имају малу децу – кући, на одсуство. Ми, остали, на посао. Кад се уморимо, овде ћемо да спавамо. Свеједно нама, пуца овде, пуца код наше куће. Ми смо децу нашу хранили из ове куће. И опет ћемо да их хранимо.*

Напред! За време рата, не затворисмо ниједну радњу. Ни секунда. Ни кад је сирена за ваздушну опасност...

А могло је да нас нема

Кад се заврши рат, о Петровудне те године, Саво заклао јагње и зове:

- Да ми дођете, сви, на ручак.
- Да дођемо.

Одемо. Он, баш кад стигосмо, истави јагње. Не хтедосмо да га сечемо, него онако, цело на сто, под крушком. Прстима. Никад слађе, кажу деца, нисмо ручали.

Подигох чашу. Наздравих брату и, између осталог, рекох:

– Ево, заврши се ова несрећа, голема. А могла је трајати још. Хвала Богу, ми смо сви на окупу. Али, многе мајке су данас у црним марамама, многе жене удовице. Многа деца су сирочад. Бог нас, данас, сабра за ову трпезу

љубави, а могло је данас, за овим столом, олако, да нема мене, и Сава, и Жељка, и Рада...

– Не дај Боже – прекрсти се моја покојна мајка и к’о да се, мало, помери с места.

Неко од моје чељади рече:

– Тата, ја морам да се извиним. Кад си говорио о томе, да водимо рачуна како ће бити кад будемо гладни, мислила сам да претерујеш. Сад стварно разумем шта си говорио, и сад стварно разумем, зашто је деда говорио: „Гобеља у блато, гобеља из блата”.

Похлепа сатире души

Моје време је подигло ону гобељу из блата о којој је говорио мој отац, Бог да му душу прости. Сад је наишла тзв. транзиција. Приватизација оне, пре педесет-шездесет година отете, сада друштвене, имовине. Са том транзицијом, наишло је ново искушење: похлепа јуриша и сатире људске душе: за мале паре стичу се огромна материјална богатства. Мени је велики број мојих пословних пријатеља приговорио. Веле, док се паметни намудроваше, будале се науживаше. Само, говораху, глупи моралисти не користе шансу која се пружа једном у веку. Каквом веку, говоре: једном у историји човечанства.

Немој, па се не бој

Тако, једне прилике су ми, са добрим намерама, дошли представници власти једне од оближњих општина са руководством предузећа које треба да се приватизује. Кажу, ми смо дошли да ти понудимо ову фирму верујући да ћеш ти да је одржиш, да ће запослени имати посла, пристојне плате...

Реко', ја вам благодарим на части коју ми указасте и на понуди коју ми дадосте, али капитал те фирме је много већи него капитал неколико стотина потомака мог праоца Стевана.

Кажу, нама је битан социјални програм: да фирму не отуђиш толико и толико година, да толико година не отпустиш раднике. А кад то прође, твоја је ствар шта ћеш радити са „твојом имовином”.

Реко', ја то не смем да урадим.

Кажу, зашто не би смео. Све је, са становишта закона, чисто к'о сунце.

Реко', не сумњам ја да су ваше намере чисте, нити сумњам да ли су оне у складу са овоземаљским законом. Него ја не смем то да урадим од оне двојице. И покажем на оне две фотографије на зиду иза мене.

Ко су, каже, та двојица у шајкачама?

Реко', мој покојни отац и мој покојни ђед.

Па, како не смеш од њих, поготово што су покојни?

Реко', они јесу умрли, али је наук њихов жив!
Какав наук?

Од њих сам научио: *Оно што ниси одзно'ио не уноси на имање!* Мој ђедо није хтео мотку из туђе шуме да унесе на имање. А мој отац није хтео шаку туђе траве да даде својим воловима. За ту фабрику, коју ви мени нудите, су се знојили неки други људи. И тај зној, по закону мојих отаца, не припада мени.

Каже, али транзиција је нужност. Ми по закону морамо да извршимо приватизацију.

Слажем се, рекох. Али ја не смем и не желим да суделујем у томе чину.

Не користи туђу невољу

Ово вам рекох да знадете, благо мени, ако опет наиђе неко такво време, одуприте се. Чувајте душе своје. Памтите да благочестиви преци наши нису хтели куповати имовину која је продавана на добош. У бесцење. Нису хтели туђи зној и туђе сузе. Имали су страх Божији у срцима својим. Имали су мудрост која им је припомогла да виде даље. Јер су знали да је земаљско за малена царство.

Не гледај преко плота

Зато, не гледајте шта други раде. Шта је популарно. Или модерно. Шта се свиђа онима који вам се представљају као пријатељи. Увек имајте на уму: нема пријатеља који ће вас спасти, осим Бога, нити има непријатеља који ће вам наудити мимо Божије воље. Јер, за Господа није мера спољашњост: ни круна царска, ни просјачки штап, што би рек'о Свети Владика Николај. Него вера и добра дела! Јер бивало је и царева који су угодили Богу, и просјака који су Га разгневили. Бивало је богаташа који су се вером и добрим делима спасили и сиромаша који су неверјем, завишћу, злобом, неблагодарношћу... пропали. Значи, могуће је првима овде, бити међу првима и горе. Али су многи први овде, постали последњи горе. Сетите се богаташа и убогог Лазара из јеванђељске приче.

Господња је земља

Један мој духовни учитељ је говорио: докле год си на земљи, ти си само гост Христов. Зато, каже, буди смиран. И благодаран Богу. Немој, вели, да бучеш. На чијој земљи бучеш, бре? Чији ваздух дишеш? Чију воду пијеш? Чији хлеб једеш? Чије имање сабираш?

Врати Богу уздарје

Зато, благо мени, сваког дана треба да се трудимо као да нам је последњи. Сваког дана треба да доброчињењем и добромиишљењем обрадујемо Бога. Да Му принесемо с љубављу макар оне две лепте удовичине. Јер се и њима може купити Царство небеско. И запамтите: ником није забрањено да се бори, да уђе у то Царство.

Тупоуман је онај који се узда у капитал, у себе, у људе, у срећу, у благостање... јер Бог то не рачуна ни у шта и ни за шта. А мудар је онај ко се узда у Бога, у васкрсење и живот бесмртни. Стога мудар чини добра дела, сабирајући оно богатство које ће понети са собом у Царство небеско. Зато благодарите Богу ако вам се неко обрати тражећи материјално или духовно добро. Јер то добро вам је Бог подарио. На дар сте добили, па део тога дара подајте, јер тако уздарје Богу враћате.

Уздарје Богу враћате и помажући дом Његов – светиње наше.

Уздарје Богу враћате и одласком недељом и празницима у дом молитве – у цркве и манастире наше. Не осврћите се на оне који не иду на молитву, изговарајући се да немају времена. Или су на излетима, у лову... Кад пажљиво

упоредите људе који не иду у цркву, уздајући се у свој рад или угађајући својим страстима, и оне друге који свој живот уреде тако да време расподеле на рад и молитву – видећете да су ови други срећнији и задовољнији.

Уздарје Богу враћате и јутром, кад на молитву пред иконе станете у домовима вашијем. Тад, кад Господу благодарите што вам дарива нови дан, размислите које би добро дело могли да учините тога дана. Дал' да обиђете болесног? Да обрадујете потребитог? Да похвалите трудољубивога? Да опростите увреду, неправду?...

Уздарје Богу враћате и кад на молитву, пред починак, станете. Тад се потрудите да сагледате минули дан. Дал' изговористе прејаку реч? Дал' кога попреко погледасте? Дал' пожелесте, не дај Боже, туђе? Дал' презресте кога? Дал' се погордисте? Дал' се преједосте? Ако нађете какав свој грех, покајте се, држећи на уму да се Царство Божије и за један дан може задобити, али и сагубити за сву вечност.

Заслужите благослов предака

И још се потрудите, благо мени, да суботња јутра посветите Господу и упокојеним прецима својим одлазећи на свете Литургије за упо-

којене. Дâко би вас чувао и пратио благослов предака вашијех. И нађите времена да обиђете и уљудите гробља предака својих. Ту Божију њиву у коју је посејано најдрагоценије семе под капом небеском: прах предака вашијех. Из те њиве ће стасати најславнија, најдивнија и најрадоснија жетва, кад Господ поново дође међу нас, да суди живима и мртвима. И позивајте свештенике на гробље, приређујући помене и парастосе за покој душа предака својих. И још у славу и част предака: обнављајте спомене; кадите гробове; палите воштанице и кандила; читајте молитве; дајте милостињу; помажите манастире и цркве; приређујте трпезе љубави...

А вама ће се тај труд и та љубав вратити с више, као благослов предака вашијех и као благодат Господња. Тако радите и бићете благословени.

Будите пчеле

Трудите се да посеђујете светиње наше. То су велике духовне учионице. Много би ми времена требало да вам испричам своје доживљаје са поклоничких путовања, од овчарско — кабларских манастира, па преко Острога и Прохора Пчињског, до Јашија у Молдавији,

светиња Русије и Грчке, Свете Горе... А о Светој Земљи, где смо Нада и ја препипали сваку стопу из Јеванђеља, од Витлејемске пећине до Голготе, да вам и не причам. Кад упоредите једно такво путовање са лежањем на песку на некој плажи, онда ћете схватити разлику између пчеле и мушице. А ви, благо мени, будите пчеле: идите од цвета до цвета, од светиње до светиње, купите духовни полен и унесите тај благослов у кошнице ваше, у домове ваше.

Крила душе

И пост држите с љубављу и са знањем да су пост и молитва крила душе наше којима она узлеће ка Царству небеском. Јер и Господ је постио, говорећи да се род ђавољи изгони постом и молитвом. Пост су држали свети људи. Пост су држали преци наши. Зато не дозволите да вас преваре вуци у јагњећој кожи, наговарајући вас да ублажите пост. Не поведите се за њиховим идолима на Западу. Видели смо њихову радост и њихову срећу. Уништили су, зарад црвоточивог богатства, највеће вредности: разбили су породицу, погазили су Закон Божији, унаказили су Свете тајне... Узмите на пример Свету тајну Брака.

И погледајте њихово ругање Господу: склапају, тамо они, бракове два мушкарца. Или две жене. То они зову љубав. То проклетство. Ту несрећу. То безбожје равно Содому и Гомору.

Тело твоје је стан Духа Светога

То што ми рекосте да је вероучитељица, на часу веронауке, у средњој школи рекла да није грехота ступати у интимне односе младићу и девојци ако је то из љубави, не слушајте. Нити она вере има, нити је она вероучитељица. Она је веромучитељица. Лажни учитељ. Сирота. Несрећница. Робиња таште и лажне мудрости. А ви, знајте: тело ваше је храм Духа Светога који је у вама! Прославите, дакле, Бога телом својим! Срце ваше је стан Божији! Чувајте срца своја! Чувајте и проветравајте тај златни дворац Господњи постом, молитвама, исповешћу, причешћивањем светим тајнама... Не дајте ђаволу да се зацари у срцу вашем.

Да је среће, вероучитељица би објашњавала деци смисао речи „чедност” и „целомудрије”. И знала би да чедност значи уклањање од саблазни које наводе на телесни грех, бежећи од нечистих мисли и жеља, те да је за породичног човека целомудреност основа брачне верности.

Брак је светиња

И памтите, децо моја драга, да је један од најважнијих корака у животима вашим брак. Та Света тајна! То гнездо које свијате са изабраницима срца својих, у коме ћете рађати синове и кћери, еда би се лоза ваша протегла у векове.

У својим животима можете променити место боравка, занимање, ал' избор друга, животног сапутника са којим ћеш делити радости и туге, добро и зло, постељу и комад хлеба... то је најважније.

Брак, та Света тајна, треба да буде свѐт! Чист као сунце. И не сме се прљати нечистотом о којој трабуња та јадна вероучитељица. Њу је ђаволчина узео под своје и она слуша његов глас уместо гласа Апостола Господњег: „Брак нека буде у свему частан, и постеља брачна чиста, а блудницима и прељубницима судиће Бог.”³⁰ Не зна она за свете људе који уче да су млади дужни да живе у девствености до црквеног венчања.³¹

30 | Јеврејима посланица Светога апостола Павла 13.4
31 | Старац Клеопа, *Велики је Бог*, Образ Светачки, Београд, 2000, стр. 249.

Брак је Црква у малом

Брак је, дакле, Божија установа. Узвишена ствар. Зато Апостол³² жену сравњује са Црквом која нема мрље, већ је света и непорочна. Зато брак чувајте као очи, јер то је доживотна духовна и телесна веза мужа и жене, ради благословеног рађања и хришћанског васпитања деце. Породица је мала домаћа Црква која се чува благочешћем супружника, тј. верношћу, чистотом, непорочношћу...

Богослужите!

А то благочешће супружника Бог награђује благословеном децом. Отац је главни стуб породице. Он је сличан духовном пастиру који је дужан да осмисли духовни живот породице да би је одржао на окупу. Само тако окупљена породица постаје заједничко богослужење у тој малој домаћој Цркви. Зато, децо моја драга, не допустите да вас преваре, да вам разоре ту малу Цркву, ту оазу живота, мира, љубави, радости...

Не дозволите да вам ту Цркву претворе у разбојничку пећину. Потрпите. Помучите се. Понесите крст свој, имајући на уму да је брак тесан пут који води у Царство Божије. На том путу сазревате, трудите се, страдате, посрћете... Али, не клоните! Устаните кад посрнете! Усправите се! Наставите богослужење које сте започели!

Што Бог састави, човек да не раставља

Много је примера тог посртања и устајања. Поодавно сам написао писмо мени веома драгом човеку у чијем дому се беше зацарио ђаво, и он и супруга његова, у том кошмару и чемеру, одлуче чврсто да се разведу. Њихов син јединац, сада познат и омиљен широм кугле земаљске, тада је био још дете.

Да вам прочитам то писмо?

Ајд' да га прочитам:

Помоз' Бог, драги...

Пребирам данас по бисерима премудрости Соломонових. Извукох из те ризнице једну прегршт тих бисера и одлучих да ти их пошаљем на дар...

Реци нам, премудри Соломуне, шта је то разумна жена?

Врсна жена вреди више него бисер. Ослања

се на њу срце мужа њезина, и добитка неће недостајати. Чини му добро, свега века својега. Ради рукама својим. Као лађа трговачка из далека доноси храну своју. Устаје док је још ноћ. Даје храну деци својој. Руку своју отвара сиромасу. И пружа руке убогоме. Зна се муж њезин кад седи са људима. Пази на владање чељади своје, и хлеба у лености не једе. Синови њени подижу се и благосиљају је. И муж њезин хвали је. Жена која се боји Господа, она заслужује похвалу. Нека је хвале дела њезина.

Знам, премудри Соломуне. Мајке наше су нам говориле да жена држи три стуба од куће, а човек само један. Да ли то бити може?

Послушај сине:

Ко је нашао жену, нашао је добро и добио љубав од Господа.

Кућа и имање наслеђују се од отаца. А од Господа је разумна жена.

Размишљајући о овим премудростима Соломоновим, утонух у сан. И у сну као да угледах тебе, драги мој пријатељу. И светлост око тебе. И радост голему. А ти бејаше у свечаном оделу. Предивном. Извезено неким чудним нитима и окићено драгуљима. На белој, као снег кошуљи, златним жицама

извезено: љубав, љубав, љубав. Безброј пута: Љубав. Па те умилне речи направиле шару која се прелива у фигуру која, кад пажљиво загледаш, показује: Дуготрпљење.

Преко кошуље сребрнасти прслук, са пурпурним везом који исписује реч: Благост. Преко прслука са десног рамена ка левом боку – лента. Сва у драгуљима који светлуцају у испису: Смирење.

А на раменима, низ леђа, до пета, таман огртач од предивне тканине, на којем су утакне од врха до дна, безброј пута речи: Добротољубље, Милосрђе, Доброта.

А ти, окупан светлошћу, корачаш к'о цар и поносно прилазиш постављеној софри. Рашири огртач свој к'о кокош кад рашири крила своја, па сабере пилиће своје к' срцу својему. А чељад твоја као да беху окупљена око свечане трпезе.

Са десне стране твоје син твој. У сну га видех већ одраслог. Са леве, твоја верна љуба. Поносна на мужа свога. До сина твога, снаха твоја. Благо ти се поклони, с поштовањем. А ти јој с благим наклоном отпоздрави. А иза ње и жене твоје, почеше се тискати унучад твоја.

А теби се напуни срце топлине неке. Милине неке. Нежности неке. Па помисли: Го-

споде, Авраму си дао Исака, говорећи да ће потомака његовијех бити ко морскога песка. Сачувај ми, Господе, дар твој и умножи га, на многоја љета. Па узе, те подиже кристалну чашу вина рујна, говорећи:

Чељади моја вазљубљена, сабра нас милост Божија за ову трпезу љубави. Немам речи да искажем благодарност Богу за дар овај који имадем данас у дому својему.

Не могу ни вама да искажем колико се радује и весели срце моје што се сабрасмо овде у љубави и слози.

И зато што је срећа моја пригушила речи моје хоћу да вам казујем Химну љубави из Јеванђеља. И да вас заветујем да је вежете за срца своја. Сада и увек. Е да би вас благослов мој пратио у све дане живота вашег.

За тренутак наста тајац. А онда Ти предивним, свечаним гласом поче славословити:

Ако језике човечије и анђеоске говорим, а љубави немам, онда сам као звоно које јечи, или кимвал који звечи.

И ако имам дар пророштва и знам све тајне и све знање, и ако имам сву веру да и горе премештам, а љубави немам, ништа сам.

И ако раздам све имање своје, и ако предам тело своје да се сажеже, а љубави немам, ништа ми не користи.

Љубав дуго трпи, благотворна је, љубав не завиди, љубав се не горди, не надима се.

Не чини што не пристоји, не тражи своје, не раздражује се, не мисли о злу.

Не радује се неправди, а радује се истини.

Све сноси, све верује, свему се нада, све трпи.

Љубав никад не престаје...

Остаје нам вера, нада, љубав, ово троје; али од њих највећа је љубав.

И кад то изговори, Ти им благослови ручак. И кад се почесте служити ђаконијама различитим, жена твоја вас миловаше погледом. Усхићена. Радосна. Срећна. Пресрећна. Погледавши на тебе мудрога, узвишеног, љубављу и благодаћу окићеног, прошапута у себи: Царе мој.

А ти к'о да мисао њену чу, подиже опет чашу вина и запева, к'о у време оно, цар Давид. Запева, а чељад твоја се дивљаху и слушаху те умилне речи Давидове, као да су твоје:

Боже мој, присвојих откривења Твоја за-век, јер су радост срцу моме.

Приволео сам срце своје да твори наредбе Твоје навек, до краја.

Укрепи ме по речи Својој и бићу жив, и немој ме осрамотити у надању мом.

Утврди ме, и спашћу се, и размишљаћу о наредбама Твојим без престанка.

Обараш све који одступају од наредба Твојих јер су помисли њихове лаж.

Учини слузи своје по милости својој и наредбама Својим научи ме.

Погледај ме и смилуј се на ме, као што радиш са онима који љубе име Твоје.

Тврди стопе моје у речи Својој и не дај никаконе безакоњу да обвлада мноме.

Светлошћу лица Свога обасјај слугу Свога и научи ме наредбама Твојим.

Смилуј се на нас, Господе, смилуј се на нас, јер смо се довољно наситили срамоте. Довољно се наситила душа наша поруге од поносних и срамоте од охолних.

А онда лагано устаде, прекрсти се и поче речима Давидовим призивати Благослов на дом свој, говорећи:

Благо свакоме, који се боји Господа, који ходи путевима његовијем. Јер ће јести од трудова руку својих.

Жена је твоја као родна лоза усред дома твога, синови твоји као гране маслинове око стола твога.

Гле, тако ће бити благословен човек који се боји Господа.

А онда погледа на сина свога, говорећи: благословиће те Господ и гледаћеш добро у све дане живота својега.

*Сине мој, нек' ти Бог да да видиш синове
синова својијех.*

*А у очима чељади твоје блистаху сузе
радоснице.*

Такав ми сан бејаше.

А од сна до јаве само нас мудрост дели.

*Ако нам ђаво отме мудрост и наметне
безумље, онда ми уместо да благодаримо Богу
на даровима његовијем: што нам подари:
жену, децу, дом наш, хлеб насушни... уместо
благодарности ми почнемо да бучемо. К'о
сумашедали. И упавши у то зло не питамо се:
На чијој то имовини ми бучемо?*

*Господња је земља и све што је на њој! Зар
не?*

Све што дише нека слави Господа!

И ми! И ми!

*Нека Господ ниспошље благослов свој на
тебе и дом твој! И нека ти даде снаге да
испуниш закон Његов: „Што Бог састави,
човек да не раставља”.*

После неколико дана, позвао ме је, тај драги
човек, и заблагодарио ми. А ја сам благодаран
Богу што је њихов брак сачуван, што је једна
мала Црква наставила да богослужи пошту-
јући Закон Божији.

Ако ти друг посрне - помагај

Причаће вам, можда, Нада, како сам ја у младости и лудости својој посртао, како сам се спотицао. Али она ми је духовном снагом својом и љубављу својом помогла да се усправим. А потом је била велики ослонац у свим мојим предузећима и наумима.

Ко је луд, не буди му друг

Једне прилике, кад Марија беше девојчурак, укорим је ја што је, спремајући се у шетњу са другарицама, обукла неку покраћу мајицу.

Каже: па, тата, сви тако носе.

Па, нек' носе! Што ти се то тиче? Нек' туре рогове, па нек' бучу по граду! Ко је луд, не буди му друг! И у Содому и Гомору су сви лудовали. Знаш ти добро, да их Господ не би сагро да је имало бар десет праведника. Сви! Сви! Нека су сви! Али није праведни Лот, синовац Аврамов. Распитај се је ли твоја мајка тако ишла међу народ? Јесу ли твоје бабе тако ишле? Ће вам је достојанство девојачко?!? Јеси ли икад чула ону лепу народну песму:

*Ој, ђевојко под брдом,
спучи нуце под грлом!*

*Да ти грло не гледам,
да ми срце не пуца.*

Еј, да ти грло не види!

Јок, него слушајте оне беднице што бестидно показују своју голотињу. Туке! Чега се паметан стиди, оним се будала поноси! Е, кад би оне знале, јаднице, како ће брзо да дође старост и да их пита, ђе им прође младост. Не би ишле голе, к'о шашаве. Него би се трудиле да буду верне љубе! Да буду добре и честите мајке! Да сутра буду благочестиве баке. Кад би оне, јаднице, знале како ће да изгледају ти њини срамни силикони само четвртог дана по упокојењу... Ех, кад би знале. Торњале би се из тог јада и чемера моментално.

Јесте ли читали Књигу о Рути? О Јестири? Морате знати шта је вредност! Јесу ли вредност ове белосветске сатануше, што се извештачене шепуре голишаве по екранима, по новинчинама, по улицама, не бојећи се од Бога и не стидећи се од људи? Или су вредност смерност, скромност, пристојност, ред и поредак, побожност...?

Спасавај се ко може

Сви су изгледи да се Марија, тих дана, пожалила својој старијој сестри на оца. Једне

вечери бејаш придрем’о у дневној соби. Неко плакање у кухињи ме пробуди. Чујем, Маја и Каћа, која је у међувремену дотркала да „спашава” сестру из канџи диктатора, кроз плач разговарају са мајком. Те, тата нас гуши. Те, не можемо ми мимо остали свет. Те, треба ли ми да се вратимо сто година уназад? Те, треба ли да се облачимо к’о покојна прабаба Зорка? Те, ово. Те, оно... Све жешће и жешће...

Сетих се очеве реченице о батини изниклој из раја. Али, ипак одлучих да се притајим и да стоички чујем и сагледам слику о себи до краја...

Те, знамо ми какав је тата био, кад је био млад. Сад кад је већ деда, сад је нашао да нам држи придику из морала. Где је био кад смо ми биле мале? Тада су му биле прече омладинске радне акције и од тебе и од нас... Тада му нису сметале његове другарице у мини сукњама и „врћим панталоницама”... Ти, мама, мораш да нам помогнеш! Тата, стварно, није у праву...

Поштуј оца, море!

Кад се добро исплакаше и изјадаше, онда, чујем, прозбори им мајка. Никад је, за оних тридесетак година дотадашњег заједничког живота, нисам чуо да тако гласно говори. Тресе се кућа. Ни она жена, ни налик на њу.

– Слушајте добро, шта ћу да вам кажем. Ово

ћу вам рећи сад, за сва времена! Никад више! Да утувите, за цео живот. У Светом писму, знате ви то добро, пише: поштуј оца свога, да ти добро буде, и да будеш благословен. Јесте ли заборавили да тамо пише: чувај заповести оца свога и привежи их за срце, јер ће те оне водити и чувати и хранити кроз цео живот! Еј, чујете ли ви!?! Имате ли уши!?! Поштујде оца, море! Није тамо казано: поштуј оца који је добар. Нити који је онаки како ти мислиш да треба да буде. Него: поштуј оца! Чу'еш ли, бре! Он је отац, ваш! Он је за вас неприкосновен! Да вас чула нисам, да једну једину прозборите против њега! И да није у праву, он је у праву! Јер је отац! То је очево право! То је родитељско право. То је право од Бога дато! То је Божански поредак! Са тим правом се не самоуправља. То право не можете мењати ви. То право не може мењати улица. Ни школа. Ни држава. Очево је право да говори, а ваше да претворите. Да претворите, моментално! Из истих стопа! Ако хоћете да заслужите благослов родитељски! Ако то не знате, цаба вам ваше оцене и ваше школе! Ако то не знате, узалуд сам проћердала дане и ноћи уз вас. Ништа, онда, нисам урадила... Ако то не знате, ништа не знате! Настаде мир. Започе тих, трезвен разговор.

Истински се спасавајте

Прерачунавам се: да ли им спутавам слободу? Онда се сетих оне приче: волим, каже, цвеће као своју децу. Зато одлучих да цвећу дадем пуну слободу. Оставих га, у духу новог времена, да слободно расте. Кад после само пар месеци дођох у башту — нигде цвећа. Урнис'о га коров.

Тако и ви, благо мени. Помогните брачном другу своме. Спашавајте га. Спашавајте на тај начин душе своје. Спашавајте домове своје. Спашавајте децу своју... Ако имаш благочестивог друга уза се, с Божијом помоћу, све ћеш постићи.

Прича о пегли

Кад смо се узели Нада и ја, нисмо имали ништа. Сад смо матори људи, али ми се чини да бисмо опет могли почети од пегле.

Какве пегле?

Е, то је посебно, мени драго збитије. Кад смо се узели, сва наша имовина стала је у једну омању торбу коју смо на мотоциклу понели у заједнички живот. После прве брачне ноћи направили смо списак материјалних добара која су нам нужна: игла и конач; маказице за

сечење ноктију, два тањира, виљушке, кашике, нож... решо и пегла. Кад смо сагледали цене и направили биланс наших потреба и жеља, видели смо да до наредног месеца морамо да се одрекнемо једног од два најскупља добра: решоа или пегле. Надини разлози су превагнули: срамота је да идемо непопеглани. Одлука је донета: купујемо пеглу. А решо мора да сачека боље време. Тог месеца („меденог”, како га зову) смо од топлих јела имали само пржена јаја. Јер, једино она могу да се припреме на преврнутој пегли. Ништа друго не може да се испржи или проври, јер аутомат искључи пеглу пре тачке кључања.

Ако немаш истинитог друга уза се и ако ти Бог не помогне, не уздај се ни у шта и ни у кога.

Високи заклон

Још да вам кажем једну поуку коју је мој ђедо мени даривао, говорећи: највеће богатство ти је кад се у раду умориш, па мо'ш да туриш песницу под главу и заспиш слатким сном праведника. Јер си испунио закон Божји, једући хлеб насушни у зноју лица својега. А безбожник и незаконик сна немају: они и од сенке своје призиру. Џаба су им сласти и части,

куле и градови, сва богатства овога света кад мира немају.

Зато је и казано, да онај што се у Бога узда, у високом заклону стоји. Ко тај заклон нема, ко се не узда у Бога, већ у своју власт, част или богатство – погледајте: такве на сваком кораку обезбеђује полиција, телохранитељи... Они су сами себе одљудили и осудили.

Рукама ради, а срцем се моли

А ти се, благо мени, у Бога уздај и запни. Запни свом снагом. Јер, рад је подвиг пред Господом, а лењост је грех. Од предака мојих сам научио да се сваки посао започиње молитвом. И да се за сваки успешно завршен посао благодари Богу. Знаш како је казано, *ако ти Господ не сачува града, узалуд не спавају стражари.*

Богатство је у срцу

Видите да у нашим радњама наши радници поштују договор и сваког дана започињу посао паљењем кандила, кађењем тамјаном и молитвом. Сва ова материјална добра која смо стекли су плод Божије Милости. И никад нам богатство није било циљ. Запамтите: право богатство је у срцу.

Иди својим путем

И нека те не обесхрабри неуспех. Јер неуспех нису доживели само они који нису покушали. Искушења, невоље, препреке носе боље сутра, ако не ропћеш, ако их примиш са смирењем и благодарношћу. И кад сви дигну руке и престану да се боре, ти настави! Са вером! И успећеш!

Сети се да Господ каза: *Ако имаш вере к'о зрно горушично, и горе ћеш премештати.* Веруј у таланат који ти је Бог даривао и труди се да га умножиш. Утростручиш. Упетостручиш. Устостручиш... Постави себи циљ и упорно иди к њему. Ако би се на путу ка том циљу почео заустављати да би каменовао псе који лају на тебе — никад нећеш стићи до циља, што би рекао Достојевски.

И знај, боље је радити, па не успети, него се предати лењости. И још знај: „сутра” је дан за који нерадници и ленштине одлажу посао. А ти ради сад. И никад, никад не остављај за сутра!

Ради с љубављу

Све што чиниш, чини с љубављу. И цвет кад садиш. И кад га заливаш. И кад производиш

било шта, у пољу, у радионици... И робу кад купујеш и продајеш. Поштуј зној оних који за нас производе, еда би се с поштовањем улазило на имање твоје. И поштуј купца свог. Јер, кад твој муштерија осети да је добро дошао, твоју радњу ће доживети као свој дом. Они заслужују твоју љубав и твоје поштовање. Свакоме од наших стотинак радника сам при запошљавању нагласио да основно правило наше куће гласи: муштерија је краљ! Тај краљ ће нашу пажњу и предусретљивост узвратити својим благословом и доброжељењем.

Ко има уши да чује, нека чује

Много тога бих имао да вам кажем, од онога што сам ишчепркао из Јеванђеља, из светотачких књига, од духовника својих, од предака својих и из животног искуства. Али ви ћете, с Божијом помоћи, сами пронаћи и сазнати много више ако будете слушали и поштовали Слово Божије. Науку Господњу. Јеванђеље.

И добро пазите на јеванђељско упозорење да ће изаћи многи лажни пророци и превариће многе.³³ Зато се чувајте и бежите од лажних учитеља који су или духовни слепци, па због

свог слепила упропашћују и себе и друге, или су ђавоимани покварењаци који намерно заводе друге на крив пут и у пропаст.

И не поводите се олако ни за ким. Јер је проклетство уздати се у човека, а од Господа одступити. Сетите се праведног Лота: он се није придружио у греху житељима Содома и Гомора. И још се сетите кад је маса у Јерусалиму, на Велики петак, подстакнута својим вођама, заурлала: *Распни га, распни!*

Аманет

Зато нам је Свети Владика Николај оставио аманет: „Народ не треба да следује својим слепим вођама кад га ови воде путевима лажним и удаљују од Бога и Божијег Закона”.³⁴

Сине мој, не пристај

Зато, чељади моја драга, нека Вам увек буде на уму поука Соломонова: ***Сине мој, ако би те мамили грешници, не пристај.***

Тако ми се учини (живот)

Средином прошлог века, кад бејаше мојих садашњих година, сподигући надгробни белег деди и себи, моја баба Драгиња заиска да се у камен уклеше:

*Ја поживих 63 лета,
па се сетих и онога света.
Још лагано душом дишем,
а себи за живота спомен пишем...
Доћи ће дан и мом животу крај,
па ако заслужим, душа ће у Рај.
Кад Бог рече,
његово је прече.*

Тако каза моја баба Драгиња.

Ево, и ја уђох у седму деценију. Живот овај протутња к'о дланом о длан. Кажу да су Адама, кад је прешао деветстоту годину свога живота, упитали: *Како ти се Адаме учини живот?* А он каза: ***К'о да сам на једна врата уш'о, а на друга изаш'о.***

Како се мени учини живот?

Позајмићу речи једног старог сеоског зидара који, кад су га даривали, захваљујући му на оба-вљеном послу, каза: ***Боље нисам умљо, горе није могло.***

Ако тражите да у најкраћем искажем своју највећу жељу, најрадије бих, са страхом и трепетом, поновио оно што Нади и мени, благословивши нас, каза блаженопочивши старац Илије Клеопа у румунском манастиру Њамц:
Дабогда се у Рају видели!

КОМЕНДИЈАЊА ИСПОД РИДОВА

*Наспрам Ридова, с оне стране планине Јелице
(деталъ из етно-села у Лозници код Чачка)*

ПОГАЗИО АДЕТ

Гејаше ведар, ранојесењи дан. Живко
* силазијаше одозго од Лозе, наниже
* преко Иверја, ка Дубовима. Пун је
* радости био што му је шумар дао
* прореду на обравнитом месту. Баш,
* 'нако, пасу'е. Може са запрегом да се
приђе олајле. Бије се с памећу кога би зовн'о
да му поможе сећи. Ваља по'итати за љепоте.
Сад му 'е вакат. Ништа горе нема н'о кад ударе
кише и кад се спуште магле, а ти гледаш на
празан дрвљаник.

Кад од Манојлове куће окрете 'вамо изнад
виноградине, смотри Крстомира ће седи под
дудом. Падеше му на ум ко'екак'а збитија кад
су њих двојица момковали. Зај'но ишли по
саборима. А нису манисали ни вашаре. Јок.
Ретко који су пропуштали. 'Вамо од Тодорице
у Љубићу, па све онамо до Митровудне у По-
жеги. Погледну шта се купу'е. Шта се прода'е.
Колко се цени ко'ешта. А пошто се, потље,
дадне. Детаљно осмотре шта нуде тишљери,
дунђери, абације, терзије, пинтори, земљо-
делци... Шта има од грнчарије. Нагледају се
антерија, ферменова, гуња, долама и другије'
цока. Загледну сапове, брусаре, боланце, ки-

ланца, раније, вучије, ступе, тучкове, буце, чутуре, чанкове, рабоше, јармове, ждрепчанике, бакраче, тестије, бисаге, покровце, прапорце, меденице, узде, седла, заворњеве, чезе, таљиге, каруце... Погледну и цигански еспап: вериге, синџире, конопце, плекове... Завире у алатке: сврдла, раопоне, рендиће, кесере, лопаре, машице, круначе, муљаче, менгеле, наковње... Обиђу марвени део: телад, прасад, јарад, јагњад, волове, коње, магарад, музаре. Али и јаловуше. Да виде како се влада. Знаш како 'е. Све ће у џемату да иг запиткују кад се врате. Мораш да знаш и како се креће жито, раж, зоб. Па разна семена. Ваздан ко'ешта. Нипошто не забораве да сврате под шатру. Да виде как'и је ашчија мезелук зготовио. Највољели су да се мено презалобаје. Посебно су бегенисали свадбарски купус.

За обилазак вашара, ни рђаво време није могло лако да им у'вати вурсат.

Богами се поодужи то њино момковање. Пресамитило тридес'. Аман, наминула четр'еста. Онда се Живко ожени. Доби и ђечицу. Фала Богу. А Крстомир остаде да момкује усамо.

Кад Живко беше упремасе Крстомирових вратница, јавну се.

– О, Крлее!

– Ој! Ој! О, Жиле, ти ли си, роде? Ајд’ ’вамо.

– Право да ти кажем, Крле, ’итам. И то много. Мено сам подоцнио са дрвима. Идо’ горе у планину те утаначик са шумаром прореду. Па би рад био да то отарасим врешко. Док је ове љепоте. Примиче се зима.

– Ама, Жиле, полако брате. Није те очепила крива. Зар ти да прођеш поред мо’е куће, нако к’о поред турског гробља. Лијепијег смо ми дана протурили зај’но. И згодније’ залогичака пој’ли. А богами и залили добром капљицом...

Нећка се Живко, ал’ немаде куд. Сврати. ’Нако од атера. Изљубише се.

– Ајд’ у кућу, Жиле, да попијемо по једну. К’о земајле.

– Ма јок. Ја сам ти, Крле, откад ми се родио овај други синчић, баталио ракију. Не окушам, рек’о би се не ваља. Знаш како ’е. Треба ту не’ач изгурати док се не домогну снаге.

Крле га просто угура у кућу.

– Побогу, Жиле, ђе нађе сад да не пијеш? Ем си ме оставио да сâм тучем по саборима к’о мушица по празној ћупари, ем сад нећеш са мнош да попијеш. А преко два’ес година се нисмо раздвајали. Него имам лепу љуту. Два’ес гради. К’о гром. Да дрмнемо по једну? Па куд пукло да пукло.

– Нећу, Крле, стварно ти кажем.

– Имам лепу себицу. Да бацим лонче на шпорет па да попијемо по једну врућу?

– Ма как’и. Нема појма.

– Имам лепо вино. Знаш оно мо’е? Бањичко. Мушко.

– Реко’ ти, да сам одуставио свако пиће. Не могу.

– Бре, Жиле, зар сам ја доживљ’о да се ти у мојој кући ништа не послужиш? К’о да је ово кућа Ђорђа Вране...

– Ама, фала ти, к’о брату. К’о да сам се послужио. Ал’ реч је реч. Зарек’о сам се да нећу алкохол да окусим и готова ствар.

– Чекнидер трен један, вели Крстомир и изађе из собе.

Не прође множе, ете ти га иде. И носи карлицу са млијеком. Пуну пунцијату. Одозго се у’ватио кајмак. К’о поњава. Љушка се. Бапну ону карлицу на астал. Пљуцну оно млијеко. Просу се за килско лонче. Можда и појаче.

– Е, слушај, Жиле! Преко два’ес година смо се дружили к’о браћа. Дијелили добро и зло. Бекријали, пођекад. Никад се споречкали нисмо. Нисмо један другом каз’ли ни црне су ти очи у глави. А сад си ме уј’о за само сâмо срце. Погазио си адет, бре! Е, кад нећеш ракију, пи’ онда ово млијеко.

* * *

Комендијали су потље, крај лампека, како 'е Крстомир нагн'о Живка да попије пуну карлицу млијека. Зато што је погазио адет. Рек'о му, баксем, док не попијеш, нема ти врдања одавле, па да би се за гркљане ватали...

А да л' га 'е нагн'о да пој'де и кајмак, не зна се баш тачно.

Живко 'е стига да зготови и наваше дрва. За љепоте. И да одгаји синове. Домчаше му се снаге.

Крстомир се није оженио. Ост'о боем. Потље остари... Умрије, веселник, у туђој кући.

* * *

Знаш како 'е казано: млад делија, стар си-рома'.

ИМЕ ОЦА

Бану, некако у сутон Микаило лампеку, код Сретена. У сто'ећем одјелу. Беше се искупило повише људи. 'Нако, каки је и ред у ово доба године. Стока намирена. Ваља мено са људима прозборити. Царкају ватру и пијуцкају. Доље под лампек, кроз решетке испада пеп'о и жар. Бацили к'омпира и запрели. Месечар. Кад се испече, па кад га располутиш, дош'о сав брашњав. Од меда слађи. Прсте да пој'деш. И пасу'е уз ракицу. К'о закрпа на врећу.

– Микаило, мора да си био неђе на терену? Ваздан те није било на евиденцији у цемату.

– Ма ћути, молим те. Ништа ме нем'о питати. А и да ме питаш, ништа ти нећу казати. Цео дан издангубик због туђијег будалаштина.

– Как'ијег будалаштина?

– Ма бљувотине. Само сâме. Зав'о ме онај онамо, што 'е изударо оног иксана, за сведока. Код судије за зијане. Д' идем ја да расправљам њине глупоштиње. Ал' шта ћеш. У'ватило ти вурсат. Ако не одеш, пош'љу ти потље милицију. Још већа брука. Те ти одем ја, разумеш ти мене. Ал' пораним. К'о велим, да не ока-

сним. И сад тамо, у ходнику, чекаш прозивку. Вала сам се наслуш'о ко'екак'ијег јада. Не би ти био судија ни за как'е паре. То ти само 'нако изгледа госпо'ски пос'о. Да ви'ш ти јада, шта тамо имаш да чу'еш и видиш. Да не веру'еш очима. И уветима. Па свађе. Чудом да се начудиш. Как'и, кад цака вође Милена. Или онамо, с' оне стране потока, Цвета Јеремина. То није ништа. Оне, жене, цакају отмено. А тамо! К'о Цигани. Још горе.

– Ма нем'о да причаш? Нође у ходнику?

– У ходнику и црно и бијело. Ма да ви'ш ти унутра, код судије. Кад гракну. К'о вране. Не може судија да им нада цевапа. Не манишу ни да галате.

– Па ја. Паметни тамо ни не иду, д' извинеш Микаило.

– Ти то 'нако, мене, у шали па привали. Ал' за црне јаде ти је било кад она што чука, тамо на машину, прозва чо'ека. Чо'ек дош'о, нако, личит. Способан. Мено просијед. Ново сукнено одијело. Гуња и панталоне. Шајкача чојана. Уиђе он. 'Вамо шап'ћу. Каже, овај ти је рођени брат судије. И то старији. Каже, мангупи наговорили шумара да поднесе пријаву зато што је осек'о лужњак у врзини. Његова врзина, ал', по њином' то ти дође бесправна сеча. У твом имању. Буди бог с нама. Ајд' да осијечеш у ту-

ђем. То не иде. Ајд' да одсијечеш у државном. То, без шумаревог чекића, не смијеш. Ал' ти одсијечеш твој лужњак. Твојом секиром. На твом имању. О твом трошку. Твојом руком! И он ти каже - неправно. Мора, вели, и за то да правиш молбу. Виђи ти белаја. Како ти вата вурсат. Па шумар да ти ишчекича. Па онда тек мо'ш да сјечеш. Еј, да питам ја њиг, шта ћу да радим ја у моме имању. Они да ми воде рачуна о мојој шуми? Ма не би кабулио човек...

– Ја, и шта бидне?

– Настане у ходнику тајац. Чујеш мушицу како зуји. А отуд, из канцеларије, се сад чује свака рјеч.

– Кажи, вели судија, да се унесе у записник, име, име оца и презиме.

Тајац. К'о да су сагубили аваз.

Судија понови: мора, вели, у записник да се унесу генералије. Мораш, каже, да кажеш име, име оца и презиме.

– Јел' ти то мене питаш за име? И за име нашег оца?

– Такав је овде ред. Сви мора да се тог реда придржавају. Без изузетка. Ми овде не разговарамо приватно, него службено. И скини ту капу. Ушао си у државну установу. Видиш, каже, горе слику председника државе? И одговори на постављено питање.

– Слушај, бре, буразеру! Под један, капу да скинем нећу. Јел’ нисам увишо у цркву. И тај твој председник није аранђел Микаило. Ја славим Аранђела, а јок тог твог. И Аранђелу скидам капу. Овом твој, јок. А под два! То што ме питаш како се зовем ја! И како се презивам ја, разумеш ти мене! И како се зове мој и твој отац! То морам да ти кажем отворено. Без ич увијања: немој д’ едеш г....!

Разјари се сад судија. Каже оној, жена ли је, ђевојка ли је, оној што куца. Каже, стави записник за мандатну казну. Згоднo чуcмо, како фркну она машина. Увуче она ту ’артију на којој је све унапред одштампано. Само дотури ријеч, двије и готова ствар. Казна к’о врата.

Судија диктира: Овоме органу, по позиву, у предмету том и том, приступи окривљени... У поступку утврђивања идентитета именована странка се недолично понашала пред овим државним органом, због чега јој се изриче мандатна казна у износу од пет ’иљада динара. Чује се, фркну јопет она машина. Извуче, ваљда, она ђевојка, ону ’артију и каже оном чо’еку: молим вас, потпишите овде.

– ’Оћу дијете, каже оптужени.

– Ви треба да платите казну од пет хиљада. Ако вам је лакше, вели, могу ја да уплатим, да се ви не мучите.

– Их, вешта ли је. Зна она да је то судијин брат.

– ’Вала ти, дијете. Еве ти пет ’иљада, каже онај чо’ек.

– Сад се поново увлачи она прва ’артија. Туј ти ја не издржак. Приђем вратима и кроз кључа’ницу вирим. Видим све. К’о вас што гледам. Судија шета по судници. Поцрвењ’о к’о вински чеп. Она ђевојка седи за асталом. На асталу машина. У машини ’артија. Оптужени стоји напремас оног астала.

Судија сад застаде. Окрену се ка оптуженом и гласно каже: име, име оца, и презиме?

Гледам ја. Онај чо’ек подиже гуњу отпозади и из задњег џепа од панталона извади новчаник. Домаћински. Кожни. На склапање. Прави буђелар. Рашири га и нешто прстима цара. Не видим баш тачно. Окрете се ка судији и збори ’вако. Од ријечи до ријечи. Не помак’о се с овог места. Ове ми ракије. Каже, слушај, да ти речем једну ствар. Да ти не би јопет мучио ово дјете да мјења и да цабе арчи ту ’артију, ја вође имам још четр’ес пет ’иљада динара. Јуче сам прод’о јуницу. Кад четр’ес пет подјелиш, каже, са оније твојиг пет ’иљада, колика ти је та казна, то ти дође девет. Е, вели, ’вака ти је ствар: оно што те почастик малоприје једи још девет пута, а ја ти име мог и твог оца нећу

рећи, па да си још толики. Па да си началник
ђенерал штаба, а јадно ти што си суди'ица за
прекршаје!

* * *

Неко додаде: није цаба казано, подај Ци-
ганчету влас', па ће' видиш шта ће те снађе.

ШТО ВИШЕ ЗНАШ, ВИШЕ НЕ ЗНАШ

М оноћ. Козо кафеџија, паљењем и гашењем сијалице опомиње проређене госте да је фајронт. У ћошку иза фуруне, клати се за асталом Миодраг. На десној страни доње усне догоријева му „Морава” без филтера. Испија, ко зна коју. Полако. Натенане. Не узрујава се он што Козо опомиње да је вакат да се иде. Јок.

Миодраг је био познат по свом Врању. Коњ крупан. Јак. Прелепог калуца. Дуге гриве... И нараван, дош’о. Миодрагов верни друг. Сатима је стрпљиво чек’о свога господара пред кафанама *Три багрема, Код Црногорца, Код Слава Драгићевића, Код Ратка Пилићара* и којекуда. А Миодраг, ан увати за дизгине, он креће. Ретко је кад ман’о бичом изнад њега. Ако рекне: Врањо! – он моментално почиње да каса.

Док је био млађи свир’о је у ’армонику. Дугметару. Ђекад усамо, а ђекад у дуету са Петронијом Петровићом. Оженио се са Миланком Богдановом. А кад се женио његов шурак Драган, он ти је к’о чауш изводио комендије. Поцркали смо му од смија. И пијевца је напио са љутом ракијом. Па га турио на

астал међу тањире. А пијевац иде и све се заводи. 'Оће д' упадне у ћасу са супом.

Миодраг је био, 'нако црномањаст човек, добре душе. К'о 'леб. Није био нека прзница. Нити свађалица. Јок.

Једне прилике, кад сам био ђак ужичке учитељске школе, организује наш професор за нас школу скијања на Златибору. За ту школу биле су потребне скијашке ципеле или дубоке цокуле, са чврстим лубовима, које могу да држе везове од скија. Немавши такву обућу, упитам Миодрага, који је имао добре баканце, да ли би он мени дао на зајам те његове баканце. За ту и ту ствар.

– Их, синовац, каже, к'о цигару дувана.

Елем, после неколико година, те ноћи, кад је Миодраг загин'о код Коза кафеције, ја сам се задржао код својих колега. У то време сам учитељовао у Горачићима. Пошавши кући, видим пред кафаном некол'ко људи. Међу њима и Миодраг. Кад назвах добро вече, он се затетура и само што се не скљока. Ја га придржим и почнем разговор са оним људима о томе шта да радимо са њим. Запањих се њиховим немилосрђем. Просто не могу да верујем да таква суровост постоји. Нисам ни знао у каквом окружењу живим. А до јуче сам за њих смео да јемчим да су часни, поштени и добри људи. Ка'к'и људи. Нељуди.

– Нек се смрзне, кад не зна кол’ко му ’е доста.

– Право кажеш, додаје други. Цркни, вели, кад не мо’ш д’ издржиш.

– Ја одок кући, шта ме брига за Миодрага. Није ми он женин брат.

Реко’, људи, ми морамо човека да одведемо кући. Па зар да га оставимо на овом мразу?

– Ете ти, па га води! Ниси, ваљда, блесав?

– Како да га поведеш, кад видиш да стопе не може. Летвос’о се начисто.

– Једино да тражимо Чвикта болничара, да видимо да л’ има носила. Па да га носимо у гробље.

– Ил’ кад би им’о неки шашав, па да га тури на кркаче. Видиш да ’е пао к’о домина.

– Теже ти је носити једног пијаног но двојицу трјезнијех.

И један по један почеше да одлазе. За који тренутак остадосмо само Миодраг и ја. Чудом се чудим да ме и мој ујко Козо остави на цедилу. Угаси светло у кафани и нестале.

Човече, шта да радим? До Миодрагове куће преко три километра. Да га оставим, смрзао би се сигурно. Сетих се како је мој отац једне прилике однео пијаног Благоја Поповића из Маквине до његове куће. Преварила га команда. Напио се. И пао. Лежи у блату. Не може

стопе. Натовари га мој отац на леђа и правац навише уз Јасење, његовој кући. Спусти га на кревет. Благосиљала га Младена. До неба. А и Благоје после, кад га сретне, изљуби се с њим. К’о да му је рођени брат. Још Благоје био крупна људескара...

Па ми паде на ум како ми је, Миодраг, од речи дао баканце, пре неку годину. Нема друге. Напртим га на леђа и кренем.

Снег изнад колена. Мраз. Пуца церић. Пртина уска. Кад омакнеш са оне пртине, акнеш у снег. Чини ти се као да си у амбис упао. Кад смо били у потоку, испод апсане, омакнем са пртине и паднем. Он одозго на мене. Тежак, к’о туч. К’о црна земља. Мука сам се намучио док сам га поново натоварио на леђа. Зној избија, иако је мраз. Дахћем к’о зец, кад га закупе пашчад. Од паре која избија из уста ухватише ми се леденице на веђама и по коси.

На Школском брду, с леве стране пута, у врзини, брест. Загазим у циоц, окренем леђа оном дрвету и уз њега притегнем Миодрага. Да се издишем. А он, само што је жив. Нит’ ромори, нит’ говори.

Напред! Из Јевремског потока ка Бурђовским кућама, дош’о умрли час. Опет га прислоним уз дрво. Зовем га. Он једва даје знаке живота.

– Ааа. Јекне и замукне.

Боже сачувај, мислим се, куд' ћу ако ми човек умре? Ко би ми веровао да га нисам оставио? Напред!

Следећа пауза Јоксимовина. Па Терзића поток. Па Марковића поток. Из Марковића потока до Царевића брда, потрошио сам потоње атоме снаге. Тад сам почео да сажаљевам Миодрага. Шта ће он веселничак да ради сам? Сад, кад ја умрем? А готово 'е. Доћерало цара до дувара. Догор'о луч до ноката. Боле груди. Боле ноге. Боле руке. Све ме боли. Сваки грам...

Боже, како сам исп'о брзоплет. Па што не узех кључ од школе? Могао сам човека да однесем у школу, која је на некол'ко десетина метара од кафане... Могао сам да га ставим на сто. На под. На струњачу. Да наложим ватру. Да останем са човеком у топлој учионици. А не да скапам ноћас по овом мразу. И ја. И он...

Игра ми хоризонт пред очима. К'о да видим призор из Кочићеве приповетке *Кроз мећаву*. Мислим се, ето и мене. Сад ћу да се придружим Рељи. И Вују. Готово је...

Пред очима ми се указа слика моје сахране. Сахрањују ме повише ђеда Радосава. А тамо према шуми, иза Милинка Пијевца, сахрањују Миодрага. Пин'о неко тамо, па не издржа.

Ваљда да ублажи бол. Да олакша душу. Себи и другима. Каже, е, Мило'е, Мило'е, што, вели, уби и себе и веселог Миодрага? Да га ниси поњ'о по оном мразу, били би живи оба двојица....

Стресох се. Прибрах снагу. Запех их петних жила. Упртих га поново. Догурасмо до Језерине. Да станем? Јок! Стегох зубе. Још! Још! Осећам како ми мраз дере уши. Ех, кад бих мог'о само мало да ставим шаку. Да ублажим тај бол. Ал' не могу. Ако га само мало попустим, он се скљока. А онда ти ето мука Танталовијех да га поново дигнеш. Издржи, говорим себи. Гребе ми капке лед што виси са веђа. Не вреди. Трпи, како знаш. А низ леђа, осећам, врео поток. Сав сам у голој води. У пени...

Живојинова капија. Да га спустим ту, па да идем да зовем Миланку, да ми помогне? Ма, јок. Ђе да препадам жену ноћас. Куд све, 'ајд издржи још мало... Скрећем са пута у Миодрагово имање. Прислоних га уз прошће. Хвала Богу. Још је остало тридесетак, четрдесет метара. Успели смо. Само да данем. Запијева Младомиров пијевац. Па Мићин. Па Живојинов...

Одгурну ме Миодраг и пође сам ка кући. Не могу да верујем. Идем за њим. Хвала Богу. Добро му је. Опавиз'о се, изгледа. Пратим га. Уђе у кућу. Чујем Миланкин глас...

Изађох на пут. Какво олакшање. Каква радост. Загревам шакама скочањене уши. Скидам полако леденице са веђа и косе...

* * *

Сутрадан, после часова приђе ми Пане послужитељ и вели: поручио ти Козо да свратиш до њега.

Свратим.

У кафани седи Миодраг, сво оно немило-срдно друштво од синоћ и неколико мојих колега. Кад ја уђох, настаде тајац. Некако чудан израз лица имају. Ништа не разумем.

– Добар дан, људи.

– Добар дан, проговорише у хору.

Ујко Козо ми намешта столицу уз пећ, преко пута Миодрага. Њему, опет, на десном крајичку доње усне, догореве „Морава”. На длаку до усне. Тај део усне му је био некако браонкаст. Печен. Он ти је цигару тер’о док је не сагга до самог краја. До балчака, што се каже. Ове цигаре са филтером није бегенис’о. Јок. Погледну у мене и ’нако, са полуотвореним устима, са све оним опушком на усни, прослови:

- Слушај, синовац! Синоћ сам те проб’о, разумеш ти мене. И знаш шта ћу да ти речем? ’Опште ниси рђав чо’ек!

Загрме цела кафана од смија. Заценули се.

А мени се тек сад упали фитиљ. Па они су сви знали да ме Миодраг турио на пробу. Да види как'и сам чо'ек. Сад ми би јасно што су они синоћ били 'нако немилосрдни. У ствари, Миодраг није био пијан. Но 'нако, пин'о. Дош'о био само мено ћевли.

Све остало је било к'о бајаги.

После Микаило Главоња говорио:

– Кажу да је онај Мило'е био одличан ђак. Нешто ми је ту сумњиво. Код мене, Кића, и овије други', он ти је поторав'о. Предлажем, вели, да вормирамо комисију, на челу са Вулом Терзићом и Бранком Милетићом да преиспита ту његову учитељску диплому.

– Нема ништа, додацује Станоје С'руџија, без ове наше сељачке школе. Ове њине школестине имају валинку.

– Научно је доказано, додаје Срећко Ђопо, да што више знаш, више не знаш. Еве, како ти то дође. Ова коцкица Козова на чаршову, дође ти твоје знање, на пример. А ово око ње ти је незнање. Значи, тво'е незнање ти је два, чет'ри, шес', осам самтиметара. Ако 'е, рецимо, Милојево знање цео овај Козов чаршов, који је осамдесет са осамдесет, онда ти његово незнање дође осамдесет, сто ше'сет, двеста четр'ес', триста два'ес' самтиметара. Е, па сад ти виђи у којој предности смо ми што нисмо

ишли у школе. Зато ти је лако преварити Милоја. Превари ти мене. Превари Каргана, да те он носи четири километара. Мено сутра.

Знаш како 'е казано: дрво се на дрво ослања,
а човек на човека.

НИ ЕКСЕР ТИ НЕ ВАЉА

Бејаше Милинко Пијевац у пуној снази. Ђеце, фала Богу, пуна кућа. Добросав и Момир већ стасали у младиће. Ратко још помали.

Кућа полубрвнара. Бадње вече. Добросав и Момир уносе бадњак. Дока баца жито из сита. Бадњак ставише на прочевље. На њега ставише со, шећер и мед. Чељад прилазе, крсте се, целивају бадњаке... На сламу се поставља вечера. Све је к'о земајле. Само су нешто Добросав и Момир повучени. К'о да се не радују 'нако к'о што 'е бивало ђекад.

Прође Божић. Василијевдан. Савиндан...

Добросав и Момир се почесто, с вечери, изгубе. Мисли Милинко, момачка посла. Шта ћеш. Младос' је младос'. Тек се после офирало да су они ишли на те кружоке што иг је организовала она гологузија. Тек тада Милинко скочва шта им би, те једва приста'ше оне зиме да унесу бадњак. А раније су то вољели више н'о ишта. Једва су чекали да им падне у исе.

Кад би тамо, у лето, наиђе партизанска дивизија Пека Дапчевића. Горе, планином. И нестадоше Добросав и Момир. Слизали се с њима и отишли.

Кад се заврши рат, вратише се они. Фала Богу, здрави и читави. Ал' шта ћеш да радиш. 'Вамо, потље рата, Ратко и Велибор Манојлов нађу неку муницију и почну око ње да чпељају. И настрадају оба двојица. Ратко остаде без руке и без једног ока. А Велибор ост'о валичан у ногу. Не мо'ш ти од судбине побећи. Што вик'о Сретен: *нема смрти без суђена дана*. Те и то. Ови били у борбама и ништа им није наудило. Овај настрада пред кућним прагом.

Е, сад су ти Добросав и Момир имали посебан углед. Скојевци. Дошло ново време. Што јес, јес.

Милинку се то ништа није свиђало. Ни то што 'нако причају о краљу. О поповима. О предратним домаћинима. Није му се свиђало што ти сад главну рјеч воде ништаци. И гологузијани. Ће може да управља важнијем пословима онај који врљике на башчу своју није турио. Ни воћњак одгајио. Ни ваљаног брава. 'Ајде, батали. Нема од тог посла ништа. Од шта пало, поштапало...

Није му се свиђала ни та Комунистичка партија. Ни то што будале са тим сељачким радним задругама. Ће мож' бити једна земља, више господара. Ни тај откуп, кржави. Ни кулук. Ни то величање неког Јосипа. Тамо, неђе из Кумровца. К'о да немамо нашијег љу-

ди. Јок да блејимо за неким одонуд из мате-
рине. 'Вамо кад се коси, копа или нешто ради,
он мено пецне. Уједе, 'нако, непреметно. Те
видиш ти, како крвници разрезају откуп. Ду-
шмански...

Још није достоверио, пресече га Добросав:
ти ћеш, вели да ми кажеш о откупу. Не разу-
меш ти, бре, ново време. Ми треба да изгра-
димо земљу. Да градимо фабрике. Нећемо ми,
ко ви цео вијек да копамо и оремо с' воловима.

Ајде, де. Терај. Ал', јопет, не може да
издржи па ће другом згодом рећи: овај ваш
Тито, титрала му глава, гори 'е од Турчина.
Натутк'о ове керове, те терају овај весели
народ на кулук. К'о да су им душмани, бре...

Момир га смери. Бре, тата, како не разу-
меш? Па нећемо ми, ко што сте ви, цео вијек
да терамо волове по локвама. Ми 'оћемо да
направимо путове. Да возимо тракторе. Камии-
оне. Аутобусом ћемо д' идемо у Чачак. А јок к'о
ти. Преко Криваје. Пешке.

Јопет Милинко прићути. Потрпи. Па кад
попрође који дан, он царне. Мено. 'Нако
испотија.

А ђекад им сложи на камару ко'ешта.

Кад је прећерала дара меру, једне прилике
Добросав и Момир одрже њему вакелу:

– Слушај ти, тата. Ти си човек реакција. Ти

си контраш. Ти си кочничар овог напредног друштва. Ми смо решили да се нако љуцки договоримо. Немо' више да уједаш. И да нас срозаваш. Иначе ћемо да те пријавимо УДБ-и. И да им испричамо шта си све говорио за друга Тита. За Кардеља. За Партију... Све ћемо да им кажемо како си их плув'о и подцењив'о. И како си велич'о краља. И Дражу. И друге издајнике. Виђ'о си како су прошли они што су окренули леђа Титу и подржали Стаљина. Све иг је однијела мутна Марица. Нем'о после да ка'ш да те нисмо упозорили. Имаш ти паметнија посла. Јок да се петљаш тамо где ти није пос'о!

Ућуто се Милинко. Окрето. Обрто. Ђе ћеш ти сили надати цевапа. Младос' лудос'. То једно. А друго, јопет, на млађима свјет оста'е. Кад је отишло јуне, нек иде и уже. Не мо'ш ти да зауставиш пома'нито поток. Одње он, кад наиђе, и кућу и кућиште. Спашавај се ко може... Ма, није ми што би ме апсило. И 'вако сам у'апшен. Само о мом трошку. Јок о њином. Но куд би брука моја? Стрпали га синови у апс! И шта ми вреди све, ако се са ђецом свадим? Цаба ми и краљ. И Дража. Нек иде до ђавола. И та њина Партија. И тај Тито. Дај да се окреће лис'...

* * *

И тако, ћутијаше Милинко. Победу одни-
јеше нове снаге. И ново време. Одуставио да
им бидне опозиција. Нек ћерају. Виђеће нај-
потље. Ако им не бидне доцкан...

* * *

Попрошло време. Све се сриктало. Нико
никог више не цара.

Једне прилике, ударају летву око авлије.
Милинко, Добросав и Момир. Огорели диреке.
Багренове. Побили под конац. Затегли по-
јасеве. Три реда. К'о тамбура. Почеше прики-
вати летву. Под чап. На љепоту. Кад се
измакнеш, па погледнеш поиздаље, к'о слика.
Скרוзира те милина. Дошло, 'нако, личито.
Домаћински.

Јопет се Милинку искриви ексер. Трећи уза-
стопце. Кадар га звизно фрљоке з'инат, па му
се, баксем, омаче:

– Јој, Тито, мајку ти... ништачку! Ни ексер
ти не ваља!

* * *

Ако и' нагнаш да ућуте, камење ће да
прозбори.

Сад или потље.

Јербо 'е казано: што је баби мило, то јој се и
снило...

КОМИШАЊЕ

латни јесењи зраци обасули пожутеле њиве по којима су се испрјечали мурузи, па, од тежине своје, побрљили наниже потамнеле свилене браде. Набрекли кукурузи, од љепоте и милине неке, поцјепали своје 'аљине иза чијих дроњака провирују жута, крупна зрна.

Трчкарам за тајом, а он гази средином њиве у Радашином Долу, у небо плавој кошуљи која пресеца зраке што су полегли одонуд, од Овчара, па иза његових рамена милују класове који на благом поветарцу плешу и певуше неку тиху, ситу, топлу мелодију. А тајо, мало, мало, па рукама рашири ону пукотину на шаши, те се одонуд испрси, без стида, голишав, крупан клип са сабијеним редовима жуторумених ђердана. Ниђе једног ћелетка. Прекрсти се. Чух како радосно кликну: 'вала ти Боже, на твом дару! Одломи један. Па још један.

Узми, сине, понеси кући. Заврни шашу навише, па завежи. Направи висуљке. Обеси и' о ћерт. Нек се види љепота Божја.

Кад смо, увече, сели за трпезу он, пун радости, саопшти одлуку: сутра, с Божјом по-

моћу, беремо жито. Договорио сам се, вели, малоприје са Чилом, Млађом, Јеротијом, Драганом, Ћубом... да сутра то отарасимо. А сутра вече, каже, ако Бог да, комишање. Сви ће да се искупе. Па ћемо да им вратимо, 'нако, човечански.

Брат и ја добисмо задатак да сазовемо комишање. Он ће од Бубана, преко Такиша до Бријеста да обнароду'е ујутру да је код нас увече комишање. А ја 'вамо овај део џемата, поред Гишине куће до Веселиновића Рида. Редом, од авлије до авлије. Нипошто не смијеш да сметнеш, па да неког искобиш. Как'и то. Да дође до замерке, далеко било.

Онамо, низ Радашин До, шкрипе папучице на шинским колима, на којима су попривијани винтови. А точкови, посуљкујући, глачају ону суву смоницу к'о да си затег'о неке извиксане кајасе низ пут, све доље до у рјеку. Јопет, 'вамо навише, ка нашим кућама, чу'еш меденице. И чу'еш како крцкају канате под теретом, љубећи се са набреклим ступцима.

Бануше у авлију, један по један чифт. Не зна се ко је више натоварио. Пуне пунцијате канате са наставцима. А Млађо Милићевић, повр' наставака, поређ'о по муруз дубке: доња половина уз наставак, а горња штрчи горе у небо. Па све то попунио. Извршио.

По авлије нагомилаше. Кад бациш око на гомилу, скрозира те нека милина. Тајо точи рабацијама и бериоцима ракију. А они, један по један, прекрсте се, па наискап. Кад дође ред на Ћубу, који беше још млад, безмало голобрад, накрену мено, па се к'о стресе. Уједе га Драган Рудоња: кус пјевац, пиле довјека!

У кујни, жене помажу мами пржити уштипке. С времена на време, заигра фиранга на прозору. Провирују да виде колика 'е гомила. Сви се радују комишању. Таки ти је наш иксан. Воли да комендија. А на комишању ти је комендијање главни пос'о. Туј ти онај исприча догодовштину, смјешну, која је стварно била. А било 'е и оније' ко'и мено нафилују. Ал' тако испричају, да и сами мисле да 'е жива, живцијата истина. Јопет, има и онијег што тучу, 'нако, што би рекла нана Славка, к'о ован у криву шљиву. 'Вамо, јопет, понеко слаже, да неког пецне, 'нако изокола, што вик'о неки. Неће баш да иментује, ал' 'вамо га ошајдари да не мож' бити горе. Само што му слику није турио.

Тако ти то иде на комишању. Комендијање одвајкада. Кажу, откад је прасе искривило реп, на комишању ти се комендијало. Јел', знаш како ти је. Не мо'ш ти да копаш, ил' косиш, ил' жњеш, ил' мај шта да радиш, ће има да се запне, па да комендијаш. Кад комишаш, ем

седиш. Ем су сви туде поред тебе. Ем мо'ш да га погледнеш у очи. Ем не журиш. Ем није тешко. Онда сваки час раки'ца. Оно до правде, мо'ж да се комендија и на прелу. Ал' јопет, туј ти је само женскиње. Није то то.

Пада сутон. Намин'о месец изнад Ивовца. Звезде уцаклиле. Пуни се авлија. Засео народ око гомиле. Комишају са еланом. На рогоци виси вењер. Више летње кујне, узицом, везан за рог други вењер. Ђеда Сретенов. Ђевојке из џемата послужују. Редно. Шећер, вода. „Дивка” кава. Ракија себица. Мено касније долази врућа. Запржена с кукача. Чим омакне једна, двије, ете ти комендије.

Јеловник

Милорад оприча како ономад умало није набушио своју жену Крстину на виле. Вели, поп'о се ја, доље у тору, на подину да збацим сјена кравама. А она викнула о'зго: О, Милораде, каже, 'оћу ли ону погачу од прекјуче да бацим у сплачине свињама, ил' да ти турим попару. А ја ти скочим с оне подине. Грмачим горе, разумеш ти мене, са онијем вилама. Да ти покажем ја двије науке. Прво, нисам шашав, да носим пшеницу у Драгутинову воденицу. 'Нако о себе. Да њему даднем ујам,

да додам квасац, па да дам крмачи. Ако крмачи треба љеба, даш јој у зрну, а јок у погачи. То једно. А друго, шта се дереш, бре! Зар мора Милена Станића, с оне стране јаруге, да зна да ја и крмача имамо исти јеловник?! Ал', бидне ти К'стина вешта, те побегне у качару. Па се одонуд зарингла, док мене попрође љутина. Тако се спасе.

Поцркаше од смија. А Крстина каже, нисам се заринглала, очију ми моји'. Само сам се, 'нако, мено посклонила.

Па јабогме, упаде неко. Није цаба казано: стрпљен, спашен.

Јазук

Испричајде Мићо, како је било прољетос код доктора у Гучи, царну га маја Стојанка.

А он ма'ну, жуљевитом шаком, низ лице. Види се импону'е му што га пажљиво мотре и слушају, па ће тобож' назор. Ма, 'ајде бога ти, шта има да причам, туне... Одем ти ја код доктора. Видим, нешто ми к'о кљуца, вође за уветом. К'о оно ђетлић кад удара у кору од сувог багрена. А доктор вели: заврн'де рукав. Заврнем ја. Веза он неки повој око мо'е руке. А 'вамо држи неко клувченце. Дошло, 'нако, к'о кокошије јаје. Само црно. Стеже он оно. Како

он оно који пут стеже и пушта, 'вамо ми згодно онај повој затеже око руке. Турео слушалице. Све, 'нако, по пропису. Што јес', јес'. Не могу да говорим губаво. Види се да зна знање. Уђута се доктор. Онда поче да ми попушта ону стегу. Ману главом и преписа ми лјекове. Вели, ово да пијеш ј'анпут. Ово, не знам, два пут. И тако то. И вели, немо' д' 'едеш слано и масно. Узек ти ја онај рецопис. Ш њим идеш сад, 'вамо, код Радише апотекара. Према Чаповој кавани. Кад сам, аман, шћео да уватим за кваку и да се поздравим, 'нако учтиво, дође ми нешто да му рекнем. Слушај докторе, реко'. Ја сам јесенас закло три вепра, разумеш ти мене. У кући имам брезобразан народ. Брезобразно то к'о глисте. Нико кавурму да окуси неће. К'о да се не ваља. Ни овићка. Сем ја. Сви оће удо. Ил' пршутуцу. Танте ванте. Кавурми манишу нешто. Имам још три 'волике шерпе. Направим ја, 'вако, круг са рукама, да се прсти само мало довате. Ја ћу, реко', ове лјекове да купим. Ал' ти то окусити нећу к'о да се не ваља, док кавурму не пој'дем. Јер, ако ја то не пој'дем, то ће д' увате врућине. Јазук да пропадне.

Опет смијање. Али најгласније се смије Илија Живорадљев. Он кад се засмије, чу'е се доље, до Царевића. Чудо једно. Сад не знаш да л' се смију што је Мићо смјешно исприч'о, ил'

се смију Илији што се 'нако смјешно смије.

Утиша се смијање, а Марија Младомирова започе:

*Моме Милу кућа до планине,
црне су му очи к'о трњине...*

Подуватише да прате Љубина и Милостива, Љепа и Ланче, Каја и Радојла... Милина једна. Коса на глави да ти се дигне како то, згодно, изгледа.

Таман оне достоверише, загрмље мушки глас:

Сини оком, гарава ђевојко...

Сад грунуше басови. Исте рјечи, само друг'чије иде арија:

Сини оком, да палим цигару...

Јопет, басови. Чини ти се, трепери Бубан. Дабогда да се не чу'е до Љуте Крушке:

Цигар мали, неће да упали...

Сад басови још јаче ударише. Ал' овај што почиње, не да се. Не могу да га затрпају, никако.

Јасикове стубе

– Очију ти, бралица, испричајде оно како 'е дели'ца у'ватио чичу кад му је поплашио јасику. Царну стрина Пера Млађова.

– А.... пластили, Жарко и Саво, онамо у Раичевини. Наиђе чича. Запођену разговор. Беше при дну покиње, остало 'нако за једно три прста. Можда менкиц појаче. Пружише чичи. Он накрену и оде наниже, низ Питомаче.

– Виђе ли ти, Саво, да он смери нашу јасику?

– Виђок, вели му Саво.

Сутра дођу да пограбе и површе рогоце. Има шта да виде. Нема јасике. Знају тачно, 'ђе је. Ал' 'ђе смијеш ти да набедиш чо'ека, кад ниси виђ'о очима. Прибаве тестеренце. Ручно. Од Миће Радисављевог. Осјечу круг од пања. И круг од овршка. 'Нако, с прста дебљине. Пред вече, наиђу поред његове куће. Жарко зовне на глас:

– О, чича!

Ништа. Зови јопет. Јок, нема нико.

– Ид'де Саво, вели, еве ти чапови, ал' добро води рачуна. Немо', душу д' огрешимо. Добро сумирај и осмотри, каже.

Оде Саво. Кад је добро ствар испит'о, ете ти га, враћа се.

– Јес', вели. Ене 'е нође 'више качаре.

– Сигуран си да је наша?
– Н’о шта. ’Иљаду посто.
– Немо’ да причаш?
– Кад ти кажем, бре, тајо. Еве ти овај чвор,
пола вође на чапу, пола тамо. У длаку. К’о јаје
јајету. А гледај ову дангу на овршку. Тамо
пресликана...

– Слушај, немо’ о овоме да си зуцн’о, једну
једину. Чим падне киша, он ће, вели, да ’е
отера код Ратка Руж’чића на бансек, да ра-
струже. Туј ћемо да га кеџимо. Кад бидне ки-
шовина, он ће да намонтира стубе.

Изврти он сврдлом рупе, ођеља и тури ба-
гремове пречаге и прислони уз салаш. С оне
стране до пута. Знају људи да њему баста да
направи стубе, рогуље, грабуље. Затреба им.
Наиђу. Виде. Сврате и купе. Не зацјепи он то
множе. Ма јок. Има ти он душу, к’о мајка. Ал’
воли да фикне јасику за стубе, брестић за срча-
ницу, јасеничак за рогуље... Ма и није то неки
јазук. Пола ти’ његови’ алаткица, он испоклања.

Кад се, за неки дан, наоблачи, Саво доби
задатак да скокне на стругару до Ратка.

Оде Саво. И вели Ратку, така и така ствар.
Каже, молио те тајо, да нам јавнеш кад тај и
тај, именту’е он, донесе да раструже јасику.

- ’Оћу. Како нећу.
- Ал’, никако друг’чије.

– Не бој се, кад ти ка’м.

Не прође два-три дана, шаље Ратко абер. По ђацима: оно ’е растругано.

Мотре сваки дан, кад пролазе, кад ће да се појаве стубе уз салаш. На ову страну. До паде. Не прође много, ене и’. К’о саливене. Седам метара. Појако.

– О, домаћине!

Нико се не јавља. Они узму оне стубе. Туре на кола и оћерају кући. Стоваре код дрвљаника. Тик поред пута. Прислоне уза шљиву. И кеце кад ће чича да бане, о’зго из планине, с воловима. Бије Меденица од Бријеста. Јес’ он. Спреме литрицу с ракијом, да ’е наточена. А они, на дрвљаник. Цјепају дрва.

– Помоз’ Бог!

– Бог ти помог’о! Чича, јеси ли се уморио?

– Вала, Жаре, јесам. Док повезак снопове, док зђенук крстине...

– Да л’ би пасовала по једна?

– Их, како не би, Бог ти помог’о.

– Ид’де, Саво.

Дотрка Саво за тили час. Па се наслони на оне стубе леђима. И оданде му пружи.

– Накрени, вели, ђедо.

– Здрав си, каже, благо ђеду.

– Од Бога ти здравље.

Он накрену литрицу у сласт. Како се

литрица празнила, а он више искрет'о главу назад, смотри стубе до у вр' шљиве. Застаде му гутљај. Насме'ну се. Па накрете јопет. Начинио се да не види.

– 'Вала ви! Повратисте ми душу. Срећа ви цјевала.

– Нема на чим. 'Вала и тебе, чича.

– Јабогме. Право ка'ш.

Ошину дешњака и крену. Није било љутње ни с једне стране. Никад о том' нису прозборили. Једне једине. К'о да није ни било.

После, на јесен, Ратко офира ствар кад су вадили к'омпир код Обрена и Милије. Комендијали су и викали: ко ће коме, ако неће свој своме.

Тан за бун

– А, знате ли, како је Јулин отац, Жарко Раковић, купио своја јаја од Мила Марковића?

– Јок.

– Дође ти код Јулиног оца, у дућан, његов зет Миле. Вели, шураче, дадни ми пакло дувана. Ал' нисам при парама. Платићу ти, кад банем, идући пут.

– Слушај Миле, вели му Жарко, јесмо ми род. 'Ајде ти доље у кућу, да попијемо. Пој'демо. Запушимо и сваку згону коју имамо,

ми ћемо да те учистимо. Ал' вође се ради пос'о. Дућан је то. Видиш, згодно пише. Погледни на дувар: *Част свакоме, вересија никоме*. Знаш како, није мене нико поклонио ову робу. Ја сам мор'о то поштено да платим. А ти знаш да ја откупљу'ем пасуљ, јаја и ко'ешта. Ако немаш паре, имаш робу. Па да урадимо трампу. Тан за буп.

Тепаше мало Миле, а беше и потврд на уветима: топро, топро (добро, добро), вели. И оде.

Кад је био иза Жаркове штале, чу'е на калкану какоћу кокошке. Стубе прислоњене. Он навише уз стубе. Има шта да види. На све стране гњезда. Јаја к'о дрва. Домаћинска кућа. И не откупљају по неколико дана. Сиђе он и под тремом, више зградице, смотри котарицу. Попење се, јопет, накупи пуну пунцијату јаја. И остане да лешкари на слами. 'Нолико дуго, кол'ко би му требало, отприлике, да оде у Марковиће, и да се врати назад. После сиђе с оном котарицом, па у дућан.

– Еве, вели, доњо сам јајца. Да трампимо. Што реко ти: тан за буп.

– Добро, добро, Миле. Молим те, немо' да замериш.

– Ма јок, бре, шта да замерим. Твоја роба, твој дућан. Шта има туј да се замерава, побогу.

Преброји Жарко.

– За ово, вели, мо'ш да добијеш девет пакли „Драве” и двије шибице.

– Ма јок, бре. Дај ти мене једно пакло и једну машину. Нећу кући. 'Оће то да ми се издроби по џеповима.

– Добро, Миле. Еве ти, а ја ћу ти вође записати да имаш још осам пакли и шибицу.

Тури Миле оно пакло и шибицу у џеп, па ће рећи, с врата: Ма јок, бре. Преџврљај то, кад ти ка'м. И пуши, к'о сво'е.

Тек, кад су жене сутрадан отишле да откупе јаја, офира се ствар. Веле, е кад је њега мог'о да надмудри, знај да 'е паметнији од 'челе.

Вољело се двоје млади'

Вели Драгослава Микајлова Душанки Милосављевој :

– Очију ти, Душанка, кол'ко ти оно лежа кад ишчевилију ногу.

– Ћути црна друго, не помињи. Мо'е лежање и мо'е муке. Их, шта ми, пустој, поради Иџо неваљали. Как'и црни Иџо. Илијетина, бре.

А с оне стране гомиле прозбори Илија:

– Шта сам ти ја крив, забога, Дуло? Нисам ти ја ломију ногу. Ти си ногу скр'ала, чак доље на дну Тилове башче. А ја сам бију горе, код Такиша.

– ’Вако ’е било, овога ми крста. Искупиле ти се, ми жене, код Стојане Ђорђевој, те зиме. На прело. Ме’ с’ чини да ни једна није изостала из цемата. Чак и с оне стране потока дошла Ракина Љубишина и Раза Томашевића.

Посеђесмо ’нако и попрочасмо, згодно. Нека преде. Нека препреда. Нека плете. Љубинка неца, Јула везе... Послужише нас Стојана и покојна Мица, Бог да јој душу прости. ’Нако, све редно. Одоше Ђорђе и Милија у зградицу. Да полијежу. Остасмо саме, ми, жене и ђевојке. Туј ти је била пјесма, на љепоту. Чини ми се, најљепша би она што поче Бисенија Јеротијева:

*Нисам знала горела к’о свејћа
Да је љубав од јефтике већа.*

Па онда поче завитлавање. Све једна мимо другу. Исмијасмо се, Боже ме прости, к’о пред неке јаде. Е, нисмо се тако исмијале, не памтим. Најгоре смо се смијале Стојанци, Миломировој, кад је испричала за Олгу Обрадову. И репушину. Каже, није дао њен отац, кад су били ђеца, да мрсе средом и петком. И у време поста. Нипошто. Још им рек’о, све то види Бого одозго. А она једне прилике, кад је пошла да пушти овце, улети у м’екар и из чабра извади кришку сира. К’ријући. Бијо петак. Кад

је поодмакла од куће, она појми да из'еде ону кришку. Ал', не смије. Јопет је принесе устима, јок. Не смије. И мајка 'е, вели, говорила да ће за неваљалук да кара Бого. И тако, 'вамо гладна. А 'вамо, јопет па, не смије. Док се, каже, не досети. Откине репушину. Знаш колики је лис' од репушине. К'о амрел. Она ти тури више главе ону репушину. Да 'е не види Бого. Те тако пој'де ону кришку сира.

Кад су, 'вамо, зацјевали други пјевци, почнемо да се разилазимо. Онамо одоше Драгослава и Даница и оне двије с оне стране потока. Ми остале кренемо 'вамо, ка Такишама. Таман, да се изпоздрављамо, с онима што иду навише, нође испод Милићевића винограда, нешто заломата у врзини. Врано. А режи, да те стр'оба у'вати. Пуца грање испод оног чуда. А ми ти, пусте, к'о козе. Која трк 'вамо ка Милинковом церу. Која преко врзине, доље низ Витомирову башчу...

Срце сишло у пете. Претурамо се једна преко друге. Погубисмо вретена. Преслице. Рукораде... Све одње ђаво. Ја ти, пуста, била турила у нец мо'е игле и онај џемперчић што сам Микошу узводила рамфлу. Как'и те црни нец наш'о. Да ми је д' извучем живу главу ноћас. Џаба ти и нец и све. Толико сам се била успрозорила.

Таман, почнемо мено да се о'визавамо, кад се проломи о'зго. Е, ако се није чуло до Дубца, дабогда цркла. Запомаже неко. Из петнијег жила, зап'о. Тако може да се запне само кад је питање бити ил' не бити.

И јооој!!!

Прецркосмо, начисто. Парлаисасмо се. Одјекује поток. Само сама ложичица ме забоље, од страсти. А оно јопет проломи:

Јадиши!!!

Ја, реко' удави оно чудо неког и готова ствар. Па ти, пуста, нагарим бежати, низбрдо. И скљокам ти се у јендек. Згодно чук крцну нога. Не осећам да 'е моја. Ни да мрднем. Куку мене, мила моја мајко, осташе ми ђеца сиротиња. Ко ће и' пустој школовати... Оно јопет:

Јадиши!!!

Побегоше, ове што су са мном биле, доље ка Цвеловој воденици. Е, мо'ш мислити, како ми је тек сад било. Поново закука:

Јадиши!!!

Е, сад сам већ претрњела. Дош'о умрли час и готова ствар. Што ти је, туј ти је. Све ми, пустој, на очи ђеца излазе. Ку' ће они без мене. Сад још гласније одјекну:

Вољело се двоје млади'!!!

Ово пашчиште, овај нес'тни Илија. Поче да се смије. Знаш како се он смије...

Доправде, не могу губаво да речем, кад су му ове казале да не могу ни стопе, сиш'о доље те ме, аман, одњ'о до куће. 'Нако братски. Ал' цаба ти је то, кад ми узе пò живота. Што вик'о онај: одње ђаво шалу.

Бефчина

Јес. Јес. Ђаво ти је овај наш Ицо. Не мож' он миран ни лијек. Ђе гој дође, он направи комендију.

Испричајдер Ицо, очију ти твојиг, како си прољетос на Морави посматр'о оног господина што пеца рибу.

Илија се попримаче гомили, па ће, тобож 'нако назор: Ма одем ти ја у Балугу, прољетос. Кад је био првокоп. Знаш? Завршим пос'о. 'Нако, јаком беше накренуло сунце. Има до мрака ихихи. Могу комотно за дана д'избандам 'вамо навише до маћанске стубине. Кад сам приш'о Морави, видим човек, нако мојије' година, седи на обали. Пеца рибу. Спуштим ја мотику с рамена и поздравим га 'нако човечански: помоз' Бог. Он ме скрозира, 'нако, испод оне заглађене фризуре и промрмља 'ладно: здраво. Мислим се ја, јадна ти је та твоја фризуре и штруцкани брчићи. И сандале и згодна кошуља, кад н' умијеш да ка'ш — Бог ти помог'о.

Станем ја и посматрам. Цимну он онај штап, разумеш ти мене. Ништа. Ћорак. Намота он онај вијоглав. Дош'о 'нако к'о на бунару. Само војицни. Нема шта да видиш. Шака јада. У конзерви држи неке глисте. Натакари он једну глисту на ону кукицу, па зама'ну онијем штапом и јопет стао па гледа тамо у воду. Јопет цимну. Јопет ништа. Он, Јово наново. Видим ја, дошло му криво што ја посматрам како он нема појма.

– Каже, шта 'е, геџо, шта буљиш?

– Реко, не буљим, н'о гледам.

– Шта гледаш?

– Гледам, рек'о, ту твоју узицу, како 'е танка.

– Није, вели, ово узица, сељачино, него струна.

– Ја, ја. Гледам ја да л' ће та твоја струна да састави два сома. Једног на обали, а другог у ријеци.

То му рекнем и здимим низ врбак. Јес' брате. Шта ти мене, тујнак, геџо! Црк'о 'е од муке. Баш ми је била, 'нако, ђефчина. Што? Неће ми доћи на обетину. Ако сам сељак, нисам брав. Па јел' тако, молим те? Што да му кулизим.

Па ја, чу се женски глас. Зато 'е и казано: во вока лиже да га воко полиже.

О севану и кавалџеру

Како 'но беше, Славка, кад је Рашо бегенис'о оног иксана?

Беше згодно. О Малој Госпојини сабор. Бијагу јабуке у порти зреле. Рашо баџио око на ону ђевојку одонуд. Шћео би некако да јој приђе, ал' стид га спопо. Шта ће, како ће, реши он да се повери моме Десимиру. Туј ти се Десимир осевапи. Наговори га да повоза коло, а он ће му ону ђевојку зовнути да игра до коловође. Таки је адет. Тај се позив не одбија јер би то било увредљиво.

Повоза Рашо коло са повише мушкараца. Почеше се ватати у коло ђевојке и жене. Дође и она ђевојка до Раша. Терали још мало повозито, па ондак окрену моравац. Па ужичко и 'нако све редно. Сад кад се коло заврши ред је да се момци претпоставе ђевојкама. Ма знају они једно о другом све, ал' ред је ред. И тако ти се Рашо претпостави оној ђевојци. И она њему. Е сад је згода да се запођене разговор. Ал' њему се завез'о језик. Ни да бекне. Зарумењ'о се, 'нако к'о вински чеп. Зној му удара низ чело, руке му влажне... Зини земљо, да пропадне. Прилика је само так'а, ал' не вреди, не може да прозбори и готова ствар. Ост'о без аваза, па то ти је. Срећом неком падне јабука с гране тик пред њих двоје.

Паде јабука, прозбори Рашо.

Паде, вели она.

И јопет мук.

Почне Раденко Марковић да воза друго коло. Знаш како он игра? К'о чигра. Мало даље скотрља се још једна јабука. Будимка.

Јопет паде јабука, вели Рашо.

Паде, каже она.

Попрође мало, а Рашо ће рећи: разговору никад краја, него 'ајмо ми у коло.

Тако ти се они сити наразговараше. Нећу губаво да зборим, после Рашо исп'о кавалџер. Кад је сретио Десимира у Чачку, водио га на печење.

Ко би рек'о да Рашо може да бидне кавалџер. Ко Видосав Воћо.

Што к'о Видосав? Он је човек баш чуваран. Сваки динар чува к'о гуја нокте.

Јес' он чуваран, то је тачно, ал' мора свак' да самеле код Ћоса пођекад. Тако и Видосав. Оде он код Пера на бабине. Ал' одоцнио. Био на вашару. Прод'о волове. Не шћадијаше он да руча на вашару. Знао да ће на гозбу. Кад стиже, попије неколико ракија, презалогаци се и моментално пређе на вино. У'вати га згодно. Бију трубачи. Мисли он, никад нисам дао свирачима ни жуту банку. Море, ћу да им дадем неки динар. Не живи се 'иљаду година. Зовне

он трубаче. Капелни им беше Десимир Перишић. Ређају се 'вамо Андрија, Вла'исав, Тикомир, Кеко и редом, редом до Станише бубњара. Пао мрак. Попалили лампе и вењере. Ударише штрументи, разумеш ти мене. Да ти се дигне коса на глави. Увати Видосав новчаник и извади пару, опљуну је и залепи Десимиру на чело. Кад за који трен Десимир узе ону пару и тури у мали џеп, клече пред Видосава и удари из петних жила. 'Оће трубу да исправи и готова ствар. Клекнуше и остали трубачи, сем Станише бубњара. Видосав подиже руке увис и врисну из све снаге. Дабогда да се није чуло до Брежђа. Не би му то доста, но се попе на клупу. Па јопет врисну. Кол'ко га грло носи. Поустају трубачи, па упере трубе навише ка Видосављевим уветима. Терали тако позадуго. Искупио се народ око Видосава. С дивљењем га посматрају. А он са подигнутим рукама и раширеним прстима витла. 'Нако по такту. Кад је било ама пред зору, каже он свирачима: људи, алал вам вера. Задовољили сте ме само тако.

Вала и тебе, газда Видосаве, благодари Десимир.

Кад је Видосав стиг'о кући, беше свануло. Он да остави новчаник у фијоку од креденца. За сваки случај изброји паре. Има шта да види.

Највеће новчанице нема. Она што вреди пола вола. Сети се. Севио ноћас, те дао Десимиру. Моментално крене у Перишиће. Што гођ је брже мог'о.

– О, Десимире, једва прозбори. Беше му се згодно одуз'о аваз.

Десимир се помоли у кратком вешу.

– Виде, откуда ти, брате?

– Слушај Десимире, јесте ми свирали, ноћас, немам речи...

– Ама, Виде, ти си то платио. И то поштено...
Домаћински...

– Знаш как'а је ствар. Ја сам севио. Дао сам ти ону новчаницу што вреди пола вола. Ти мораш да ми је вратиш. А ја теби ево ову што сам мислио да ти је дам...

– Е, Виде, од тог ти посла нема ништа. Нит' гуди, нит' гудало вади. Прокњижено код Ћимине куће.

– Како прокњижено, брате?

– Па на тој раскрсници ми свирачи се растајемо и делимо зараду. На равне части. Зато велим да је прокњижено. Нема ти те оловке која може то књижење д' исправи. Тунак нема сторно. Јок.

Одвајкад' ти је бивало да тврд плаћа, додаде неко.

Привиђеније

Гомила са окомишаним кукурузом нараста, а шашина коју комишиоци турају за леђа, к'о планина. Њу смо морали, ми ђеца, да одгрћемо, да комишиоци не дангубе.

Послужише уштипке. Миром миришу. К'о душа.

– Како 'но беше, Млађо, кад је Саву Стојановића узј'о ђаво неки.

А Млађо Жуња привуче треношку ка гомили, па ће прозборити.

– Е, то ти је жива живцата истина. Беше Сава 'нако, четр'ес пет-шест година. Крупна људескара. Још, бејаше бјесан. 'Нако, к'о Ма-нојлов јарац. Он ти је тес'о камен. Им'о шаку, к'о воденички лопар. А кад стегне песницу, к'о осредњи маљ. Мог'о 'е бика д' обали из једног ударца. К'о мушицу. Споречка ти се он, једне прилике, са Обрадом. Оним одонуд, с оне стране Руж'чића потока. Обрад био помлађи доста. Па га уј'о нешто. Шине га Сава шама-ром. Пред повише људи. Умало му очи нису искочиле. Није смијо овај да му врати. Как'и. Мог'о 'е Сава да га пој'де за фруштук. 'Нако, са све дроњама. И то без соли.

Ал' смишљ'о Обрад како да му врати мило за драго. Кад је пошло време, смотри

Обрад, једну ноћ, кад је пролазио кроз наш цемат, пече лампек код Сретена. У башчи. Седе људи, око лампека. Разговарају и пијучкају. Обрад из помрчине назире ликове. А по гласу премећу'е да 'е Сава ћевли. Заврзу'е мено језиком, кад прича. Чуч'о Обрад за прошћом, подуго. Види, пије Сава и даље. Сад он конта: од Гишине шећерлије наниже нема нико д' иде, сем Сава. Туј ће да га чекне. Да му ша'не нешто. 'Нако, к'о врана пилету. Да му врати жалос' за срамоту. Не може љепше да бидне. Шећерлија, готово, метар у пању. Могу иза ње да се заклоне двојица. Олајле. А турила се, 'нако на обали, изнад саме путање. Скоро до појаса обала. Чека Обрад, к'о мачак, кад прежа миша. Ћуче ћукавац. Пооблачно. Порђаво се види.

На раскрсници испод Миленине куће, жагор. Разилазе се. Чује се Сава како трапће. Заврзује са оним његовим циновским кондурама. Аутњаци. Правили се од старије' камински' гума. То правио Милан Сатара. Зато и' звали „сатараћи”. Кад је Сава пролазио испод шећерлије, бије Обраду срце. 'Оће д' изломи ребра. Заскочи га. Ногама се закопча изнад Савиније' кукова. Стеже, к'о менгелама. А горе, увати за косу и увета, 'нако, к'о кљештима. Испод гуше, десном руком за лијево

уво, а лијевом онуд за десно. Крвнички. По-притего, подлактицом, гркљан. Јес' Сава крупна људескара, ал' га увати нека драт. Дркти к'о прут. Згодно прецрк'о. Не смеде ни да проба, да се искобеља од оне сотворе.

К'о нађавола, вечерас, неко исприча о неком привиђенију у Давидовића потоку. Баксушчи-на. Кад 'оће, оно 'оће. Сви слушали ту причу о привиђенију и ћутали. Само, Сава, потревио да бидне дрвени адвокат. Каже, как'о привиђање, как'и бакрачи. То ти, вели, привиђају само кукавиченде. Плашљиви к'о зечеви. Они ти, од страсти, у мраку од рипе виде мечку. Што рек'о онај, од комарца начине магарца. Немају они срца за мали нокат. Кукавиченде. К'о неке женетине.

Сава би сад, код Веселиновића вратница, да окрене ка кући. Не даде оно чудо. Заокрете му главу и нагна га у Цолову ливаду. Скроз до у Мали поток. Сава би, поред потока, наниже ка Росином орасу. Јок. Не да оно чуденственије. Окрете му главу удесно. Наћера га да загази у поток. Па уз обалу. У Руж'чића बारे. Тамо, ка Обреновој кући. Лакну Сави, иако је у голој води, што од страсти, што од терета и бола, јер рачуна сад ће Руж'чића кућама, па дâко то привиђеније нестане. Кад 'оћеш, сави му главу сад, оно чудо, налево круг. 'Оће врат да му

ишчаши и готова ствар. И тако, некол'ко пута, навише до пò Цолове ливаде, па јопет натраг, преко потока, у Руж'чића बारे. Кад запјеваше пјевци, бијагу на дну Драгутиновог винограда. Сјаха оно чудественије. А Саву рину, низ удут, наниже. Груну га у леђа, к'о најраснији ован, кад се залети.

Није се знало, да л' се брже отрјезнио, да л' је брже дојурио кући. Паде к'о проштац. Сав у пјени. Три дана није устај'о. Саливали му страовицу. Згодно се бијо уванц'о. Од страсти.

Тек кад је Сава остарио, обневиђ'о и није мог'о без штапа да иде за овцама, тек ти је онда Обрад офир'о ствар. Тријес једну годину није зуцн'о. Рек'о би се не ваља. Ником живом. Сви су били убеђени да је то био неки вампир. Или нека друга сотвора.

Па ја, настави неко: лија, лија, па долија.

Јабогме, чу се други глас: немој, па се не бој.

Благодарење у разасвит

И тако се настављала прича по прича. Па се профилује са песмом. Рабацијском или косачком. Жетелачком или копачком...

Последњи клипови кукуруза се прибрасхе. Поче разлаз. По групама. Чује се кикотање,

тамо иза Такиша. Комендија Илија. Запјеваше
трећи пјевци. Оздо, из Орнице, започе неко:

*Јеси ли се наљутила Зоро,
што ти нисам долазио скоро.*

Зарумењеше се небеса над Умком. Свиће.

* * *

У разасвит тајо замаче у славску собу.
Видим га кроз одшкринута врата.
Стао пред иконе.
Нешто им шап'ће.
И крсти се.

ДЕО ТРЕЋИ

БЕСЕДЕ

*Покушај да се сачува сећање на време оно
(деталј из етно-села у Лозници код Чачка)*

СВЕМУ ИМА ВРЕМЕ...

вему има време...

Има време кад се рађа, и време кад се умире;

Време кад се сади, и време кад се чупа посађено;

Време кад се убија, и време кад се исцељује;

Време кад се разваљује, и време кад се гради;

Време плачу, и време смеху;

Време ридању, и време игрању;

Време кад се размеће камење, и време кад се скупља камење;

Време кад се грли, и време кад се оставља грљење;

Време кад се тече, и време кад се губи,

Време кад се чува, и време кад се баца;

Време кад се цепа, и време кад се шије,

Време кад се ћути, и време кад се говори;

Време кад се љуби, и време кад се мрзи,

Време рату и време миру.

(Свето писмо, Књига проповедникова 3, 1-8)

Елем, у овом чеперку времена који је мени, Милошћу Господњом, додељен било је времена за плакање и времена за смејање, времена за ридање и времена за играње...

Неке од тих тренутака бих да зауставим.

Да их дотурим да пресамите преко међе датог ми чеперка, еда би остао траг туге и траг радовања.

За незаборав.

И за љубав понеком од многих које сам волео.

Прегршт тих тренутака дарујем теби, драги читаоче, преко тугованки и радованки.

ДАБОГДА СЕ У РАЈУ ВИДЕЛИ

БЕСЕДЕ ТУГОВАНКЕ

*Вајат из 1911. године у Горачићима у коме је рођен
отац Светолик – Жарко и његова браћа Гвозден и
Милош, и сестре: Радосија, Олга, Драгојла, Ната-
лија, Станојла, Стаменка и Ружица*

Само твоју љубав не може ништа заменити

Драги тајо,
пре десетак дана, побеше се, над на-
шом кућом, два врана гаврана. И
сину муња. И удари гром! Најавише
ову тугованку.
Невероватно је да те нема више, Роде
мој.

На Младог Николу, заштитника дома мога,
са дивљењем слушасмо твоје здравице. И
приче твога живота. У последњих неколико
дана, обиђе све парцеле. И радова се резултату
твог и Савовога зноја.

И опет, у недељу, на нашу обетину, дочека
госте. И подиже здравицу. И испрати нас, све
до последњег, до испред капије.

И порани јуче, ранораниоче наш, и намири
живину и стоку. И потеря овце на пашњак.

И издаде те твоје верно и јуначко срце. Не
издржа до Ридова. Стаде и пуче у Дубовима.

– К’о да се, за тренутак, скупише све твоје
путање и згомилаше трудодани;

– К’о да се састави Бањица са Перетом, а
Капин До са Балугом;

– К’о да се окамени чокот и замуче муљач;

– К’о да се скрши раношљива и угаси
лампек;

– К’о да се одвоји гобеља од паоца и ућуташе
прапорци на зекану;

– К’о да се поцепа врећа и стаде камен
воденички;

– К’о да пуче чабреник и расточи се каца
граничева;

– К’о да замуче стадо и утихну рика стоке;

– И певци занемеше, и трава полеже, и коса
зарђа, и спаде сап са српа.

Како је могуће, у једном трену, да стане сав
твој живот, да зарасту стазе преко Криваје и
Умке, преко Бабљака и Дјелова?

– Волове си склањао од ведрине;

– Пласке од росе;

– Млађе од терета;

– Унукe од наших прекора;

– Њиву од корова;

– Снахе од кофа;

– Коњске копите од иловаче;

– Са дешњаком вук’о у пајанту, да левак не
балдише...

Све си заклањао својим несебичним срцем.

Био си мој најдражи противник и најбољи учитељ. Увек сам се питао: откуд толико доброте у једном човеку?

За тебе је Владе био Перо, Каћа – Милан, Раде – Рашо, Ивана – Мишо, Марија – Жико, Јана – Циганчица.

Хвала ти, добри мој оче, за сву твоју доброту;

Хвала ти, за дарове срца твога;

Хвала ти, за она миловања, ноћу, кад си веровао да смо заспали (у дан то ниси чинио, плашећи се, ваљда, да нас не размазиш), а Саво и ја смо ти два-три пута подвалили, правећи се да спавамо, и чекали твоје миловање и шапутање.

Хвала ти, за речи над речима; за топлину над топлинама; за поштење над поштењима; за несебичност на сваком кораку.

Хвала ти, за ону бициклу „Херкулес”, што нам подари, и за онај транзистор „Орфеј”, да нам, како си говорио, одшкринеш прозор у свет, с’ оне стране Годидова.

Драги тајо,

кад ме унуци буду питали, шта је било твоје занимање, рећи ћу им: рад је био деково занимање!

Деко је био воћар и виноградар, сточар и

дрвосеча, косач и везиоц, рабација и певач,
фрулаш и повртар, казанџија и чобанин...

Деко је био једно велико срце!!!

Тугујемо, оче мој, што одлазиш из овога
дома, кога си саградио знојем и жуљевима
својим. И срцем својим.

Тугујемо, што смо изгубили оца над
очевима, ђеда над ђедовима.

И радујемо се, што си имао смрт какву си
желео.

Радујемо се, што овај дом одише твојим
духом.

Радујемо се, што си нас научио да је живот –
рад и рад – живот.

Радујемо се, што ће се твоји унуци поносити
тобом, и што ће их твој живот гонити да живе
животе своје, на раду и поштењу засноване, на
семенкама које си ти дубоко посејао у наше
душе.

Опет ће, тајо, роде, у нашем Бубану, на овом
присоју, запуцкетати лампеци, биће комиша-
ња и прела, слава и обетина, свадби и весеља.
Живот ће тећи даље.

Опет ћемо радо долазити гнезду у коме си
нас одгајио.

Само је једно нестало, заувек: само тебе,
пред капијом, бити неће, да нас дочекујеш и
испраћаш, пуна срца. Само твоју љубав не

може ништа заменити. Јер, у твојој љубави је, некако, помешана: топла реч; и мирис божитњачета; и пуцкетање Бадњака; и мирис димљене пршуте, поруменеле на буковим цепаницама; и дим са кукача, кад се запржава врућа ракија; и твоје приче о нашим прецима; и зној коња у касу; и рика бикова; и скакутање јагањаца; и песма петлова...

Да ли ћемо умети, унуцима нашим испричати, какав им је прадеда био? Да ли ћемо моћи, њима дочарати тебе, као што си ти нама доводио за софру, у својим причама, ђеда Радошава и прађеда Милоја?

Одлазиш заувек из овога дома, оче наш вољени.

Одлазиш у вечну кућу, на одмор заслужени.

Спавај, тајо мој. А ми ћемо памтити твоје откосе и бразде, рогоче и подине, салаше и пресеке...

Памтићемо, како се знојем кућа кући.

Памтићемо твоје победе, којима си гнездо ово свијао и људе, од нас, искивао.

Ми ћемо ти подићи спомен. Али, он ће бити прескроман, за спомен који си ти саградио. Саградио си га у нашим домовима, и у нашим срцима.

Почињао си песму копачку и косачку, рабацкијску и свадбарску. Памтим, кад те пратило

седамнаест басова и кад се угасио фењер на рогоци.

Зато те данас са молитвеном песмом, са овим предивним хором свештеника, желимо испратити на вечни починак.

Оставио си ми аманет, драги тајо, да те из ове авлије испратим говором.

Толико, о теби, може да се каже. А мени се речи окамениле, и отежале. К'о на инат!

У ствари, речи нам данас нису ни потребне, јер све што имам да ти кажем, на растанку, у своје име и у име јата твога, стаје у три речи:

Тајо, волимо те!

*Изговорено 28/15. маја,
лета Господњег 1996,
у Горачићима,
на опелу оцу Светолику*

Господ даде, Господ узе

рага браћо и сестре,
ко досад није поверовао у Бога, ево
прилике да то учини, у овом трену и на
овом месту: поред гроба, чеда нашег и
сестре наше у Христу – Јадранке.

Много је разлога да то учинимо, од
којих ми се три чине најважнија:

Прво, пред нама је рака, која ће примити тело
наше Јаце.

Да ли је могуће, да та младост, која је пре
четири године тријумфално јуришала међу
кошевима, сада сконча у праху таковачком?

На шта нас то опомиње ово чедо, са којим се
данас растајемо?

Опомиње нас, браћо и сестре, да се у овој
кући од смонице, на имању два са један, за-
вршавају: сви успеси; све славе и почасти; све
функције и положаји; све титуле и сва звања;
сва богатства и сва имања.

Опомиње нас, да свако од нас: неко, ето, у
двадесет првој, неко у педесетој, неко у седамде-
сетој, тек понеко у осамдесетој или деведесетој,
али без изузетка, свако од нас, одлази у прах, из
кога јесмо.

Сви ћемо завршити на имању од два са један.

И нећемо понети са собом: ни знање ни звање; ни сласти ни части; ни дворце ни аутомобиле...

Ништа од тога. С нама иду само дела наша, која учинисмо, док у телу бејасмо.

А кад дође дан Суда, кад нас Господ буде поделио на десну и на леву страну своју – знајмо:

Само је један аршин за све нас:

- да ли нахранисмо гладног;
- да ли напојисмо жедног;
- да ли оденусмо нагог;
- да ли обиђосмо болесног;
- да ли посетисмо затвореника.

Јер, ако неком од браће наше добро учинисмо – Господу угодисмо.

А како не знамо дана, ни часа, када ћемо напустити овај свет, то нам Јаца наша драга, покрај гроба свога, држи тренинг живота, и виче, као некад Јован Крститељ: покајте се, јер се приближи Царство небеско!

И још нас, Јадранка наша, учи данас: не гледајте колико година имате (јер се, ето, овај свет може напустити у двадесет првој), него пожурите у загрљај Господу, а он ће вам се обрадовати, као Пастир добри, кад нађе изгубљено јагње.

Други разлог, који нас Богу зове данас, јесте истина ова:

Јадранка наша, роди се и угледа светлост овога света, на црвено слово, на празник св. Василија Великог. И би предобро дете. И би понос родитеља својих. И би врстан спортиста. И би убојити радник. И би...

И у седамнаестој години својој, у Васкршњем посту – пости и причести се. И на св. Пророка Јеремију, у тој истој, седамнаестој години својој, паде у кому. И од тада, не устаде више.

И опет, прекјуче, на црвено слово, на други дан Божића, на дан кад се слави Сабор Пресвете Богородице, Јаца наша предаде душу своју Господу.

Драга сестро Јело, драги зете Војо, ево утехе вама, у болу вашему, ево зрака радости, свима нама, на овој тугованки:

Из Светоотачких књига научио сам и ове две ствари:

– прво, упокојеноме не можемо помоћи очајањем – већ само молитвом;

– и друго, избављена је од митарстава само она душа, коју Господ удостоји да се пуном вољом покаје и причести у смртни час, или јој, пак, час хришћанске смрти падне у недељни дан.

Јадранка наша причести се, Богу хвала, на неколико дана пре пада свога (а после тога,

није ни могла згрешити), и предаде душу своју у наручје Богородици, на дан њезина празника.

Нека би Господ био милостив, па душу Јадранке наше, молитвама Пресвете Богородице, примио у Рајско Насеље у Царству Својему!!!

И трећи разлог, који нас данас, драга браћо и сестре, Богу зове, јесте прича ова:

У предвечерје прекјучерашњег дана дознах, ваистину, тужну вест: да нас је Јаца напустила заувек; да је оставила младалачке радости; да је оставила своје снове и наде; да је оставила своје другарице; да је оставила неисписане странице својих дневника и споменара; да је оставила девојачке тајне; да је оставила спортске подвиге; да је оставила брата, сестру, родитеље, све.

Шта да радим? Да одмах идем у Милановац? Не, ипак ћу најпре у планину. У манастир. На молитву. И упутим се јуче, пре зоре, Старцу. Приложих воштаницу у Свети Олтар, за покој душе Јадранкине. И бдех на јутрењу, па на Светој Литургији. И замолих Старца – духовника, да се моли за Јадранку. И обећа ми. И још ми рече:

– Кад би људи знали, чедо, судове Господње, благодарили би Господу увек кад их снађе не-

воља или жалост. Јер, и највеће искушење може бити спасоносно. Сетимо се праведног Јова, кад сав у ранама, после губитка свог богатства и све своје деце, узвикну: Господ даде – Господ узе, нека је благословено име Господње. И Бог спаси Јова, и дарова му радости многе.

Иза мене остаде манастир, остаде Старац са бројаницама, а ја почех да другујем са снежном планином и јутарњим цвркутом птица.

И као да ми планина даде снагу да се подигнем, да погледам мало даље и да видим спасење.

О људи, о браћо, даће Бог да се Јадранка спасла: сачували су њу св. Василије Велики, и св. Пророк Јеремија и Пресвета Мајка Божија. Спасио је њу онај Васкршњи пост и Свето Причешће.

Нека је благословено Име Господње!

Али, то није све!

Спасавају се сви који су Јацу волели и којима је она у срцу била. Јер, обиђоше болесног – једног од оне мале браће Господње. Па, то је једно брвно на ћуприји, преко којег се прелази на десну страну од Господа!

Али, ни то није све!

У групи оних који се спасавају, као да видех два горостаса, два велика подвижника, два му-

ченика, два великомученика: Воја и Јелу.

Боже, само си им Ти могао дати толику снагу! Толику љубав. Борише се, ова два хероја, равно 1366 дана и 1366 ноћи. Да је Јаца издржала до Јереминдана – равно четири године. За ових 1366 дана, Јела није легла у свој кревет. Њен живот је био борба, између болнице и куће. Њен живот је био својеврсно распеће. Ордење којим људи, једни другима, ките груди за заслуге је бледа сенка за ордење које себи припремише Јела и Војо, пред Господом. Нека би Бог дао, да то небеско благо, сачувају до краја живота својега.

Драга Јацо,

чедо наше, сестро наша у Христу: одмори се од мука, срећо наша и рано наша; одмори мајку твоју од несна, роде наш; одмори оца свога од незнања, туго наша.

Јер, има наде! Јер те Мајка Божија пригрли, у часу кад' се душа твоја разлучи од тела твојега. Нека ти Богомати наша буде помоћница и надежда спасења твојега.

Требало је, чедо наше, дарове за свадбу да ти спремамо. Али, не стигосмо. Уместо свадбених дарова, узносимо из срца нашијех молитву: упокој, Господе, са праведницима, душу рабе Твоје Јадранке, и усели је у Царство Тво-

је, у дворове Твоје, тамо, где нема жалости,
тамо, где нема болести, тамо, где нема узди-
сања, тамо, где је живот вечни!

Нека те анђели чувају – рано наша!

Нека ти Бог душу прости!

*Изговорено 10. јануара/28. децембра,
лета Господњег 2001/2000.
на гробљу у Горњем Милановцу,
на опелу девојци Јадранки Копривица*

Љубов дан недељни

Граћо и сестре,
у праскозорје недеље, упокојио се у
Господу добри, поштени, срдачни,
човекољубиви, праведни, покајани,
побожни... комшија наш, и брат наш у
Христу – Љубиша Ђогатовић.

Ево, окупи нас, на овом тужном сабору, пре-
добро срце његово. Сабра нас доброта његова,
на ову тугованку, да пустимо сузу, што одлази
заувек од нас, у прах из кога јесмо, и из кога
нас сазда Господ, преко праоца нашега Адама.

Посматрао сам још млакушно, побледело
лице Љубово, гледао сам тај поток суза његовог
верног, пожртвованог и нераздвојног друга –
његове Милице;

чуо сам тај крик сунца Љубовога – његове
ћерке Мирјане;

и као да назрех осмех на лицу његовом. Бла-
женство некакво.

Господе, хвала Ти! Он одлази срећан: из
загрљаја својих најдражих, који су га оба-
сипали бригом, нежношћу, пожртвовањем, у
загрљај покојне мајке и сестара, са којима је, у
суботу, на Задушнице, накратко разговарао.

Посматрајући тај приказ пресељења Љубовог

од нас ка Господу, као да у трену угледах колевку у којој, у Будожелји, пре 67 лета, плачем објави свој долазак на свет, добри Љубо наш.

И као да, за трен, сагледах његово босонога детињство, његове игре са братом и сестрама, које прерано прекиде смрт оца њиховога, па ће сиротан Љубо рано почети да брине за хлеб насушни.

И кад стаса у косача, отисну се са обронака Клековице, трбухом за крухом. Накратко у Врбас, па у „Слободу” чачанску.

Радишност и упорност су му дали снаге да уз рад заврши, најпре, преостала четири разреда осмољетке, а потом средњу школу, те тако трудом својим прокрчи пут до комерцијалисте.

И у трену видех, како благочестиво, с љубављу, жуљевима и знојем, у слози и љубави са Милицом сагради дом свој, одгаји Миру своју, а Милутина вољаше као рођеног сина.

И дочека радости многе и, пун среће, прими дарове Господње – унучад своју.

Тргох се. Зора свиће. Кренух у планину. У манастир. На молитву.

Принех Олтару Светоме – воштаницу, и дадох духовнику свитак са именом Љубишним, за четрдесет Светих Литургија, за покој душе његове.

Осетих радост у срцу, кад на Светој Ли-

тургији, чух молитву за новопредстављеног раба Божјег, Љубишу.

По свршетку Свете Литургије, узевши благослов, пођох из манастира.

Први сунчеви зраци миловаху са поветарцем позлађено опадајуће лишће.

И ја опет, као у трену, видех ново пролеће и поновно пупуљање лишћа.

Помислих: и зрно пшенично (из кога се панаија кува), у земљу се баца, сатруне, да би васкрсло кроз клицу, у новом класу.

Тако и Љубо наш умре, да би васкрсао у Дан онај.

И почеше да ми навиру слике из Јеванђеља:

– као да угледах Марту и Марију, како плачу и тугују за Лазаром. И Господ васкрсе Лазара;

– и као да видех васкрсење сина наинске удовице и васкрсење ћери Јаирове;

– и као да видех зору над Голготом и дан Васкрсења Господњега.

Обузе ме, поново, радост нека. Јер, из Светотачких књига научио сам и ове две лекције:

Прво: упокојенима не можемо помоћи очајањем – већ само молитвом.

И друго: избављена је од митарства она душа, којој час хришћанске смрти падне у дан недељни, јер свака је недеља празник Васкрсења Господњег.

Ето наде наше! Ето разлога – да поред сузе тугованке, кане и суза наде – јер, верујем да се Љубо наш, с Божјом помоћу, спасе!

А нада наша, заснива се:

– пре свега, на Милости Господњој,
– на молитвама нашим, које данас, заједно са свештеницима нашим, Господу вазносимо,
– на добрим делима, које Љубо наш чињаше за време живота својега,

– нарочито, на Љубовом огромном преокрету, јер спозна Бога у потоњим годинама живота својега: читао је побожне књиге; постио је; причешћивао се; приступио Светој Тајни Брака – те надокнадио пропуштено.

– и на дару Божијем, да се Љубо наш исповеди и причести Светим Тајнама, на неколико дана пред смртни час.

Драга наша Бако, ожалошћена децо и родбино Љубова,

нека вам на утеху буде дар Божији, да Љубова тешка болест би кратка, без претераног бола.

Нека вам на утеху буде крај живота његовога, који проведе у миру и покајању.

Нека вам на утеху буде, што сте провели уз њега последње дане, и што сте му испунили све жеље.

Нека вам на утеху буде дар Божији, да се

душа његова раздвоји од тела у дан недељни.

Нека вам на утеху буде благослов, који вам Љубо остави у задњим сатима живота својега.

И нека Господ благослови и поживи остатак његов.

Драги Љубо, драги коне мој, драги брате у Христу, голема је Милост Господња:

- покајаном разбојнику подари Рај,
- награди у изобиљу раднике у винограду његовом, који дођоше у задњи час.

Хвала Господу:

- јер у теби нађе плодну њиву, у којој се прими семе Његово,
- јер у теби разграна зрно горушичино,
- јер ти дарива таланат, и поможе ти да га умножиш.

Хвала Господу што те с радошћу прими, као пастир добри кад нађе изгубљено јагње, па га на плећима својим понесе у тор свој.

И најзад, драги Љубо, хвала теби:

- на доброту твојој,
- на љубави твојој,
- на благим речима твојим,
- на свему што си чинио и учинио, за оне које си волео и који су тебе волели.

За доброту твоју, из срца наших уносимо молитву: упокој Господе, са праведницима, ду-

шу раба Твојега Љубише, и усели га у Царство
Твоје, тамо где нема жалости, тамо где нема бо-
лести, тамо где нема уздисања, тамо где је
живот вечни!

Бог да му душу прости!

*Изговорено 13. октобра/30. септембра,
лета Господњег 2004,
на гробљу у Чачку,
на опелу Љубиши Ђогатовићу*

**Са усана твојих светлела је светлост
свету**

раги оче Саво,
драги духовниче наш,
драги учитељу наш,
драги родитељу наш,
ми, духовна чеда Твоја, окуписмо се
данас око гроба Твојега, да заједно са
часним оцима и сестрама монахињама вазне-
семо молитву Господу, да Ти данас, на дан че-
трдесетнице, отвори Рајска врата Царства
Својега, пред која си Ти, одавно већ, још док си
ходио овом земљом вазнесењском, делима сво-
јим, заслугама својим, мисијом својом, стигао.

Хвала Ти, оче Саво!

Хвала Ти за доброту Твоју!

Хвала Ти за поуке Твоје!

Хвала Ти за предивне беседе Твоје!

Хвала Ти за науку Твоју, коју си почупао из
најдубљег корења живота и из Јеванђељских
дубина, и нама је несебично даривао, кроз
беседе Твоје, на Литургијама, на трпезама
љубави...

Са усана Твојих, часни Оче, кроз беседе Твоје,
светлела је светлост свету: Наука Господња! Ко
имаде уши да чује, ваистину, чуо је!

Нека би Бог Милостиви дао, да поуке Твоје жуборе у срцима нашим док дишемо. Нека би Бог дао, да нам оне буду духовно руководство за понашања наша и за дела наша. Нека би Бог дао, да те поуке из срца нашијех преточимо у срца деце наше и унука нашијех, е да би Господ (и Ти с Њим, драги Оче), живео са нама и у нама, у векове векова.

Ми, духовна чеда Твоја, духовни сирочићи Твоји, увек смо од Тебе нешто тражили, увек нешто молили... и увек, добротом Твојом, то добијали.

Па, ево, и данас, из срца духовне деце Твоје, почуј вапај наш, часни Оче: моли Господа Бога нашега, да нас одржи на стази Богопознања, којом си нас Ти, руком Твојом, поукама Твојим и делима Твојим, водио!

Нека Ти је вечна слава и хвала, оче Саво!

Нека Ти Бог душу прости!

*Изговорено у манастиру Вазнесење,
на Велики понедељак,
лета Господњег 2004,
на гробу оца Саве Вазнесењског,
на четрдесетодневном парастосу*

Не тугуј, селе моја

рага Мицо,
 сабра нас, на ову голему тугованку,
 велика доброта твоја.
 Сабрасмо се да испратимо тело твоје,
 у прах из кога јесмо и из кога нас
 створи Сведржитељ наш, преко
 праоца нашег, Адама.

Тугујемо данас, драга наша Мицо,
 – јер мајка твоја сагуби најпрво чедо своје;
 – јер не дочека женидбе синова својих, Ива-
 на и Саше, које си толико прижељкивала;
 – јер не дочека унучад своју, о којој си толико
 сањала;
 – јер Дуле оста без предоброг друга свога;
 – јер старице твоје, које си окупила у дому
 својему, остадоше без доброте твоје и без добро-
 твора свога;
 – јер колектив твој остаде без најбољег од нас;
 – јер сви ми изгубисмо доброту над добро-
 тама;
 – јер не чујемо више твој бодри глас, речи
 утехе, речи охрабрења, речи љубави, којима си
 зрачила око себе, којима си дизала морал, во-
 љу, наду, веру, слогу...

Тугујемо ми и сузе лијемо, јер одлазиш за-

увек из ове долине плача. Јер, кад ће мајка заплакати, ако не кад изгуби чедо своје?

Кад ће деца заплакати, ако не кад изгубе родитеља својега?

Кад ће човек заплакати, ако не кад изгуби друга свога, пријатеља свога, колегу свога...

– И Господ је заплакао за Лазаром, кад је угледао сузе сестара његовијех, Марије и Марте;

– И Господу се скотрљала суза, кад је видео наинску удовицу, како тугује за јединцем својим;

– И Пресвета Богородица је заплакала за распетим Сином својим, на Голготи.

Није чудо што ми, грешни, данас плачемо и тугујемо! Али ми, као хришћани, не плачемо и не тугујемо као људи без наде!

Јер, знамо ми, надамо се ми, верујемо ми да си се ти, драга Мицо, само преселила из ове долине суза у наручје Милосрдном Господу.

Тугујемо, ваистину, што одлазиш у гроб тамни и мрачни, баш као што зрно пшенично одлази с јесени, кад га у бразду бацимо.

Али, као што зрно пшенично сатруне, па из њега клица израсте и оно васкрсне у новоме класу, тако ћемо и ми васкрснути у Дан онај, кад Господ поново дође међу нас. А кад Господ дође, у Дан Страшнога Суда, поделиће нас на своју десну и леву страну:

– на оне, који одлазе у радост вечну, у Рајска насеља Господња,

– и на оне, који одлазе у таму најкрајњу – тамо где је јаук и шкргут зуба.

Знамо ми Законе Господње, знамо ми аршинеге, зато и верујемо да тело Твоје одлази у бласто из којегга јесмо, да тамо сачека васкрсење мртвих и живот будућег века (као што зрно пшенично чека клицу своју), а да душа твоја племенита одлази у вечну радост Царства Небескога.

Верујемо и вазносимо молитве Господу за спасење душе твоје, јер: гладнога си, селе, нахранила; жеднога си напојила; нагога си оденула; болеснога походила; сиромаха потпомагала; засталого охрабрила; палого подигла; неутешеног утешила; уморнога одменила; претовареног растеретила; тужнога орадоштила; остарелог укрепила.

Зна Господ! Види Господ! Чује Господ сва дела наша, и сваку реч нашу.

Отуда, ето утехе мајци твојој, ето утехе синовима твојим, сестрама твојим, мужу твоме, браћи твојој, кумовима твојим, колегама твојим, пријатељима твојим...

Јер:

знамо ми да смо деца Божија;

знамо ми да Отац наш Небески брине о спасењу душа наших;

знамо ми да си ти, драга Мицо, поштовала Законе Господње.

Отуда се и надамо у Милост Господњу и у спасење душе твоје.

Утеха наша и нада наша лежи још у твојој хришћанској кончини:

– до пред почетак овога Божићног поста радила си са еланом и пожртвовањем;

– само је твоја другарица Рада наслутила болест твоју;

– тридесетак дана си копнела и гасила се као воштаница, што догорева у Славу Господњу.

За то време, о, радости наше:

– ти се исповеди и причести;

– и монаси наше Свете Горе прочиташе седам Јеванђеља над главом твојом, пред Олтаром Преображењским,

– и за ових месечак дана, још се три пута причести у болесничкој постељи Телом и Крвљу Спаситеља нашега,

– а последњи пут приступи Светој Чаши у недељу, тридесет прву по Духовима, у недељу Светих Отаца, непун дан пре него што предаде душу своју у руке Господње.

Господе, као да чујем пој небеса: „*Радујте се и веселите се, праведници, јер је велика плата ваша, на небесима!*”

Тужни саборе,

од момента када се Мица наша разболела, па до последњег дана њезинога, готово сваки дан сам одлазио да је посетим. Од првог дана знао сам да, на жалост, умире. Једно време сам то сазнање тајио.

Али, несаломив дух Мицин је изазивао дивљење свих! Запрепашћење!

Лекари су ми говорили да у својој вишедеценијској пракси нису срели оваквог пацијента, оваквог умирућег оптимисту.

Гледајући Мицу, ту воштаницу, како догорева, сетих се једног Светог Оца који, сазнавши да му је сестра на умору, а у немогућности да је посети, посла јој опроштајно писмо са Свете Горе, у коме, отприлике, рече ово:

Драга сестро,

радујем се што одлазиш у загрљај предака наших. Радујем се што си живела благочестиво, по законима Господњим. Верујем да ће душа твоја отићи у Рај.

Не тугуј, сестро драга, због расанка са нама. Јер, за који дан, ето нас, к теби!

Заиста! Заиста, само за који дан. Јер, зар јуче не бејасмо босонога деца. Зар, за трен ока,

дечије локнице не заменише седе власи наше. Зар, за трен ока, неће доћи дан када ћемо сви ми, један по један, Богу на истину.

И зато, у мојим ушима одјекују поуке мога духовника: пожуримо, драга браћо и сестре, док је још дан живота нашега. Јер, само док је дан живота нашега, можемо чути вапај и крик Јована Крститеља, који са обала Јордана, ево, двадесет векова одјекује: *„Покајте се, јер се приближи Царство Небеско!!!”*

Само док је дан живота нашега, можемо чути поуку Господњу – да се греси наши изгоне постом и молитвом!

Само док је дан живота нашега, можемо чути Јеванђеље – ту науку Господњу!

Јер, Господ нам даде на дар Јеванђеље и још нам рече: *„Заиста, заиста вам кажем, ко има уши да чује – нека чује!”*

Кад се Мица наша упокојила у Господу, гледао сам сузе оних који је воле. И слушао јецање и нарицање. И чух један искрен крик: *„Па, што баш она?”*

Не знамо ми судове Господње, браћо и сестре. Зна Бог, што баш она.

Можда зато, да нас смрт њена поучи и спасе. Да нам буде опомена. Да нас подсети, да се сваког секунда крати дан живота нашега. И да се примиче ноћ. Да се греси наши само за дана

могу очистити постом и молитвом. И добрим делима.

А можда и зато, што је она трудовима својим, добротом својом, големом жртвом својом, зарадила уживања вечна у Царству Небеском.

А можда и зато да нас, као најбоља од нас, раширених руку и пуног срца дочекује у Царству Небеском, кад на нас дође ред.

Хвала ти, драга Мицо,

хвала ти за сву доброту твоју, којом си нас обасипала док бејаше дана живота твојега;

хвала ти за сву љубав коју си нам даривала;

хвала ти за све жртве које си поднела;

хвала ти што си нас примером учила како се поштују стари и болесни;

хвала ти за сваку среду (а среда је била твој слободан дан у „КМН”-у), коју си безрезервно и несебично даривала својој усамљеној мајци Ружици у родним Горачићима, и својим примером држала нам најморалнију лекцију из морала;

хвала ти... хвала ти... за све ти, до неба, хвала!

Теби хвала, драга Мицо, на свему што си чинила и учинила за нас!

А Богу Свемилостивом хвала и слава, што нам те дарива и што смо те имали, као бакљу

правичности, љубави, снаге, воље... праведна
наша, предобра наша, снаго наша, душо наша,
љубави наша!

Догоревала си, а говорила: напред! Нема
плакања!

И зато, драга децо, Иване и Саша: досањајте
мајчине снове!

А она ће вам, ако Бог да, из Рајских насеља
слати благослов свој. На вас и на дом ваш.

Напред соколови!

Услишите аманет мајке ваше!

Ишарајте фасаду дома вашег, коју она
започе!

И направите врт у дворишту вашем, како га
је она замислила!

И напуните га децом вашом, тако вам Бог
помог'о!

И досањајте снове предобре мајке ваше!

Благочестива браћо и сестре,

сетимо се доброте Мицине, сетимо се дарова
срца њезинога и дајмо уздарје доброты њеној:
завапимо из дубине срца нашијех молитву
Господу Богу нашему:

Господе Милостиви, упокој са праведни-
цима душу слушкиње твоје Мице и усели је у
Рајска насеља твоја: тамо где нема жалости;
тамо где нема болести; тамо где нема узди-
сања; тамо где је живот вечни!

Бог да ти душу прости, селе моја!

*Изговорено на чачанском гробљу,
5. јануара/23. децембра,
лета Господњег 2005/2004.
на опелу рођаци и сарадници
Мици Ловрић, рођ. Ружичић*

На увору једног поколења

 посмртној стихири Светог Владике Николаја стоје, веће од Годидова и чвршће од Врањаче, речи ове, које штрче у векове. Речи, које би, да имамо духовне уши, чули сад и од наше Рује:

*„Свршена је моја књига,
Сад на вама лежи брига,
да ми књигу поправите,
Христа Бога измолите,
Да ми прости грехе вољне,
Грехе вољне и невољне...”*

И тако редом, и тако редом...

Јуче, на Велики четвртак, склопи се књига моје драге тетке Ружице и ми се сабрасмо, данас, да се Господу Богу помолимо, да поправимо књигу њезину, еда би јој Господ Свемилостви опростио сагрешења њена и подарио покој души њеној у Царству Својему.

Али, данас се није завршила само Рујина књига. Данас се затворила још једна велика књига, књига једне епохе, књига једне генерације.

Јер, Руја наша би десето дете мога ђеда Радосава и бабе Драгиње. Ево, данас, потоње чедо њихово одлази Богу на истину, одлази да се придружи родитељима својим, браћи и сестрадама.

Одлази душа Рује наше из ове долине суза у боље и лепше крајеве: тамо, где нема жалости; тамо, где нема туге; тамо, где нема болести; тамо, где је радост вечна.

А тело њено одлази у гроб тамни, да тамо сачека васкрсење мртвих и живот будућега века.

Одлази, данас, Руја наша из ове долине уздисаја и суза, у којој се: накопила и насија; наплеви и најжње; напра и нариба; намјеси и накува; навари и насири; напредује и наплете; напати и наплака...

И док на Велики понедељак, у београдској болници „Свети Сава” гледах потоњу страну Рујине књиге, док гледах тај беспомоћни поглед очију које се гасе, док гледах њену последњу битку у овоземаљском животу... као да, у једном трену, угледах једно време које тоне у прошлост, које увире у вечност.

Као да видех:

- како се умири мотовило и заустави цевљаник;
- како замуче трлица и зарђаше гребене;
- како занеме разбој и изарумише се брдила;

-
-
- како пресвисну преслица и укочи се вре-
тено;
 - како отпаде кукаљ са 'екловке и попусти
рам од неца;
 - како се искриви плетећа игла и прекиде
жица на фркет;
 - како окраћа губер и побледе шара на
ћилимачи;
 - како се распори сламњача и развеја слама
зобана;
 - како пуче каиш на нанули и отпаде пуче
на јелеку;
 - како оћелавише кићанке од рудице и
откиде се повраз на торбици;
 - како се разгазише опанци и окрза перо на
марами;
 - како се ишчупа уво на котобању и опучи
се котарица;
 - како испаде ногар из треношке и ужи-
жљиви се данце на наћвару;
 - како напрште карлица и затури се чанак;
 - како се пројолпази обрамача и умори ко-
шуљара;
 - како се постиђе пракљача и просу цјеђ из
шавња;
 - како се расуши перионица, а ћаса и тестија
се окрњише;
 - како нестаде пекмеза из ћупа земљаног и

колача од маџарки, испечених на црепу;

– како се измрви пријесни колач на рингла-
ма, и просу се водњика и исцури расо испод
голубарца;

– како усахну мирис дуња са шифоњера и
поплијесни слатко од шумских јагода;

– како потамњеше брвна, и попусти клин и
спаде сито;

– како се деморалиса срп и затупи садаљка;

– како се расклима сиралица и расуши
чабрица;

– како се отрије бронза са сулундара и по-
срну оцак на брвнари;

– како се умори ђерам и прошупљи кофа бу-
нарска;

– како побеже пчела из трмке и поспадаше
засонице на тору;

– како се скрши прескакало и спаде поплет
са прошћа;

– како препуче ушник на мотици и иступи
се секира на дрвљанику;

– како ућута меденица и излиза се шина на
колима волујским;

– како се истули лампа и зачади фењер у по-
мрчини;

– како ни машице више не пркосе жишци;

– како попустише обручеви на каци лужња-
ковој и како кљокну цокла на качари;

– како се огњиште запепели, а вериге сатар-
рише вријесло на бакрачу;

– како утихну песма девојачка и жетелачка,
копачка и косачка, и рабацијска;

– како нестаде моба и комишања, прела и
посела;

– како охладне љубав међу комшијама;

– како се „погази пост и поруши мост, што је
к’ небу водио, док је народ постио”;

– како избледеше слова на споменицима и
почеше утањати у бујад, жедна вина, жељна
мириса тамјана и светлости воштаница;

– како нас гледају ђедови и прађедови са
небеса и, ронећи сузе пред Престолом Творца,
вапију: опрости им, Господе, јер не знају шта
раде!!!

Трже ме звоно трамваја који ухвати залет
одоздо, ка Славији, и ја се пренух из времена
које остаде иза Рује.

И поново се вратих њеном одлазећем по-
гледу...

Драга Рујо,

не издржа твоје срце ово време, што се
неправедно натоварило на твоја нејака плећа.

Не издржа твоје срце вишегодишње само-
вање.

Не издржа твоје срце рану голему, већу од

раке у коју спустисмо Мицу уочи Божића. И ево, крвари та рана, до јуче. И зацели. Престаше да теку сузе твоје, јер оде у радост Господа и у загрљај најстаријег чеда твојега.

Данас је, у нашим срцима, помешана чаша жучи са чашом меда.

Тугујемо ми, што се на неко време растајемо с тобом, драга Рујо.

Али, истовремено осећамо и зрачак радости који рађа нада наша и вера наша:

– знамо ми, надамо се ми, верујемо ми, да те Мица твоја, да те мајка твоја... чекају, с љубављу.

– и још знамо ми, драга Рујо, да си ти тежак живот имала; да си многе муке поднела; да си реку суза излила; да си голему жртву дала, гајећи твоје птиће, искивајући од њих три вредна, три честита, три узорна чељадета: Мицу, Зору и Цану.

И зато што то знамо, имамо разлог да се данас, на овој тугованки утешимо, јер смо утувили Беседу на гори, коју нам Господ одасла, говорећи:

- Благо онима који плачу, јер ће се утешити;
- Благо онима који су гладни и жедни правде, јер ће се наситити;
- Благо онима који су милостиви, јер ће бити помиловани;

– Благо онима који чисто срце имају, јер ће Бога видети.

Господе Свемилостиви,

знамо ми, да ће небо и земља проћи, а да речи Твоје неће проћи, у векове векова! Зато Ти се молимо: услиши молитву нашу и прими душу рабе Твоје Ружице, у Рајска насеља Твоја.

Ево нас, драга Рујо, на крају твог овоземаљскога пута, на рођендану твог вечног живота.

Ево нас, на увору једне генерације, са којом постају оскудни вековни обичаји.

Ваљда су, зато, оскудне и моје речи:

опрости, драга моја Рујо, што те учвело време које се натоварило на твоја крхка леђа;
хвала ти за све дарове срца твојега и за сву доброту твоју;

поздрави нам, драга Рујо, Мицу – ту рану твоју и рану нашу;

и поздрави нам све претке наше и рођаке наше.

И не тугуј за нама, јер ћемо сви ми, који с љубављу и поштовањем дођосмо данас да те испратимо у вечност... сви ми ћемо, полако, једно по једно, за тобом, у дворе Сведржитеља нашега, у Царство Створитеља нашега, у радост Оца Нашег Небеског, који нас сотвори, из праха, у који ти данас одлазиш.

Бог да ти душу прости!

*Изговорено на Велики петак,
лета Господњег 2005. у Горачићима,
на опелу тетке Ружици Ружичић,
рођ. Стевановић*

Уздарје старини Љубомиру

 атараби се, данас, још једна авлија у нашем завичају. Одлази данас из ове долине уздисаја још један старац. Одлази добри, праведни, неуморни, Љубомир Плазина.

Одлази тело његово у прах из кога јесмо и из кога нас сотвори Господ, преко праоца нашега Адама. Одлази тело његово у смоницу губеревачку, коју је он деценијама превртао, и из ње живот вадио, да нахрани чељад своју, док се не докопаше снаге, док у људе не стасаше. Одлази тело његово у глинену постељу да тамо сачека једну велику зору, једно велико свитање, да сачека васкрсење мртвијех и живот будућега века.

Ми се окуписмо, данас, браћо и сестре, да с поштовањем испратимо тело старине Љубомира у вечни дом, и да се Господу Богу помолимо за покој душе његове, еда би му Господ опростио сагрешења његова и подарио души његовој рајско насеље у Царству Својему.

Када ми је јуче моја мајка јавила да се упокојио у Господу деда Љубомир, као да у једном трену сагледах време које остаде за нама.

Угледах румено, преплануло лице деде Љубомира, како са својим добрим и верним другом – Браном одгаја своје јато: Слободанку, Милену, Аца и Добрилу.

Угледах утабане стазе кроз пашњаке и шљивике којима са грајом јуре ђаци у препуна школска дворишта.

Угледах бела стада како запасају, до корена, рудине, навише, ка Торлаку.

Угледах побијене рогоце на Вису, о обетини, и на њима карбитуше испод којих свирачи растежу далапе, а око њих се вије вито коло кршних младића и чедних девојака.

Угледах мобе и комишања; косаче и раба-ције; преље и везиље; пластиоце и жетеоце...

И, одједном, ту прелепу слику заклони та-ман облак. Наиђе невреме у коме се сагубисмо. Наиђе мрак у коме оглувесмо.

Не чујемо, авај, да ли звона звоне! Не чујемо, што ли звона звоне? Не чујемо, за ким звона звоне!

Испразнише се цркве наше.

Испразнише се душе наше.

Поспадаше засонице са торова наших.

Утријеше се стада наша.

Крдисаше се воћњаци наши.

Осили се аврик на ораницама нашим.

Запепелише се огњишта наша.

Испразнише се школе наше.

Зарастоше, у немар, гробови ђедова нашијех.

Господе, има ли наде за нас? Има ли нам спаса, Господе?

И к'о да свише зачух глас: има наде, безбожнице! Има спаса! Све ти рекох. И кад ти рекох, повиках још: ко има уши да чује, нека чује! А речи моје стоје записане у Јеванђељу.

Ваистину, браћо и сестре, има наде!

Кад људи огрезаше у грех, попусти Господ потоп. Ал' не потопи праведнога Ноја. И преко једног праведника спасе род људски.

Кад упропастише, у греху, душе своје становници Содома и Гомора – згроми Господ Содом и Гомор, ал' не згроми праведнога Лота.

Има, дакле, наде за нас. Још има наде, само нам мало фали: да се ухватимо руке Господње, која родитељски бдије над нама. Само да разазнамо зашто звона звоне. Само да се окупимо у дому Оца нашег небеског и запевамо: алилуја! Само да на светим Литургијама пажљиво послушамо Јеванђеље. И почнемо живети по њему. И бићемо спасени. Јер, Богу је све могуће.

Драги деда Љубомире,

тугује данас јато твоје, јер одлазиш заувек из дома овога. Али се и поноси данас, јато тво-

је, јер трагови твоји добрим делима остају забележени. Доброта твоја, поштење твоје и радишност твоја преселила се у срца деце твоје. Из доброг корена, добар је род родио. По добрима твојим, као частан човек и добар домаћин, бићеш у сећању нашему.

Сви који дођоше данас да принесу воштаницу и молитву за покој душе твоје, враћају, у ствари, ударје доброты твојој. Некоме си даривао јабуку, неком чашу ракије, неком лепу реч ...

А ја сам дошао да ти заблагодарим на укуру који си ми упутио давно, кад бејаш у највећој снази и најбољим годинама. Изгрдио си ме, сасуо ми у лице оштре речи прекора због једне моје животне, а непромишљене одлуке.

Из поштовања према твојим годинама нисам хтео да ти противречим. А силно сам то желео. Тога дана и наредне ноћи, у мислима својим, обрачунавао сам се с тобом. На мојој страни су били бројни филозофи, академици, носиоци модерних погледа...

Пред зору, кад су трећи пјевци запјевали, снага твојих једноставних, али правичних и оштрих речи, поломила је моју гордост. Признао сам пред собом да си био у праву. То је био темељ на коме сам променио своју одлуку. И вероватно свој живот.

Зато сам пожелео да ти данас, на расстанку,

на овој тугованки, од срца заблагодарим на
твоме укуру.

Нека би Господ био милостив, па подарио
спасење души твојој.

Бог да ти душу прости!

*Изговорено у Губеревцима,
5. априла/23. марта
лета Господњег 2006,
на опелу Љубомиру Плазинићу*

Потоњи осмех Миланов

во нас, данас, у овом честитоме дому у коме је некада двадесет и четворо чељади, попут најбољег пчелињег друштва, живело живот у раду и благочешћу.

Ова стара кућа сведочи снагу и величину ове породице која се, захваљујући милости Господњој, разројила широм земље српске и по васцелом свету.

Милан Први Достанић роди Филипа, а Филип са Новком роди дванаест ћерки и сина Милана Другог.

А Милан Други поживе часно осамдесет и пет лета. И за тијех осамдесет и пет лета мрва не згази.

Ником зло не помисли. Нити учини. Корачајући пажљиво овоземаљским сокацима, није сметн'о с ума да је земаљско за малена царство, а небеско увек и до вијека.

Овај частан и честит човек, од кога се данас привремено растајемо, испраћајући га са поштовањем и љубављу у вечност – овај честити старина се за овијех осамдесет и пет лета: наора и накопа, накоси и напласти, насија и најње, насади и напабирчи, накупи и напече,

наструга и нацепка, накоша и навуче, навлачи и нађену, наоштри, напобија и поплете, наломка и наложи, нарани и натимари, напасе и наупреза, натовари и испаручи, нариља и назалама, наврије и навија, наплијеви и наподбира, натачка и напритка, накомиша и накруни, намље и разроји, накрца и наренда, назалива и напраши, насоли и накисели...

Овај часни човек беше земљоделац: воћар и ратар, чобанин и рабација, казанција и подрумција, пчелар и сточар, виноградар.

Овај часни човек бејаше филозоф и песник. Пред њим си морао да знаш: Да ли је јачи морал или средства? Како да штедиш, а кавалер да будеш?

Овај часни човек пажљиво иђаше овом долином суза и уздисаја, обилазећи мрава да га не нагази. Да му не науди.

Овај частан човек погледаше у небо. И размисљаше о царству небескоме.

Овај частан човек загази у осамдесетшесто љето и уочи Видовдана стеже руку ћери својој Биљани. И благослови је. Онако као што то учини, у време оно, Исак. Онако како то учини Јаков, благосиљајући Јосифа, сина својега, и унуке своје: Манасију и Јефрема.

Овај частан човек дође до Видовдана. И у подне овог Видовданског дана утиша дах свој.

Застаде. Као да ослушну молитве које се из светиња српскијех воздизаху небу на парастосима нашем светом Цару, који даде главу за крст часни и отачество, говорећи: *Земаљско је за малена царство, а небеско увек и довијека.*

Чим намину подне, овај се частан човек осврте иза себе. Још једном одмери. И угледа праведну прошлост. У 12 и четврт погледа навише. И угледа светлу будућност.

Осмехну се и оде. Оде тихо у радост Господа. За њим је остала успомена.

Ово присоје, овај зелени брег имао је два Божија јагњета: Мила и Босу. И Боса је насмејана отишла у вечност. Упокојила се пре десет година у дан недељни. А из светоотачких књига знадемо колика је благодат Господња кад се раб Божији упокоји у недељу.

Да није обичај да на сахрани тугујемо због растанка са покојником – ја бих ову беседу започео ускликом: радујмо се и веселимо се данас – јер Господ овом праведнику учини голему милост.

Има ли кога међу нама, браћо и сестре, ко не би пожелео: да дочека осамдесетшесто љето; да дочека од срца својега унукe и праунукe; да се ни са ким не замери; да поболи неколико дана које му Господ подари да се још једном при чистој свести и здравом разуму преиспита,

да одмери дела своја; да благослови децу своју; да погледа навише, као у време оно, архиђакон Стефан; да се насмеши и да отпутује; да се пресели у царство небеско.

Због осећања радости – ја просто нисам у стању да потпуно испуним жељу покојникове породице, која ме је замолила две ствари:

Прво, да вама, браћо и сестре, заблагодарим на љубави вашој и на жртви вашој коју сте принели дошавши данас на ову молитву, на ову свечаност, на ово опело.

И друго, да се опростим од овог часног и честитог старине у име јата његова.

Овај диван човек, на Видовдан оста загледан у небо. Некол'ко дана пре тога показа сину своме Раду књигу коју је написао својом руком, за далека нека поколења.

Кад ми Раде прексиноћ, крај очевог одра, даде ту књигу, завирих и занемех.

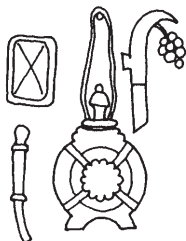
Схватих да су моје речи преоскудне, бледе, нејачке...

Пред речима овог добрице, овог добрише, овог доброљуба, овог доброделатеља, овог добротворитеља, ја морам да ућутим. И да вам само кажем: чујте и почујте, браћо и сестре!

Ово вам на потоњој страници своје књиге, својом руком и из свог срца, говори Милан Други Достанић, син Филипов:

*„Драга родбино, комшије и пријатељи,
хвала вам свима, који не жалисте
те дангубе своје,
и дођосте да испратите мртво тело моје.
Овог дана зазвониће та црквена звона
и пратиће душу моју до вечног покоја.
Ја одлазим тамо одакле се никад
вратит нећу
зато имам своје да ми пале свећу.
И док свеће на мом гробу горе
они ће по обичају Богу да се моле.
Крај гроба ће да стану и споменик
да прочитају
и видеће шта на њему пише
јер они знаду да мене нема више.
Ја остављам куће и авлије
и остављам све своје комшије.
Ја остављам шуме и воћњаке
и остављам све своје сокаке.
Којима сам пролазио
кад сам кући својој долазио.
Ја остављам сву своју родбину
сина Рада и ћерку Биљану
и њихову целу фамилију.
Ја одлазим тамо где су сви моји предаци
ја одлазим у загрљај мојој драгој мајци.
Она мене сад познати неће
јер сам без ње остао мален као росно цвеће.*

*Замолићу старог баба:
'ајде ти ме сад мајци покажи
да ме она у том табору не тражи.
Тамо ће ме дочекати сва родбина моја
а најприје драга Боса моја.
Она ће ми руке раширити
и за родбину нашу упитати.
Понајвише за цветове наше неубране
сина Рада и ћерке Биљане.
Ја ћу њојзи све редом казивати
а она ће моје речи сузом заливати.
Тако ћемо тамо време проводити....”*

Ето, браћо и сестре, чули сте ове дивне речи једног праведника.

Нека би му Господ Бог Милостиви подарио рајско насеље у царству својему. А остатку његовome сваког добра, еда би га памтили, еда би га помињали и за његово спасење Господу молитве вазносили.

Бог да му душу прости.

*Турица, 30/17. јуна 2007. године Господње,
на опелу Милану Достанићу*

Дабогда се у Рају видели

Изгубљени бејасмо и нађосмо се.
Верујем: обрадовао се Пастир наш.
Творац и Сведржитељ наш. Јер, Он и
дође да спасе изгубљено.
Баћо мој,

У непознању Закона Господњег, проћерда-
смо младост своју. И бејасмо као вријес онај у
пустињи.

Али милошћу Свевидећег, као да однекуд
чусмо вапај пророка Јеремије: *Проклет да је
онај који се узда у човека, а од Господа
одступа срце његово.*

Застадосмо. Ослушнусмо још мало. И чусмо
га боље: *Благо човеку коме је Господ узданица!*

Зауостависмо се у вреви, у тутњави, у жагору
ове бестрагије – што се модеран живот зове.
Прибрасмо се. И зачусмо како се отуд, са обала
Јордана, пролама крик Крститељев: *Покајте
се, јер се приближи царство небеско!*

И би нам дано да одемо код Аве Јустина, код
Владике Николаја, Василију под Острог, све-
том Цару у Раваницу, на Хиландар, у светиње
мале Српске Свете горе.

Осећајући жегу и спарину дâна, овијех пото-
њих година, потражих те срцем својим. И ду-

шом својом. И угледах те: снажног; обоженог; покајањем и исповешћу умивеног; светим даровима причешћеног. Угледах те к'о дрво оно – усађено крај воде које је низ поток пустило жиле своје, које не осећа кад дође припека, него му се лист зелени, и које поче рађати род добар.

Хвала ти, друже мој добри, на доброты твојој.

Хвала ти што нам том добротом поможе да понесемо бремена своја.

Хвала ти на миру који си носио у срцу својему и који си ширио међу нама.

Хвала ти на дуготрпљењу твојему и благиности твојој којом си показао да може другачије да се живи у времену овом које је побркало аршине части и бешчашћа; љубави и мржње; скромности и похлепе...

Хвала ти на несебичности твојој – јер док куцаше љубеће срце твоје, ти си делио таланте своје који су нам долазили као мелем на рану: некеме си даривао књигу; некеме лепу реч; некеме охрабрење и похвалу; некеме утеху и наду; некеме кожу своју да би му живот спасавао.

Хвала ти, предобри мој друже, што си сацго и изарчио срце своје у добротољубљу и човекољубљу.

Стало је, уочи Преображења, да куца срце твоје овде, међу нама. Постало му тесно.

Морало је да се преобрази!

Морало је – окићено богољубљем и верољубљем да се пресели из ове долине тескобе и уздисаја у пределе блаженства. Тамо где је радост вечна!

Хвала доброти срца твога.

Хвала ти, Рале наш, за све што си чинио и учинио за нас.

А ми?

Ми дођосмо да запалимо воштанице. Да се светли светлост свету. И да ти осветлимо пут! Пут ка рају, ако Бог да!

И да ти уздарје вазнесемо! А уздарје наше јесте молитва наша:

Господе, Ти знаш срце његово добротољубиво и човекољубиво, богољубиво и верољубиво!

Господе, Ти знаш доброту његову и милосрђе његово!

Господе, Ти знаш сузе покајања његове!

Господе Свемилостиви, прими душу Предрагову у рајска насеља Твоја!

Тугују данас, драги Рале, сви они које си волео и који су тебе волели. Тугује данас породично јато твоје. Али, не тугујемо ми као људи који немају наде. Јер, знамо ми да ти јеси. И да ћеш бити, вавек.

А док се поново не сретнемо у дан онај,

остаћеш утиснут у срца наша. И у молитве наше.

Драга Нато, драга Тања, драги Саша,
нека вам се данас, по Преображењу, суза
ваша тугованка претопи у сузу благодарну.
Носећи у срцима вашим мужа и родитеља
вашег – благодарите Богу што сте га имали.
Њега. Драгог. Предрагог. Предрага.

И ушушкајте у срца унука његовијех Јована,
Богдана и Марије добротољубље дедино.
Еда би вас благослов његов пратио и чувао у
све дане живота вашег.

Рале, наш, драги,
не тугуј за нама друже мој. И роде мој. За
који дан, ето нас, један по један, тамо к теби.
Телом у прах из кога јесмо и из кога нас
сотвори Сведржитељ преко праоца нашега
Адама. А душом горе ка Дародавцу нашему, да
се врати Ономе од кога јесте. Да тамо дру-
гујемо. У једној љубави. У једној нади. У нади

васкрсења. У нади вечнога живота. Да заједно
сачекамо дан онај. Да сачекамо васкрсење
мртвијех. И живот будућег века.

Дабогда се у Рају видели.

Бог да ти душу прости, друже мој, драги.

*Изговорено на чачанском гробљу,
20/7. августа 2007. године Господње,
на опелу Предрагу Раовићу*

Крст баке Милице

рекјуче је из наше мале и тескобне улице одшетала тихо и нечујно, баш онако како је и живела, једна предивна старица. Нестала је у бескрају. У вечности. Преселила се у царство небеско. Звали смо је просто и топло:

бака. Наша драга бака. Милица.

Пре 1651. годину, на прекјучерашњи дан, на дан бакиног уснућа, над Голготом у Јерусалиму, простирући се до изнад Горе маслинске, појавио се Часни крст светлији од сунца и краснији од најлепше дуге. Видевши то знамење, многи неверници обратише се вери Христовој, а многи јеретици-аријани, оставише јерес и вратише се православљу.

Да ли се, браћо и сестре, ова старица случајно баш на прекјучерашњи дан преселила у вечност?

Имала је 77 пролећа. Имала је радости и туга. Имала је лепу реч. Имала је љубав велику.

Прохујало је очас њених 77 љета. Њеном смрћу је оверена још једном непобитна истина. И опомена. Опомена свима нама: живот овоземаљски је ваистину кратак. Прекратак. Али

траг овоземаљског живота може бити дуг. Добротом својом и љубављу својом, наша драга бака Милица је оставила траг у нама и међу нама. У срцима нашијем. Да траје. Да памтимо доброту њезину. Да је спомињемо у молитвама својим. Да јој воштанице и тамјан приносимо. За покој душе њезине. И за покој душе Љуба њезиног коме је дарове понела спремајући се за овај пут без повратка.

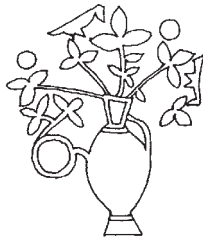
Драги Милутине, драга Миро,

нека вама и чељадима вашијем на утеху буде истина ова: већ неколико година мајка ваша се спрема за овај трен растанка. За трен упокојења. За овај рођендан вечнога живота. Походила је светиње многе. Приносила воштанице и молитве. Постила и прилазила са љубављу и страхом Божијим Светој чаши. Пре неки дан посетила је дом мој и чељад моју. И рекла нам је да чека позив *одозго*.

Нека вам на утеху буде и тајна ова коју може да посведочи више сведока: сањала је Часни крст како се простире до неба. И како се она уз њега пење.

Нека би јој Господ Свемилоствиви подарио рајско насеље у царству своме. Јер она је рај сазидала у срцу своме боравећи међу нама. Гладнога је нахранила. Жеднога је напојила. Тужнога је утешила. Болеснога походила. Гро-

бовима упокојених хитала је с љубављу и молитвом. Добротом својом призивала је благослов Господњи на децу своју, на унучад своју, на праунучад своју. Нека се благослов њезин протегне у векове векова. На кољена која иза ње остадоше. И која ће доћи с Божијом помоћу на крилима молитве њезине.

Драга наша бако,
хвала ти за топлину речи твојих!
Хвала ти за радост коју си несебично сејала
око себе!
Хвала ти за љубав којом си љубила ближње
своје!
Хвала ти за доброту доброга срца твојега,
предобра добрице наша!

Нека ти анђели осветле пут ка цраству Оца
нашег небеског!

Бог да ти душу прости!

*На чачанском гробљу,
22/9. маја 2008. године Господње,
на опелу Милице Ђогатовић*

Збогом, мајко моја

рага мајко,
састадосмо се да те отпратимо из овог присоја на коме си трудодане своје провела градећи, са оцем нашим, ово гнездо у коме стасаваше јато твоје. Са одра твога у потоњи дан овоземаљског живота благодарила си Господу Богу што ти подари четворо унучади и десеторо праунучади.

На Спасовдан овога лета Господњег окупи нас милост Божија за трпезом љубави у дому мојему. Остаће за далека нека поколења, једна дивна породична фотографија на којој си ти у средини, а са твоје десне и леве стране једанаест мојих и једанаест Савових чељади.

Данас се селиш, драга наша нано, из овог присоја, онамо у осоје, да се придружиш праху отаца и матера нашијех. Да тамо са њима сачекаш васкрсење мртвијех и живот будућега века. А ми ћемо с љубављу и уздахом приносити воштанице и молитве наше, кадити тамјаном и заливати вином црвенијем гробове ваше, док и нас Господ не позове к вама.

И чуваћемо туге ваше: кад град сатре љетину; кад ветар поломи родне гране, поизобаљује рогоце, поваља пшеницу, а ђетелину смота у

ковитлац; кад нека сотвора удари у пиљеж; кад се удави крава с јабуком или јунац надује док су се ђеца замаријала; кад удари суша, чини се све изгоре, па омали рâne за стоку и за чељад; јопет, кад ударе кише, чини се још горе - све сатрули.

Чуваћемо и причаћемо нашим унуцима радовања ваша: кад роди берићет; кад пљусне пролећна киша; кад задремају родне гране под теретом; кад се препуне салаши и амбари, па се напуне тавани; кад се пођену, уврше и поле-мезају сјена у тору; кад се овршу стогови; кад се облизни овца, а крмача опраси дванаесторо; кад се даје алвалук што се отелила златуља; кад квочка излеже пилиће без једног јединог мућка; кад се запева песма жетелачка и копачка; кад се заори смех на моби, ил' на прелу, ил' на комишању; кад се погости о благоданима, на бабинама; кад запуцкета бадњак на огњишту; кад се ломи василица...

Тувићемо мирис кромпирића у плеху испод поруменелог пиленцета. И мирис уштипака. И оне твоје вреле гибанице. Осећаћемо топлину гаравог колача испеченог на ринглама, премазаног твојим скорупом. Памтићемо миловања жуљне руке твоје, драга мајко! И чућемо глас твој: О, сине, пожуре, благо мајци, да напасеш краве!

И чућемо поуке твоје:

*Што је брзо оно је и кусо, ђецо;
Одита пало поштапало;
Зло рађење готово суђење;
Не може врана д' испили голуба, но врана
врану, а голуб голуба;
Врана врани очи не вади;
Ни у злу се не покуди, ни у добру не понеси...*

Мајко моја!

Памтим оне граорасте панталонице што си их сашила од твоје девојачке сукње с преврта, да се не сете жене из џемата, но да мисле да су од новогa. Још памтим твоја миловања које даљина прекиде кад ме пикљава и голобрада тајо одведе преко Годидова, те отидох за књигом, у бели свет, напустивши ово топло огњиште које је одисало твојом топлом жуљном руком, твојом топлом сарцадом, твојом топлом погачом...

Ономад си, док сам у болници бдио крај твог одра, довршила твоје миловање, гладећи ми сада изборано чело твојом изнемоглом руком, чију снагу је испила пракљача и кошуљара, оклагија и ренде, крављача и сиралица, разбој и цевљаник, преслица и мотавило, мочило и трлица, куђеља и хекловка, срд и садаљка, мотика и рогуље...

Хвала ти мајко за све непроспаване ноћи које си пробдела над нама.

И опрости нам ако нисмо разумели твоје страхове за нас.

И поздрави нам, мајко, таја нашег. И кажи му да држимо аманет његов, трудећи се да не подпуштимо и да у зноју лица својих стварамо хлеб насушни и њиме одгајамо и хранимо ђецу нашу и унуке наше.

И поздрави нам ђеда Радосава и кажи му да се благослов његов спустио на мене и Сава и на домове наше.

И поздрави нам прађеда Милоја Првог и кажи му да негујемо правдољубивост његову коју је он посејао у душе наше.

И поздрави нам чукунђедове наше Вићентија и Сретена Првог. И кажи им да чувамо ону свету њиву на Черговишту где је посејано најдрагоценије семе прах предака нашијех. И кажи им да смо им благодарни што нам оставише ону камену књигу, оно предивно спомење са кога разазнасмо корене наше.

Поздрави нам наврнђеда Милорада Првог и кажи му да са унуцима нашим и дан данас уносимо бадњаке у домове наше.

Поздрави нам аскурђела Петра и кажи му да смо сачували крсну славу коју нам је он од предака пренео и оставио.

Поздрави нам курђела Стевана од кога се изнедрише и расејаше Стевановићи. И кажи му да смо победили време које му беше сатарило траг. И кажи му да смо, милошћу Господњом, пронашли гроб његов и да смо из земље усправили ка небу надгробни белег његов на коме пише да пострада од безаконика 1789. године. И кажи му да се клањамо праху његовоме. И да унуцима нашим приповедамо подвиг његов, јер он не шће дати веру за вечеру. И кажи му да је од њега до унука нашијех кољена десет. И да ћемо унуцима у аманет оставити предање отаца и праотаца нашијех.

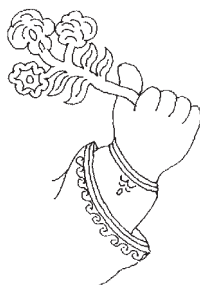
Збогом, мајко моја!

Уздамо се у милост Господњу, еда би ти Он, Свемилостиви, подарио рајско насеље у царству својему.

Бог да ти душу прости.

*Изговорено на опелу мајци Југослави,
у авлији родне куће у Горачићима,
24/11. јуна 2009. године Господње*

ДАБОГДА ВАМ СРЕЋА ПЕВАЛА

БЕСЕДЕ РАДОВАНКЕ

*Венчање ћерке
Марије и зета
Миломира, 2002.*

Сад знам како је птицама небеским

осматрао сам, браћо и сестре, пролећа многих, птице небеске како свијају гнезда своја.

Посматрао сам како с љубављу и брижно одгајају своја голуждрава јата.

Посматрао сам како се радују и како се поносе кад јата њихова окрилате.

Ал' никад нисам сазнао тајну срца њиховијех, у трену оном, кад јато њихово одлепрша из родитељског гнезда, заувек. Нисам сазнао да ли тада осете неки сладуњави бол у срцу своме, и да ли им тај бол отргне сузу из ока њиховога.

Сад знам како је птицама небеским! Данас, кад потоњи 'тић из мог и Надиног гнезда рашири крила своја и одлепрша у живот; данас сам, ваистину, сазнао како је птицама небеским.

Срећан ти пут у живот, Марија, ћери!

Благочестива браћо и сестре,
упркос сузама радосницама, ми смо заиста

срећни што сте данас с нама, на овом нашем породичном радовању, када деца наша, Миломир и Марија, учинише најважнији корак у животима својим и приступише Светој тајни Брака.

Нека би Господ дао, да нам се младенци сложе, обоже и умноже;

нека Господ ниспошље благодат своју на њих и на гнездо њихово, које и они данас почињу свијати;

нека у гнезду њиховом, с благословом Господњим, узрасте јато њихово;

нека рађају синове и ћери, еда би се лоза њихова протегла у векове векова;

нека се од данас, спојени Духом Светим, воле и поштују још више;

нека добро и мудро чувају брачну постељу своју, чисту као Сунце, и нека једно другом буду верни до краја живота.

Нека да Бог, браћо и сестре, да се свима вама данашња велика љубав и данашњи труд узврати у домовима вашијем, на радост и на весеље: на венчања, на крштења, на освештања, на славе и друге светковине, где ће се срца наша радовати и веселити, а име Господње славити и величати.

Нека би Господ послао благослов свој на све вас, и сватове и свадбаре, на сву чељад вашу,

на домове ваше, на послове ваше, на имања ваша и нека сте благословени, довека!

Нека вам буде пријатна ова трпеза љубави. Господ је, као што смо данас из Јеванђеља у цркви чули, благословио свадбено весеље, присуствујући лично, са Пресветом Богородицом, свадби у Кани Галилејској, када је чудесно претворио воду у вино. Са тим благословом, радујмо се и веселимо се и ми данас, у братској и хришћанској љубави и слози, и у пријатељству, најискренијем.

Дижем ову чашу рујнога вина, у част и у здравље мога зета Миломира и изабранице срца његовога, моје ћерке Марије: Бог вас благословио, децо наша драга!

И још дижем ову чашу, у част и у здравље наших добрих пријатеља, Бранка и Гине: нека

нам, драги пријатељи, пријатељство наше које сковасмо данас, пред Олтаром Светим, буде срећно и дуговечно!

И још дижем ову чашу, у здравље свих вас, добра браћо и сестре, који, вођени добротама срца вашијех, приступисте сабору овоме!

Живели, на многаја љета!

*Изговорено 22/9. септембра
лета Господњег 2002.
у Чачку, на свадби ћерке Марије*

Добродошлица

Драга мајко, многопоштовани кумови,
драга браћо и сестре,
добро дошли у мој и Надин дом да, на
овај Благдан, заједнички вазнесемо
молитву у част Светог оца Николаја,
крсне славе дома овога и заштитника
чељади наше, а у славу Господа.

Састадосмо се, данас, да у првом реду
заблагодаримо Господу на даровима његовим:

– да му заблагодаримо, што нам подари децу
нашу;

– да му заблагодаримо, што нам подари
унучад нашу;

– да му заблагодаримо, што нам подари дом
наш;

– да му заблагодаримо, што нам подари
послове наше и раднике наше;

– да му заблагодаримо, што нам подари вас

– да вас имамо и да вас носимо у срцима сво-
јим, и да вас имамо данас, ево, у дому нашем.

Господу заблагодаримо: Господе, слава Те-
би!

И још се састадосмо, да се Господу Богу по-
молимо:

– да нам сачува дарове Његове;

– да нам сачува дом наш и чељад нашу;
– да нам сачува раднике наше и послове наше;

– да нам сачува вас, и чељад вашу, и домове ваше, и имања ваша, и послове ваше...

Господу се помолимо: Господе, помилуј!

И још се састадосмо, да се уз славско жито – ту панаију за помен предака наших, сетимо и да поменемо оце и праоце наше:

– да се сетимо и да поменемо оца мојега, Светолика и оца Надиног, Обрада;

– да се сетимо и да поменемо ђеда мога, Радосава и прађеда мога, Милоја Првог, и чукунђеда Вићентија, и наврнђеда Милорада, и аскурђела Петра, и курђела Стевана, од кога се изнедрише и расејаше Стевановићи.

Да их се сетимо, да их поменемо и да се Господу Богу, за спасење душа њиховијех, помолимо, еда би им Бог опростио сагрешења њихова, вољна и невољна, и подарио душама њиховијем рајско насеље у царству својему.

Господу се помолимо: Господе, помилуј их!

Нека би Бог Милостиви дао, драга браћо и сестре, да се свима вама данашњи труд и данашња љубав врати на радост и на весеље, у домовима вашијем.

Нека вам буде пријатна ова трпеза љубави, коју зготовише чељад моја, у здравље ваше, у

част Светог оца Николаја Мирликијског, а у
славу Господа!

Живели, на многаја љета!

*Изговорено 22/9 маја лета Господњег 1999,
на пренос моштију Светог Николе*

Три драгуља

опустите ми, браћо и сестре, да, у првом реду, захваљујући Господу Богу на дару његовоме, којим подари дом овај, обогативши га младенцем нашим, Жарком Другим, десетим у родослову Стевановом, од кога се изродише и расејаше, по васцелом свету, Стевановићи.

Јер, праотац наш, Стеван, роди синове Радована и Петра, а Петар роди Милорада, а Милорад роди Вићентија, а Вићентије роди Милоја Првог, а Милоје Први, са Анком, роди Радосава Првог, а Радосав Први, са Драгињом, роди десеторо деце, међу којима и оца нашег, Светолика – Жарка Првог, а Жарко Први, са Јулом, роди Сава, а Саво, са Горицом, роди Радосава Другог, а Радосав Други, са Биљаном, ево, Господу Богу хвала, роди Жарка Другог.

Нека би Господ Бог дао, да Жарко Други Стевановић буде један од изданака онијех, преко кога ће се лоза Стеванова протезати у векове векова.

И још бих желео, драга браћо и сестре, да подигнем чашу ову, у здравље свих вас, који с

љубављу дођосте данас у дом брата мога, Сава.

А дом овај, Господу Милостивом хвала, на чврстим темељима почива.

Он почива на три драгуља; на три златна ћупа; на три тајне, које нам у аманет и у наслеђе оставише преци наши.

Први драгуљ јесте радишност и трудољубље. Јер, преци наши једоше хлеб насушни у зноју лица свога и темеље дома овога закопаше жуљним рукама својим.

Други драгуљ, на коме почивају темељи дома овога, јесте честитост и поштење предака наших.

И трећи драгуљ у темељима дома овога, јесте молитва. Јер, преци наши:

– крсну славу, Светог оца Николаја Мирликијског Чудотворца, славише;

– чеснице ломише,

– бадњаке секоше и на огњишта своја уносише,

– водицу светише,

– новоизграђене грађевине освештаваше,

– новорођену децу крштаваше,

– бракове пред Олтаром светим венчаваше,

– постове постише и Причешћу светом приступаше,

– гробовима предака својих воштанице и тамјан приносише.

Нека би Господ Бог дао, да деца наша и да деца деце наше, и да унуци наши, и прауници прауника наших на тим вредностима васпитавају генерације које ће иза нас доћи. Јер, то су вредности, то је благо које је једино непролазно, у векове.

Још ми дозволите, драга браћо и сестре, да пожелим да Господ Бог ниспошље благодат своју на све вас, и на чељад вашу, на домове ваше, на послове ваше, на имања ваша, и да сте благословени у векове векова. Амин.

*Изговорено у Горачићима,
8. фебруара/26. јануара,
лета Господњег 2003,
на бабинама Жарку Другом Стевановићу*

Здравица³⁵

Часни оци, благочестива браћо и сестре, дозволите ми да подигнем ову чашу у славу Господа, у част Дванаест светих апостола, а у здравље женика наших, у здравље, где чуда, дванаест женика наших и дванаест изабраница срца њиховијех.

Нека вам је срећно приступање Светој тајни Брака и нека вам је на здравље и на спасење Свето Причешће, драга браћо и сестре.

Радујемо се данас, сви ми који сиђосмо у ову свету долину, у овај древни манастир, да на Светој Божанственој Литургији узнесемо молитве Господу и да присуствујемо овом величанственом чину венчања који се догоди јутрос.

Радује се и црква наша чији пастири дадоше благослов за овај свети чин.

35

Бог је аутору *Казивања* учинио милост да са својом породицом буде домаћин и организатор свадбе на којој је Светој тајни Брака приступило дванаест парова његових сарадника и пријатеља. Тај приказ дванаест брачних парова под крунама – венцима од природног цвећа са освештаним крстићима од тисовине је за све званице и госте био духовни доживљај за незаборав.

Радују се духовници наши и пријатељи наши из Српске Свете горе, наши монаси и монахиње из овчарско-кабларских манастира који нам послаше поздравље и благослов свој за ово јутрошње дешавање.

Радују се, браћо и сестре, осећам то, и небеса данас! Радују се ових Дванаест апостола на чији празник се склопи дванаест Светих тајни, пред Олтаром светим.

Радују се небеса данас, јер се очистише срца ваша Светим тајнама.

Радују се небеса данас, јер срца ваша постадоше миомирисни позлаћени дворац у који се, преко Светих тајни Причешћа и Венчања, усели Спаситељ наш, Сведржитељ наш, Господ наш и Бог наш.

Нека би Господ остао у срцима вашим вавек. А остаће, ако срца ваша будете чистили, ако тај златни дворац будете проветравали добрим делима: постом и молитвом; верношћу својим брачним друговима; ако будете нахранили гладног, напојили жедног, обишли болесног...

Нека вам буде пријатна ова трпеза љубави коју зготовисмо ја и чељад моја, ваистину с љубављу.

Поред ове трпезе љубави, Нада и ја са нашом децом, са нашим зетовима и ћеркама и

са нашим унуцима, спремили смо по један скроман дар за сваки брачни пар. Скроман дар у материјалном смислу, а највећи који смо ишчепркали под капом небеском. То је Свето Јеванђеље, та књига над књигама, та наука над наукама.

Уз Јеванђеље желимо да вам подаримо и по „Охридски пролог” нашег Светог Владике Николаја чијем смо проглашењу за свеца имали задовољство, радост и срећу недавно да присуствујемо.

Ако би Господ био милостив, па услишио моје и Надине молитве, ја верујем да ћете ви ове дарове са љубављу унети у домове ваше и, ако Бог да, у срца ваша.

Ако будете од данас организовали свој живот тако да одвојите петнаестак, двадесет минута сваког дана, сваке вечери рецимо, да прочитате за сутрашњи дан оно што је записано у „Прологу” и ако сваке вечери про-

читате само једну главу из Јеванђеља, онда ћете ви ускоро бити богати, срећни и веома мудри људи.

Нека би тако и било, да Бог да!

Живели на многаја љета!

(Хори се: *Многаја љета*)

*Изговорено на Сабор светих
Дванаест апостола, лета Господњег 2003.
у манастиру Увац, за трпезом љубави*

Божји дар

Христос воскресе, чељади моја!

(Хори се: *Ваистину воскрес!*)

обро дош'о, добри мој народе! Добро дошли, драги моји сатрудници, да у радости великој славимо најрадоснији хришћански празник, празник Воскресења Христовога и да по десети пут обележимо годишњицу нашег трудољубља.

Пре десет година, уочи Васкрса, мени и Нади придружи се Мица, која данас слави десетогодишњи јубилеј. Почели смо тада на шеснаест и по метара квадратних. Данас нас је, Божјом милошћу, преко седамдесет. Ако би нашем колективу придодали наше кооперанте, који преко нас реализују своје производе, онда наша дружина броји неколико стотина трудољубивих и благочестивих чељади, који хлеб насушни једу у зноју лица својега.

Основни разлог нашег свакогодишњег окупљања на овим скромним свечаностима јесте благодарење. Састадосмо се, и данас, да заблагодаримо Господу Богу нашем:

најпре што нам подари таланте Своје;
да Му заблагодаримо што нам подари ра-
зума и што нам поможе да таланте Његове
умножимо;

да Му заблагодаримо што нам подари вас,
за сатруднике наше, да заједно у слози и љубави,
са страхом Божјим у срцима нашијем,
радимо и стварамо.

И још се састадосмо, да се Господу Богу
помолимо, да сачува њиву ову коју нам подари,
а коју ми „КМН” зовемо;

да сачува усеве у њиви овој;

да сачува вас, посленике, на тој њиви Го-
сподњој.

Драга чељади моја,

Господња је земља и све што на њој постоји.
„КМН” није моја имовина, јер ја је нисам донео
кад сам дошао на овај свет, нити ћу је понети
кад из овог света пођем Богу на истину. То је
Божја имовина, то је Божја творевина, то је
Божји дар. Мене је Господ удостојио само да
будем раб Његов, предрадник Његов на овом
комадићу имовине Његове. И ви и ја смо,
дакле, слуге Божје. Моја одговорност је утоли-
ко већа, што ми је Бог поверио старање и над-
гледање Његове њиве и посленика Његовијех.

Нека би нам Господ Милостиви дао мудро-

сти да се не погордимо, но да поред нашијех плата спомогнемо дом Његов, да одвојимо по коју лепту за светиње наше и за потребите.

Имам жељу, данас, чељади моја вазљубљена, да вам на десетој годишњици наших трудова, упутим молитвену жељу, као ваш старији брат у Христу, као родитељ ваш:

нека Господ Васкрсли ниспошље благослов свој на вас и на укућане ваше и на домове ваше;

нека у домовима вашим срећа пева;

нека у домовима вашим буде радости много: слава, и венчања, и крштења, и освештања...

нека вам за труд ваш, у колективу овоме, Господ дарује благодат своју;

нека међу нама живи Божја воља, да љубимо друг друга, и да носимо бремена једни другима.

Нека би тако и било, амин, Боже дај!

Пре него што вам пожелим пријатном ову трпезу љубави коју зготовисмо Васкрсом Господу у славу, а вама у здравље, позивам вас да сложено запевамо молитву Господњу. А после тога ће унучад моја да нам отпевају радосницу: „Христос воскрес, радост донесе”.

(Хори се: *Оче наш* и *Христос воскрес*)

*Изговорено на трећи Васкрс,
лета Господњег 2004.
у Чачку, на десетој годишњици „КМН”-а*

Благодарење³⁶

ногопоштовани оче Венијамине, часни оци, поштоване матере и сестре монахиње, драга моја мајко, предобри моји кумови, благочестива браћо и сестре, дозволите ми да у првом реду, у овом дивном трену, заблагодарим Господу на изобилним даровима Његовијем, и да Му заблагодарим на овом предивном сабору, којим ми учинисте голему, а незаслужену част.

Моја *Казивања* је требало да остану шћућурена у уском породичном кругу. Међутим, благодарећи моме духовном оцу Венијамину Преображењском, затим оцу Василију Тројичком, као и младом витезу богомољне војске Христове, Бошку Обрадовићу, који у десници својој држи златне кључе „Двери српских” – дакле, благодарећи њима тројици, моја *Казива-*

36

Четвртог фебруара лета Господњег 2006, у родним Горачићима, у храму Рођења Пресвете Богородице, после Свете Литургије, одслужен је парастос прецима аутора ове књиге. После тога, уприличен је програм којим је представљена књига *Казивања*. Програм је водио Бошко Обрадовић, главни и одговорни уредник часописа „Двери српске”. Том приликом се присутни ма обратио и аутор *Казивања*.

вања су се усудила да прескоче преко вратница Стевановића цемата и обру се данас овде, међу вама, благочестиви.

Обру се у овоме светоме храму, који је посвећен Рождеству Пресвете Мајке Божје, у коме преци моји, Бог да им душу прости, водичу освећиваше, славске колаче ломеше, Господу молитве вазносише и Светим Тајнама приступаше.

Ако би *Казивања* моја дотакла и обожила бар једну душу из рода нашега хришћанскога, онда ће заслуга за то припасти оцу Венијамину, оцу Василију и брату Бошку, на чему им најтоплије благодарим.

Желео бих, такође, да заблагодарим Зорану Јурешу, који је мајсторством својим успео да *Казивања*, која су клијала и никла на неугледној гомили папира, одгаји у један лепи стручак, како данас, бар на око, изгледа ова књига.

Посебну благодарност дугујем госпођи Маријани Матовић која је трудом својим и, пре свега, љубављу својом, љубављу према језику рода нашега, учинила напор да заједнички сачувамо од заборавља бар коју реч, која тоне у време које је иза нас.

Био бих неправедан, ако не бих поменуо и моју Наду, која је, као и безброј пута досад и

Казивањима принела својеврсну жртву, између осталог и тиме што је једне ноћи јурила ледом и снегом окованом планином (на којој смо се налазили због њеног здравља) да ми пронађе папира који ми је нестајао. И не нашавши ништа друго, донела је гомилицу месарског папира, на којој се достовери порођај мојих *Казивања*, у тој ноћи.

Ако приликом читања ове књиге пронађете бар неку мрвицу добра, не тражите тамо мене. То је талант, који ми подари Господ, а ја га, срећом неком не закопах, него га носих лутајући, као блудни син, овом земљом бестрагијом. И дошавши к' себи, заплаках и заридих горко, и почех се враћати Оцу своме. И са тог пута повратка Оцу, изнедрих овај талант који вам, ево, дарујем данас, најискреније. С љубављу.

Ако приликом читања *Казивања* осетите ма и најмањи дашак духовне радости, и ако због тога пожелите уздарје да ми вратите, онда вас молим, нека то уздарје буде молитва ваша. Помјаните ме, грешног, у молитвама својим!

Хвала вам, за овај диван дан. Хвала вам, за доброту вашу. Хвала вам, за љубав вашу. Хвала вам, за молитве ваше које сте узнели за покој душе оца мога Светолика, и ђеда мога Радосава, и прађеда мога Милоја, и свих пре-

дака мојих; за покој душа духовних учитеља мојих и свих оних које сам волео и који су мене волели, а које су наши часни оци поменули јутрос на проскомидији и на парастосу.

Ако ми Господ Бог Милостиви подари још мало времена и још мало мудрости – ја ћу се потрудити да вашој доброты и вашој данашњој жртви добром узвратим.

Хвала вам, до незаборава!

*Изговорено у Горачићима,
4. фебруара/22. јануара
лета Господњег 2006.*

Алал ти вера³⁷

елео бих да у овом предивном трену уручим један скроман дар своје добром и оданом сараднику и брату у Христу Бранку, односно оцу Стефану, испред две велике породице.

Једна од тих породица је осамдесеточлани колектив „КМН”-а у којој је Бранко наш, савесним и одговорним трудом јео хлеб насушни, у зноју лица својега.

А друга је света вазнесењска обитељ у којој је брат наш Бранко примио духовну храну из пребогатих ризница учитеља нашег, оца Саве Вазнесењског.

Велика је радост данас у срцима нашијем, што се сабрасмо у дому Оца нашег небеског на овај благодан, на Митровдан, крсну славу блаженопочившег оца Саве Вазнесењског и брата му архимандрита Серафима и сестара њиховијех, мати Серафиме и мати Параскеве.

37

У манастиру Годачица на Митровдан, лета Господњег 2006, Његово преосвештенство владика жички Хризостом је постригао у монашки чин Бранка Чкоњевића, бившег радника „КМН”-а, потоњег монаха Стефана.

Велика је љубав наша која нас сабра јутрос на Свету Божанствену Литургију, на којој смо, предвођени архипастиром нашим, господином Хризостомом, вазнели молитве своје Сведржитељу нашему.

Голема је срећа наша што из нашега јата узлете један птић, један соко, до висина Христовог војника.

Радују се, ваистину, и трепере срца наша, што имадемо из наших редова ревноснога молитвеника пред престолом Творца.

Радујемо се што се из наше средине сотвори један аршин, једна жива мера којом се мере исконске вредности. Аршин који нас подсећа, опомиње и учи да је *„земаљско за малена царство“*.

Радосни смо што се међу нама изнедри и воздиже један диван светионик, један живи путоказ који нам показује куда води пут из ове греховне каљуге ка царству небеском.

Када ми је свога потоњег дана рада у „КМН”-у Бранко поверио своју жељу и одлуку да иде у манастир, да ступи на ту тешку, на ту тврду, на ту мукотрпну, али свету стазу монашког подвига, најискреније сам му, братски и очински, стиснуо десницу, говорећи: нека ти је благословен наум и срећан пут на који крећеш, синко мој драги!

Данас имам потребу и жељу да исту ту десницу целивам и да речем:

Оче Стефане,

нека ти је благословен монашки чин у који си данас ступио!

Алал ти вера, јуначе наш!

Честитам ти испред твојих осамдесет бивших колега и колегиница, са којима си јео хлеб насушни, што си нас надрастао, што си нас надвисио, што си најбољи од нас, јер си, као Марија у време оно, бољи део изабарао!

Честитам ти што си од бројних духовних чеда учитеља нашег, оца Саве Вазнесењског, данас са небеских висина добио најбољу оцену и што си се удостојио да се од свих нас највише попењеш уз стазу богопознања којом нас је водио учитељ наш.

Молићемо се Богу, оче Стефане, да ти подари мудрости и Духа Светога, еда би до духовних висина наших светих и богоносних отаца досегао!

А тебе молимо, оче Стефане: помјани нас, грешне, у молитвама својим! Моли се Богу, да бар на Марту, мало сличимо!³⁸

Још те молим, оче, прими овај скромни дар из моје грешне руке, као најскромније уздарје за доброту твоју. Знам ја да монаху поклони нису потребни, али нека овај џепни сат у твом џепу куца, док си на стражи. И нека те сваким својим откуцајем подсећа да се примиче трен кад ће Господ поново доћи међу нас, да суди живима и мртвима.

Нека ти буде будно и плодносно стражење, стражару наш! И поносе наш!

(Целивање деснице оцу Стефану, при уручењу дара, било је пропраћено сузама присутних)

*Изговорено на Митровдан,
лета Господњег 2006. у манастиру
Светог Димитрија у Годачици – Грузија,
за трpezом љубави*

Дабогда вам срећа певала

лагочестива браћо и сестре!
Ⲅ Дозволите ми да подигнем ову чашу
Ⲅ рујнога вина, у част и у здравље ста-
Ⲅ рине нашег, чика Милојка чији дух
Ⲅ живи у срцима синова његовијех и који
Ⲅ је уткан у пословну филозофију преду-
зећа „Стефан”.

Када су пре 20 година чика Милојка знати-
жељници кушали, говорећи: „Кажи нам, ста-
ри, како твоји синови постадоше богати, еда би
се и ми обогатили”, он, прозревши наум њи-
хов, рече: „Радите поштено и Богу се молите и
бићете богати”.

И још дижем ову чашу у част и у здравље
кумова мојих Милоша и Ђорђа који поштено
радише и Богу се молише, како им бабо рече, и
Богом се обогатише. За њихова срца прионула
је поука из Светога писма која говори о томе да
подашна рука бива још богатија. Тако су они
деснице своје годинама, и деценијама већ,
држали благо отворене и из њих даривали
потребите и помагали многобројне светиње
наше. Мудрошћу својом они су тако Господу
позајмљивали, а Бог им није остао дужан, већ
им је узвратио милост њихову хиљадоструко.

И још дижем ову чашу у част и у здравље свих потомака Стефанових и благочестивих радника предузећа „Стефан” који на челу са Милошем и Ђорђем испуњаваху закон Господњи једући хлеб насушни у зноју лица својих.

И још дижем ову чашу у част и у здравље свих вас, драга браћо и сестре, који, вођени љубављу срца својих, приступисте овом предивном сабору. Нека свима вама Господ Милостиви ниспошље благослов свој, на вас и на чељад вашу, на домове ваше, на послове ваше, на имања ваша.

А вама, драги моји кумови, драги куме Милоше и драги куме Ђорђе, од срца желим, и Господу Богу Свемилоствивом се молим, да вам умножи таланте које вам је даривао.

Дабогда вам срећа певала јутром кад устајали и вечером кад на починак походили.

Дабогда вас срећа сретала и срећа вас испраћала на свакоме кораку вашем.

Дабогда се слогом и љубављу братском хранили и тако веселили срце вашег старог оца Милојка и тако радовали Оца нашег Небеског.

Дабогда вас било к’о на гори листа.

Дабогда потомци ваши на вас личили: добротом, милосрђем, доброљубљем, човеко-

љубљем, радиношћу, трудољубљем и особинама тијем красили овај род наш, српски и православно.

Дабогда вам речи биле благе, а разлози јаки.

Дабогда непоколебљиво, до потоњег даха својега, стајали на бранику вере и светоотачкога предања и тако их сачуване, неоскрнављене, чисте, неупрљане предали у аманет деци својој и унуцима својим.

Дабогда међу највећим домаћинима седели и међу најпонижнијим, најмањим, најоданијим и највернијим слугама Господњим били.

Живели на многаја љета!

(Хори се: *Многаја љета*)

*Здравица подигнута у Ариљу,
новембра 2008. године Господње,
на двадесетој годишњици
предузећа „Стефан”*

РЕЧИ КОЈЕ УВИРУ³⁹

абација *тур.* кројач који израђује одела од абе
(**аба** *тур.* а. груба вунена тканина, сукно б. горњи део мушке одеће од такве тканине или чохе)

аваз *тур.* глас, вест

аврик 1. ситна лозица на чокоту; 2. разна травуљина, трска и сл. као и место (обично у бари) где таква травуљина расте

алвалук = **халвалук** *тур.* награда; поклон, напојница

антерија *тур.* врста горње (мушке и жен-ске) хаљине с дугачким рукавима

апчија *тур.* кувар, гостионичар; куварица, гостионичарка

балучити шарати ћилиме приликом ткања

банкут старинска сорта пшенице

39

У припреми *Речи које увиру* коришћени су *Речник српскохрватског књижевног и народног језика I-XV*, Београд, САНУ, 1959-1996, *Речник српско-хрватскога књижевног језика*, 1-6, фототипско изд. из 1967-1976, Матица српска-Матица хрватска, Нови Сад-Загреб, 1982. и Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo, 1989. Поједине речи растумачио је или ближе објаснио сам аутор [прим. М. Матовић].

баскија *тур.* грубо отесано танко стабло

батли *тур.* срећан

безец *нем.* остатак недопушене цигарете који се уступа другоме

боланца *итал.* вага, кантар

брдило део разбоја на коме је учвршћено брдо (део ткачког разбоја)

брњушка = **брњица** а. алка која се меће медведу и другим зверима (ређе бику) на ноздрве да се укроте и воде, или свињи да не рије б. корпица од жице, каишића и сл. која се меће животињама на њушку да не уједају или не чине потру

буца дрвени суд за течност, текућину са две рупе на горњој страни

вавек, вавијек *заст.* увек

вајат *тур.* а. засебна зградаца уз сеоску кућу (обично намењена младенцима); б. просторија поред кухиње у којој се држе потребне ствари за кухињу, остава; в. трем, докшат, заклон

вијати терати, гонити, витлати (кога); одвајати жито или пасуљ од плевe (на ветру)

винт део кочионог механизма на шинским запрежним колима

вићија омања стаклена посуда налик на флашицу

влачег дебео ланац од железа за влачење чега тешког

вријесло, вресо (вид.) повраз

вријећи, врећи = врћи издвајати зрње од зрелог житног класја (машином, вршалицом, млаћењем и сл.)

врчити скренути, одустати од планираног, договореног или обећаног

вурсат = фурсат *ар.* 1. згодна прилика 2. самовоља, осиноост

вучија = фучија дугуљаст и плоснат дрвени суд

галатан *ар.* непристојан

галатити прљати, поганити

гица чокот

гобеља = гобела наплатак (на точку, котачу од кола)

годет оно што је угодно, воља, расположење, ђеф

голубарац старинска врста купуса посебне боје и укуса

граничевина врста храста

грмачити а. појурити, јурнути; насрнути; б. изненада приспети, банути; в. нагло се машити за нешто, посегнути, шчепати

гребен справа с гвозденим, железним зупцима којом се гребена, чешља вуна, конопља, кудеља, лан

долама *тур.* мушка или женска горња одећа, обично с рукавима, дуга до испод колена

достоверити довршити, довести до краја

дотурити 1. а. гурнути или преместити недалеко од себе, додати коме ко је близу; б. допремити, додати, пребацити до одређеног места; 2. надовезати (у говору), додати; 3. досегнути (зрном, метком), добацити, дометнути; 4. покр. доспети, допрети

драт = **дрхат**, **дрхтање**

дружлица, **друга** врста вретена

дуз-панталоне (од **дуз тур.** раван, уравњан)
равне панталоне, без напуста

дунђер, **дунђерин тур.** дрводеља, тесар

ђељка алатка за обраду дрвета

завор, **заворањ** а. спојни клин на плугу или колима; б. кочница (на колима)

зађерити уочити, запазити

залуњити намуњити се, намрачити се, наоблачити се када наиђе (набаса) невреме

заринглати набити резу, поткочити (врата)

засо(в)ница гредица која се ставља иза затворених врата да се споља не могу отворити, преворница, засун

земајле = **земаиле**, **земаном ар. тур.** некада (**земан ар.** време)

зиратити ар. обрађивати (земљу)

изарумити се = од **арум ар.** јогунаст, ћудљив; тврдоглав (обично о коњу); **арумски** као арум, јогунасто, ћудљиво

избанда у смислу: банути, изненада наићи
иксан = **инсан** *ар.* човек, чељаде, људски
 створ

исе, хисе *тур.* део, удео, квота

искобити елиминисати (некога)

искошити, искошкати, испрегнути (волове
 или коње)

испаличити извући палице из јарма и
 испрегнути волове

испаручити 1. изручити, испразнити (врећу,
 суд и сл.); 2. **испаручити се**, изручити се, про-
 сути се)

испр(и)јечати положити неколико ствари
 једну преко друге, ставити, положити попреко

јазук *тур.* а. штета, шкода; б. (у служби
 узвика) на срамоту, на штету

јаком означава будући догађај (*Јаком иду*
Мара и сватови)

јапија *тур.* грађевинско дрво, дрвена грађа

кабулити *ар.* а. одобравати, прихватати,
 усвајати; б. мислити, претпостављати

кајас, кајаса *тур.* а. (обично мн.) каиш којим
 се управља коњем, узда; б. каиш којим се
 причвршћује сабља, седло и сл.

калкан *тур.* а. забат на кући; б. врста крова
 на кући који се од једног зида спушта косо на
 противни зид

каната бочна страна запрежних кола

кантаруша врста јесење крушке, слична тегу од кантара

карбитуша карбидна светиљка (**карбид** *лат.* хем. а. хемијски спој, једињење неког метала (или и неметала) с угљеником; б. такав спој, једињење калцијума и угљеника (CaC_2), средство које с водом даје ацетилен (за рударске лампе и др.))

каруце = **каруца** *итал.* врста кола на четири точка, с кровом и високим седиштем за кочијаша; лака кола, кочија

кесер *тур.* врста дрводељског и столарског ручног алата за тесање, са сечивом на једној, а дужим ушицама на другој страни, којим се удара као мотиком

кецити вребати

киланце врста мале ваге

китина а. снег који остаје на грању дрвећа, стварајући као ките од снега; б. густо грање с лишћем

кострут, **кострет** груба, оштра длака козја, девина, камиља и сл.

кљечка направа од дрвета у виду троугла која се затвара клином и ставља стоци око врата или ноге ради отежавања кретања (да се не би могла удаљити, ићи у штету или сл.), рога

кочак, **кобача** гајба за живад, преградак за телад у штали

крављача суд у који се музе, музлица

крдисати *тур.* уништити

круњач строј, машина за круњење кукуруза

кувет *ар.* снага, моћ

кулизити улизивати се, додворавати се (**кулиза** удворица, улизица; неваљалац, подлац; рђав, непоштен човек; издајица)

лопар 1. дрвена лопата 2. лопатица

лигуре ниске санке

марда разне потрепштине, роба, намирнице

мезграње од мезграти - стварати мезгру (а. младо и сочно ткиво између коре и сржи дрвета, белџика; б. сок који се у пролеће ствара испод коре дрвећа)

митарство мењање, преображај; на богословском језику означава разобличавање грехова, мучење душа у загробном свету после њиховог напуштања тела још пре суда Божјег

мотовило а. направа за намотавање предива, витао; б. повесмо, канура

мочило место у води, обично у потоку, где се потапа, мочи конопља или лан

муљач справа за муљање и цеђење, преса

муруз кукуруз

навасати 1. а. набавити, прибавити у довољној количини, снабдети, опскрбити чиме (колико је потребно, колико се тражи); б. намирити, надокнадити (нпр. штету); в. дати, подарити; 2. родити у изобиљу

наминути (се) уз пут свратити, наићи, навратити

овићак нешто мало, сићушно, сиромашно

овизати учинити свесним, изазвати у сећању (код кога), доћи к себи (*овизати се* досетити се, сетити се кога или чега; схватити)

окријек, окрек врста зелене кончасте алге која густо расте по мртвим, устајалим водама, жабокречина

олајле лако

опавизати се в. овизати

пајанта = **панта** *тур.* летва, жиока, гредица

паоци, палцеви мн. од **палац** полуга која на точку спаја наплатак с главчином, жбица

парицати се жучно расправљати, убеђивати, грдити

пинтор = **пинтар, пинтер** *нем.* бачвар, качар

пискавац стара врста шљиве

пласка навиљак сена

повраз 1. покретна, полукружна дршка, ручица ведра или котла, за коју се хвата кад се носи или кад се веша, повријесло; 2. а. уже, узица б. упрта на торби или упртњачи; 3. дуга, танка чврста нит, уpletена од коњске струне или од најлона, с једном или више удица за пецање риба, туња (вид. вријесло)

покиња стаклена посуда запремине пола литра

полемезати = од **лемез**, **љемез** а. гредица, облица, дугачко дрво, мотка и сл. којом се причвршћује кровина, сламни кров или стог да ветар не разноси сено, сламу; б. мотка, батина, штап уопште

понеокосан инокосан, малобројан, оскудан у броју чељади

пресамитити 1. пресавити, савити; 2. **пресамитити се** 1. (пре)савити се, погнути се

пријесјек преградак, проклет, сандук за жито

присојан који је изложен сунцу

прочевље део огњишта где се ложи ватра и кува јело

рабош *заст.* комад дрвета на коме се зарезима, цртама бележе дуговања и потраживања

разројити се полетети чинећи рој (о пчелама, мушицама и сл.); *фиг.* расути се, раширити се, распршити се као рој

ралица = **рало** врста плуга (обично са воловском запрегом)

ранија посуда у којој се топи маст или кува храна за стоку

рануша стара врста шљиве која раније стасава

раопон алатка за фину обраду дрвета

ревена, **рефена** *тур.* заједница, слога, ортаклук; заједнички трошак за јело и пиће једнако распоређен на учеснике

рипа комад стене, велики камен

рудица ситне маље, длачице на вуненој или свиленој тканини; обојена, бојадисана вуна

саковац гвоздени плуг са колицима (после дрвоног плуга, други технолошки изум за орање; пре њега: рало, ралица)

сап, сапиште *тур.* држак, држало, ручица

сарџада = се(р)џада, се(р)џаде, сеџада, сеџаде *тур.* простирач, врста поњаве – покривача

саџгати дугом употребом сатрти, подерати, похабати

себица врста блаже ракије

севити грешити (**пресевити** погрешити)

сеиз *тур.* коњушар

сигав који је боје сиге (сига *лат.* кречно таложeње воде цеднице у пећинама које се јавља у различним и необичним облицима)

сичан *тур.* јак отров, арсеник

скрдити 1. скупити у крдо, у гомилу, намирити (стоку, посао) 2. ускладити, сложити

сотвора 1. авет, приказа; 2 непозната болест животиња

сриктати од рихтати *нем.* дотеривати, доводити у ред; строго поступати (с ким)

срчаница узано дрво које везује предњу и стражњу осовину кола

стржевина врста храста

ступа а. дрвени, метални или камени округао и издубљени суд у коме се тучком дробе, ситне

зрнасти плодови и други предмети (кафа, жито, со, корење, шећер и сл.) 2. бућкалица за метење масла 3. постројење за ваљање сукна и других тканина, ваљалица 4. а. справа за млаћење кукуруза б. справа за набијање лана и кудеље 5. справа за притискивање, гњечење, преса, тисак

такиша, такуша врста крушке ситног плода
толмач тумач

терзија *тур.* кројач који шије одела од чохе; кројач уопште

тишљер, тишљар = **тишлер** *нем.* столар

трлица дводелна направа којом се млати конопља или лан и тако чисти од поздера

труд *бот.* врста гљиве из пор. Polyporaceae која живи као паразит на стаблу дрвећа, а просушена употребљава се за паљење ватре кресивом, огњилом Polyporus fomentarius и P. igniarius

тучак кратко, тешко метално оруђе с округлим крајем којим се нешто туче, туца у авану, ступи; туцало

ћевли, ћеифли, ћефлеисан *тур.* весео, добро расположен од алкохола, припит

ћелетак клип кукуруза с мало зрња

ћенар *тур.* а. крај, граница, ивица, руб; крај, крајина; б. врста танког памучног платна украшеног на ивицама; в. врста простирке, мањи ћилим којим се застиру крајеви собе

ћерт (обично у мн.) *тур.* урез, усек на греди брвнаре

увир, увор 1. увирање, утицање (о течности); понирање; нестајање; 2. место увирања, понирања; ушће

увирати, уврети уливати се, сливати се, утицати (о течности); пропадати у земљу, понирати (о води), нестајати

удо комад меса за димљење, вешалица

удут, удуд = **худут, худуд** *ар.* међа, граница, подручје

упајантити употребити пајанту

упремасе један према другом

фрмен *тур.* мушки прслук од чохе без рукава, обично украшен гајтанима, који се носи поврх копорана (**копоран** *тур.* кратак горњи капут с рукавима (као део народне ношње))

цевљаник направа за намотавање рудице или другог предива на цевчице од зове, које се умећу у чунак приликом ткања (назив добио због цевчица на које се намотава предиво)

цибрити се бити кристално бистар

цокла *нем.* сокл, доњи, мало извучени део зида

чакмак *тур.* кресиво, огњило, оцило

чап 1. чеп 2. део, комад чатме, пресло 3. дрвени шаблон за правилно распоређивање летви

чапор грудва смрзнуте земље која се издиже од тла

чеперак мера за дужину која одговара раздаљини између размакнутих врхова палца и кажипрста, педаљ

чифт *тур.* два истоверсна или слична предмета, пар

чпељати царати, бискати

цевап = **цеваб** *ар.* одговор (*дати цевап(а)* (*чему*) изаћи на крај (с чиме), уредити што)

цемат *тур.* друштво, заједница; општина уопште

шавањ дрвена посуда подесна за прање ситног рубља, а често су ћери или снахе у њему доносиле млаку воду домаћину да му у њему оперу ноге

шајак, шајка, шајака *тур.* чоја домаће израде, слична сукну

шећерлија врста јабуке слатког плода

штукатор таваница, плафон

Приредила мр Маријана МАТОВИЋ

РЕЧ ЛЕКТОРА, С ПОШТОВАЊЕМ...

Књига снажног духовног израза *Казивања* по много чему је специфична, између осталог и по својим правописним решењима, којима аутор исказује најдубљу почаст и поштовање према својој православној хришћанској вери. Делећи иста осећања, лектор и коректор који је имао част и задовољство да учествује у настанку ове књиге, пожелео је нешто неуобичајено - да изађе из задатих оквира и у неколико речи разјасни неке недоумице са којима се сретало ишчитавајући *Казивања*...

Наиме, у литератури о православној духовности приметно је одсуство строгих правописних правила о писању малих и великих слова код именичких титула и звања испред имена или ако је име изостављено (нпр. *патријарх*, *владика*, *игуманија*), придевских атрибута (*преосвештени*, *преподобни*, *пресвета*), придева (*свети*)... Исти је случај и са називима светих књига (*Свето писмо*, *Стари завет*, *Нови завет*). Међутим, у црквеним и свештеничким текстовима створени су посебни узуси, те се великим словом увек пишу именице и заменице када се односе на свете личности. Код вишечланих израза којима се именује Бо-

городица (*Света Дев(иц)а Марија, Пресвета Богомати Марија*), као манифестација поштовања често се примењује узус писања свим великим почетним словима. Ипак, употреба малих и великих слова у пракси је често препуштена унутрашњем осећају самих верника.

Ова, условно речено, правила примењена су и у књизи *Казивања*, јер правопис даје широке стилистичке могућности писања великог слова за постизање нарочитог утиска.

Према томе, током пажљивог ишчитавања књиге мање је оцењивана правилност писања великог слова, а много више колико је одступање од опште норме његовог писања стилистички умесно и оправдано.

Велико слово као израз поштовања писано је и у случајевима где се задржало као обичај или има рационално и функционално оправдање — у духу савременог правописа, али са мером и укусом.

Мр Маријана МАТОВИЋ

*На дан Светог великомученика Артемија,
2. новембра лета Господњег 2005. у Чачку*

ИСПОВЕСТ И КОМЕНТАРИ

Ево књиге која нам је недостајала, пуне правог и драгоценог књижевног и духовног материјала.

Ако имамо исповести светитеља и црквених лица, немамо сећања у форми исповести обичног човека из народа — покајника. Исповест пише (и, уопште, прилази јој) само покајник - грешник који је дошао до свести о свом греху. Исповест — то би могло бити жанровско одређење ове књиге казивања, а хришћански пут покајања и духовног преображења њена је тема. Такође, ова књига је и аманет, нека врста духовног и моралног тестаментa својим потомцима, што је врло ретко, а изнад свега потребно штиво новим генерацијама у овом времену.

Две су димензије личности тога покајника које су посебно значајне за наше време. Прва је што је то једна типична прича из комунистичког времена одакле нам је стигло врло мало, барем јавних, исповести грешника који су се покајали. То је било толико сложено и тешко време, да су нам неопходне овакве исповести које изнутра откривају велике ломове у људским душама и животима и, наравно, пра-

ви пут изласка. Последице комунизма су још веома живе, тако да сведочанство о духовном паду под комунизмом, али и путевима спасења, представља врло корисну лектуру данас.

Други значај ове књиге огледао би се у томе што је ова исповест јасна потврда како један, по светским мерилима професионално успешан и материјално богат човек, може да живи и ради по Божјим Заповестима, у једном времену у коме је такав начин живота прилично неактуелан. Овај пример сугерише да успех у животу не мора бити у супротности са духовним вредностима, него управо у складу.

Поднаслов књиге најбоље осликава три основне вредносне перспективе ове књиге: однос према Богу, прецима и потомцима. Ту је, заправо, њен суштински значај: што потенцира три најважније бриге у овоме свету — о судбини своје душе, о прецима и потомцима.

Што се тиче односа према Богу, књига нам нуди један снимак покајничког преумљења и лествицу духовног узрастања. То је она тачка у којој је стао Достојевски у роману „Злочин и казна”, за коју је рекао како је, да би се описао тај процес духовне обнове, потребан нови роман. Тих „нових романа” на ову кључну животну тему има мало, и тако Свето писмо и Житија светих остају једина права књижевна

лектира за духовно руковођење. Међутим, једно савремено народско сведочанство је врло корисно, јер дочарава обичном човеку близак пут самопреиспитивања и самоспознаје. Посебна важност књиге је у обраћању тој изгубљеној генерацији којој и сам писац припада, људима који се после 50 година које су појели скакавци још увек тешко одлучују на сусрет са самим собом и својим лутањима и заблудама, а још теже крећу путем духовног освешћивања.

Једна велика порука ових казивања јесте сећање на смрт, као основна перспектива хришћанског живота. То сећање нам стално бежи и некако га и сами одгурујемо од себе, а без њега не можемо живот правилно да разумемо нити у њему исправно да поступамо. Смрт се често провлачи кроз тематско-мотивски регистар ових прича и поуке које се из тога изводе су пресудне за формирање здравог односа према животу. Јер основно је питање наше егзистенције: да ли се наш живот завршава смрћу? И према ком ауторитету управљамо своје ставове и поступке? Када то питање разрешимо, знаћемо да се квалитетно определимо по свим животним изазовима.

Зато није случајно што гробље представља једно од главних места радње ових казивања. Гробље је најбоља перспектива за посматрање

света и живота. Из те перспективе, која је потпуно хришћанска, јер пред човека неодступно поставља оно кључно егзистенцијално питање, следи целовита животна исповест: од смрти оца, као првог правог сусрета са смрћу и почетка преумљења, преко предачких прича и искуства комунистичке каријере, до духовне борбе којој у овом свету нема краја.

Књига обилује и практичним духовним саветима, било из светоотачког предања, било из властитог духовног искуства. Пример је однос према покојнику у кући.

Можда и најсвежија и најдрагоценија димензија ове књиге јесте један, на жалост, потпуно напуштен однос према прецима као извору наше снаге и вредности, као и према потомцима као настављачима својих предака у свему најбољем што им је од њих остало. Тај међуоднос преци-потомци је потпуна новост коју ова књига доноси, јер велики књижевници беже од те теме као превазиђене и некњижевне, а када се њоме и баве, то раде на уметнички начин који прескаче директну опомену. Овај јасан прилаз омогућава потпуно разумевање раскола који смо направили према својим прецима и свих пропасти које су нам од тога дошле. Наравно, и пример како се према прецима односити са страхопоштовањем, а

потомцима оставити суштинске духовне поуке и предпочити завет чувања хришћанског закона.

Мислим да ова духовна казивања имају и књижевни квалитет, због следећег: написана су архаичним и живописним речником који је свеж за читање и који нам недостаје, јер нас подсећа на наше претке и прошлост уопште; опис Стевановића џемата је књижевно врло жив и леп, те представља прави образац завичајног сећања; има много важних анегдота и поучних сећања, посебно из трагичног времена комунизма; комендијања нас подсећају на специфични и готово заборављени некадашњи хумор у нашем народу; беседе тугованке и радованке посебно указују на ауторов реторички таленат, а својим емотивним набојем славе лепоту овог и пуноћу вечног живота; најзад, видно сугеришу првобитна два најважнија култа у животу — богопоштовања и породице.

Вредност ове књиге несумњиво може бити у том духовном утицају на људе који се нису сетили или усудили да крену овим путем. Она ће притом послужити и као душекорисна лектира за оне који њиме већ иду. Мислим, ипак, да би највећа вредност ове посланице била у том великом и суштинском култу

предака који је код нас потпуно замагљен и заборављен. Много би значило да једна оваква књига обнови сећање на наш грех заорава предака и инспирише на обнављање те животворне и Богом благословене чврсте везе између предака и потомака.

Све у свему, има се итекако шта научити из ове хришћанске књиге казивања и сећања — на Бога и смрт, своје претке и потомке.

Бошко ОБРАДОВИЋ

С А Д Р Ж А Ј

Уместо предговора	7
Уместо предговора другом издању	10
Мр Маријана МАТОВИЋ:	
Драгуљ духа, прослов трећем издању.	13

ДЕО ПРВИ

ПРЕУМЉЕЊЕ

СУСПРЕТ СА СМРТЉУ ЈЕ НЕИЗБЕЖАН	19
Како је смрт мога оца почела да ме диже из греховне каљуге	24
ДВА РАЗЛОГА ЗА ОВЕ РЕДОВЕ	44
Разлог први	44
<i>Казна Божја стигла је одмах</i>	49
<i>Казна Божја стигла у наредном кољену</i>	50
<i>Казна Божја стигла у трећем кољену</i>	53
Разлог други	56
<i>Шта да се ради кад неко умре</i>	56
<i>Како да помогнемо умрлом</i>	60
<i>Молитвом, паљењем свећа и кандила</i>	60
<i>Давањем милостиње</i>	63
<i>Помињањем упокојених на Светим Литургијама</i>	66

ДЕО ДРУГИ

ПРИЧЕ И КОМЕНДИЈАЊА

НА УВОРУ ДА ТИ КАЖЕМ, РОДЕ	73
ПРИЧЕ ИЗ СТЕВАНОВИЋА ЦЕМАТА	
Поглед са Черговишта	81
Сто трећи у реду смрти	96
Како је Стаљин сагубио ауторитет у Стевановића џемату	100
Поноћни одмор на Бабљаку	117
Батина из раја изашла	125

БЛАГОСЛОВИ

Благослов први	141
Благослов други - четири деценије касније	151
Место за благослов трећи	165

КОМЕНДИЈАЊА ИСПОД РИДОВА

Погазио адет	217
Име оца	222
Што више знаш, више не знаш	228
Ни ексер ти не ваља	237
Комишање	242

ДЕО ТРЕЋИ

БЕСЕДЕ

<i>Свему има време...</i>	271
-------------------------------------	-----

ДАБОГДА СЕ У РАЈУ ВИДЕЛИ

- БЕСЕДЕ ТУГОВАНКЕ

Само твоју љубав не може ништа заменити	275
Господ даде, Господ узме	281
Љубов дан недељни	288
Са усана твојих светлела је светлост свету	294
Не тугуј, селе моја	296
На увору једног поколења	306
Уздарје старини Љубомиру	313
Потоњи осмех Миланов	318
Дабогда се у рају видели	325
Крст баке Милице	330
Збогом, мајко моја	334

ДАБОГДА ВАМ СРЕЋА ПЕВАЛА

- БЕСЕДЕ РАДОВАНКЕ

Сад знам како је птицама небеским	341
Добродошлица	345
Три драгуља	348
Здравица	351
Божји дар	355
Благодарење	359
Алал ти вера	363
Дабогда вам срећа певала	367

Речи које увиру

(приредила мр Маријана МАТОВИЋ) 370

Мр Маријана МАТОВИЋ	
Реч лектора, с поштовањем	383
Бошко ОБРАДОВИЋ	
Исповест и коментари	385

Грешни МИЛОЈЕ

КАЗИВАЊА

Богу у славу

Прецима у част

Потомцима у аманет

Треће, измењено и допуњено издање

2010.

Тираж 1500

(Укупан досадашњи тираж 4.000)

Штампа

Ленарт, Горњи Милановац

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд